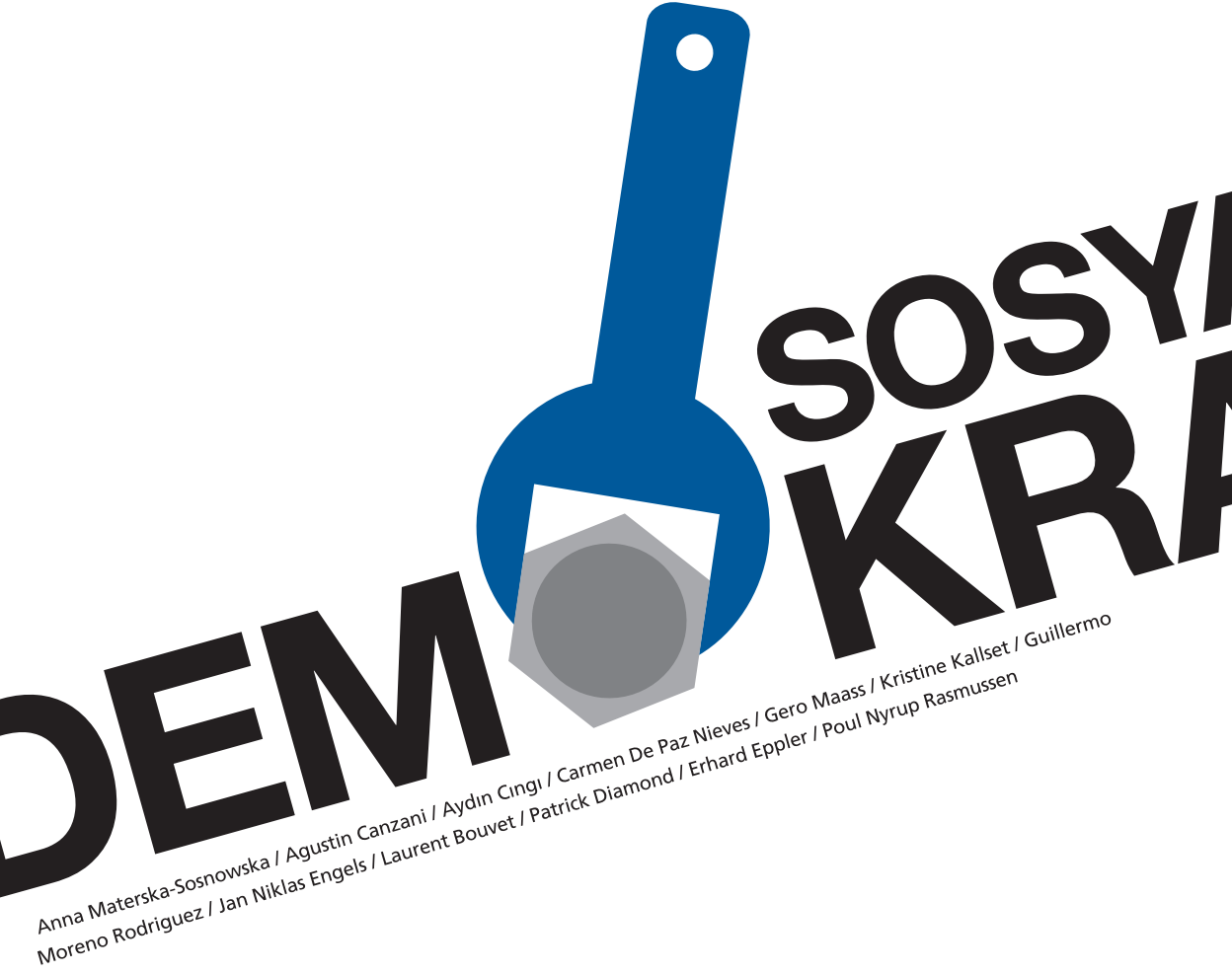


**Avrupa'da
Sosyal Demokrasinin
Bugünü ve Geleceği**



Anna Materska-Sosnowska / Agustin Canzani / Aydin Cingi / Carmen De Paz Nieves / Gero Maass / Kristine Kallset / Guillermo Moreno Rodriguez / Jan Niklas Engels / Laurent Bouvet / Patrick Diamond / Erhard Eppler / Poul Nyrup Rasmussen

Avrupa'da Sosyal Demokrasinin Bugünü ve Geleceği

Kapak tasarımı ve sayfa düzeni: Vesaire Yaratıcı Reklam ve İletişim Hizmetleri

Baskı: Sena Ofset

Copyright: Friedrich-Ebert-Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliđi

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

Friedrich-Ebert-Stiftung Derneği

Türkiye Temsilciliđi - İstanbul

Cihannüma Mahallesi

Mehmet Ali Bey Sk. No: 12 D: 5

34353 Beşiktaş / İstanbul

Tel.: +90 212 310 82 37

Fax: +90 212 258 70 91

Ankara İrtibat Bürosu

Abidin Daver Sk. No: 5 D: 9

06550 Çankaya / Ankara

Tel.: +90 312 441 85 96/97

Fax: +90 312 441 85 98

contact@festr.org

www.festr.org

Orijinal Metinler:

International Politics and Society – The Future of Social Democracy,
IPG 4/2010.

Çevirmenler:

Aydın Cıngı ve Ergun Aydınoğlu

İÇİNDEKİLER

Önsöz	07
1) Avrupa Sosyal Demokrasisi'nin Geleceğine İlişkin 10 Tez (Poul Nyrup Rasmussen)	09
2) Yeni Bir Çağın Doğuşu – Avrupa'da Sosyal Demokrasiyi İnşa İhtiyacı Üzerine (Erhard Eppler)	18
3) Yeni Bir Mutluluk Vaadi – Avrupa Sosyal Demokrasisi'nin Geleceği Üzerine Tartışmanın Mevcut Durumu (Jan Niklas Engels / Gero Maass)	32
4) Kutuplaşma ve Ekonomik Kriz Döneminde İlerici Politikalar – İspanyol PSOE'nin Güncel Durumu ve Beklentileri (Carmen de Paz Nieves / Guillermo Moreno Rodriguez)	52
5) İngiliz İşçi Partisi: İktidardan Düşmüş Yeni İşçi Partisi (Patrick Diamond)	70
6) PS'yi Kim Sever? Fransız Sosyalist Partisi'nin Seçim Paradoksu (Laurent Bouvet)	82
7) "Herkes Bizimle Buraya!" Kuzey Modeli ve Kızıl-Yeşil Koalisyonu – Uyarlanabilir Bir Başarı Modeli mi? (Wolfgang Biermann / Kristine Kallset)	103
8) Polonya'da Demokrasinin Krizi: Sol İçin Yeni Bir Başlangıç mı? (Anna Materska-Sosnowska)	123
9) İçerik ve Görünüm – Güney Afrika'nın İlerici ve Sol Partilerinin ve Hükümetlerinin Başarıları ve İddiaları (Augustin Canzani)	135
10) Sosyal Demokratlaşmaktaki Bir Parti: CHP (Aydın Cıngı)	144
Yazarlar Hakkında	160

ÖNSÖZ

Avrupa'da Sosyal Demokrasinin Bugünü ve Geleceği

Avrupa kıtası modern geçmişinde daha önce hiç olmadığı kadar siyasi, ekonomik, sosyal ve toplumsal sorunlarla karşı karşıya. Finansal ve ekonomik kriz daha şimdiden Avro Bölgesi ve Avrupa Birliği içinde ve dışında derin izler bıraktı. Birkaç yıl sonraki Avrupa, daha önce düşünülmediğinden daha başka bir Avrupa olacak.

Avrupa Sosyal Demokrasisi'nden, daha önce olmadığı kadar yoğun biçimde, Avrupa'daki insanların somut sorunlarına yanıt vermesi beklenmektedir ve bu yanıtlar, ulusal söylemlerin ve güncel siyasi taktiklerin ötesinde, Avrupa perspektifli yanıtlar olmalı.

Ama yine şimdiye kadar olmadığı biçimde sosyal demokrat yanıtlar/çözümler dikkate alınmıyor, dinlenmiyor. Onların yerine pazar çığırtkanları gündemi belirliyor ve bu krizde herhangi bir sorumluluğu olmayanlardan ağır fedakârlıklarda bulunmaları isteniyor.

Krizin başlangıcında siyasi gözlemciler Avrupa coğrafyasında otomatik olarak bir sola kayış olacağını düşünüyorlardı, ama bugün görünen o ki, özellikle sol ve sağdaki uç yaklaşımlara rağbet arttı ve ulusal yaklaşımlar ve bencil söylemler siyaseti belirlemeye başladı.

Bu sorunlarla ilgilenmek, özellikle güncel derin güven krizinden çıkış yolunu bulmak ve sosyal demokrasinin geleceği konusunda Avrupa çapında bir tartışma süreci başlatmak için Friedrich-Ebert-Vakfı Avrupa'daki partnerleri ile birlikte bir girişimde bulundu. En büyük sosyal demokrat vakıf olarak biz on yıllardan beri hem yurtiçinde hem de yurtdışında çalışmalar yapıyoruz; ulusal eğitim ve uluslararası değişim programları düzenliyoruz, özellikle şu üç sosyal demokrat ilkeyi desteklemek için insanları bir araya getiriyoruz: özgürlük, adalet ve dayanışma.

Bu tartışmaları elinizdeki yayınlarda şimdi Türkiyeli okurların da dikkatine sunuyor olmaktan mutluluk duyuyoruz. Türkiye Sosyal Demokrasisi son bir yıl içerisinde önemli oranda değişim geçirdi ve Avrupa'ya daha da yaklaştı. Bu gerçekten de çok sevindirici bir gelişme. Türkiye Avrupa Birliği'ne aday bir ülke olarak ve hatta bunun da ötesinde, Avrupa çapındaki tartışmalara büyük katkı sağlayabilir. Önde gelen uzmanların ve politikacıların makaleleri, Avrupa'nın önemli ülkelerindeki deneyimleri ve düşünceleri bize anlatıyorlar ve sorunların birbirine ne kadar yakın, çözüm yollarının ise ne kadar birbirlerinden farklı olabileceğini gösteriyorlar.

Bu yayınlarda hem Avrupa'daki sosyal demokrat tartışmaları Türkiye'ye taşımaya hem de Türkiye'deki görüş ve önerileri Avrupa'ya taşımaya umuyoruz. Bu anlamda tüm okurları hepimiz için önemli olan bu tartışmaya katılmaya davet ediyorum.

Haziran 2011 İstanbul

Michael Meier
Friedrich-Ebert-Stiftung
Türkiye Temsilcisi

Avrupa Sosyal Demokrasisi'nin Geleceğine İlişkin 10 Tez

POUL NYRUP RASMUSSEN

Fikirlerinizi, ölçütleri bulanıklaşmış bir medya okyanusu içinde yine de su üstünde tutmak istiyorsanız öncelikle güvenli bir platform inşa etmelisiniz. İyi fikirler, sıradan aklın ötesine geçen fikirler, eğer sabit ve sağlam bir düzleme oturmazlarsa muhtemelen dibe çöker veya daha da kötüsü, basını besleyen çılgınlıkların bir parçasına dönüşürler. Bu, ilerici fikirler için özellikle geçerlidir. Gerçekten de günümüzde dayanışma mesajlarının, umut kavramının, bireysel sorunlara toplumsal çözümlerin başlarını suyun üzerinde tutmakta güçlük çektiklerini söylemek hiç de abartılı olmaz. Ortak davranışlar üreten medya piyasası, hele de holdingleşmiş haliyle, bu türden birliktelik kavramlarına pek yüz vermiyor. Onlara göre "satan", birey fikri ya da bireye ilişkin fikirdir. Medyayı mıknaş gibi çeken, kişisel tercih, özgürlük ve sınırsız rekabet veya şoke edici dehşet öyküleridir. Bunlar, tek tek olduğu gibi istatistik açıdan da oluşturdukları yoğunluk ile daha sonra topluma genel bir tehdit olarak abartılı biçimde sunulurlar.

Bu nedenle sabit bir platformun, bir düzlemin varlığı önceliklidir. Söz konusu durum, Avrupa Sosyal Demokrasisi'nin geleceği için de geçerlidir. Gerçekten de, düş kırıklığına uğramış veya oyunu kullanmaktan vazgeçmiş milyonlarca seçmeni –gerçekten de sayıları milyonlarla ifade edilebilir– ikna etmeye başlamadan önce, mesajımızın ayrıntılarını sergileyebileceğimiz kalıcı bir düzlem oluşturmaya ihtiyacımız vardır.

Dolayısıyla, Avrupa Sosyal Demokrasisi'nin geleceğine ilişkin 10 tez konulu bu taslak kapsamında, öncelikle bu platformu en iyi nasıl kuracağımız (1-4), ikinci olarak da, daha iyi bir geleceğin yollarını açacağını düşündüğümüz sosyal demokrat politikaları nasıl sergileyebileceğimiz (6-10) hususlarına odaklanmak istiyorum.

1. Sorumluluk

Avrupa'da yaşayan insanlarla ilişki kurma ve onları temsil etme potansiyeli açısından hiçbir siyasal hareket Avrupa Sosyalistleri Partisi (Party of European Socialists-PES) kadar iyi bir konuma sahip değildir. Sosyal demokrasi ve sosyalizmin gerçek tarihi, kitlesel katılıma ve artan bir saydamlık konseptine ve de demokrasi ilkelerine inanç temeline dayanır.

Ancak, mevcut durum ve konumu kalıcı bir ayrıcalık saymak için bir neden yoktur. Şu anda, en yüksek temsil yetisine sahip siyasal grup olma statümüz iki temel meydan okuma ile karşı karşıyadır.

Öncelikle, Avrupa halklarının içinde temsili politikalara karşı genel olarak kökleşmiş bir rahatsızlık bulunmaktadır. Bu düş kırıklığı, sağdan çok solu etkileyen bir algıdır. İnsanlar oy kullanmaya veya siyasal katılıma ne kadar az eğilimli olurlarsa politika da o kadar az temsili olacaktır. Sosyalistler ve Sosyal Demokratlar, seçmenlerin ancak yüzde 50'sinin ya da daha azının oylarını toplayabilen bir model çerçevesinde daha fazla seçmene ulaşmayı umamazlar.

İlerici politikalar yönünde ciddi bir kaymanın kaydedildiği son dönem seçimleri, ilk kez oy veren ve daha önce sandığa gitmeyen seçmenlerin sayısında önemli bir artış olduğunu göstermiştir. Katılım, önceki seçimlere göre genellikle önemli oranda yüksektir. Bunun dikkat çekici örnekleri 2008 ABD başkanlık seçimi ve 1997 Birleşik Krallık genel seçimidir. Bunun tersine, seçmen katılımının sert biçimde düştüğü durumlarda ise ciddi sağa kaymaların meydana geldiği saptanmıştır. 2010 Macaristan, 2009 Birleşik Krallık Avrupa Parlamentosu seçimleri ve en tipik ve en iyi bilineni olarak, 2002 Fransa başkanlık seçimi bu olgunun son zamanlarda görülmüş örnekleridir.

İkinci olarak da, doğal siyaset alanlarımıza ve seçmenlerimize ulaşma yöntemlerimiz, şu anda değişim sürecindedir. Bu olgu, Avrupa ülkelerinin her birindeki seçmen kitlesinin büyüklüğüyle ilintili değildir. Seçmeni seferber etmede uygulanan geleneksel yöntemler, hatta aslında siyasal kampanyalarda kullanılan enformasyonun yayılma biçimleri kökten bir değişime uğramaktadır. Bu değişim sürecinde en dikkat çekici öge, –başta sosyal iletişim ağları olmak üzere– yeni iletişim araçları ve gittikçe parçalı hale gelen izleyici kitlesidir. Siyasal kampanyalar bağlamında, toplumun geleneksel “coğrafi” mobilizasyonu en önemli yol olma konumunu korurken, “kimliğe” dayalı yeni topluluklar da artık temel bir rol edinmişlerdir. Bu türden kimliğe veya dava birliğine dayalı toplulukların varlığı, siyasal partilere çok katmanlı bir yaklaşım olanağının önünü açıyor. Ancak her durumda, kimlik politikalarına kayış, siyasal mesajların iletilmesiyle ilgili bir değişmeye yol açmıştır. İletim artık tek yönlü olarak gerçekleşmemektedir. Bu alanda daha ziyade gerekli olan, çok bilgiyle donanmış yeni seçmenin kendisinin gerçekten angaje olmaktan olduğunu hissetmesidir. Bunun önkoşulu ise, kuşkusuz ki, bu seçmenin sesini daha sürecin başında, yani politika daha tasarlanma aşamasında iken duyurabilmiş olmasıdır.

PES de, esasen bu nedenledir ki, 20.000 parti aktivistini/militanını Avrupa çapında örgütlediği hareketinin ayrılmaz bir parçasına dönüştürme yükümlülüğüne girmiştir. Seçmenlerimizi yeniden angaje etmek ve Avrupa’ya ilişkin ideallerimize bir ivedilik vurgusu katmak için her yerel topluluk bünyesinde temsilcilerimizin bulunmasının bir gereklilik olduğunu anladık. 2014 Avrupa Parlamentosu seçimleri perspektifinde, aktivistlerimizin seçim kampanyasını insan yaşamının odağına taşıyabilecek çok donanımlı ve motive bir güç olmasını güvenceye alacağız.

Gerçek bir Avrupa Partisi oluşturmak için parti üyelerinin varlığı yaşamsaldır. Onları, işe sarılmalarını sağlamak için daha çok araçlarla donatacağız. Dolayısıyla, onların rolünü PES tüzüğü çerçevesinde örgütlemeye karar verdik. Böylece, gerçek bir Avrupa eylemciliği oluşturma yolunda, sözü PES organları tarafından dinlenecek bir “PES aktivistleri girişimi” yaratmış olacağız.

Ayrıca PES, ilerici toplum faaliyetleri bağlamında, siyasal tartışmaların ve kampanyaya ilişkin görüşlerin açıklanmasına ve de genel politika sorunlarının tüm kıtada paylaşılmasına elverecek bir çevrimiçi (online) topluluk oluşturacaktır.

2. Önderlik; “Değerlerimizi Yaşamak”

Halkla politika arasındaki bağların koptuğunu görenler, bu durumdan siyasetteki sözümona “profesyonelleşmeyi” sorumlu tutuyorlar. Bunu yaparken de yalnızca kendi kariyerleriyle ilgili yeni tip bir siyasal kadroya işaret ediyorlar. Ne mutlu ki bu, içi boş bir klişeden ibaret gibi görünüyor. İnsanlar yargı sektöründeki veya tıp sektöründeki profesyonelleşmeden pekâlâ mutlu oluyorlar. Hiç kimse hekimlerin, kendilerini mesleklerine adanmış olmalarından ötürü “kariyerist” olduklarını düşünmüyor. Herkes, onların kendilerinden beklenen becerilere sahip olmalarından memnunluk duyuyor. Aslında bu, profesyonel politikacılar için de geçerli olmalıdır. Aslında sorun siyasetin profesyonelleşmesinde değil, daha çok bu terime çok olumsuz anlamlar yüklenmiş olmasında yatıyor. Medya durmaksızın kısa ve çarpıcı mesajlar ve kolay yanıtlar talep ediyor. Bu taleplerin sürekli olması, kuşkusuz ki, onların karşılanması gerektiği anlamına gelmiyor. Politikada lider, çevresine heyecan yayabilmelidir. En önemlisi de, örnek söylemden çok eylemden gelmelidir.

Sosyal demokrat liderlerin, sürdürdükleri yaşam biçimine ilişkin bir sorumlulukları vardır. Özel yaşam tabii ki korunmakla birlikte, yaşam benimsenen değerlerle uyumlu olmalıdır. Seçmenler gerçek bir adanmışlığı boş bir söylemden ayırt etmekte çok uzadırlar. Parti hatta hükümet başkanlığı yapmış bir siyasal lider, görevinden ayrıldıktan sonra, edindiği temsil gücünü bir yana bırakıp kendini danışmanlık ve şirket yöneticiliğine adarsa nasıl bir örnek sunmuş olur? Bu yasadışı mıdır? Hayır. Ancak bu iyi bir örnek midir? Şüphesiz ki; hayır!

İşte bu nedenledir ki PES, Avrupa Parlamentosu seçimlerine katılmak üzere demokratik biçimde seçilmiş bir aday sunmak üzere gerekli adımları atma çabası içindedir. Günümüz politikasının bir siyasal platformunda görünür olmak zorunludur; hele de konu Avrupa seçimleri gibi zorlu bir yarış ise. Bu seçimlerin önem kazanması için seçmenlerin oylarıyla yönetimi biçimlendirdiklerinin ve politik çizgiyi değiştirdiklerinin bilincinde olmaları gerekir. Bu nedenle, biz de önümüzdeki Avrupa seçimlerinde Avrupa Komisyonu başkanlığı için bir PES adayı göstermeye karar verdik. Bu adayın parti militanlarını, ama daha da önemlisi, potansiyel seçmenleri hareketlendirmesini bekliyoruz.

3. Siyasal Ağırlık Merkezinin Tanımı

Sosyal demokrasi, en iyi zamanlarında, yalnızca gündemi saptamakla kalmamış kamusal normları da tanımlamıştır. Kamu sağlığı politikası, emekli maaşları, çalışma süreleri bu alanda bazı örneklerdir. Ezber bozucu nitelikteki bazı girişimler kısa süre sonra yerleşik düzenin parçasına dönüşmüş veriler olmuşlardır. Bu, siyasal cesaretin ve standart saptama ve tanımlama yolundaki istekliliğin bir sonucudur. Ne var ki son yıllarda, “merkez”e dönük olağanüstü bir ilgi oluştu. İlerici partiler, siyasal anlamda neyin doğru olduğunu tanımlamayı bir yana bırakıp o çok “meşhur” yüzer-gezer oyların tercihi olma çekiciliğine kapıldılar. Bu türden tepkisel politikaların sonu hiçbir zaman iyi olmaz. Bu, siyasal inançlarına sahip çıkma cesaretinin eksikliğine işaret eder. İşte PES’in isteği, tam da Avrupa politikasına bu inançları sokmaktır.

Siyasal "merkez", belirsiz bir kavramdır; her an yeniden tanımlanmaya açıktır. Sosyal Demokratlar söz konusu tanımları her fırsatta yönlendirmelidir. Eğer merkezin önceden tanımlanmış kavramlarının izini sürmeye çabalarsak kendimizi sağa doğru hareket eden bir taşıma bandı üzerinde buluruz.

Avrupa sağ, geçtiğimiz on yılda, belirli alanlarda değişmiştir. Sağ, geleneksel Avrupa yanlısı partiler ile Avrupa karşıtı milliyetçi partiler arasında bölüşülmüştür. Bunlar Avrupa'yı günah keçisi yerine koymakta ve içe kapanmacı politikaların tehlikesinden habersiz görünmekte. Bu partilerin birçoğu bu türden olumsuz politikaları da sosyal demokrat bir söylemle süslüyorlar. Uzun vadeli politika yokluğunda oluşan boşluklar kadın hakları, refah devleti ve finans piyasası reformu talepleri ile dolduruluyor.

Aynı zamanda pek çok sağ parti de, seçmenleri kendine çekmek için, göçmen ve azınlık karşıtı, yabancı düşmanı bir söylem kullanıyor. Bu kışkırtıcı kimlik politikaları aracılığıyla da halkın kuşku ve korkularıyla oynuyorlar.

Diğer demokratik partilerle ilişkilerimiz; eşitlik, dürüstlük ilkeleri ve kültürel, etnik veya ulusal azınlıklara saygı çerçevesinde oluşmalı; her türlü çifte standarttan arınmış olmalıdır. Ancak böyle bir anlayışa dayalı bir yaklaşım bize seçmenler nezdinde inanılabilirlik ve güvenilirlik sağlar. Gördüğümüz her yerde haksızlık ve hoşgörüsüzlüğe karşı çıkmaya ve önyargıları sessiz kalarak meşrulaştırmayı reddetmeye hazır olmalıyız. Neyin kabul edilebilir olacağına dair tanımı siyasal sağa bırakmamalıyız, özellikle de insanların korkularını kullanan taktilere geçit vermemeliyiz. Bu tür korkuların mantık dışı olduğunu söylemekle yetinmeyiz. Farklı bir kültür ve kimliğin yurttaşların tümünün yaşamını nasıl zenginleştireceğini açıklayan politikalara sağlam bir temel kurmalıyız.

4. Avrupa Böyle Çok Daha İyi Olabilir – İçe Kapanma Değil, Eşgüdüm

Avrupa Birliği içindeki en önemli "kriz sonrası" tartışmalardan biri ekonomik yönetim konusunda odaklaşıyor. Basit bir anlatımla, yönetimi uluslararası bir eşgüdüm olarak görenlerle güçlü ülkelerin zayıfları cezalandırmasına olanak yaratılması gibi görenler arasında bir ayrışma var. Ekonomik yönetime ilişkin bu tartışma aslında daha kapsamlı bir Avrupa içi sorunu da içeriyor. O da, Avrupa Birliği'nin tek bir tüzel varlık olarak gerçek eşgüdümünü mü yoksa farklı ulus devletlerin ayrı ayrı bir dizi yönlendirilmiş girişimlerini mi tercih etmek durumunda olduğumuzdur.

Avrupa Sosyalistleri Partisi, üyesi olan partilerin Avrupa sorunlarına ilişkin olarak daha sıkı bir eşgüdüm içinde olması dileğindedir. İktidardaki veya muhalefetteki üye partilerimiz ile ve üyemiz olan örgütlerle, ilgili partnerlerimizle giriştiğimiz ortak çalışmayı derinleştirmeliyiz.

PES, üyesi olan parti ve örgütler için Avrupa politikalarının tartışıldığı bir platform olmakla yetinmemelidir. PES, aynı zamanda, üye partilerin, tüm Avrupa sosyalist, sosyal demokrat ve ilericilerinin siyasal vizyon, strateji ve politikalarını dile getirmelerine olanak sağlayan geniş kapsamlı bir platform olmalıdır. AB kurumları bünyesindeki karar üretme konusunda bulunan PES üyeleriyle, hükümetlerle –özellikle AB dönem başkanlığı yapanlarla–,

AB Komisyonu üyeleriyle, Avrupa Parlamentosu ve Bölge Komitesi üyelerimizle işbirliğimizi daha da pekiştireceğiz.

Bu türden bir eşgüdüm PES'e gerçek bir Avrupa partisi olarak görülme olanağı sağlamakla kalmayacak, yerel düzlemde üst kademeye doğru tüm görüşlerin iletilmesini sağlayan bir iletişim ağı geliştirmemize de yardım edecektir. Böylece 2014 seçimleri hazırlıklarında aktivistlerle birlikte çalışabilir ve onlardan bir şeyler öğrenebiliriz.

Demek oluyor ki, ortaklarımızla yaptığımız gibi, sendikal hareketlerde ve sivil toplumun her düzeyinde yer alan partnerlerimizle de işbirliğimizi düzenli biçimde ve eşgüdüm çerçevesinde güçlendirmemiz yaşımsal bir önem taşımaktadır.

5. Avrupa'yı Tekrar İşler Hale Getirelim

İçinde bulunduğumuz bunalımın en şok edici yönlerinden birisi, finansal kriz konusunda kötü çalışan banka ve yatırım şirketlerinin aklanıp sorumluluğun hızla kamu sektörü harcamalarının sırtına yüklenmiş olması olgusudur. Aslında kamu sektörü teminatları olmasa durumun inanılmaz derecede daha vahim olmuş olacağı gerçeği de ortadadır. Şimdi kamu harcamalarının şiddetle kısılması için yaygara koparan "kutsal piyasa" yandaşları bu gerçeği ne kadar çabuk unutmuşa benziyorlar. Söz konusu gerçekler anımsanacağı yerde, fatura kamuya kesilip tüm kabahat kamuya yüklenmiştir. Sonuçta, şu anda kamu bütçelerinin, dolayısıyla da Avrupa Sosyal Modeli'nin üzerinde daha önce görülmemiş ölçüde baskılar vardır.

Ne yazık ki, kamu harcamalarının kısılmasından en çok zarar görecekt olanlar da sesi en az çıkanlardır. Toplumun dezavantajlı grupları ve dışlanmışları, finans dünyasının sözde devlerinin gönülsüz finansörleri olmanın bedelini ödemeyi sürdürüyorlar. Bu, kabul edilemez bir durumdur.

PES, bu nedenle, Avrupa Sosyal Modeli'ni güçlendirecek bir siyaseti temel almayı öneriyor. İnsanlarımızın, uzun dönemde, finans sektörünün savurganlık ve beceriksizliğinin kurbanı olmamalarını güvence altına almamız gerekir. Kısacası, Avrupa'nın ihtiyacı, bir sosyal pakt yani bir Toplum ve İstihdam Sözleşmesi'dir.

Birinci öncelik olarak, yeni iş alanları olabildiğince hızla belirlenmelidir. Eğer Avrupa ekonomisi istihdama dönük etkin ekonomik ve sosyal politikalar yoluyla yeniden yapılandırılırsa, bunalıma karşın, çevre teknolojisi veya sağlık/bakım hizmetleri gibi yeni alanlarda milyonlarca yeni iş olanağı yaratılabilir. Bu, hem kamusal hem de özel yatırımın, Avrupa ve ulus çapında yeni istihdam alanları yaratma programlarını uygulayan emek-yoğun sektörlere yeniden yönelmesini gerektirir. Aynı zamanda biz de, işçilerimizi geleceğin işlerine uygun becerilerle donatmalıyız. Avrupa, yükselen ekonomilerle emekçi ücretleri temelinde rekabet etmeyi asla denememelidir. Tam tersine, Avrupa kendi rekabet gücünü, bilgi-yoğun bir ekonomik çerçevede, yüksek beceri, etkinlik, verimlilik ve yenilik üzerine kurgulamalıdır.

Hükümetlerin, kitlesel işsizliği önlemek bakımından, kalıcı olabilecek işyerlerinin varlığı-

nı sürdürmek için hemen etkin önlemler almaları zorunludur. İşverenler geçici işten çıkarılmalara yönelmekten caydırılmalıdırlar. İş piyasası politikaları, kısa süre önce işten çıkarılmış işçileri yeniden işe almaya ve uzun süreli işsizleri iş piyasasına yeniden sokmaya dönük olacak biçimde etkinleştirilmelidir.

6. Cinsiyet Eşitliği

Kadın ve erkeğin toplumsal yaşamda eşitsiz muamele görmeyi sürdürmelerinin ekonomi, sosyal adalet ve demokrasi açısından yıkıcı sonuçlar doğurduğu hususunun bilincinde olmalıyız. Kadınlar, bugün hâlâ, aynı iş için erkeklerden ortalama yüzde 17,4 daha az kazanıyorlar. İşsiz kalmaya, doğru dürüst iş yokluğunda iş piyasasına girmekten caydırılmaya veya düşük ücretli, zahmetli, yarım günlük işlerde istihdam edilmeye aday olanlar, erkeklerden çok kadınlardır. Finansal kriz, ekonomik bunalım ve özellikle kemer sıkma politikaları, kamu sektöründe toplam istihdamın yüzde 68'ini oluşturan kadın çalışanlar üzerinde çok olumsuz etki yapmıştır.

PES ve PES üyesi partiler kanıtlamışlardır ki, kadın hakları ve kadın istihdamı konusunda en çok çaba vermiş olan Avrupa ülkeleri, aynı zamanda işgücü içinde en yüksek kadın payına ve en yüksek doğum oranına sahip olup sürdürülebilir gelişmenin başını çeken ülkeler arasındadır.

Dolayısıyla, cinsiyet eşitliği sorununun, tek tek devletlerin ve Avrupa bütününün ekonomik düzelme planları da dahil olmak üzere tüm AB politikaları ve uygulamaları bağlamında temel sorun olarak ele alınması gerektiğine inanıyoruz. AB, kadın hak ve fırsatlarını geliştirmek ve sosyal, ekonomik ve siyasal yaşamın her alanında cinsiyet eşitliğini gerçekleştirecek mekanizmaları oluşturmak amacıyla derhal bir Avrupa Kadın Hakları Sözleşmesi yapmalıdır.

PES, siyasal karşıtlarımızın aksine, kadın-erkek eşitliğinde gerçek ilerlemenin ancak kamu politikalarının ince ayarlı bir karışımı yoluyla gerçekleştirilebileceği görüşündedir. Örneğin, ücretli ve erkeği de kapsayan doğum izni, okul öncesi çocuk bakım ve eğitimi gibi uygulamalar işgücü piyasasına katılıma ve ekonomik performansa yarar sağlayacak, –refah devleti giderlerini düşürerek– yoksulluğu azaltacak, aynı zamanda da çocuğun yaşamda şansını artıracaktır.

7. Yeşil Büyüme

Biz, Avrupa'nın Sosyalistleri, Sosyal Demokratları ve ilericileri küresel ısınmaya karşı mücadelede başı çekmeye devam edeceğiz. Siyasal grubumuzu, hem Avrupa'da hem de küresel düzlemde, ilerici ve kapsayıcı bir çevre politikasının öncüsü konumuna getireceğiz.

PES'e göre, sera etkisi yapan gaz emisyonlarında, asgari hedef olarak, bağlayıcı ara he-

deflerin yanı sıra, 2020'de yüzde 30'luk, 2050'de ise yüzde 80-95'lik azalmalar öngörülmelidir. Bu tür emisyonların azaltılmasında küresel kapsamda bağlayıcı hedefler havacılıkta, deniz trafiğinde ve tarımda zorunludur. Gelişmekte olan zayıf ülkeler, iklim değişimine karşı mücadeleye ayak uydurmaları için, kapasite oluşturma, bilgi transferi ve finansman sağlama yoluyla desteklenmelidir. Bunun mekanizmaları ve finansal kaynakları da gecikmeden kurulmalıdır. Bu çerçevede, küresel bir karbon alışveriş sistemi tesis edilmeli ve gelişmekte olan ülkelerin sürece dahil edilip yüklerinin hafifletilmesi için yeterli kaynaklara sahip bir küresel çevre fonu oluşturulmalıdır. Bu amaçla seferber edilecek fonlar gelişme yardımına ayrıca eklenmelidir. Bu alanda yatırım gereklerini karşılama amacıyla yeni finansman araçları araştırılmalıdır.

Küresel ısınma ile mücadele, –enerjinin rasyonel kullanımı ve yenilenebilir enerji kaynaklarının geliştirilmesi yoluyla– aslında dış enerji kaynaklarına bağımlılığımızı azaltarak Avrupa'nın enerji güvenliğine de katkı yapacaktır. Kamu altyapı yatırımları ve sınır ötesi enerji ağları, başarılı bir Avrupa enerji ve çevre politikasının önkoşuludur. AB'nin ve AB üyesi ülkelerin, hem ulusal düzeyde hem de Avrupa çapında, bir tür Yeşil Ortaklık girişimi oluşturmayı düşüneceklerine inanıyoruz. PES, yaşam ve ulaşım alışkanlıklarımızda gereken köklü değişiklikleri yaratacak bir çevre vergisini prensip olarak desteklemektedir.

8. Küreselleşmiş Bir Dünyada Avrupa Sosyal Demokrasisi

Avrupa'nın sosyal refah devletleri insanları finans ve ekonomi krizlerinin en acımasız etkilerinden korumada temel etken olmuşlardır. Ancak şimdi, daralmış bir finansal kaynak ortamında –kitle işsizliğinden ve yaşlanan bir nüfustan kaynaklanan– çok daha yoğun baskılar vardır. Kalıcı toplumsal ayrışma ve eşitsizlik riski, ekonomik bunalım yüzünden daha da artmıştır. Bu durumda muhafazakâr “kemer sıkma” yanıtı mevcut ayrışmaları gittikçe şiddetlendirmektedir. PES, refah devletinin temellerini sarsan bu girişim yerine Avrupa ülkelerindeki tüm emekli, işsiz veya çalışmayanlara onurlu bir yaşam garanti eden, ihtiyaca dayalı sosyal refah hakları talep etmektedir. Avrupa mevzuatını geliştirirken, onun her bir maddesine bir sosyal ilerleme fıkrası eklenmesini ve mevzuatın çevre ile ilgili sonuçları açısından değerlendirilmesini öneriyoruz. Eşit çalışmaya eşit ücret garanti eden ve tüm AB ülkelerinde yeterli asgari ücretleri düzenleyen bir ücret sözleşmesini; bunun da, yasayla ya da toplu sözleşmeyle saptanarak, hem ülke yurttaşlarına hem de göçmen işçilere uygulanmasını öneriyoruz.

Çalışanların yönetime katılımı, Avrupa'nın ve dünyanın geleceği açısından bir ana sorundur. Bu, daha sosyal bir Avrupa için yaşamsal bir unsur olup düzgün bir iş ortamının önkoşuludur. AB, iş hukukunun –sözelimi toplu sözleşme ve eşit işe eşit ücret gibi işçi haklarının– piyasa kurallarından üstün olacağını güvencesini vermelidir.

Avrupa çapındaki “Yeni İş İçin Yeni Beceri” programı, yeni iş alanları için yeni kalifikasyon edindirme sorununu kitlesel biçimde çözümlenmelidir. Program, iş zamanları ile yeni beceri edindirme kurslarını akılcı biçimde düzenleyerek işverenlerin işten çıkarmaya yönelmelerine meydan vermemelidir.

Avrupa'nın iş ve rekabet kurallarının kamu hizmeti verme kabiliyetimizle çelişmemesi de önemlidir. Dolayısıyla güçlü kamu hizmeti için yasal çerçeve esastır. Bu çerçeve, kamu hizmetinde –yararlanıcıların dil yeterliliklerinden bağımsız olarak– herkes için eşit erişilebilirliği, kaliteyi, özerkliği ve saydamlığı garanti etmeli; ulusal düzlemde belirlenmiş kimlikleri koruyarak Avrupa rekabet ve ticaret kurallarının yurttaş haklarıyla çelişmesine yol açmamalıdır.

9. Para Piyasasının Düzenlenmesi

Üzülerek saptadığımız üzere, tarihin en sert ekonomik bunalımlarından biri, AB'yi Eylül 2008'de vurdu. Artık para piyasalarının kökten bir reformuna gidilmeksizin hiçbir kalıcı düzelme ve büyüme modeli düşünülemez. Böyle bir reformun temel amacı ileride ortaya çıkabilecek finansal krizleri önlemek olmalıdır. Sıkı bir düzenleme ve denetimin iki esas hedefi olmalıdır: para piyasalarının gerçek ekonomiye hizmet etmesini sağlamak ve finansal istikrarı güvenceye almak. Bankalar esas işlevlerine dönerek insanlara ve iş piyasasına hizmet etmelidirler. Sanal banka sistemi de aynı ilkelere ve düzenlemelere göre işlemelidir.

Avrupa Sosyalistleri Partisi, bütün olan bitenler karşısında, finans piyasası aktörlerinin düşüncesizce davranışlarının faturasının yurttaşlara çıkarılamayacağını belirtir. Yedi milyon yurttaşın, işlerini para spekülâtorleri yüzünden kaybetmelerini kabul edemeyiz. Krizin sonuçlarından krizi çıkaranlar sorumlu tutulmalıdırlar. Esasen biz de bu nedenle bir "Finansal İşlem Vergisi" talep ediyoruz.¹ Avrupa'da her bir spekülâtif finansal işlemden alınacak yüzde 0,05'lik bir vergi, her yıl 200 milyon Avro kadar bir tutar oluşturarak, hem mevcut krizin etkilerini azaltmamıza hem de gelecekteki olası krizleri önlememize yardımcı olacaktır.

Muhafazakârlar ve Liberaller para piyasasının düzenlenmesinden sadece geçen yıl bahsetmeye başladılar. Önerileri bölük pörçüktür; temel reformlara ilişkin angajmanları inandırıcılıktan uzaktır. Her türlü düzenlemeye karşı direnci kırmak için kararlı davranmalıyız.

10. Platform Oluşturmak ve Fikirleri Geliştirmek

Sosyal Demokrasi fikri Avrupa'da canlı ve sağlıklıdır. Ancak bu fikir, pek çok durumda, –dürüstlük, nitelikli kamu hizmeti, eşitlik ve kademeli vergilendirme gibi– evrensel olarak kabul görmüş ana ilkeleri dolayısıyla, kendi başarısının kurbanı olmuştur. Bununla birlikte, bu kalıcı değerleri sürekli değişen bir toplum çerçevesine uyarılma yolunda sürekli bir çaba harcanmalıdır.

Sosyal Demokrat "fikir platformu" şu unsurlar üzerine kurulmalıdır:

- ▶ Militanlarımızın ve –daha da ötesi– seçmenlerimizin sorumlulukları,
- ▶ Söylemleriyle yücelttikleri değerleri yaşamlarıyla kanıtlamaya hazır liderler,
- ▶ Siyasal zemini belirlemek için yeni bir siyasal cesaret anlayışı ve
- ▶ PES'i gerçek bir Avrupa partisi yapmaya yönelik çabaların tüm Avrupa kıtasında eşgüdümle yürütülmesi.

Sosyal demokrat değerler ve fikirler; nitelikli iş alanı yaratmaya, ekolojik gereklere uymaya, gerçek kadın-erkek eşitliğine, refah devletine saygıya ve finans sektörünün reel ekonomiye hizmet etmesini sağlayacak bir temel reform taahhüdüne dayalıdır ve böyle olmaya da devam edecektir.

İngilizceden çeviren Aydın Cıngı

¹ Daha fazla bilgi için bkz. <http://www.pes.org/en/financial-transaction-tax/pes-european-day-of-action>.

Yeni Bir Çağın Doğuşu Avrupa'da Sosyal Demokrasiyi İnşa İhtiyacı Üzerine

ERHARD EPPLER

Neoliberal Dönemin Sonu

Bir an geldi, önde gelen bankalar arasındaki güven o kadar azaldı ki, –geri ödeme konusunda devlet garantisi olmadıkça– bankalar birbirlerine borç verme konusunda isteksizleştiler. Bu durum gerçekleştiğinde, piyasanın en iyi bir şekilde yine kendisi tarafından düzenlenebileceğine ilişkin inanç sadece çürütülmüş olmakla kalmadı, dahası artık komik bir hale geldi. Diğer yanda yoksulların artan refahtan yararlanabilmesi için piyasanın serbest bırakılması gerektiği yolundaki iddia da, finansal kriz pek çok ülkede milli geliri geçmiş büyüme yıllarına göre dramatik boyutlarda küçülttüğünde yok olup gitti. Serbest piyasaların vergi indirimleri için yaptıkları baskılar ise, birçok ülkede devlet, banka ve ekonomileri tahayyül edilmesi zor miktarlar yatırarak kurtarmak zorunda kaldığı için artık ciddiye alınmaz bir hal almıştı. Bütün bunlar yaşandığında, İngiltere'de Margaret Thatcher'ın başbakanlığı, Almanya'da Otto Graf Lambsdorff'un Helmut Schmidt'e mektubuyla başlayan dönemin gerçekten sona erdiği anlaşılmış oldu.¹

Sona eren, devletin –dolayısıyla da politikanın– gittikçe daha az, piyasaların ise gittikçe daha çok muktedir görüldüğü bir dönemdi. Elbette devletin tam anlamıyla modası geçmiş değildi. Çünkü diğer şeyler yanında devlet, piyasalar için bir çerçeve sağlamak üzere oradaydı. Burada söz konusu olan ilk olarak, rekabet halindeki şirketler için neyin mümkün, neyin mümkün olmadığını belirleyen bir yasal çerçevedir; ikinci olarak, emeğin sadece bir maliyet faktörü olarak değil, ihtiyaçları ve –anayasanın da belirttiği üzere– onuru olan insanların faaliyeti olarak algılanmasını sağlayacak bir toplumsal çerçevedir; ve en nihayet bu, gelecek kuşaklara tahrip edilmiş bir doğal çevre bırakılmasını engelleyecek bir çevresel çerçevedir.

Peki bu yeni dönemin doğuşunu sağlayan neydi? 2009 Ekim'inden beri ülkeyi, bizleri krize götüren dogmalara sahip kişiler yönettiğinde (ya da yönetime ortak olduklarında), Almanya'da ne olduğunu –daha doğrusu ne olmak zorunda olduğunu– yaşayıp görmüş bulunuyoruz. Şimdiyse bu aynı kişiler, koşulların bir sonucu olarak devasa ölçüde borçlanmış devletlere, zamanını doldurmuş olan şeyi bir vaat olarak dayatmak istemektedirler: Piyasaları, özellikle de finans piyasalarını zorlamadan devletin zayıflatılması. Şu anda hükümette, mevcut durumu kavrayışları diğerlerinden çok daha gerçekçi olan bir dizi Hıristiyan Demokrat da bulunuyor. O nedenle de, “böyle devam” etmek ya da yeni bir başlangıç yapmak konusunda bir anlaşmaya varmak mümkün gözüküyor. Bu durumda söz konusu ko-

¹ Alman Şansölyesi Helmut Schmidt'e yolladığı 9 Eylül 1982 tarihli mektubunda FDP'li Ekonomi Bakanı Otto Graf Lambsdorff, yetersiz büyümenin önüne geçmek ve işsizlikle mücadele için bir plan önermektedir. Bu plan, sosyal-liberal koalisyonunun yıkılmasına giden süreçte bir dönüm noktası olarak görülür.

alisyona oy vermiş olanların bile, hükümetin gerçekten ne yapmak istediği konusunda herhangi bir fikri bulunmamakta.

Kamuoyu yoklamalarına bakılırsa Sosyal Demokratlar ve Yeşiller, Sol Parti'ye muhtaç olmadan Federal Meclis'te çoğunluğu elde edebilecekler. Elbette bu, seçmenlerin büyük kitleler halinde sosyal demokrasiye yöneldikleri anlamına gelmiyor. Bu gelişmenin asıl nedeni, Yeşiller'in yüzde 20'ye yaklaşmalarıdır. Ne olursa olsun Avrupa Sosyal Demokrasisi'nin krizi, Sarkozy, Merkel ve Berlusconi'nin önerecek çözümleri kalmadı diye sona ermiş olamaz. Kamuoyu araştırmacıları seçmenlere, asgari ücrete ya da yüksek gelirlerin daha fazla vergilendirilmesine taraftar olup olmadıklarını sorduklarında, Avrupa ülkelerinin pek çoğunda, sosyal demokrat programda yer alan cevaplar lehine net bir çoğunluk mevcut. Ama Muhafazakâr ve Liberallerden umutlu olanların sayısı çok az da olsa bu durum, Sosyal Demokratlara oy vermek için hâlâ yeterli bir neden olarak görülmüyor.

Sosyal Demokrasi Üzerindeki Neoliberal Hegemonya

Avrupa'daki Sosyal Demokratların çoğu, bunun niye böyle olduğu konusunda hemfikir durumda. Her yerde aynı boyutlarda olmasa da, tüm dünyayı kaplamış bulunan neoliberal dalga, Avrupa'da da sosyal demokrat partileri, özellikle de bu partiler iktidarda iken etkisi altına almıştır. Elbette Muhafazakârları etkilediği kadar değil ve (ekonomik) Liberallerin yaşadığından daha küçük boyutlarda; ama yine de iz bırakacak kadar bir etki yaşanmıştır.

Bugün Sosyal Demokratları bu nedenle kınamak kolay. Ne var ki ekonomi editörlerinin neredeyse tamamının, politika editörlerinin ise yüzde 90'ının belirli bir doktrine angaje oldukları bir medya demokrasisinde, bütün bunlara karşı tutarlı bir şekilde hükümet etmek –gelecek seçimi kaybettiğini kabullenip bir sonrakini kazanacağını umut etse de– pek mümkün olmasa gerek.

Yeni yüzyılın ilk on yılında serbest piyasacılar, reform kavramına bile kendilerine uygun yeni bir biçim verdiler. Ne kadar küçük olursa olsun “reform”, bir anda toplumsal eşitliğe doğru bir adım anlamına gelmemeye başladı. Tersine artık piyasa kısıtlamalarını ortadan kaldıran, “ekonomi”yi yüklerden kurtaran ve özellikle de sosyal güvenlik söz konusu olduğunda hükümet harcamalarını azaltan her şey reformdu. Oysa bir zamanlar, çalışanların işten çıkarmalara karşı korunması önemli bir reformdu; şimdi ise tersine işe alma ve işten atma, ekonomik dinamizmi ve büyümeyi hızlandıran faktörler olarak görülüyor. Hükümetin ne yapması gerektiğine ilişkin olarak hemen her gazetede, ülkenin Avrupa'da en gerilerde kaldığı, büyümenin başka herhangi bir yerdekenden neredeyse yüzde bir daha az olduğu, bu yüzden işsizliğin daha fazla olduğu ve bütün bunların da sadece ve sadece, hükümet başka yerlerde son derece yararlı sonuçları olmuş olan reformları uygulamayı reddettiği için yaşandığı yazılmaktaydı. İşte Gerhard Schröder 2010 Ajandası'na karar vermeden önce, ekonomik açıdan en güçlü ülkede yaşananlar bunlardı.

Bugüne kadar hiç kimse, neoliberal hegemonyanın sosyal demokrasi üzerindeki etkileri hakkında, Hollanda İşçi Partisi'nin eski lideri Wouter Bos'dan daha derin düşünmemiştir. 25 Ocak 2010'da, emekliye ayrılmasından kısa bir süre önce Amsterdam'da yaptığı bir konuş-

mada Bos, Üçüncü Yol'un, Tony Blair ona bu ismi vermeden çok önceleri Hollanda'da icat edildiğini söyledi: "Biz Üçüncü Yol'u, ona herhangi bir isim vermeden uyguladık."

Bos, Hollanda Sosyal Demokratlarını motive edenin sadece bir uyarılma olmadığını söyledi: "İnsanları bağımlı hale getiren bir refah devleti yerine, etkin hale getiren bir refah devleti düşüncesi geliştirildi." (Bos, 2010). Sosyal yardım alanların çocuklarının ve onların çocuklarının, yaşamlarını sosyal yardıma dayanarak sürdürmelerini önlemeyi hedefleyen etkinleştirici refah devleti projesi, sosyal demokrasiden ve Jan Pronk gibi sol kanat politikacılarından gelen bir düşünceydi. Ne var ki onlar, kapitalizmin farklı, dizginsiz bir biçimi ile başa çıkmak durumunda olacaklarını düşünmemişlerdi: "Üçüncü Yol ilericileri, makul bir şekilde denetlenen bir serbest piyasanın varlığı koşullarında yatağa gittiler; uyandıklarında ise, zincirlerinden boşanmış bir canavarla karşılaştılar." Bos, bu söylediklerine şunları da ekleyecek kadar özeleştirel bir tutum almaktadır: "Ama gerçekten olan bu muydu? Öyle ya, canavarın zincirlerini çözen kimdi?" Hiç kimse zincirlerinden boşanmış bu canavarla başa çıkacak güçte değildi. Çalışanlar kurumsal yönetim (corporate governance), hükümetlerse çokuluslu şirketler karşısında güçlerini yitirdiler" (Bos, 2010).

Buna karşı çıkmaya kalkışan herkese, bütün bu olan bitenin küreselleşme yüzünden olduğu söylendi. Buna göre söz konusu olan acımasız bir süreçti ve hiç kimse onu değil önlemek, yavaşlatamazdı bile. Bos'a göre "Neoliberaler uzun süre, küreselleşmenin başımıza gelen nereden geldiği bilinmeyen ve kaçınılmaz bir süreç olduğuna ve hiç kimsenin ondan kaçamayacağına" bizleri inandırmaya çalıştılar (Bos, 2010). Sonuç, serbest piyasacıların tam da planladıkları gibiydi: "Gittikçe büyüyen bir Anglo-Saxon ekonomik sistem, gittikçe küçülen bir kolektif sektör ve gittikçe özgürleşen piyasalar" (Bos, 2010).

Bos'un bu konuşmasını tüm Sosyal Demokratlar için değerli kılan şey, kendisinin öğrenme sürecine bizim de katılmamıza olanak vermesidir. Bu durum, Bos'un çıkardığı sonuçlar için de geçerli: "Süreç içinde şuna kani oldum ki, bazen kamu yararını piyasalardan korumak, kamu yararına zarar vermemek amacıyla piyasaları evcilleştirmeye teşebbüs etmekten daha kolay ve daha iyidir" (Bos, 2010).

Bos, Neoliberalerin başarı ve başarısızlıklarının aynı zamanda ahlaki bir yanı olduğunu da unutmamakta: "Kamusal atmosfer üzerindeki sürekli ticarileştirme baskısı, hiç durmadan daha fazla ve daha fazla istemek, şimdi ve hemen şimdi istemek üzere temel ihtiyaçlarımıza yapılan sistemli çağrılar, mutluluğu getirecek tek şey olarak bireysel çıkar ve duyguların durmaksızın kuvvetlendirilmesi, bütün bunlar insan onurunu baltalamaktadır. Bu gelişme, sonunda toplumu da parçalamaktadır; çünkü insanları birbirlerine karşı ilgisiz kılmaktadır" (Bos, 2010). Egoizm doğal bir eğilimdir; o nedenle de adeta bir şeytan gibi gösterilmemesi gerekir. Ama öte yanda egoizm sürekli olarak teşvik edilir, yüceltilir ve bir model olarak kabul edilirse, o zaman ne olacak? Wouter Bos'tan bu konuda detaylı alıntılar yapılması nedensiz değil. Bos, hükümet sorumluluğunu bilen aktif bir politikacı olarak, neoliberal hegemonyanın sadece Avrupa Sosyal Demokrasisi'nin cesaretini kırmakla kalmadığını, daha da ötede, onu adeta büyülediğini ve tavizler vermeye ittiğini açıklayabilme yeteneğine sahip bulunmaktadır. Bu tavizlerin sonucu olarak bugün, serbest piyasa köktenciliğine karşı sosyal demokrat alternatiflere çok az talep bulunmakta.

Yukarıdaki analize –en azından bir soru biçiminde– serbest piyasacıların kendilerini eksiksiz bir şekilde ilerici olarak ilan etmelerinin korkunç sonuçları da eklenebilir: Yine reform

kavramını benimsemeleri, onu tersine çevirmeleri, böylelikle de hâlâ ilerici kalmak isteyen pek çok sosyal demokrasinin en hassas noktalarına dokunmuş oldukları da unutulmamalı. Ama bütün bunlara rağmen 21. yüzyılda Sosyal Demokratların, kendilerine saldıranların ilerici olduklarını iddia ettikleri zamanlarda bile, zaman zaman bazı şeyleri enerjik bir biçimde muhafaza etmelerinin gerekip gerekmediği de önemli bir soru değil mi? Bu anlamda bir yüzyıldan uzun bir süredir değerini kanıtlamış bulunan dayanışma temelli sağlık sistemleri ya da artan oranlı gelir vergisi herhalde hatırlatılmaya değer olmalı.

Bu bir diğer soruyu ortaya çıkarır: Sosyal demokrat programların geliştirilmesinde, inovasyon kavramının herhangi bir yararı var mıdır? Teknik inovasyon sanayide temeldir; ama politikanın da aynı şeyi talep ettiği söylenebilir mi? Politikada yeni olan, o anda var olandan her zaman daha mı üstündür? Aslında bu, serbest piyasacılar tarafından –bir soru olarak değil, bir iddia olarak– ileri sürülmüş bir argüman. Oysa onun yerine ilerleme ile ne kast ettiğimize ilişkin net bir ölçüt belirlememiz gerekmez mi?

Dresden'deki parti konferansında Sigmar Gabriel, "Yeni Merkez" (New Middle) olarak adlandırılan olgu için acilen gerekli olanı şöyle belirlemiş bulunmakta – ki bu adlandırma sadece Alman Sosyal Demokratlarına özgü değildir: "Almanya'da politik merkez, asla belirli bir yer ya da toplumdaki belirli bir grup anlamına gelmedi. (...) Her ülkede politik merkez, her zaman toplum çoğunluğunun gözünde doğru soru ve cevapları ortaya koyanlar tarafından kazanılmıştır" (Gabriel, 2009:6). Egemen trendlere uyum göstermek ise, merkeze değil politik çöplüğe ve köhneliğe götürür.

Daha yaşlı Sosyal Demokratlar, sosyal demokrat taleplerin sadece azınlığa hitap ettiği zamanları bilirler. O zamanlar çoğunluk başka bir şey istemiş ve oylarını o doğrultuda kullanmıştır. Can sıkıcı da olsa, anlaşılabilir bir şeydir bu. Günümüz Avrupasında ise pek çok ülkede çoğunluk, sosyal demokrat düşünce ve amaçları desteklemektedir; ancak bu çoğunluğun büyük bir kısmı, Sosyal Demokratların amaçlarını gerçekleştirmeye yetenekli olduklarına inanmamaktadır. Almanların üçte ikisi içinse, demokrasi ve sosyal demokrasi aynı anlama gelmektedir ve sosyal adalet eksikliği, demokrasiyi sorgulanır kılmaktadır. Kimileri, Sosyal Demokratların amaçlarını gerçekleştirmek isteyip istemedikleri konusunda bile kuşkuludur. Bu konuda kuşkusu olmayanlar ise, Sosyal Demokratların gerekli kararlılıktan yoksun olduklarını düşünmektedir. Bu durum, bir bütün olarak politikaya yönelik gittikçe artan kuşkuların bir parçasını ifade ediyor. Almanya'da her dört seçmenden üçü, olup bitenlerde bir haksızlık olduğuna inanmaktadır. Ne var ki bu dörtte üçün yarısı, artık herhangi bir partinin bir şeyleri değiştirebileceğini düşünmemektedir. İnsanların politikanın herhangi bir şeyi değiştirebileceğine inanmadıkları yerlerde en büyük zararı ise sol partiler görmekte.

Ne Yapmalı?

Esas olarak düzenin devamı ve ekonominin işlerliğini sürdürmesiyle ilgili olan Muhafazakârlar, bir şeyleri değiştirmeye çok az eğilimlidirler. Genel olarak onların başarabileceği de budur. Peki ya sosyal adalet? Daha adil bir toplum? Olursa güzel olurdu elbette; ama bu, gerçek olamayacak kadar güzel bir şeydir. İşte bütün bunların üzerine, serbest piyasa hegemonyasının etkisi altında kimi Sosyal Demokratlar, dağıtımçı adaletin miadını doldurduğunu söylediklerinde, ortaya çıkan yüzkarası seçim sonuçlarına hiç şaşırılmamak gerek.

Peki o zaman ne yapmalı? Kinikler (Cynics) ya da vurdum duymaz olanlar, gayet basit bir şekilde insanların unutkanlığına sığınabilirler: Üç yıl sonra seçmenlerin farklı anıları ve farklı sorunları olacaktır. Dürüst entelektüeller ise, ihtiyaç duyulan şeyin yeni bir program olduğunu söyleyebilirler. Ne var ki Alman Sosyal Demokratları, içinde piyasa köktencilğine yer olmayan yeni "Hamburg Programı"nı, 27 Eylül 2009 seçim yenilgilerinden çok önce kabul ettiler –aslında daha önceki Berlin Programı'nda da piyasa köktenci bir şey yoktu. Kanaat önderleri parti programlarını okumazlar.

Bu durumda geriye, politik gerçekçilikleriyle övünenlerin naiflik olarak niteleyecekleri bir yol kalıyor. Geçmişini yeniden değerlendirebilir, onunla yüzleşebilir, yanlışlarımızı kabul edebiliriz; ama aynı zamanda niye böyle olup bittiğini de açıklayabiliriz. Artık bizlere inananların gözünde itibarımızı da yeniden kazanabiliriz. Elbette sadece olanlar için özür dileyerek değil; bundan da ötede, bilim olarak kabul edilen bir ideolojinin medyanın yönlendirdiği bir toplumda tam egemenlik kurması halinde neler olup biteceğini göstererek. Böylesi bir yeniden değerlendirme, ulusal düzeyde ya da Avrupa düzeyinde gerçekleşebilir; veya bunlardan biri diğerini takip edebilir. Vakıflar –örneğin Almanya'da Friedrich-Ebert Vakfı ya da kilise akademilerinden birisi– bu konuda bir forum oluşturabilir. Bunların amacı, bir partinin kendisini temize çıkarması olmamalıdır; ki bu her şeyi daha da kötü yapabilir. Ancak bunlardan, sadece yanlışların değil, başarıların da söz konusu olduğu ve yapılan yanlışların uğursuz hainlerin değil, yanılabilir iyi niyetli erkek ve kadınların işi olduğu gerçeği de çıkabilir.

İşte bir Avrupa yeniden değerlendirmesinden ortaya çıkacak olan –geçmiş ve gelecek üzerine– bir düzine kadar tez, eski fakat hâlâ duyarlı, özeleştiriyeye ve yeni düşüncelere açık bir partiye en azından özenli gözlemcilerin ilgisini uyandırabilir.

Aşıl'ın Kalkanı

Neoliberal çağın en şaşaalı döneminde ABD ve İngiltere'de *best-seller* listelerine girecek olan, "Aşıl'ın Kalkanı" şeklindeki dikkat çekici başlığıyla 900 sayfalık bir kitap yayınlandı (Bobbitt 2002). Kitabın yazarı, bir zamanlar ABD başkanına danışmanlık yapmış olan zeki bir tarihçiydi: Philip Bobbitt. Kitap, başlığından hemen anlaşılmayan bir şekilde, silah teknolojisi, askeri örgütlenme ve devlet tipi arasındaki ilişkileri ele alarak, devletin özellikle son 500 yıldaki tarihini içermektedir. Bir başka ifadeyle, ilk bakışta söz konusu olan tam bir akademik çalışmaydı.

Ama kitap politik bir sorun haline geldi, çünkü Bobbitt bu çalışmasından, 21. yüzyılda devletin nasıl olacağı –daha doğrusu nasıl olması gerektiği– sonucunu çıkarmaktaydı: Bir piyasa devleti. Bu piyasa devletinin yazar tarafından ortaya konulan üç farklı biçimi, burada bizim için pek önem arz etmemekte; çünkü Bobbitt önceliği bunlardan sadece birine, *girişimci piyasa devleti*'ne vermekte.

Piyasa devleti, devletin daha önce bilinen tüm diğer biçimleri arasında öne çıkmaktadır, çünkü bu devletin artık insanlar karşısında bir sorumluluğu yoktur; tüm sorumluluğu, piyasanın işlemesi üzerinedir. Bu piyasa devletinin yurttaşları, piyasaya uymak zorundadırlar. Bunun karşılığında da piyasa onlara, mümkün olduğu kadar çok ve çekici fırsatlar sunmalıdır. Bu fırsatları nasıl kullanacağını bilenlerin daha fazla yardıma ihtiyacı yoktur. Ancak yeterince yetenekli ve becerikli olmayanlara gelince, onlar için işler zordur; çünkü devlet onlardan sorumlu olmayacaktır.

Bu, mal piyasası ve pek çok hizmet için düşünülebilir bir şey olabilir. Ne var ki Bobbitt bu düşüncüyü emek piyasasını, eğitim piyasasını ve hatta güvenlik piyasasını da kapsayacak şekilde genişletmektedir. Buna göre emek piyasası, "işe al ve işten at" şeklinde işlemek durumundadır; devletse bu piyasanın işleyişinden sorumludur. Ancak aynı devlet, orada kaybedenlerden sorumlu değildir. Eğitim piyasasına gelince, kötü bir eğitim, az bir para karşılığında alınabilir; biraz daha saygın bir eğitim, biraz daha fazla para karşılığında, mükemmel bir eğitim ise, çok para karşılığında mümkündür. Parası olmayan kişi, piyasa için mevcut değildir. Şaşırtıcı bir şekilde Bobbitt, sadece sosyal güvenliği değil, suça ilişkin güvenliği de piyasanın ellerine bırakmaktadır. Yaşlılık sigortası isteyen kişinin sigorta şirketlerinin telefon numarasını bilmesi yeterlidir; aynı şekilde evinde kendisini güvende hissetmeyen kişi de, hangi şirketlerin güvenlik sattığından haberdar olacak bir konumda olmalıdır. Bobbitt'in piyasa devleti, yüzyıllardır devletin özü olmuş olan şeyden, zor kullanma üzerine tekelden bile feragat etmektedir. Her şey satılıktır. Kuşkusuz bazılarının satın almaya güçleri yetebilir; ama pek çoğu için bu imkânsızdır.

Piyasa köktencilğinin yanlışlığı ortaya çıkmasaydı bile, muhtemeldir ki, Bobbitt'in piyasası gerçekleşmeyecekti. Aslında Bobbitt, nicelerinin pratikten çıkardıkları şu formülasyonu sonuna kadar götürmekteydi: "Devlet ne kadar zayıf olursa yurttaş o kadar özgür olur" ya da "piyasa her zaman politikadan daha beceriklidir."

Piyasa devletinde yurttaş bir müşteri haline gelmektedir. Piyasada müşteri kraldır (ya da kraliçe). Ancak yurttaş olarak artık söz hakkı olmayacaktır. Politika yasaklanmamıştır; ama artık politikanın nesnesi mevcut değildir. Eğitime ne kadar harcamak istediğine herkesin kendisinin karar verebileceği –ve karar vermek zorunda olduğu– bir durumda, bir parlamento eğitim politikasını nasıl tartışabilir ki? Herhangi bir parlamento ya da hükümetin, artık polis ya da iç güvenlik üzerine kaygılanmasının da bir anlamı yoktur. Bu konuda ilgilenilmesi gereken şeylerle ilgili tüm sorunlar, müşteri ve güvenlik şirketleri arasında tartışılacaktır. Tabii hiçbir yerde, ABD'de bile, işler hiçbir zaman bu kadar ileri gitmedi. Ama bu hedefe yönelmiş durumdayız. Yapım çalışmalarının, yerel taşımacılığın ve su tedarikinin özelleştirildiği yerlerde yerel yönetimler, gittikçe daha az sorumlu olmakta ve gittikçe daha az karar organı olarak işlev görmekteler. Bu durumda yurttaşlar, isteyip istemediklerine bakılmaksızın, yerel yönetim temsilcilerine başvurma seçeneğinden yoksun bırakılmış birer müşteriye dönüştürülmüşlerdir. Artık herhangi bir şeyi değiştirme imkânları yoktur. Avrupa'da

bile, güvenlik endüstrisi gün be gün daha da büyürken, polis karakolları kapatılmaktadır.

Ne var ki Bobbitt'in piyasa devleti, piyasa köktencilğine karşılık olarak nasıl bir devletin gerektiğini belirleme konusunda bizlere yardımcı olabilir. Gereken, yurttaş devletidir. Yurttaşlar devleti kurar, onun için sorumluluk üstlenir ve onu desteklerler; devlet de orada onlar için vardır. Devlet, meta olmaması gereken bir şeyin meta olmamasını sağlama görevine –ve doğal olarak da hakkına– sahip bulunmaktadır. Eğitim, birinin alabileceği, diğerinin alamayacağı bir meta olamaz. Eğitim, devletin sağlamakla yükümlü olduğu bir insan hakkıdır. Yine suça karşı güvenlik, bazılarının satın alabileceği, diğer pek çok insanın ise satın almaya gücünün yetmeyeceği bir mal değil, bir devlet yükümlülüğüdür. Suça karşı güvenlik, zor kullanma tekelinin bir karşılığı olarak devletin sağladığı bir hizmettir. Yurttaş devleti, insani ve onurlu bir yaşam standardı sağlamakla yükümlüdür. Yurttaş devletinde politikanın, yani yurttaşların istencinin önceliği vardır. Bu aynı zamanda piyasa yasalarına karşı bir önceliği de ifade eder.

Yine bu demektir ki, şüphe durumunda anayasa maddeleri, piyasanın gerekliliklerine göre öncelik taşır. Örneğin, Alman Anayasası'nda olduğu gibi, devlet insan onuruna saygı göstermek ve onu korumakla yükümlü ise, piyasanın pek çok işe sadece çok düşük ücretler önermesine bakılmaksızın, yaşamak için yetersiz kabul edilen ücret insan onurunun çiğnenmesi olarak görülecek ve buna izin verilmeyecektir.

Yurttaşların en yüksek otorite olarak kabul edildiği bir devlette aynı yurttaşların, kendilerinin uygun gördükleri her yerde faaliyetlerini sürdürme hakları da bulunmaktadır: Girişimciler, çalışanlar, müşteriler ya da tasarruf sahipleri ve yatırımcılar olarak ekonomide olduğu gibi, sivil toplumun tüm alanlarında –sendikalarda, derneklerde, kulüp ve partilerde, kilise, sinagog ve camilerde de.

Yurttaşlar devletinde canlı bir sivil toplum, devlete rakip değildir. Onun yerini alamaz, ama onu teşvik eder, düzeltir, toplumsal ve pedagojik deneylere girer ve hatta devlet faaliyetlerinin kaçınılmaz bir şekilde gözden kaçırılmak durumunda olduğu boşlukları doldurur. Demokratik bir devlet ile sivil toplumun birbirlerine ihtiyacı vardır ve en iyi durumlarda birbirlerini güçlendirirler.

Sivil toplumun sorumluluk payını üstlenmek istediği yerlerde referandum çağrıları daha güçlüdür. Referandumlar sivil toplumu, gittikçe artan bir şekilde ve olumsuz anlamda "politik sınıf" olarak adlandırılan kesime yakınlaştırır. Referandum başvurularına ve referandumlara eşlik eden riskler, iyi bir yasama ile azaltılabilir. 21. yüzyılda demokrasiyi yeniden canlandırmak isteyenler, referandumları görmezden gelemez.

Sürdürülebilir Büyüme

Profesör Meinhard Miegel, daima pratik politika ile ilişkiyi kaybetmemeye dikkat eden siyaset bilimcilerden birisidir. Onun, Alman Hıristiyan Demokratlarının en özgün kafalarından birisi olan Kurt Biedenkopf ile onyıllardır sürdürdüğü istikrarlı ilişkinin bunda önemli bir rolü vardır. Miegel şu anda kendi enstitüsünü oluşturmuştur; ve tüm yaşlıları gibi din-

lenmeyi hak ettiği bir yaşta, aykırı fikirleriyle heyecan yaratmaktadır. Bu görüşler, özellikle daha önceleri eşit ölçüde hem uzlaşma hem de tabu ile tanımlanan bir konuyla bağlantılıdır: Ekonomik büyüme.

Diğer pek çokları gibi Miegel de, Çin ya da Brezilya gibi ekonomik olarak gelişen ülkelerin ve diğer bazı başka gelişmekte olan ülkelerin de bir süre daha hızla büyümeye devam edeceğini beklemektedir. Batı ve Orta Avrupa'nın sanayileşmiş ülkelerine gelince, buralarda –tarihsel olarak anormal olan– hızlı büyüme dönemi sona ermektedir. Kuşkusuz bu bir gecede gerçekleşmeyecektir. Ancak on yıllardır düşmekte olan büyüme oranları, –en azından ortalama olarak– düşmeye devam edecektir. Daha önceleri –belirli ölçülerde başarılı bir biçimde– kullanılmış olan araçlar (vergi indirimleri ya da kredi finansmanlı ekonomik teşvik paketleri), rekor düzeydeki hükümet borçları dikkate alındığında birer seçenek olmaktan çıkmıştır. Mevcut büyüme, artık borcu azaltmak, çevreye verilen zararı gidermek ve çeşitli felaketlerle başa çıkmak için kullanılmak durumundadır. Bundan sonra yaşam kalitesini geliştirme konusunda büyümenin fazla bir rolü olmayacaktır.

Kuşkusuz Miegel büyümeye karşı değildir. Büyüme, dünyanın bazı yerlerinde hem gerekli hem de kaçınılmazdır. Ancak Miegel, Avrupa'nın sanayileşmiş ülkelerinin büyümeye duydukları güveni gerçekçi bulmamaktadır. Ona göre büyümeyi politik bir hedef olarak saptayan, özellikle de Angela Merkel gibi onu tek amaç olarak görenler başarısızlığa uğrayacaklardır. Tabii bu, hükümetlerin sıfır büyümeyi hedeflemeleri gerektiği anlamına gelmez. Çünkü böyle bir şey, yılda yüzde üç ya da dördlük bir büyüme hedefinden daha da mantıksız bir şey olacaktır. Yılın sonuna varıldığında, istatistikçilerin yüzde bir ya da ikilik bir büyüme görmeleri, aynı oranda bir küçülmeden elbette daha iyi bir şeydir.

Çeşitli partilerin hayal ettiği cezbedici büyüme ya da "canlanma" ise, bir seçimle gerçekleştirilebilecek bir şey olamaz. Bu olgu her zaman ulusal hükümetlerden çok, küresel ekonominin durumuna bağlıdır. Zaten bunun gittikçe daha iyi görülmesi nedeniyle, artık bu türden sloganlara hiç kimse inanmamakta.

Peki bütün bu olan bitenin sonucu nedir? Büyümenin yeterince iyi ya da tersine zayıf olduğuna ilişkin yararsız tartışmalara mahkûm muyuz? Umarız ki hayır. Olguları reddeder bir tarzda, büyümenin nasıl teşvik edileceğine ilişkin bir tartışmadan kuşkusuz kaçamayacağız; ama bu boşuna bir tartışma olacaktır.

Sosyal Demokratlar ne kadar büyüme olduğu konusunun, neyin büyüdüğü konusundan daha az önemde olduğunu, piyasa köktencilği dalgasının tam anlamıyla yükselmeye başlamasından önce –örneğin SPD'nin Berlin Programında– söylemiş olduklarını hatırlayabilirler. Bizler pratikte, teoride olduğundan daha fazla ilerleme gerçekleştirdik. Fosil yakıt kullanımının artmasını değil, azalmasını istedik. Bu ise, böylesine bir azalmayı sağlayan her şeyin büyümesi gerektiğini söylemektir. Bugün insanlar Avrupa'da "yeşil büyüme"den söz ettiklerinde kast edilen şudur: İklim değişikliğini frenleyecek her şeyin büyümesine izin vermek gerekir; öte yanda onu artıracak her şey küçülmelidir.

Kısacası, ihtiyacımız olan, ekonomistler –ya da filozoflar– arasında ekonomik büyümenin nimet ve külfetleri üzerine bir tartışma değildir. İhtiyacımız olan, neyin büyümesi neyin büyümemesi gerektiğine ilişkin bir politik tartışmadır. Şurası açık bir şekilde ortaya çıkmakta ki, hükümetlerin büyüme ya da başka bir şey talep etme ihtiyacını duymadıkları geniş bir

mal ve hizmet türü, rahatlıkla piyasaya bırakılabilir. Politik olarak önemli olan, kamu refahının daha hızlı büyüme ya da daha hızlı küçülme gerektirdiği alanlardır.

Burada da pratik teoriyi geride bırakmış bulunuyor. 2009 Almanya genel seçimlerinden önce Frank-Walter Steinmeier, gelmekte olan dört yılda ne yapılması gerektiğini ortaya koyan ayrıntılı çalışmayı açıkladığında, bir ekonomik büyüme çağrısından çok, büyümenin teşvik edilmesi gereken alanların tanımlanmasını yapmıştı. Bunlar, insan hizmetleri, yenilenebilir enerji ve Almanya için sürdürülebilirliği mümkün kılacak diğer yatırımlardı. Bir bütün olarak söz konusu olan, seçici büyümeyi ifade eden kelimelerden oluşmuş etkileyici bir listeydi.

Ekonominin bir bütün olarak büyüüp büyümeyeceğine piyasalar karar vermektedir. Bu nedenle de piyasa köktencilerinin, daha özgür ve daha serbest bir piyasa ile çok daha yüksek bir büyüme hızı sağlanabileceği yolundaki tezleriyle haklı görülebilecekleri söylenebilir. Şirketler için vergi indirimleri, büyümeyi hızlandırır: bu argümanı çürütmek zordur. Özetle, eğer amacınız, GSYİH istatistiklerinde en yükseğe ulaşmak ise, piyasaya güvenmek ve iş hayatı önderlerinin taleplerini karşılamak zorundasınız. Genel olarak bakıldığında ise bunun politik sonuçları sosyal demokrat düşünceleri desteklemez. Toptancı bir büyüme, piyasa köktencilerinin muarızlarını alt etmek için kullandıkları araçlardan biridir ve olmaya da devam edecektir. Ne var ki neyin büyümesi neyin büyümemesi gerektiği konusunun tartışıldığı bir toplum, politikaya daha fazla öncelik vermek zorundadır. Sorun, "polis" için neyin daha iyi olduğudur. Politikanın önceliğini yeniden gündeme getirmek isteyenlerin, büyüme konusundaki tartışmayı bugüne kadar olduğundan daha farklı yürütmeleri gerekir. Sorun artık küçük bir kazançlar ya da kayıplar yüzdesi değildir; sorun, büyümenin acil olarak gerekli, tehlikesiz ya da zararlı olup olmadığıdır. Kriter eksikliği söz konusu değildir: İklim değişikliğini hızlandıran ya da yavaşlatan nedir? Hangi büyüme yaşam kalitesini geliştirebilir; ve hangisi onu tehlikeye atar?

Sosyal Demokrat Temel Değerler

Avrupa Sosyal Demokratları geleceklerini tartıştıklarında, yüz elli yıldır sosyal demokrat politikayı şekillendirmiş olan temel değerlerden kaçınmazlar. Bu alanda Jon Cruddas ve Andrea Nahles (2009) tarafından hazırlanan çalışma zikredilmelidir. Avrupa Sosyal Demokratlarının birbirlerine temel değerler aracılığıyla bağlanması konusu önemlidir. Fransız Devrimi'nin –sık sık değişikliklere maruz kalmış– değerler üçlüsü, bunların tümünü ortaya koyar. Tüm versiyonlarda önce özgürlük gelir; dayanışma ("fraternité") üçüncü sıradadır. Bazı versiyonlar eşitlik'i ("égalité") içerirken, diğer bazıları ise onun yerine "adalet"i koyar, ama hangi durumlarda adaletin eşitlik gerektirdiğini ve nerelerde gerektirmediğini açıklamaksızın.

Fransız devrimci değerler üçlüsü, sadece sosyal demokrasinin temelini oluşturmaz; onun, Avrupa demokrasinin de temelini oluşturduğu söylenebilir. Bu temel değerler, Hıristiyan Demokratların programının da –muhtemeldir ki sadece Almanya'da değil– temelini oluşturur. Bunlar, ortak bir temeli ifade etmektedirler.

Ancak Muhafazakârlar, bu temel değerleri Sosyal Demokratlardan farklı yorumlamaktadırlar. Özellikle bu temel değerlerin birbirleriyle nasıl bağlantılandırılacağı konusu, birbirine tamamen zıt yorumları ifade eder. Muhafazakârlar için –ve tabii Liberaller için de– özgürlük ve adalet (eşitlik) arasındaki ilişki, özellikle çözümlenemez gerilimlerden birisini ifade eder. Çok fazla özgürlük, eşitliği tehlikeye atar. Pratikte ise şu çok daha önemlidir: Belli bir noktadan sonra eşitlik (sosyal adalet), kaçınılmaz bir biçimde özgürlüğün kaybedilmesini getirir. O nedenle bir çeşit denge sağlanmalıdır; ve bu gibi partilerde söz konusu denge sağlanıp sağlanmadığı sorunu sürekli bir tartışma konusudur. Muhafazakârlar, temel değerleri adeta bir tahterevalliyeye koyarlar. Biri yukarıda iken, diğeri aşağıda olmak zorundadır. O yüzden tahterevallinin iki ucunu aynı düzeyde tutmak için bir çeşit ağırlık gerekmektedir. Ancak bu denge daima istikrarsızdır; çünkü partinin farklı kanatları, farklı yerlerde bir denge oluşturma çabası içindedirler.

Sosyal Demokratlar ise bu soruna daima farklı yaklaşmışlardır. Onların deneyimlerine göre, sadece yasa karşısında eşitlik ve toplumsal eşitlikçilik –bir başka ifadeyle daha fazla "adalet" veya "hakkaniyet"– anayasada garanti altına alınmış bulunan özgürlüğün elde edilmesinin yolunu açar. Sosyal Demokratlar için sosyal adalet, pratikte uygulanabilir anlamda daha az değil, daha çok özgürlük demektir. Gerçekten de Sosyal Demokratlar adaleti, "eşit özgürlük" olarak bile tanımlayabilirler. Bir başka ifadeyle bir tahterevalli olarak değil, tek bir trenin iki lokomotifi olarak.

Aynı şey dayanışma için de söz konusudur. Dayanışmanın olduğu yerde insanlar daha özgürdür; özgür faaliyet için yeni alanlar yaratabilirler. Psikologlar, tartışmasız bir dayanışmayı ifade eden aile ortamında yetişmiş çocukların diğer insanlar ve kurumlarla ilişkiye geçtiklerinde çok daha rahat ve özgür olduklarını söylemektedirler.

Dayanışma, özgürlüğü daha da sağlamaştırır. Sosyal Demokratlar tarafından savunulan dayanışma toplumu, özgür bir toplumdur. Bir başka deyişle dayanışma, özgür insanların özgür kararları üzerine kurulmuştur. Avrupalıların çoğunluğu, dayanışmacı bir toplum istediklerini belirtmektedirler. O nedenle de Sosyal Demokratlar için yukarıda sözü edilen üç temel değer, birbirlerini desteklemekte ve tamamlamaktadır. Burada da, çağımızın meydan okumalarına denk düşen bir konumda bulunmaktayız: Zengin ve yoksul arasındaki uçurumun daha da derinleştiği, toplumların gittikçe daha çok bölündüğü, hatta parçalandığı bir durumda daha fazla sosyal adaletten endişe duymak komik bir durum.

Adalet için bu söylenenler, üçlü değerle bağlantılı bir başka değer olan güvenlik için de geçerlidir. İster sosyal güvenlik anlamında, isterse suça karşı güvenlik anlamında olsun, güvenliğin kaçınılmaz olarak özgürlüğü kısıtladığı doğru değildir. Yüz yıl kadar önce sol liberal Friedrich Naumann partisinin üyelerine, bir insanın bir sonraki ay ne yiyip içeceği konusunda hiçbir fikrinin olmaması durumunda, medeni hakların ve özgürlüklerin ne anlama geleceğini sorarken bunun tersinin doğru olduğunu biliyordu. Sosyal güvenlik, insanları –korkudan ve ahlaki korkaklıktan– özgürleştirir ve onların toplum yaşamına ve politikaya katılımlarını sağlar.

Bu görüşün iç güvenlik sorunlarına da uygulanabileceği konusunda tüm Sosyal Demokratlar arasında bir fikir birliği yoktur. Ancak kamusal alanlarda günün ve gecenin herhangi bir saatinde yürüyebilme özgürlüğünün değerini anlayabilmek için, mutlaka herhangi bir Latin Amerika şehrinde bir gece yürüyüşü deneyi yapmış olmanız gerekmez. Hak ve özgür-

lükten en uzak toplum, güvenliğin sadece satın alınabildiği, üstelik toplum çoğunluğunun ödeyemeyeceği bir fiyata satın alınabildiği bir toplumdur. Zor kullanma üzerinde devlet tekel, özgürlük yaratır ve adaleti destekler. O nedenle de bu tekel uygarlığın, Sosyal Demokratların da desteklemek zorunda oldukları bir başarıdır.

Temel değerler üzerine konuşmak, politikacıların görevi değildir. Ancak politikaya çok az ilgi duyanlar bile, hangi güdülerin ve moral değerlerin günlük politikanın temelini oluşturduğunu bilmek isterler. Sosyal Demokratlar, pratik eylemlerini temel değerler üzerine kurabildiklerinde, yapabileceklerinin en iyisini yapmaktadırlar. Bu eylemler daha fazla özgürlük, daha fazla adalet ve daha fazla dayanışma yolunda çok küçük de olsa, birer adım olarak görülür ve sunulur. Politika fark edilebilir bir biçimde değer temelli olduğunda, güvenlilik ortaya çıkar.

Sosyal Birliklilik

21. yüzyılda ülkeler arasında savaş çok daha seyrek bir hale geldi; ne var ki ülkeler içinde çatışmaların ortaya çıkması, çok daha sık gerçekleşir oldu. Bu çatışmalar esas olarak devletlerin parçalanma durumunda ortaya çıkmaktadır. Dünyada pek çok devlet, yollarını trafiğe açık tutmaktan, öğretmenleri okullara göndermekten ya da yasal süreçleri yolsuzluklara bulaşmadan gerçekleştirmekten aciz bir konumdadır. Pek çok Afrika ülkesinde polislerin maaşı o kadar düşüktür ki, bu polislerin ailelerini yolsuzluğa bulaşmadan geçindirmesi imkânsız hale gelmiştir. Bu durum sık sık, bu insanların suçla mücadele konusunda çok az gayret göstermeleri anlamına gelir. Polisin gözü önünde dükkânları yağma edilen ticaret erbabı kendi milislerini oluşturur; bunlar da bir süre sonra suçlu olarak gördüğü herkesin peşine düşer. Sonuç olarak devletin zor kullanma üzerindeki tekel parçalanır, şiddet özelleştirilir ve ticari hale gelir.

The Fund for Peace, her yıl Başarısız Devletler Endeksi'ni yayınlamaktadır.² Ne var ki bu rapor *başarısızlık sürecindeki devletler* (parçalanma sürecindeki devletler) ile başarısız olmuş (parçalanmış ve artık mevcut olmayan) devletler arasında genellikle yapılan ayrımı yapmamaktadır. Bunun yerine, "tehlikede olan" ve "kritik bir durumda olan" devletler ayrımı yapılmaktadır. Söz konusu Endeks, 2010 yılı için pek çoğu Afrika ve Güney Asya'da bulunan 37 devletin durumunu "kritik" olarak saptamıştır. Öte yanda neredeyse her Latin Amerika devleti "tehlikede" olarak nitelenmiştir. Toplumdaki bölünme, genellikle şiddetin özelleşmesi ve ticarileşmesinden önce gerçekleşir. Milyonlarca insanın varoşlarda, "barrida" ya da "favela"larda yaşadığı, hali vakti yerinde olanların ise elektrikli tellerle çevrilmiş, paralı askerlerce korunan sitelerde toplandıkları durumlarda şiddet özelleşmiş ve aşağıdan varoşlardan, yukarıdan parası iyi ödenenlerden gelen şiddetin her ikisi de, gaddarlık söz konusu olduğunda hızla birbirine benzemeye başlamıştır. Kurbanların sayısı günden güne artmaktadır. Meksika'da, Afganistan'dakinden çok daha fazla insan ölmüştür. Bu sayıya, ABD'ye komşu bu ülkede her yıl hiçbir iz bırakmadan kaybolan 8000 kişi dahil değildir.

² Bkz.: <http://www.fundforpeace.org>.

Bunların sosyal demokrasinin geleceği ile ilgisi nedir? Bütün bunlar, toplumsal bölünmeye izin veren ya da hatta bu süreci başlatan, teşvik eden herkesin sadece yanlış yolda olduğunu değil, aynı zamanda son derece tehlikeli bir yolda olduğunu da göstermektedir. Kendilerini "Toplum diye bir şey yoktur" (Thatcher 1987)³ diyen Margaret Thatcher'la anlaşma içinde görenler, sosyal birliklilik konusuna –şiddetin kaçınılmaz bir biçimde özelleştiği bir toplumsal bölünme noktasına gelinceye kadar– kafa yormalarına gerek yoktur.

Eğer piyasa köktencililiği ekonomik olarak iflas etmeseydi, kendisini birkaç on yıl içinde bu şekilde yok etmek zorunda kalacaktı. Serbest piyasa, uygulamaya konulan yasa gücü de dahil olmak üzere, devlet tarafından dayatılan düzen olmadan işleyemez. Diğer yanda piyasa köktencililiğinin batışı, beraberinde demokrasi ve hukuk düzenini de çökertecekti.

Şimdi, özellikle de Avrupa'da, rota değişikliğinin tam zamanı. Son yıllarda yaşanan krizler, insanları bu konuda çok daha istekli bir hale getirmiş bulunuyor. Artık büyük bir çoğunluk, toplumların sosyal adalet aracılığıyla bir arada tutulması düşüncesini paylaşmakta. Bu çoğunluk, sendikaları ve kiliseyi olduğu gibi, muhafazakâr partilerin ve taraftarlarının önemli kesimlerini de kapsamaktadır. Eğer sosyal birliklilik sağlamaya ilişkin olarak Sosyal Demokratlar, kendilerinin en yeterli ve en deneyimli olduklarına seçmenleri ikna ederlerse, sadece dev bir ekonomik meydan okumayla değil, aynı zamanda büyük bir fırsatla da karşılaşmış olacaklar. Yaşananların da gösterdiği gibi dayanışmacı toplum, sadece doğru ve yerinde değil, acil bir biçimde gereklidir de.

Sosyal Demokrasi ve Avrupa

Avrupa'da Sosyal Demokratlar, ilk oluşum dönemi başarılarını ulus-devletlerde yaşamışlardır. Buralarda ulus-devletin araçlarını, yine ulus-devletin yararına kullanmışlardır. Polonyalı sosyolog Zygmunt Bauman'ın da belirttiği gibi, burada söz konusu olan, "ulusun politik iradesine ve ulusal topluluğun etik ilkelerine saygı göstermek amacıyla ekonomik çıkarları zorlayabilecek gücü olan devletlerdir" (Bauman 2009). 21. yüzyılın ilk on yılının sonlarında Sosyal Demokratların hâlâ bununla ilgili zor şeyler yaşamaları, yine Bauman'ın önemli değerlendirmelerinden biri ile kısmen de olsa açıklanabilir: "Ne var ki ulus-devletler, kendi toprakları üzerindeki ortak yaşamın herhangi bir vechesi üzerinde artık egemen değiller" (a.y.). Gerçek iktidar, "küresel alan"a gitmek üzere ulus-devleti terk etmiştir. Pek istemeyerek de olsa Bauman şu sonuca varmakta: "Tüm üyelerinin varoluşsal güvenliklerini garanti altına alan bir 'sosyal devlet'i bir ulus-devlet çerçevesi içinde inşa etmek artık mümkün değildir."

Bauman'ın formüllerini çok aşırı bulanlar bile, ulus-devletin, dev çokuluslu şirketler ve bankalar tarafından sadece bir "yer" konumuna indirildiğini kabul etmek zorundalar. Ve tabii ki bu "yer", küresel sermayenin yatırımları için diğerleriyle rekabet etmek durumundadır. Örneğin bir ülkenin vergi politikası, belli bir yatırımın niye orada gerçekleştirilmedi-

³ [IPG Dergisi] Editörün notu: Özgün bağlamının net bir şekilde ortaya koyduğu üzere Thatcher, toplumu oluşturan bireylerden, aile vb.'lerden ayrı bir varlık olarak toplum diye bir şeyin olmadığını söylemiştir. Thatcher herhalde burada, insanların basit bir şekilde toplumsal sorumluluklarından, bunları kendileri için üstlenecek farklı bir organı varsayarak vazgeçmeyi seçemeyeceklerini söylemeye çalışmaktadır.

ğinin hatta mevcut yatırımların çekilebileceğinin bir nedeni olarak gündeme getirildiğinde, ulus-devlet baskı altına girmektedir. En kötü durumda, ulus-devlet şantajı açık bir konuma gelmektedir.

Bu koşullarda Avrupalı seçmenler sosyal demokrat politikacılarından, sık sık yapabileceklerinden daha fazlasını talep etmişlerdir. Bir sosyal demokrat maliye bakanı KDV'yi yükselttiğinde ve beraberinde kurumlar vergisini düşürdüğünde, pek çok seçmen bunu adaletsiz, hatta acımasız bulmuştur. Eğer maliye bakanı onlara, "Bence de bu adil değil; ama elim kolum bağlı, çünkü sermayenin gelmemesi ya da hatta çekilmesi ve bunun sonucunda da işsizliğin artması en son isteyebileceğim bir şey" dediğinde, seçmenlerin muhtemel cevabı şu olacaktır: "O zaman niye sana oy verdik ki?" Böyle bir sorudan her politikacı korkar. O yüzden de tüm partiler, kendi iktidarsızlıklarını kabul etmekten nefret ederler. Ama tabii bu da, ihanet söylentilerine yol açarak her şeyi daha da kötüleştirir: "Maliye bakanı bize ihanet etti." Bu efsane, aşırı sol partiler tarafından pankartlara yazılır ve sokaklarda dolaştırılır.

Finansal piyasalar da dahil olmak üzere piyasalar küreselleşirken, burada tartışılan egemenlik yitimi konusu, pek o kadar da AB dayatmalarının bir sonucu olarak görülemez. Elbette ki açık cevap, sosyal demokrasinin küreselleşmesi de dahil olmak üzere politikanın küreselleşmesi olabilir. Ne var ki şu anda bu, sadece bir uzak hedef ya da ilham verici bir ütopya olabilir. Öngörülebilir bir geleceğin görevi olamaz.

Avrupa –Avrupa Birliği– varlığını sürdürüyor. Şantajlara direnecek kadar büyük ve güçlü bir birlik bu. En basitinden 500 milyonluk bir piyasadaki vazgeçme tehditlerinin hiçbir güvenilirliği yok.

Güçlük, Avrupa'nın kendisinde. AB, bir ortak devlet olarak değil, bir ortak pazar olarak tasarlandı. Avrupa Komisyonu, bu ortak pazara engel oluşturabilecek herhangi bir sorunla başa çıkabilir; rekabetteki bozulmaları yasaklayabilir. Hatta bunu bazen biraz da aşırı bir gayretle yapmakta. Ama öte yanda aynı AB, ulus-devletin elinden kayıp giden araçların yeniden kullanımı konusunda etkisiz olduğunu da bugüne kadar ortaya koymuş bulunmaktadır.

27 ulusal hükümetin oluşturduğu KONSEY, vergilendirmeden sorumlu bir konumda bulunuyor. Ama KONSEY, sadece bu 27 hükümetin tamamı istediği takdirde bu sorunu gündeme alabiliyor. Başka bir deyişle, tek başına sadece şirket vergileri üzerine ortak bir alt ve üst sınır koyulması bile, şirket vergilerini en düşük düzeyde tutmak için yaşanan yıkıcı yarışa son vermeye yeterli olabilir. Üstelik bu yarışın, ulusal borçların yükselmesinde sosyal harcamalardan çok daha fazla etkisi vardır. Ama işte yine de bu konuda bir şeyler yapılmıyor.

Avrupa'da Avrupa Birliği ile kavgalı ve ulusal yetki kalıntılarına inanmaya devam Sosyal Demokratların bulunmasına şaşmamak gerek. Elbette ki tüm bu kalıntıların en iyi bir şekilde değerlendirilmesi gerekir. Ama onlarda hiçbir gelecek olmadığının da bilinmesi gerek.

Ulus-devletin geçmişte olduğu gibi olmamasının bir avantajı da şu ki, artık Avrupalılar arasında bir savaş tasavvur bile edilemez. Ama diğer yanda Avrupa Birliği içinde ulusal çıkarların hâlâ büyük heyecanla savunulduğu da görülüyor. Bu ise Birliği sadece zayıflatmaktadır; özellikle de en güçlü ekonominin en kabahatli olanlardan biri olduğu durumlarda. Ne var ki pek çok insan, AB'nin parçalanma ihtimali karşısında dehşetli bir korku ile geri çekilmektedir. Çünkü sonunda gerçekleşecek olan, az ya da çok güçsüz denilebilecek ulus-devletlerin devler dünyasında kendilerine yer bulmaya çalışmaları olacak.

Politikada, sosyal demokrat politikada ciddi olan herkes, Avrupa'ya inanmalıdır; üstelik her ne kadar Avrupa Birliği Komisyonu, pek çok ulusal hükümetten çok daha fazla piyasa köktencilikinden etkilenmiş de olsa. Ulus-devletlerin yitirdiği politik manivelaların AB içinde oluşturulması, Birliğin, küresel düzenlemeler gerçekleştirebilecek bir küresel aktör olması, muhtemeldir ki bütün bir kuşağın eseri olacak. Ancak bugüne kadar Avrupa'da pek çok sosyal demokrat, bunu bir görev olarak görmedi. Sosyal Demokratların destekçileri, Avrupa seçimlerine katılma konusunda çok az istekli gözükümler. Bunun sonuçları ise Avrupa Parlamentosu'nda kendisini göstermekte.

Eğer sosyal demokrasi Avrupa'da sağlıklı bir gelecek gerçekleştirmek istiyorsa, çok daha fazla Avrupalı olmalı ve kendisini bir Avrupa partisi olarak sunmalıdır. Bu, piyasa köktencilikinin çöküşünün ardından çok daha kolay olmalı. Yeniden bir ortak zemin oluşturmaya başlayabiliriz.

Sosyal Demokratlar, bir "sosyal Avrupa"ya ihtiyacımız olduğunu kabul etmeye hazırlar. Ancak bunun için bize önce –sosyal Avrupa'yı oluşturmak için gereken araç ve yeteneklere sahip– bir politik Avrupa gerek. Jan Niklas Engels ve Gero Maass, bunu şöyle açıklıyorlar: "Sosyal demokrasinin daha fazla Avrupa'ya ihtiyacı var; buna karşılık Avrupa'ya da daha fazla sosyal demokrasi gerekli" (Engels/Maass 2009). Avrupa'nın daha fazla sosyal demokrasiye kavuşabilmesi için, tutarlı bir Avrupa Sosyal Demokrasisi'ni inşa edelim.

Kaynakça:

- Bauman, Zygmunt (2009): "Reconnecting Power and Politics" Bkz.: <http://www.social-europe.eu/2009/11/reconnecting-power-and-politics> (erişim 11.8.2010).
- Bobbitt, Philip (2002): *The Shield of Achilles: War, Peace, and the Course of History*. New York: Alfred A. Knopf.
- Bos, Wouter (2010): "Beyond the Third Way" Bkz.: <http://www.pvda.nl/binaries/content/assets/europeanetwerk/engelse+site/Wouter+Bos+Beyond+the+Third+Way.pdf/Wouter+Bos+Beyond+the+Third+Way.pdf> (erişim 11.8.2010).
- Cruddas, Jon, ve Andrea Nahles (2009): *Building the Good Society. The Project of the Democratic Left*. London: Compass. Bkz.: http://www.lwbooks.co.uk/journals/soundings/social_europe/building%20good%20society.pdf
- Engels, Jan Niklas ve Gero Maass (2009): "The Good Society Needs Good Social Democrats" in *Good Society Debate*. Bkz.: <http://www.social-europe.eu/author/jan-niklas-engels-and-gero-maass/> (erişim 12.8.2010).
- Gabriel, Sigmar (2009): Speech of the Chairman of the German Social Democratic Party Sigmar Gabriel at the SPD party conference in Dresden on November 14, 2009. Bkz.: http://www.spd.de/de/pdf/091113_rede_gabriel_bpt09.pdf (erişim 11.8.2010).
- Thatcher, Margaret (1987): Interview for *Woman's Own* ("no such thing as society"). Bkz.: <http://www.margareththatcher.org/document/106689> (erişim 11.8.2010).

İngilizceden çeviren Ergun Aydınoglu

Yeni Bir Mutluluk Vaadi Avrupa Sosyal Demokrasisi'nin Geleceği Üzerine Tartışmanın Mevcut Durumu

JAN NIKLAS ENGELS / GERO MAASS

Yeni bin yıl başlarken, Sosyal Demokratlar 15 AB ülkesinin dörtte üçünde iktidarda idiler. Lizbon Anlaşması'nın kabul edilmesinin verdiği rahatlıkla pek çok kişi, AB'nin bir sosyal demokrat dönem yaşamakta olduğunu hayal etmekteydi. Ama her şey değişti ve Avrupa sosyal demokrat ve sosyalist partileri, üzerlerinde yoğun bir baskı hissetmeye başladılar. Şu anda da esas olarak muhalefette bulunmaktalar.¹

Finans kapitalizminin iflasi ve onu izleyen güven krizi koşullarında pek çok kişi, Avrupa'nın politik koordinatlarında sola doğru bir değişiklik gerçekleşmesini umut etti. Bu gerçekleşmedi. Onun yerine bugün Avrupa partiler yelpazesindeki dönüşümün, merkez partilerine yönelik –kimilerinde oldukça dramatik boyutlarda yaşanan– bir güven kaybı ve politik yelpazenin aşırı sağ ve solundaki popülist partilere büyük bir desteğin doğuşu şeklinde kendisini gösterdiği söylenebilir.

Toplumun geniş kesimleri, sosyo-ekonomik, kültürel ve politik yaşam dünyalarının tehlikede olduğunu hissetmekte. Öte yanda sosyal demokrat partiler ise, artık sosyal adaletin garantörü ve savunmasızların koruyucusu olarak algılanmamaktalar. Tersine bu partiler, küresel finansal ve ekonomik krizin ortak sorumlusu olarak ya da en azından onunla mücadele çabasında yetersiz olarak görülmekte. Daha da ötesi diğer politik aktörler, geleneksel olarak sosyal demokrat partilerin uzmanlık alanındaki sosyal demokrat politikalara yönelme eğilimindedir.

Avrupa Sosyal Demokrasisi şu anda bir dizi meydan okuma ile karşı karşıya bulunmaktadır. Sosyal demokrasi, son yıllarda yürüttüğü politikalarını dikkatle analiz ederek, başarı ve başarısızlıklarını belirlemek, programatik ve örgütsel anlamda kendisini açmak, neo-liberalizme, "soft" muhafazakârlığa ve geçmişe bakan popülizme karşı geleceğe yönelik bir politik alternatif geliştirmek zorunda.

Hollanda, İsveç, Almanya ve İngiltere gibi geleneksel kalelerinde iktidardan düşüşün ve Üçüncü Yol'un bitişinin ardından sosyal demokrat partiler, ne evrensel olarak kabul edilen bir önderliğe ne de yeni bir paradigmaya sahipler. Bunun sonucu olarak da, net bir politik yöneliştin yoksun bulunuyorlar. Akademisyenler, yakın politik bağlara sahip vakıflar, think tank'ler ve bizzat partilerin kendileri de, bu gelişmeyi kaygı ile izlemekte. Bu koşullarda bu metin, tartışma üzerine bir ara rapor girişimi olarak anlaşılmalıdır.

¹ Bu konuda 2000 ile 2010 arasında hükümet katılımları çizelgesine ve FES'in Sosyal Demokrasi Monitör web sayfasına bakınız: <http://www.fes.de/ipa/inhalt/monitor.php>.

Adım Bir: "Durum Tespiti" – Açıklama ve Özeleştirme Arayışı

Sosyal demokrasinin mevcut krizi üzerine analizin ilk adımı, halihazırda birçok sosyal demokrat aktör tarafından atılmıştır. Bazı ülkelerin özel nedenleri bir yana bırakılacak olursa mevcut gerileme eğilimi, sosyal ve politik transnasyonal değişimlerin önemli bir rol oynadığını ortaya koymakta. Bunun açıklaması, kimileri birbiriyle bağlantılı yedi tez şeklinde yapılabilir:

1. *Dahrendorf tezi*: Sosyal demokrasi, sanayi çağının sona ermesi ile misyonunu yerine getirmiş ve artık gereksiz hale gelmiştir. (Ezilen) sanayi işçi sınıfı seçim tabanı artık mevcut değildir. Sosyal gelişme vaadi ya gerçekleşmiştir ya da artık gerçekçi görülmemektedir (Dahrendorf 1983).

2. *Daralma tezi*: Sosyal demokrat partiler için, partiler yelpazesindeki politik konumlanma alanı daralmıştır; çünkü muhafazakâr partiler "soft" hale gelmiş ve şu anda merkez politikasını işgal etmiş durumdadırlar; popülist partiler ise, toplumun hoşnutsuz kesimlerinin oyunu çekmektedir. Bu iki eğilimin de var olduğu ülkelerde sosyal demokrat partiler, ikisi arasında sıkışmış (sandwiched) bir durumda bulunmaktalar.

3. *Söylemsel hegemonya tezi*: Sosyal demokrat partiler, en önemli sosyal konulardaki söylemsel hegemonyalarını kaybetmişlerdir. Şu anda bir çeşit muhafazakâr-liberal ana akım egemen konumdadır. İlerici sol yaklaşımlar ise, pek çok durumda çoğunluk desteğinden yoksundur.

4. *Güvenilirlik kaybı/performans sicili tezi*: Sosyal demokrat partiler, artık sosyal adaletin gerçekleştirilmesinin garantörü olarak görülmemektedir. Diğer partiler bu konuda onlarla rekabet halindedir. Sosyal demokrat partiler tarafından son yıllarda gerçekleştirilen reformlar, sosyal olarak adaletsiz ve temel sosyal demokrat değerlerle çelişkili olarak görülmekte. Sosyal demokrat hükümetlerin performansı, seçmenler tarafından olumsuz olarak değerlendirilmekte. Bunların sonucu olarak da, her ne kadar sosyal demokrat düşünceler hâlâ büyük taraftar buluyorsa da, sosyal demokrat partiler oy kaybetmekte ya da oyla iktidardan düşürülmektedir.

5. *Yabancılaşma tezi*: Sosyal demokrat partiler, işçi sınıfı içindeki özgün temellerine yabancılaşmışlardır. Sendikalar ve sosyal hareketlerle var olan özgül bağları son yıllarda ya yok olmuş ya da son derece zedelenmiştir. Sosyal Demokratların önerdiği şeyler, mesleklerinde ilerleme olanakları hakkında gittikçe daha kötümserleşen işçi sınıfının düşünce ve sorunlarına uymamaktadır.

6. *Seçmen tabanının bölünmesi tezi*: Sosyal Demokratların seçmen tabanı, küreselleşme savunucuları ve karşıtları olarak bölünmüş durumdadır. Avrupa bilgi toplumu bir yana, küreselleşen dünyada kaybeden konumunda olan seçmenler ya da küreselleşme nedeniyle toplumsal statülerini tehdit altında hissedenler, artık sosyal demokrasi tarafından yeterince temsil edilmediklerini ve korunmadıklarını hissetmekte. Öte yanda küreselleşme destekçileri bile, iyi eğitilmiş elitlerin çıkarlarını savunan diğer partiler tarafından daha iyi temsil edildiklerini düşünmekte. Sosyal demokrat partilerin çekirdek seçmen kitlesi de küçülmektedir. Avrupa toplumlarındaki sürekli bireyselleşme, küçük ve sadece belirli konulara yoğunlaşan partilerin oluşumuna ve güçlenmesine olanak vermektedir.

7. *Değerlerin dönüşümü tezi*: Son yıllarda sosyo-kültürel konuların kamu algısındaki önemi artmıştır. Bu durum bir yanda post-68 “hedonist devrim”inin ardından yaşanan toplumsal dönüşümü, diğer yandan da, (Batı) Avrupa toplumlarında kültürel, sosyal ve dinsel farklılıkları artıran göçmenlik sorunlarının yarattığı sonuçları yansıtmaktadır. Sol elitlerin benimsediği “koz-mopolit” ve çokkültürcü düşünceler, sosyal demokrat seçmen tabanının bir kesiminin “toplulukçu/komüniter” özelemleriyle çelişki içine girmiştir (Hillebrand 2009). Yaşanan değişimler, bu kesimin dünyasında kökünden koparıma ve kimlik kaybı şeklinde kendisini gösteren bir altüst oluşu ifade etmektedir. Bunun sonucu olarak eski sosyal demokrat seçmenler, özellikle de işçi sınıfının sıradan üyeleri arasından gelenler, popülist hareketlere yönelerek ya da seçimlere katılmayarak partiyi terk etmekte.

Friedrich-Ebert Vakfı’nın (FES) Uluslararası Politika Analizi birimi, bu tezleri incelemek ve ayrıca da kriz durumunun analizine bir katkıda bulunmak anlamında, Avrupa’da ve ABD ve Kanada gibi başka ülkelerde bulunan sosyal demokrat ve ilerici partiler üzerine bir dizi çalışma istenmiş bulunmaktadır.² Bu analizlerin bir kısmı, *Internationale Politik und Gesellschaft / International Politics and Society*’nin 4/2010 sayısında yer almaktadır. Bu analizler sosyal demokrat partilerin mevcut durumu hakkında iyi bir genel bakış sunarken, bunun yanı sıra ulusal düzeydeki seçim yenilgilerinin –bazı durumlarda da seçim zaferlerinin– nedenlerini belirlemekte ve gelecek için sonuçlar çıkarmaktadır.

Adım İki: Yeni Bir Sosyal Demokrat Anlatı Arayışında

Sosyal demokrasinin gerilemesi –ya da daha doğrusu geçici düşme eğilimi (WeBels 2010)– konusunda ileri sürülen cevapların çeşitliliği, yeni bir sosyal demokrat anlatı bulma ilişkin güçlükleri artırmaktadır.

Bu çeşitliliğin ötesinde son on yılda sosyal demokrat politikalar ve ideolojik parti tartışmaları, “Yeni İşçi Partisi”nin Üçüncü Yol söyleminden şiddetle etkilenmiş bulunmaktadır. 2000’lere girerken, yöneliş, örgütlenme ve gündem belirleme konularında, Londra temelli Politika Ağ’ının belirleyici bir rol oynadığı bir ilerici diyalog ortaya çıkmıştı.³

Bu modernleşme çabaları, özellikle Hollanda’da İşçi Partisi’nde (PvdA), İtalya’da merkez sol parti hareketinde, Ferenc Gyurcsány’nin başbakanlığı sırasında Macaristan’da Macar Sosyalist Partisi’nde (MSZP) ve nihayet Schröder’in başbakanlığı döneminde Almanya’da SPD’de olumlu bir karşılık bulmuştur. Ama aynı konuda direnişler de yok değildir. Pek çok kişi, hükümetlerin ideolojik olmayan pragmatizmlerinde ve sosyal demok-

rat iktidarlar sırasında –gerçek ya da iddia edilen– “koşulların zorlaması” nakaratlarında çok ileri gidildiğini düşünmüştür. Üyeliklerde sürekli düşüş yaşanmış, öte yanda kaybedilen seçimler de, seçmen kitlesinin yabancılaşmasını ortaya koymuştur. 2005 Almanya parlamento seçimleri ile Kızıl-Yeşil reform projesinin terk edilmiş⁴; İngiltere’deki Mayıs 2010 genel seçimlerinin sonucunda ise İşçi Partisi muhalefete geçmiştir (Krönig 2010).⁵ Policy Network’un önde gelenlerinden biri olan Lord Liddle’a göre “piyasalar aklımızı başımızdan almıştı”. Bütün bunların sonunda küresel finansal ve ekonomik krizin etkileri, Üçüncü Yol’u mezara gömecektir.

Yeni bir paradigma arayışı sürmektedir. Bu alanda çalışan araştırma ekipleri, ağırlıklı olarak akademiden, partilere bağlı vakıflardan, think tank’lerden ve nihayet bizzat partilerden gelmektedir.

Örneğin –Avrupa Sosyal Demokrasisi için– bir felaket olan Avrupa Parlamentosu Haziran 2009 seçimlerinden sonra Foundation for European Progressive Studies, Karl Renner Institute ile birlikte “Next Left” Avrupa projesini başlattı. Bir dizi metinde ve atölye çalışmasında, sosyal demokrasinin geleceği konusu şu alanlara ilişkin olarak tartışıldı: Değerler (dayanışma, demokrasi, eşitlik ve özgürlük), sosyo-ekonomik modeller ve devletin rolü, örgütsel sorunlar (partnerlik/ortaklık, iletişim, eğitim ve çalışma vb.).

“Social Europe”, “Soundings” ve “Compass” dergileri ile birlikte Friedrich-Ebert Vakfı Londra Bürosu, Avrupa’da sosyal demokrasinin geleceği konusunda internet üzerinden bir tartışma düzenledi.⁶ Bu tartışma, Jon Cruddas (İngiltere) ve Andrea Nahles’in (Almanya) “Building the Good Society” (İyi Toplumun İnşası) başlıklı metinleri üzerinden başlatılmıştır. Bu tartışmalarda aşağıdaki başlıklarda bir dizi katkı yapılmış bulunmaktadır: “Avrupa ve Küresel Vizyon”, “Eşitsizlik”, “Sürdürülebilirlik”, “Kapitalizmin Reforme Edilmesi”, “Devletin Rolü” ve “Demokrasi ve Parti Örgütlenmesi”.⁷

Friedrich-Ebert Vakfı’ndan Ernst Hillebrand, “Eine Gesellschaft selbstbestimmter Bürger: Konturen eines sozialdemokratischen Projekts für das 21. Jahrhundert” [Egemen Yurttaşlar Toplumu: 21. Yüzyıl için bir Sosyal Demokrat Proje’nin Anahatları] (2009) başlıklı çalışmasında, Avrupa Sosyal Demokrasisi hedeflerinin yenilenmesine eleştirel bir yaklaşımda bulunmaktadır. Hillebrand, şu konulardaki boşluk ve anakronizmlere dikkat çekmektedir: (i) toplumsal zenginliğin dağılımı ve refah devleti müdahalelerinin amaçları, (ii) dayanışma temelli bir politikanın toplumsal temelleri, (iii) devletin gelecekteki rolü, (iv) insanlık ve toplumun sosyal demokrat kavranışı, ve (v) demokratik katılımın geleceği. Hillebrand, neoliberalizmin ekonomist temeldeki insanlık anlayışına ve tüketimciliğin mutluluk vaadine alternatif olarak, egemen yurttaşlar iyi toplumuna özellikle sosyal demokrat bir bakış getirmektedir.

Policy Network ve Wiardi Beckmann Stichting tarafından başlatılan Amsterdam Süreci

2 Bu çalışmaların yapısal arka planları, yazarların seçimi ve sonuçları, IPG’nin (Internationale Politik und Gesellschaft) 4/2010 sayısının editör yazısında tartışılmaktadır.

3 Son yılların tartışmaları, söz konusu ağın web sayfasından –www.policy-network.net– izlenebilir. Bunlar arasında özellikle ilk dönemlerde Clinton başkanlığında ABD demokratlarını da kapsayan bir yıllık İlerici Yönetişim Konferansı’nın oluşturulması yönündeki çabalar dikkat çekmektedir. (Policy Network 2010). Öte yanda her ne kadar yanlış anlaşıldığından sık sık şikayet etmiş de olsa, *The Third Way. Renewal of Social Democracy* başlıklı kitabıyla Anthony Giddens, bu konuda harekete ismini vermekten çok daha fazlasını yapmıştır (Giddens 1998). Roger Liddle ve Peter Mandelson ise, *The Blair Revolution* (1996) başlıklı çalışmalarında, Üçüncü Yol’un temel fikirlerini Yeni İşçi Partisi için bir politik programa dönüştürmüşlerdir (Liddle/Mandelson 1996).

4 Kızıl-Yeşil koalisyonun Üçüncü Yol perspektifindeki bir genel değerlendirilmesi, Progressive Zentrum’un konferans raporunda bulunmaktadır: “Beyond the Third Way – Was heißt heute Progressive Politik?” (Progressives Zentrum 2010).

5 Bu konuda bkz.: Bruno Kreisky Forum, Viyana, 7 Haziran 2010 (Kreisky Forum 2010).

6 Social Europe’s Good Society Debate tartışması için bkz.: <http://www.social-europe.eu/category/good-society-debate>.

7 Sayıları doksana aşan katkıların bir özeti için bkz.: Henning Meyer / Karl-Heinz Spiegel (2010): *What Next for European Social Democracy? The Good Society Debate and Beyond*.

ise, beş tematik alana odaklanmaktadır: (i) 21. yüzyılda sosyal demokrasi düşüncesi; (ii) demografik değişim; (iii) seçmenler ve ittifaklar; (iv) refah devletinin ekonomi politikası ve reformu; ve (v) Avrupa entegrasyonu.

Bunların ötesinde, bir dizi başka yaklaşım ve proje de söz konusudur; örneğin yakınlarda Paris'te kurulan Observatoire de la Démocratie de la Fondation Jean Jaurès⁸ ve İspanya'dan Fundación IDEAS'ın⁹ çeşitli faaliyetleri gibi. Friedrich-Ebert Vakfı ise çeşitli faaliyetlerini, kendisine bağlı International Social Democracy Monitor'da¹⁰ yoğunlaştırmaktadır. Bu çerçevede seçim analizleri, Avrupa politik partileri üzerine araştırmalar, sosyal demokrat politikalara ilişkin en iyi pratik karşılaştırmaları ve sosyal demokrasinin geleceği üzerine tartışmaya katkılar gerçekleştirilmektedir.

Üçlü Belirsizliğe Karşı Koyuş

Akademide, politik ortamda ve Sosyal Demokratlar arasında yürütülen çeşitli tartışmalar, seçmenlerin sosyo-ekonomik, kültürel ve politik yaşam dünyalarındaki belirsizliklere karşı ne yapılması gerektiğine ilişkin üç temel alanda yoğunlaştırılabilir.

Bu belirsizlikler, Avrupa nüfusunun son yıllarda yaşadığı toplumsal değişikliklerden kaynaklanmaktadır. Geniş nüfus grupları, sosyal, kültürel ve politik çevrelerinde kendilerini tehdit altında hissetmektedirler. Bu üç katlı belirsizliğin kökenleri, yeni temel sorunlarda ve gelişme eğilimlerinde yatmaktadır. Söz konusu temel sorun ve gelişme eğilimleri, Avrupa Komisyonu'nun Avrupa Politika Danışmanları Bürosu'nun (BEPA) "Avrupa'da Sosyal Gerçeklik"¹¹ başlıklı çalışmasında şu şekilde belirlenmektedir:

- ▶ Küreselleşme;
- ▶ Çin ve Hindistan'ın küresel ekonomideki yükselişleri;
- ▶ Demografik değişimler;
- ▶ Bilgi ve servis ekonomisine geçiş süreci;
- ▶ İklim değişikliğinin kendisini hissettiren maliyetleri;
- ▶ Değerlerin bireyselleşmesi;
- ▶ Avrupa toplumlarının etnik ve kültürel çeşitlenmesindeki artış.

Sosyal belirsizlik: Nüfusun geniş kesimleri, sosyal statülerini kaybetme konusunda korku duymaktadır ("düşüş korkusu"). Avrupalıların endişeleri üzerinde, finansal ve ekonomik

8 Bu konuda bkz.: <http://www.jean-jaures.org/Manifestations/Les-rencontres/Lesnouvelles-promesses-de-la-social-democratie-europeenne>.

9 Bkz.: <http://www.fundacionideas.es/en/home>.

10 Bkz.: <http://www.fes.de/ipa/inhalt/monitor.php>.

11 Söz konusu çalışma, Avrupa Komisyonu'nun Avrupa toplumunda sosyal gerçeklik ve eğilimler üzerine bilgi sağlamayı hedefleyen danışma sürecine bir temel oluşturmaktadır (European Commission 2010c).

krizin de etkisi bulunmakta. Avrupa çapında işsizliğin artışı konusundaki korkular (görüşü soruların yüzde 54'ü), ekonomik istikrarın kaybedilmesi konusundaki korkulardan daha önde gelmektedir.¹² Avrupa, dünyanın en zengin bölgelerinden birisidir; ne var ki Avrupalıların yüzde 17'si (79 milyon kişi), yoksulluk sınırının altında yaşamakta. Yoksulluk, pek çok AB ülkesinde son on yılda artmış bulunuyor.¹³ Küreselleşmenin kazananları ile kaybedenleri arasındaki toplumsal uçurum derinleşmektedir. Avrupa toplumlarında fırsatların ve şansların dağılımındaki eşitlik gittikçe azalmaktadır: Bazı sosyal gruplar potansiyel fırsatlarını azamiye çıkarıp, risklerini asgariye indirirken, diğerleri genel olarak fırsattan yoksun kalmakta ve daha fazla risk alma zorunda kalmaktadırlar.

Kültürel belirsizlik: İnsanların işleri ve ekonomik durum hakkındaki endişelerinin yanı sıra suç ve göçmenlik, Avrupalıların en önemli gördüğü 10 problem arasında yer almakta. "Suç", Danimarka'da birinci sırayı tutarken, Malta'da liste başında göçmenlik bulunmaktadır (European Commission 2010a). Artan etnik çeşitlilik, toplumun geniş kesimleri tarafından toplumsal homojenliğe yönelik bir tehdit olarak algılanmaktadır. Sosyal entegrasyon ve fark gözetmemenin, göçmenleri çeken bir Avrupa tarafından nasıl başarılabileceğine ilişkin sosyal demokrat çözümler, şu ana kadar seçmenler üzerinde fazla bir etki yapmamıştır. Pek çok insan, suç ve iç güvenlik konularında, muhafazakâr partilerin iktidarında yasa ve düzenin çok daha emin ellerde olduğunu hissetmektedir.

Politik belirsizlik: Her ne kadar bu daha çok politikanın mevcut biçiminden duyulan rahatsızlığın ifadesi de olsa, demokratik kurumlara güvende büyük bir kayıp yaşanmaktadır (European Commission 2010b). Almanya'da halkın yaklaşık dörtte biri, haksız muamele gördüklerini ve kendilerini bir şekilde kaybedenler arasında hissettiklerini ifade etmektedir. Halkın yüzde 40'ı demokrasimizin gerektiği gibi işlemediğine inanmakta ve politikanın mevcut işleme biçiminden hoşnutsuz olduklarını söylemektedir. Oy kullanmayanlar bunun nedenleri olarak, demokrasi açığını, politik kurumlara ilişkin genel güvensizliği ve yetersiz bilgilendirmeyi ileri sürmektedir (Hegewald/Schmitt 2009, Infratest dimap 2009): Almanların yüzde 56'sı ve Avrupalıların yüzde 61'i, devletin kendilerine çocuk muamelesi yaptığını düşünmektedir (European Commission 2010a).

Sosyal demokrasinin, Avrupa'da önder ve dönüştürücü bir güç olarak kendisini yeniden kabul ettirme konusunda bir umudu olacaksa, bu durumda Avrupa yurttaşlarının kendilerini tehdit altında hissettikleri sosyal, kültürel ve politik belirsizliklere ilişkin yeni ve ikna edici çözümlerle ortaya çıkmalıdır. Aşağıdaki konular, bu alanda anahtar bir öneme sahiptir:

1. *Yeni, sosyal ve aynı zamanda da sürdürülebilir bir büyümeyi* içeren yeni bir sosyo-ekonomik paradigmaya nasıl ulaşabiliriz? Bunun ölçümü ve değerlendirmesi nasıl yapılabilir? Ekim 2009'da, kesin bir biçimde "sosyal demokrat" olarak tanımlanabilecek iki Nobel ödüllü ekonomistin –Joseph Stiglitz ve Amartya Sen– liderliğinde seçkin bir uluslararası komisyon, ekonomik performans ve sosyal ilerlemenin ölçülmesi üzerine bir rapor hazırladılar. Bu rapor, zenginliğin bir göstergesi anlamında klasik büyüme anlayışının yıkıcı bir eleştirisini yapmaktadır. Zenginlik, bir toplumun GSYİH'sından daha fazlasını ifade etmektedir.

12 Bu konuda GfK Nürnberg e.V. tarafından yıllık olarak yapılan "Challenges of Europe"a bakılabilir (GfK 2009).

13 Bkz.: Euronet (2010): <http://www.euranet.eu/ger/Archiv/Actualites/German/2010/January/Der-endlose-Kampf-gegen-Armut>; Hans-Böckler Stiftung (2010): <http://www.boeckler-boxen.de/2361.htm>.

Toplumun başardıklarının ve toplum için önemli olanların çoğu, GSYİH'da ya da klasik büyüme perspektifinde yer almaz. "The Spirit Level"¹⁴ adlı kitaplarıyla, eşitlik değerini ve dağılım konularını yeniden politik gündeme sokan İngiliz akademisyenleri Wilkinson ve Pickett, bu nedenle büyük övgüye layıktır. Buna bağlı olarak, özellikle finans ve banka sektöründe düzenleme ihtiyacı ile ilişkili bir biçimde, *piyasa ve devlet arasındaki* ilişkilerin yeniden örgütlenmesi sorunu da ortaya çıkmaktadır. Ekonomik ilişki ve bağımlılıkların ulus-devletin çok ötesine uzandığı koşullardaki bir çeşit denetim arayışında, ulus-devletlerin ekonomik politikalarına açık ne gibi olanaklar vardır?

Ekonomik politikanın amacı, kaynakların topluma en yararlı oldukları yerlerde harekete geçirilmesi olmalıdır. Gerhard Schröder ve Tony Blair'in, sol ya da sağ ekonomik politikaların değil, doğru ya da yanlış ekonomik politikaların olduğu yolundaki iddiaları doğru değildir: Her ekonomik politika kararının toplum için sonuçları vardır ve o nedenle de bu kararlar politik tartışma konusu olmalıdır. Topluma en fazla yararı olan yatırımlar, eğitim ve inovasyon gibi geleceğe yönelik faktörlere ilişkin yatırımlardır. Yine sosyal birliğe ve toplumun temellerine yönelik yatırımlar da önemlidir: Refah devletinin, sosyal demokrat yaklaşımın özü olarak yeniden doğuşu talebiyle Tony Judt (2010), 21. yüzyılın belirsizlikleri içinde refah devletinin geleceği üzerine sosyal demokrat karakterdeki tartışmaya yeni bir biçim vermiştir. İlk bakışta geriye dönük bir talep olarak görünen bu yaklaşım, daha sonra tarihsel olarak iyi temellendirilmiş zekice bir argüman olarak kendisini göstermiştir. Unutmamak gerekir ki reformlar, her zaman yeni ve radikal bir düşünce arayışı biçimini almak zorunda değildir; onlar aynı zamanda geçmişte zorlukla kazanılmış başarılarla bir dönüş anlamına da gelebilirler.¹⁵ Tıpkı demokrasi gibi sosyal birliktelik ve onun refah devleti yapıları ile kurumsal korunması da dönüşü olmayan bir yol değildir; her zaman yeniden ve yeniden doğrulanmalı ve savunulmalıdır. Bu da bizi kültürel belirsizlik sorununa getirir.

2. *Sosyal birlikteliğin* sosyal adalet politikası ile ekonomik inovasyonun bağıntılıdır olarak korunması, hâlâ sosyal demokrasinin öz politik kimliğini ifade etmektedir. Ne var ki şu anda, "sol politikaların benimsenmesinin uzun vadede altını oyan dayanışmanın tedrici erozyonu"nu yaşamaktayız (Hillebrand 2009:5). O nedenle de sorun, bir bütün olarak toplum dayanışmasının yeniden nasıl oluşturulabileceği ve canlandırılabilirliğidir. Gittikçe artan farklılaşma koşullarında, sosyal demokrasinin yeni bir *dayanışma* anlayışına ihtiyacı var mı? Pek çok insan, dayanışmanın politik kavramlarının hâlâ çoğunluk desteğini yönlendirebileceğinden kuşkulandı ve refah devletinin Avrupa versiyonunun tehlikede olduğunu düşünme noktasına gelmiştir. Ne var ki İsveç ve Norveç örnekleri, eğer "yüksek kalitede refah devleti hizmetlerinden yararlanacaklarsa ve suistimallere karşı fark edilebilir sınırlar koyulacaksa", halkın sosyal güvenlik sistemleri için daha yüksek vergi ve toplumsal katkılarda bulunmaya istekli olduğunu göstermektedir (Hillebrand 2009:6).

Gittikçe artan sayıda politik analist, göç ve entegrasyon politikasının anahtar önemi işaret etmektedir.¹⁶ Toplumsal entegrasyonun eksikliği koşullarında göçmen sayısında-

ki artış¹⁷, toplumsal gerilimler kadar, yerli halkta bir hiçe sayılma duygusuna yol açmaktadır. Sosyal demokrat partiler bugüne kadar bu meydan okumaya yanıt verme konusunda ya çözümsüz ya da isteksiz olmuşlardır. Bazı Avrupa ülkelerinde bu konu, popülist partilerin başarısı için bir temel hazırlamıştır. O nedenle de görev, "politik olarak sorumlu ve sosyal demokrasinin insancıl değerlerine sadık ve aynı zamanda da hem entegrasyona hem de denetime odaklanan bir politik yanıt geliştirmek" olmalıdır (Pfaller 2009). Göçmenlik gelecekte anahtar bir rol oynayacağından ve –bir sonraki paragrafın göstereceği üzere– oynaması gerektiğinden, söz konusu meydan okumaya yanıt bulmak gittikçe daha büyük bir önem taşımaktadır.

Tartışmada daha az odaklanılan, ancak işgücü pazarı, sosyal güvenlik sistemleri ve ekonominin gelecekteki gelişmesinde büyük önemi olan bir diğer önemli konu da, demografik değişim ve onunla bağlantılı olan kuşaklar arası adalettir. Avrupa toplumları yaşlanmakta olan toplumlardır. Son Demografi Raporu'nda¹⁸ Avrupa Komisyonu, doğum oranını her kadın için 1,5 olarak var saymaktadır (toplam doğurganlık göstergesi). Avrupa nüfusunun mevcut düzeyde tutulması söz konusu olduğunda, her kadın için 2,1'lik bir oran gerekmektedir. Öte yanda ortalama yaşam süresi de yükselmeye devam etmektedir.¹⁹ Berlin Nüfus ve Gelişme Enstitüsü²⁰, mevcut demografik yapıya göre Avrupa'da nüfus yaşlanmasının 30-40 yıl daha devam edeceğine işaret etmektedir. Avrupa nüfusunun daha fazla artması, göçmenler olmaksızın mümkün gözükmemekte. Yaklaşmakta olan nüfus azalmasının, ekonomi ve insan yaşamının her alanında büyük etkileri olacaktır. Bu bağlamda kuşaklar arası adalet gittikçe daha fazla öne çıkacaktır. Kamuoyu yoklamaları şimdiden, demografik gruplar arasında yaşanan dağılım çatışmalarına işaret etmektedir. Max Planck Demografik Gelişme Enstitüsü'nün bir çalışmasına göre, insanlar ne kadar yaşlanırsa, emeklilik sisteminin yükünün büyük kısmının daha genç kuşaklarca üstlenilmesi ve aile dostu politikardan uzaklaşılması istemi de güçlü bir biçimde artmaktadır. Ebeveynlere göre çocuğu olmayanlar, aileler için daha az destek istemektedirler (Wilkoszewski 2009). Burada sosyal demokrasi için, demografik değişimin meydan okumasına verilecek cevabın ne olacağı sorusu ortaya çıkmaktadır. Refah devleti, erozyon yaşamakta olan dayanışmaya yeni bir ivme verilmeden demografiye nasıl uyarlanabilir?

3. *Demokrasinin erozyonu*²¹, politik tartışmanın sıradan bir olgusu olmuştur. Friedrich-Ebert Vakfı'nın Polis/Sinus Enstitüsü tarafından yapılan ve üç Alman'dan birinin, demokrasinin toplum sorunlarını çözebileceğine artık inanmadığını ortaya koyan (Embacher 2009) araştırmanın ardından gittikçe daha fazla inceleme, demokrasinin krizine işaret etmekte. 1979 yılında Avrupa seçimlerine katılım oranı yüzde 61,99'du. Ancak o tarihten beri sürekli

17 Avrupa Komisyonu'na göre, Avrupa Birliği'nde son 20 yılda, göçmen sayısında her yıl yaklaşık 500.000'lik bir artış belirlenmiştir. 2002'den beri bu sayı üç katı artarak, yıllık 1,6 ile 2 milyon arasında bir düzeye ulaşmıştır. AB'ye yönelik göçün net dörtte üçü, İspanya, İtalya ve İngiltere'de yoğunlaşmış bulunmaktadır (European Commission 2008).

18 Ibid.

19 Demografi Raporu'na göre, 27 üyeli AB'de kadınlar için 81,5 yıllık ortalama ömür söz konusudur; aynı süre erkekler için sadece 75,2 yıldır. Öte yanda erkekler söz konusu olduğunda, önemli bir Doğu-Batı farklılığı vardır: Orta ve Doğu Avrupa'da erkekler için ortalama ömür 65 ile 70 yıl arasında değişirken, 15 AB ülkesinde bu ortalama 76 yılın üzerindedir (Commission of European Communities 2008).

20 Berlin Nüfus ve Gelişme Enstitüsü: <http://www.berlin-institut.org>.

21 Bu, *Vorgänge*'nin başlığıdır. No. 190 (Haziran 2010)

14 Bkz.: Liana Fix ve Gero Maass ve L. Fix'in değerlendirmeleri (L. Fix 2010).

15 Bu konuda Tobias Dürr'ün IPG 4/2010'deki değerlendirmesine bakılabilir.

16 IPG'nin 4/2010 sayısındaki Frans Becker ve René Cuperus'e bakılabilir. Ayrıca bkz.: Hillebrand (2009) ve Pfaller (2009).

bir düşüş yaşanmaktadır. 1999'da ilk kez olarak, seçmenlerin yarısından biraz azı seçimlere katılmıştır. 2009 Avrupa seçimlerinde, geçmişteki yüzde 43'lük düşük oran bir kez daha yaşanmıştır (European Parliament 2010).

Dünyanın demokratik bölgelerinde²² düşünce oluşumu ve karar verme tarzı olarak demokrasiye güven ve kamu yararını belirlemede politikanın gücüne inanç azalmaktadır. Colin Crouch (2008), bu "sıkıntı, hüsrana ve düş kırıklığı" durumunu tanımlamak için "post-demokrasi" terimini kullanmaktadır. Crouch, demokrasinin gerilemesinin nedenini, "bir yanda şirket çıkarları, diğer yanda tüm diğer grup çıkarlarının rolleri arasında şu anda gelişmekte olan temel dengesizlik"te bulmaktadır. Diğer gözlemciler ise, küreselleşmeye ya da refah devletinin taahhütlerini yeniden canlandırmak için gerekli kaynakları sağlamada devletin gösterdiği başarısızlığa işaret etmektedirler.

Bu eğilime direnmek ve tüm sosyal grupları politik karar alma sürecine katmak için mücadeleye etmek, sosyal demokrat politikanın görevidir. Bu, sosyal demokrasinin kendi parti yapılanması içinde başlamalı ve sivil toplum gruplarıyla ve yeni sosyal hareketlerle bağlantılara doğru genişletilmelidir. Amaç, Avrupa'da demokrasinin geleceği üzerine Green Paper'da önerildiği üzere, doğrudan demokrasinin katılımcı bütçe ya da çocuklu ailelere ek oy gibi demokrasiyi güçlendirici sıra dışı yaklaşımların uygulanmasının da gündeme getirilmesidir (Schmitter/Trechsel 2005).

En nihayet politika da bir kez daha, toplumsal yaşamın olumlu dönüşümü için makul ve somut bir aracı haline getirilmelidir. Werner A. Perger, ABD'deki son başkanlık seçimlerine atıfta bulunarak, *aydınlanmanın popülizm*'inden söz etmektedir. Bu popülizm, "hem aydınlanmayı hem de [politik bir programın] uygulanmasını içeren bir sürekli popülist ikili strateji"yi içermektedir (Perger 2008). Seçilişinden beri Başkan Obama'nın bunu gerçekleştirip gerçekleştirmediği, cevabı henüz belirsiz bir soru olarak durmaktadır. Bunun için belki de daha güneyle, çeşitli sol ve ilerici hareketlerin toplumsal söylemin yeniden politikleştirilmesini başarmış gözüktüğü Latin Amerika'ya bakmakta yarar var.²³

Sosyal Demokrat Politikalar Sizi Mutlu Edebilir

İdeal olarak bakıldığında, sosyal, kültürel ve politik belirsizlik tehdidine karşı sosyal demokrasinin beklenen yanıtları, yeni sosyal demokrat anlatının anahtar unsurları olmalıdır. Sosyal ve ekonomik güvenlik, toplumsal tanınma ve birliktelik ya da demokratik katılım, bütün bunlar tek başlarına birer amaç değildir. İnsanların refahına, kendilerini gerçekleştirme ve mutluluğuna katkıda bulunmak, politikanın, toplumun ve ekonominin görevidir. Ancak sadece bireysel gelişmeye önem vermenin yerine, biz-duygusu (we-feeling) da dikkate

22 Avusturya Demokrasi Derecelendirme Derneği tarafından hazırlanan 2009 demokrasi sıralamasında en üstteki on ülke içinde dokuz Avrupa ülkesi bulunmaktadır (Campbell vd. 2010). Demokrasinin kalitesini ölçen daha geniş değerlendirmeler, diğer çalışmalar yanında Marc Bühlmann'da bulunabilir (Bühlmann vd. 2008).

23 Bu konuda IPG'nin 4/2010 sayısında Agustín Canzani'nin katkısına bakılabilir.

alınmalıdır. Çok haklı olarak Tony Judt²⁴, "nelerin iyi toplumu oluşturduğuna, bu toplumu yaşatmaya olanak verecek meşru araçların neler olduğuna ve nelerin bu işlevi göremeyeceğine ilişkin etik bakış"ın yeniden keşfedilmesini önermiştir.

Deutsche Bank'ın *think tank*'ı *dbresearch*'in 2007 yılındaki bir çalışması, insanın diğer insanlara yüksek düzeyde güvenini, düşük derecede yolsuzluğu, düşük işsizliği, yüksek eğitim düzeyini ve yüksek geliri, "kapitalizmin mutlu varyantlarını" belirleyen temel göstergeler olarak nitelemiştir.²⁵ Elbette ideolojik bir yaklaşımdan azade olmayan bir şekilde aynı çalışma, yaşlı işçiler arasında yüksek istihdam düzeyi, küçük bir gölge ekonomi, ileri düzeyde ekonomik özgürlük, işe alma ve işten atmada zayıf sınırlamalar ve yüksek doğum oranı gibi birkaç yardımcı kategoriyi de belirlemiş bulunmaktadır. Wilkinson ve Pickett (2009) tarafından yapılan bir uluslararası karşılaştırmalı çalışma ise, daha fazla eşitliğe sahip ülkelerin, aynı zamanda daha sağlıklı, halinden hoşnut ve mutlu toplumlara sahip olduklarını istatistiksel verilere dayanarak göstermeye çalışmıştır.

O nedenle sosyal demokrat politikanın amacı, mutluluğun azamileştirilmesi olarak tanımlanabilir.²⁶ Başka çalışmalara²⁷ atıfta bulunularak, aşağıdaki sosyal mutluluk faktörleri belirlenebilir:

1. İstikrar, yasa düzeni, sürdürülebilirlik ve sosyal adalet konularına ilişkin temel politik ve sosyal düzen.
2. Yüksek gelirler (ancak belli bir düzeyden sonra bu faktör büyük ölçüde işlevini yitirir).
3. Yüksek eşitlik düzeyi.
4. Sağlık.
5. İstihdam (bir başka ifadeyle, sosyal yardımdan çok iş).
6. Demokrasinin kalitesi.

Adım Üç: "Etkin Davranabilme ve Çoğunluk Desteğini Sağlama Yeteneği" – Çeşitli Görevlerin Başarılı Yönetimi

En son ve açık ki en zor adım, toplumda sosyal demokrat politikalara çoğunluk desteğini sağlamak amacıyla, öğrenilen derslerin somut politik platforma aktarılmasıdır. Bu alan-

24 Tony Judt'la konuşmalar: "Eine neu zum Leben erweckte Sozialdemokratie": *Neue Gesellschaft / Frankfurter Hefte*, No. 6/2010: 60.

25 Bu açıdan mutlu ülkeler şunlardır: İsveç, Norveç, Danimarka, ABD, Avustralya, İsviçre, İngiltere, Kanada, Hollanda ve daha az ölçüde Finlandiya ve Yeni Zelanda'dır (Deutsche Bank Research 2007).

26 Sosyal demokrat politikaların başarısını ölçmek için birey, ekonomi, toplum, politika ve çevre üzerine kategorileri de içeren yaşam kalitesi araştırma yaklaşımları da yararlıdır. Örneğin bkz.: The Wellbeing Index of the Australian Centre on Quality of Life: <http://www.deakin.edu.au/research/acqol/index.php>.

27 Bu konuda *dbresearch* ve Wilkinson / Pickett'dan başka şunlar da söz konusudur: Psikolog Mihaly Csikszentmihalyi (*flow-experience*) ve İngiliz İşçi Partisi'ne yakın bir ekonomist olan Richard Layard (örneğin, *Happiness: Lessons from a New Science [2005]* ya da "*Happiness and Public Policy*": *Economic Journal*, 116: C24-C33).

da kesin politik başarı için belirleyici olan, partinin bütünsel konumlanmasıdır. Yukarıda zikredilen, partinin orta vadeli politik hedeflerini, toplumsal temelini, esas politik yeteneklerini ve öz gücünü yansıtan ve net bir sosyal demokrat anlatı tarzında formüle edilmiş son derece gerekli bir program yenilenmesinin yanında şu faktörler de önemlidir:

- ▶ Güçlü ve demokratik bir parti temelinde, önceki hükümet deneylerinden öğrenme ve görevde iken kendisini yenileme yeteneğine sahip, güvenilir ve ikna edici bir politik önderlik.
- ▶ Diğer politik partilerle ilişkili olarak, politik kültür ve seçim sistemi tarafından sağlanan manevra alanı.
- ▶ Özlü, profesyonel ve uygun bir şekilde tanıtımı yapılmış bir performans sicili (ya da muhalefette iken, hükümetteki partinin bunu başaramadığının kanıtlanması).
- ▶ Stratejik ortakların (özellikle sendikaların) kendi adlarına harekete geçirilmesi yeteneği.
- ▶ Ulusal yaklaşımları, küreselleşme bağlamında bir Avrupa stratejisinin ve uluslararası stratejinin oluşumu ile bütünleştirmek.

Bu cephelerin bazılarında ilerleme gerçekleştirmeye ya da bazı alanlarda iyi konumlanmaya çalışmak yeterli değildir. Anlatı, önderlik, manevra alanı, performans sicili, partnerlik/ortaklık ve Avrupa stratejisi ve uluslararası strateji, bunların hepsi birden uyumlu bir genel resim oluşturmalıdır. Şu anda Avrupa'da sadece birkaç sosyal demokrat parti bunu başarmış durumda. O nedenle gerekli olan, sosyal demokratik hareketi bir kere daha Avrupa'da önder güç haline getirebilecek olan tüm temel görevlerin yönetimidir.

Hükümetlerin Katı Kemer Sıkma Politikaları Genel Bağlamında Geçerli Anlatılar

Sosyal adalet öz değerinin ötesine giden ve diğer politika alanlarında yaratıcı düşünceleri ifade eden geçerli bir sosyal demokratik anlatı, sosyal demokrasinin gelecekteki başarıları için merkezi öneme sahiptir.

Ancak bunu söylemek yapmaktan elbette daha kolaydır. Birbirini izleyen krizler bağlamında –önce finansal kriz, sonra ekonomik kriz ve şimdi bütçe krizleri– kronik açıklar ve hükümet borçlarında şiddetli yükselmenin sonucu olan kemer sıkma rejimleri, yakın gelecekte refah devleti politikalarının egemen çerçevesini oluşturacaktır. Çözülmesi gereken bir dizi ikilem mevcuttur:

- ▶ Sosyal demokrat politikalar, devletin manevra alanına –özellikle de mali politikasına– bağlıdır: O nedenle büyük açıklar, etkin devletin kısa vadede orta vadeye uzanan sonuçlarını ifade edebilir, ama daha sonra hükümetin yaratıcı seçeneklerini kısıtlayabilir. Böylece uzun perspektiften bakıldığında devlet borçlanması, aslında iyi bir sosyal demokrat ekonomi ve finans politikasına uygun değildir.
- ▶ Buna karşılık muhafazakâr hükümetler, uzun vadede açıklar ve yüksek hükümet borçla-

rıyla yaşamaya çok daha yeteneklidirler (Wagschal 1996). Gerçekten de açıklar, devletin refah politikalarının geliştirilmesine karşı iyi argüman sağlar –doğal olarak vergi yükseltmeleri tabudur; çünkü bu yükseltmeler, bu türden partilerin kendi taraftar kitlesinin aleyhine olacaktır. Buna karşılık devlet borçlanma faizi, daha zengin sosyal tabakalar için güvenli bir geri dönüş sağlar.

- ▶ “İflas etmeyecek kadar büyük” bankaların kurtarılmasından doğan yüksek devlet borçlanmaları ve son iki yılın kaçınılmaz ekonomik canlandırma tedbirleri, zaten net bir şekilde kendisini göstermiş olan kronik bütçe açıklarının yoğunlaşmasına katkıda bulunmuştur. Dolayısıyla sıkı bütçe retoriğinin, gelecek yıllarda ekonomik ve sosyal politika reformu tartışmasına egemen olacağından korkulmaktadır.²⁸

Bütün bunların politik sonuçları öngörülebilir bir şeydir. Kemer sıkma dönemi boyunca politika, toplumun kazanılmış hakları savunarak değiştirilme çabalarını bir kenara itme eğilimindedir. Bu politika, beklentilerin etkin yönetimi şeklinde bir yanıt verme çabasını da ifade eder. Diğer bir deyişle, zayıf bir şekilde örgütlenmiş çıkarlar gözden kaçırılma, gelecek vaat eden inovasyona yönelik gerekli harcamalar ise kesilme tehlikesi ile karşı karşıyadır. Eğer ilerici tedbirler için alan açık tutulacaksa, sosyal demokrat bütçe politikasının, kamu gelirlerini artırmaya çalışmaktan başka bir seçeneği olamaz. Bu durumda devlet hizmetleri için artan masraflar hemen her yerde öne çıkacaktır. Ne var ki Sosyal Demokratlar, kendilerini toplumun bu sınırlanmış anlayışına hapsedememeleridir. Daha yüksek gelirlere ve sermaye sahiplerine yönelik (İskandinav türünden) vergi artışları dışında bir alternatif mevcut değildir.

Güvenilirlik Engelini Başarıyla Geçmek: Karizmalı Politik Önderlik, Hem Hükümette Hem de Muhalefette Öğrenme Yeteneğini Gösterebilmek, Açık ve Uyarlanabilen Parti Örgütlenmesi

Tek başına ya da koalisyonla olsun, bir parti ne kadar iktidarda kalırsa, kendisini yenileyebilme ve geçmiş eylemleri güvenilir bir tarzda yeniden değerlendirme yeteneği o kadar önemli olur. Ama bu yetenek, yeni politik gündem daha önce alınmış pozisyonlarla çatışmaya girdiğinde, özellikle de, –sözde– koşulların baskısı ile parti kimliği arasındaki mesafenin bir denge kurulamayacak kadar büyüdüğünde iyice güç hale gelir. “Siyasi çizgi değişikliği”ni, güvenilirlik kaybı yaşamadan gerçekleştirmek çok zordur. Bazen sadece önderliğin değişimi yeterli olur; ama son birkaç yılda SPD önderliğinde yaşanan çeşitli değişimlerin gösterdiği üzere, bazen bir dizi yeni görevlendirme bile yeni bir başlangıcı gerçekleştiremez.

Eski Şansölye Helmut Schmidt, günümüz Avrupasını öndersiz olarak niteler.²⁹ Ne yazık ki Sosyal Demokratlar, bu konuda fazla bir istisna oluşturamamaktalar. Eksik olan sadece

28 Sıkı bütçe rejiminin neredeyse anayasal bir statüye sahip olduğu Almanya'da ilginç bir gelişme olarak, Anayasa'nın refah devleti düzenlemelerinin de facto iptali, Wolfgang Streeck ve Daniel Mertens (2010) tarafından ortaya konmuştur: “Politik im Defizit. Austerität als fiskalpolitisches Regime” MPIfG Discussion Paper (Mayıs 2010).

29 Bkz. NDR ile görüşme, 4 Ağustos 2010, ön rapor, Euractiv, 2 Ağustos 2010, “Wahlen und Macht.”

merkezi politika konusu değildir; daha da ötede, karizmaları sayesinde Avrupa'nın düşünce önderleri olarak davranabilecek önder kişilerin yokluğu da hissedilmektedir.³⁰

Solda başarılı ve karizmatik politikacı iyice az rastlanır bir hale gelmiştir. Örneğin İspanya Başbakanı Zapatero'nun yıldızı, finansal kriz koşullarında sönmeye yüz tutmuştur. Avrupa dışında da durum daha iyi değildir. Başkan Obama, seçim kampanyası sırasında yarattığı beklentilerin somut politik projelere dönüştürülmesinin ne kadar zor olduğunu gittikçe daha iyi fark etmektedir. Eski Avustralya Başbakanı Kevin Rudd, Aralık 2007'de Sosyal Demokratları iktidara getirmeyi başardı. Liberal-milliyetçi koalisyonu ile Avustralya'yı on yıl boyunca yönetmiş bulunan muhafazakâr John Howard'ın çevre ve dışişleri politikasından duyulan hoşnutsuzluk, bu seçimlerde temel etkendi (Scott 2009). Ne var ki sosyal demokrat altın çocuk Rudd da, bir tür komplo ile yerinden edildi ve yerini Julia Gillard aldı. Ancak olumsuz sonuçlar veren kamuoyu yoklamaları ile başa çıkmak zorunda kalan Gillard ise, aceleyle gündeme gelmiş parlamento seçimlerinde net bir çoğunluk elde etmeyi başaramadı.

Seçmenler için, medya ve kamuoyu yoklamaları tarafından böylesine aşırı bir noktaya itilmiş bir "kişi politikası"nı anlamak kolay değildir. Seçmenler, tutarlılık, politik zekâ, kararlılık, güvenilirlik ve politik irade gösteren temsilcileri özlemektedir. Almanya cumhurbaşkanı aday Joachim Gauck'un kamuoyundan gördüğü destek, Alman seçmenlerinin, yaşamlarını bütünüyle politik kariyerine tabi kılmayan iyi niyetli adaylara özlemine yansıtılmaktadır. Politik partiler, ilginç ve çok yönlü adaylarla ortaya çıkma konusundaki çabalarını artırırlar. Üye kaydı ve üyelerin geliştirilmesi, yaşamın farklı alanlarından kişilere parti içinde fırsat verilmesi, önde gelen adaylar için üyelerin oyuna başvurulması, bütün bunlar gelecekte önemleri artacak muhtemel seçeneklerdir.³¹

Partiler Arasında Yarışma İçin Manevra Alanı Yaratma

Nispi temsil uygulayan ülkelerde parti yelpazesi oldukça genişlemiş bulunmakta. Bir ya da iki muhafazakâr parti, bir liberal ve bir çevreci hareket ve Sosyal Demokratların solunda bir parti ile beş ya da daha çok partili bir partiler yelpazesi, bir Avrupa normu olarak kendisini göstermektedir. Bunun sonucu hükümetlerin kurulması konusunda öngörülerde bulunmak gittikçe zorlaşmakta ve taktik oy kullanma –örneğin Almanya gibi iki turlu seçimi olan ülkelerde– sınırlarına ulaşmaktadır. Özellikle Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde ise sağ popülist partiler parlamentoya girmeyi başarmışlardır (Bauer 2010).

Mutlak çoğunluk gittikçe seyrek hale gelmektedir. Avrupa'da çoğunluk seçim sistemi temelindeki seçimlerin doğum yeri olan İngiltere'de bile, Mayıs 2010'dan beri bir koalisyon mevcuttur. Özel bir politik kültür azınlık hükümetlerine olanak vermediği müddetçe, gelecekte Sosyal Demokratların liderliği ya da katılımı ile oluşturulacak hükümetler, esas olarak

30 Bunun niçin ve nasıl değişeceği için, Poul Nystrup Rasmussen'in bu derlemedeki yazısına bakınız.

31 Avrupa'da örgütsel kimlik ve sosyal demokrat partiler üzerine bir çalışma için bkz.: Matthias Micus vd., Friedrich-Ebert-Stiftung (yakında yayınlanacak).

koalisyon hükümetleri olacaktır. Geleneksel büyük ulusal partilerin geleceğine ilişkin sıcak tartışma, sadece Almanya'ya özgü bir şey değildir. Gelecekte "ulusal partiler", –genellikle politik yelpazenin aynı kanadından– diğerleriyle en azından belli bir süre koalisyon tarzında bağlar oluşturabilen ve bir hükümet çoğunluğu yaratabilen politik gruplar olacaktır.³² Norveç'te sosyal demokrat Jens Stoltenberg³³ başkanlığında kurulmuş olan ve İsveç Sosyal Demokratlarının da seçim kampanyalarında örnek aldıkları Kızıl-Yeşil hükümeti, bunun başarılı bir örneğidir.

Her ne kadar seçim sistemi, parti sisteminin örgütlenmesinde başlıca etken ise de, işbirliği ve politika sınırlamaları yoluyla her parti, politik mücadele çerçevesi içinde manevra alanını savunmak ve hatta geliştirmek fırsatına sahiptir. Ancak son yıllarda sosyal demokrat partiler, politik gündem belirleme söz konusu olduğunda, etkili olmaktan çok tepkili olan bir konum içindedirler.

İletişim ve Performans Sicili

Ne var ki politika sadece yapılan değil, aynı zamanda açıklanan bir şeydir de. Bu yaklaşım, özellikle sosyal olarak adil, ekonomik olarak rasyonel oldukları kabul edilen sosyal demokrat çözümlere uygulanmalıdır. Geçmişte sosyal demokrat hükümetler bu konuda her zaman başarılı olamadılar.

Rasyonel politik kararların basit ve etkin bir şekilde ortaya konulmadığından şikâyet etmek bizi herhangi bir yere götürmez. Uygulanmanın ötesinde politik beceri, politika programlarını tanıtmaya ve açıklamaya da içerir. Burada önemli unsur, kendisini politik rakiplerden ayıran kendine özgü kavramların ortaya konulmasıdır. Seçmenler sadece akıllarına değil, uygun kelimeler aracılığıyla kalplerine de hitap edilmesini isterler. "Aklimızla değil, kalbimizle oy veririz"; hakkında çok çalışma yapılmış bulunan psikolog ve politik danışman Drew Westen, son başkanlık kampanyası sırasında "The Political Brain" (Westen 2007) adlı kitabı ile Amerikan Demokrat çevrelerinde bir heyecan yaratmış bulunuyor.³⁴ Fikirler yol gösterirken, sadece seçmenlerin değer yüklü duygularına yönelik bir seslenme onları eyleme yönlendirir. Ne var ki güzel sloganlar yeterli değildir: "Bilişsel olarak saydam olan bir politik iletişime girmek, bir partiyi kendi temel değerlerinin ve özümsemiş düşünce modellerinin –bireysel projeleri bu değerler sistemine uydurabilmek ve ona uygun iletişimde bulunabilmek amacıyla– bilincine vardırır" (Wehling 2009).

Ama en iyi iletişim bile, eğer performans siciliniz dikkat çekici değilse sizi bir yere götürmez. Sosyal demokrasinin bakış açısından sosyal adalet konusunda bir performans karşılaştırmasının sonuçları oldukça karmaşıktır: Kuzey ülkeleri son iki on yılda net bir şekilde bu ko-

32 2009 Parlamento seçimlerinin ardından Almanya'da yaşanan tartışma ile ilgili olarak bkz.: "Das Ende der Volksparteien?", araştırma dergisi *Neue Soziale Bewegungen* (No. 1/2010); özellikle bu sayıda yer alan Joachim Raschke / Ralf Tils'in katkıları.

33 Bu derlemedeki Biermann/Kallset'in Norveç analizine bakılabilir.

34 George Lakoff ve Elisabeth Wehling benzer çizgide konuşmaktalar (bkz.: Lakoff 2010, Wehling 2009).

nuda avantajlıdır; Kıta Avrupası modeli ise reforma muhtaç bulunmaktadır.³⁵ Son iki kriz yılında ise Ren kapitalizmi, bir anlamda eski ününü yeniden kazanırken, onun otomatik refah devleti dengeleyicilerinin, krize karşı diğer pek çok sözde modern sistemden daha dayanıklı olduklarını ortaya koymuştur (Abelshausen 2008).

Stratejik Partnerler/Ortaklar

Bir kural olarak sendikalar, sosyal demokrat partiler için zor fakat stratejik olarak önemli partnerler/ortaklardır. Ne var ki şu anda onlar da sarsıntı içindeler ve sürekli bir şekilde üye kaybı yaşamaktalar. Hasımlar, toplu sözleşme, örgütlenme ve üyelikle ilgili krizler bağlamında sendikalar, Sosyal Demokratlarla ortak temellerini daraltan ve uzlaşmaları daha zorlu hale getiren profillerini geliştirme konusunda baskı altında bulunmaktalar. Daha da ötede, ortak örgütsel bağlantıları besleyen çevreler de kaybolma tehlikesi ile karşı karşıyadır: Gittikçe daha az ortak üye, parlamentoda daha az yüksek düzeyde sendikacı temsilci ve sendika bağlantılı daha az parlamento üyesi. Bu türden örgütsel bağlantıların ne kadar yakın olabileceği, belki de hâlâ sadece Kuzey ülkelerinde gözlemlenir. Örneğin SAMAK³⁶, Kuzey sosyal demokrat partilerini ve sendikaları, bütünleşmiş bir tartışma forumunda bir araya getirmektedir. Ne var ki İsveç'te yaşanan son seçimler, seçim başarısı için gerekli bir unsur olan bu stratejik ittifakın yeterli olmaktan çok uzak olduğunu net bir şekilde göstermiştir.

Küreselleşmeyi Yönetmek

Küreselleşmeyi yönetmek için önerilerle ortaya çıkmak, sosyal demokrasi için önemli bir meydan okumayı ifade etmektedir. Pek çok Alman (yüzde 69) ve Avrupalı (yüzde 61), küreselleşmenin ekonomik büyüme için bir fırsat anlamına geldiğini düşünürken, aynı zamanda küreselleşmenin sosyal dengesizlikleri şiddetlendireceği görüşündedir. Son birkaç yılın deneyleri, Almanların (yüzde 85) ve Avrupalıların (yüzde 74), küreselleşme sürecinin artık kendi mekanizmasına bırakılmaması, bu alanda uluslararası bir düzenlemeye ihtiyaç duyulduğu yolundaki kanılarını güçlendirmiştir ("dünya çapında yönetim") (European Commission 2010a). Küreselleşme ve uluslararası riskler konusundaki gelişmeler, ekonomik yaşamımızın belirlenmiş bir parçası haline gelmişken, sosyal ve ekonomik politikanın belirlenmiş

35 Özellikle Wolfgang Merkel vd. (2007) ve Thomas Meyer'in (2006) sonuçlarına bakınız. İsveç, İngiltere, Hollanda, Almanya, ABD ve Japonya hakkındaki bu ülke çalışmaları, "liberter"leri sosyal demokrasiden ayıran özellikleri ortaya koymakta ve sosyal adaletin ölçülmesi için göstergeler geliştirmektedir.

36 SAMAK sekreterliği Kopenhag'da bulunmaktadır. Şu andaki başkanı, Norveç başbakanı ve Norveç İşçi Partisi lideri Jens Stoltenberg'dir (bkz.: <http://socialdemokraterne.dk/default.aspx?site=samak>). İsveç SAP ile LOS arasındaki mevcut yakın çalışma ilişkisi, Hakan A. Bengtsson tarafından ortaya konmuştur (Bengtsson 2008).

parçası olamamıştır.³⁷ Ekonomik ve finansal piyasa krizi, şu ana kadar dünyaya daha büyük zenginlik ve büyüme getirmiş olan finansal küreselleşmenin, en azından şu an için başarılarının kurbanı haline geldiğini göstermiştir. Sanayileşmiş ülkeler, yönetim, düzenleme ve işbirliği alanlarındaki ortak kapasitelerinin, yarattıkları serbest sermaye hareketi fenomeninin aşırılıklarını en azından bir ölçüde kontrol etmeye yeterli olup olmadığı sorusu ile karşı karşıyadırlar. Bu sorular özellikle Avrupa bağlamında daha da zorlayıcı bir karakter taşımaktadır. Avrupa'nın ekonomik politika bütünleşmesi henüz tamamlanmamıştır. Avro'nun kabulü ile bir çeşit son noktaya ulaşıldığı düşüncesi, temel bir yanlış kavrayışı ifade etmektedir. İhtiyaç duyulan, sosyal ve ekonomik politikaları esaslı bir şekilde koordine eden bir *Avrupa yönetişimidir* (diğer bir ifadeyle, enformel bir koordine metodundan daha öte bir şey).

Avrupa hedefini hesaba katmakta zorluk yaşayanlar sadece sosyal demokrat partiler değildir. Yakınlarda Jürgen Habermas, kumarhane kapitalizminin boyunduruk altına alınmasının iki nedenden ötürü başarısızlığa uğrayacağını hatırlatmıştı. Birinci olarak, ulusal hükümetlerin çekingenliği, ikinci olarak ise, kendisine –dünya çapında, AB'de ve ilk aşamada da Avro bölgesinde– yetersiz bir kapasite oluşturma hedefi koymuş bulunan uluslararası işbirliğinin hızla terk edilmesi nedeniyle (Habermas 2010). Genel olarak küreselleşmenin ifade ettiği meydan okumalara, özel olarak da mevcut finansal krize cevap getirebilmek için, daha fazla "Avrupa cesareti"ne ihtiyacımız var. O nedenle de sosyal demokrasi kendisini, sadece konuşmalarda ve parti programlarında değil, Avrupa düzeyinde bir politikayı biçimlendirme konusundaki somut istekliliğinde de bir Avrupa yandaşı olarak sunmalıdır.

Sonuç

En uzun seyahatler bile ilk adımla başlar. Avrupa'da sosyal demokrasinin yeniden doğuşu henüz bebeklik aşamasında. Üçüncü Yol'un şu anda devam etmekte olan yeniden değerlendirilmesi, en azından bazı açılardan, sosyal demokrasinin hükümet dönemlerinin özelleştirel bir analizinin bile henüz tamamlanmamış olduğunu net bir şekilde göstermektedir. Diğer yanda sosyal demokrasinin yeniden konumlandırılması üzerine çalışmalara da başlanmış bulunmakta. Yeni bir anlatı için yaklaşım ve yönelişler, çeşitli süreçlerde büyük farklılıklar gösterebilir. Ne var ki gelişme için seçilen dayanışma, demokrasi ve yeni bir sosyo-ekonomik paradigma gibi başlıklar, hemen her yerde aynıdır. O nedenle sosyal demokrasinin geleceği üzerine farklı ulusal ve iki taraflı düşünceler, gelecek aylarda bir araya getirilmelidir. Krizin ve derslerinin ortak kavrayışını gerektiren, özellikle küresel düzeydeki meydan okumalar ve sosyal demokrasi için birleşik bir Avrupalı politika yaklaşımına duyulan ihtiyaçtır.

37 Ulaşılabilecek pek çok risk ve eğilim analizleri arasından şu zikredilebilir: World Economic Forum's Annual "Europe & Risk. A Global Risk Network Briefing".

Kaynakça

- Abelshauer, Werner (2008): Zurück zum "Rheinischen Kapitalismus?" Interview with Tagesschau, October 8, 2008. Bkz.: <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/bankenkrise118.html> (accessed on August 19, 2010). Ayrıntılı bilgi: "AusWirtschaftskrisen lernen – aber wie? Krisenszenarien im Vergleich": *Vierteljahreshefte für Zeitgeschichte* 57 (2009), Issue 4: 467–83.
- Australian Centre on Quality of Life (2010): Wellbeing Index of the Australian Centre on Quality of Life. Bkz.: <http://www.deakin.edu.au/research/acqol/index.php> (erişim 19 Ağustos 2010).
- Bauer, Werner T. (2010): *Rechtspopulismus in Europa. Vergängliches Phänomen oder auf dem Weg zum politischen Mainstream?* Berlin: Friedrich-Ebert-Stiftung, International Policy Analysis. Bkz.: <http://library.fes.de/pdf-files/id/ipa/07293.pdf> (erişim 18 Ağustos 2010).
- Bengtsson, Hakan A. (2008): *Nordische Erfahrungen*. Berlin: Friedrich-Ebert-Stiftung, International Policy Analysis (November). Bkz.: <http://library.fes.de/pdffiles/id/ipa/05862.pdf> (erişim 18 Ağustos 2010).
- Berlin Institute für demografische Entwicklung (2010): Europe's Demographic Future. Bkz.: <http://www.berlin-institut.org/> (erişim 18 Ağustos 2010).
- Bühlmann, Marc; W. Merkel; B. Wessels (2008): The Quality of Democracy. Democracy Barometer for Established Democracies. National Center of Competence in Research, Working Paper No. 10a (March 20).
- Campbell, David F. J. ve Georg Pötzlbauer (2010): The Democracy Ranking 2009 of the Quality of Democracy. Bkz.: <http://www.democracyranking.org/en/ranking.htm#ranking09> (erişim 18 Ağustos 2010).
- Commission of European Communities (2008): Commission Staff Working Document, Demography Report 2008. *Meeting Social Needs in an Ageing Society*; Brussels. Bkz.: <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=709&langId=en> (erişim 16 Ağustos 2010)
- Crouch, Colin (2008): *Postdemokratie*. Berlin: Suhrkamp Verlag.
- Cruddas, Jon ve Andrea Nahles (2010): Building the Good Society. Bkz.: <http://www.social-europe.eu/wp-content/uploads/2009/12/goodsocietyenglish.pdf> (erişim 18 Ağustos 2010).
- Dahrendorf, Ralf (1983): *Die politisch-kulturelle Herausforderung Europas – ein Weg zur Erneuerung der Industriegesellschaft*. Hamburg: Körber Stiftung.
- Deutsche Bank Research (2007): The Happy Variety of Capitalism. Bkz.: http://www.dbresearch.com/prod/dbr_internet_en-prod/prod000000000209864.pdf (erişim 19 Ağustos 2010).
- Embacher, Serge (2009): *Demokratie! Nein danke? Demokratieverdruss in Deutschland*. Bonn: Dietz-Verlag.
- Euronet (2010): *Der endlose Kampf gegen Armut*. Bkz.: <http://www.euranet.eu/ger/Archiv/Actualites/German/2010/January/Der-endlose-Kampf-gegen-Armut> (erişim 19 Ağustos 2010).
- European Commission (2008): Demography Report (2008): *Meeting Social Needs in an Ageing Society*. Bkz.: <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=708&langId=en> (erişim 18 Ağustos 2010).
- European Commission (2010a): *Eurobarometer 72*. October to November 2009. Bkz.: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb72/eb72_en.htm (erişim 18 Ağustos 2010).
- European Commission (2010b): *Eurobarometer 69*. Bkz.: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb69/eb_69_first_en.pdf (erişim 18 Ağustos 2010).
- European Commission (2010c): *Soziale Wirklichkeit in Europa*. Bkz.: http://ec.europa.eu/citizens_agenda/social_reality_stocktaking/docs/background_document_de.pdf (erişim 18 Ağustos 2010).
- European Parliament (2010): *Elections 2009*. Bkz.: http://www.europarl.europa.eu/parliament/archive/elections2009/de/turnout_de.html (erişim 18 Ağustos 2010).
- Fix, Liana (2010): "Gleichheit ist Glück" Bkz.: <http://library.fes.de/pdf-files/id/ipa/07300.pdf> (erişim 18 Ağustos 2010).
- Foundation for European Progressive Studies (2010): <http://www.feps-europe.eu/index.php?id=8> (erişim 18 Ağustos 2010).
- Friedrich-Ebert Stiftung (2009): *Studie zu Demokratieentfremdung und Wahlverhalten*. Bkz.: http://www.fes.de/inhalt/Dokumente_2008/Zusammenfassung_Studie_gpi.pdf (erişim 18 Ağustos 2010).
- Friedrich-Ebert-Stiftung (2010): Monitor für Soziale Demokratie. Bkz.: <http://www.fes.de/ipa/inhalt/monitor.php> (erişim 18 Ağustos 2010).
- Fundacion Ideas (2010): *The Liberal Renewal of Social Democracy*. Bkz.: http://www.fundacionideas.es/sites/default/files/pdf/La_renovacion_liberal_de_la_socialdemocracia_english_version.pdf (erişim 18 Ağustos 2010).
- GfK (2009): Challenges of Europe. Bkz.: <http://www.bildungsspiegel.de/aktuelles/umfrage-wirtschaftskrise-bestimmt-sorgen-der-europaeer.html?Itemid=262> (erişim 18 Ağustos 2010).
- Giddens, Anthony (1998): *The Third Way. Renewal of Social Democracy*. Cambridge: Polity Press.
- Habermas, Jürgen (2010): "Wir brauchen Europa!": Die Zeit (May 27). Bkz.: <http://www.zeit.de/2010/21/Europa-Habermas> (erişim 19 Ağustos 2010).
- Hans-Böckler-Stiftung (2010): *Armut in Europa. Deutschland im Mittelfeld*. Bkz.: <http://www.boeckler-boxen.de/2361.htm> (erişim 18 Ağustos 2010).
- Hegewald, Ulrike ve Lars Schmitt (2009): *Die Deutschen vor der Europawahl 2009*. Bkz.: <http://www.bundestag.de/dasparlament/2009/23-24/Beilage/002.html> (erişim 19 Ağustos 2010).
- Hillebrand, Ernst (2009): *A Society of Empowered Citizens*. Berlin: Friedrich-Ebert-Stiftung, International Policy Analysis. Bkz.: <http://library.fes.de/pdf-files/id/ipa/06910.pdf> (erişim 18 Ağustos 2010).
- Infratest dimap (2009): *WahlREPORT*. Bkz.: http://www.infratest-dimap.de/uploads/media/eu_0906_Wahlreport_II_Leseprobe.pdf (erişim 18 Ağustos 2010).
- Jean Jaurès Foundation (2010): *Les nouvelles promesses de la social-démocratie européenne*. Bkz.: <http://www.jean-jaures.org/Manifestations/Les-rencontres/Lesnouvelles-promesses-de-la-social-democratie-europeenne> (erişim 18 Ağustos 2010).
- Judt, Tony (2010): *Ill Fares the Land*. London: Penguin.
- Kreisky Forum (2010): The Only Way to Renew European Social Democracy. Bkz.: http://www.kreisky-forum.org/web_deutsch/veranstaltungen_rueckblick.htm (erişim 18 Ağustos 2010).
- Krönig, Jürgen (2010): *Großbritannien nach Labour*. Berlin: Friedrich-Ebert-Stiftung, International Policy Analysis. Bkz.: <http://library.fes.de/pdf-files/id/ipa/07233.pdf> (erişim 24 Ağustos 2010).
- Lakoff, George (2010): *The Poll Democrats Need to Know About: Framing, Value-Shifting, the California Budget Crisis, and Why Democrats So Often Act like Republicans*. Berkeley: University of California.
- Liddle, Roger ve Peter Mandelson (1996): *The Blair Revolution*. London: Faber and Faber.
- Merkel, W.; C. Egle; C. Henkes, T. Ostheim; A. Petring (2006): *Die Reformfähigkeit der Sozialdemokratie*. Wiesbaden: Verlag für Sozialwissenschaften. Güncelleme W. Merkel (2007): "Soziale Gerechtigkeit im oecd-Vergleich", S. Empter/R.B. Vehrkamp (eds.): *Soziale Gerechtigkeit – eine Bestandsaufnahme*; Verlag Bertelsmann Stiftung.

Meyer, Henning ve Karl-Heinz Spiegel (2010): *Die Gute-Gesellschaft-Debatte: Wie weiter mit der europäischen Sozialdemokratie?* Berlin: Friedrich-Ebert-Stiftung, International Policy Analysis. Bkz.: <http://library.fes.de/pdf-files/id/ipa/07224.pdf> (erişim 18 Ağustos 2010).

Meyer, Thomas (ed.) (2006): *Praxis der Sozialdemokratie*. Wiesbaden: Verlag für Sozialwissenschaften.

Perger, Werner A. (2008): *Der Populismus der Aufklärung. Obama und die transatlantische Linke: wieder gehen und kämpfen lernen*. Berlin: Friedrich-Ebert-Stiftung, International Policy Analysis. Bkz.: <http://library.fes.de/pdf-files/id/ipa/05792.pdf> (accessed on August 18, 2010).

Pfaller, Alfred (2009): *European Social Democracy – In Need of Renewal*. Berlin: Friedrich-Ebert-Stiftung, International Policy Analysis. Bkz.: http://library.fes.de/cgi-bin/populo/digbib.pl?t_dirlink=x&modus=&f_idr=1+06867 (erişim 18 Ağustos 2010).

Policy Network (2010): New Social Democracy Observatory. Bkz.: <http://www.policy-network.net/> (accessed on August 18, 2010).

Progressives Zentrum (2010): Beyond the Third Way – Was heißt heute progressive Politik? Tagungsbericht; Berlin. Bkz.: <http://www.progressives-zentrum.org/dpz.php/cat/3/aid/507> (erişim 18 Ağustos 2010).

Raschke, Joachim ve Ralf Tils (2010): "L'Embarras de Richesses: The Debacle of the SPD and Strategic Options in the Structure of Political Camps in the German Party System", *Neue Soziale Bewegungen* (No. 1/2010): 11–16.

SAMAK (2010): Nordisk forum for socialdemokrater & fagbevægelse. Bkz.: <http://s-dialog.dk/default.aspx?site=samak&> (erişim 18 Ağustos 2010).

Schmitter, Philippe C. ve Alexander H. Trechsel (2005): *The Future of Democracy in Europe: Trends, Analyses and Reforms*, a Green Paper for the Council of Europe. Bkz.: http://www.thefutureofrepresentativedemocracy.org/files/pdf/resources/schmitter_thefutureofDemocracyinEurope.pdf (erişim 18 Ağustos 2010).

Scott, Andrew (2009): *Social Democracy and the Rudd Labor Government in Australia*. Berlin: Friedrich-Ebert-Stiftung, International Policy Analysis (December). Bkz.: <http://library.fes.de/pdf-files/id/ipa/06876.pdf> (erişim 18 Ağustos 2010).

Social Europe Journal (2010): Good Society Debate. Bkz.: <http://www.socialeurope.eu/category/good-society-debate/> (erişim 18 Ağustos 2010).

Streeck, Wolfgang ve Daniel Mertens (2010): Politik im Defizit. Austerität als fiskalpolitische Regime; MPfG Discussion Paper.

Wagschal, Uwe (1996): *Staatsverschuldung im Internationalen Vergleich*. Opladen.

Wehling, Elisabeth (2009): *Politische Kommunikation, die ankommt: eine neuro-linguistische Analyse des EU-Wahlkampfes*. Berlin: Friedrich-Ebert-Stiftung, International Policy Analysis. Bkz.: <http://library.fes.de/pdf-files/id/ipa/06756.pdf>.

Westen, Drew (2007): *The Political Brain. The Role of Emotion in Deciding the Fate of the Nation*. New York: Public Affairs.

Weßels, Bernhard (2010): *Was ist dran an der These vom Ende der Sozialdemokratie? Eine empirische Analyse der Wahlergebnisse und Wählerprofile sozialdemokratischer Parteien in Europa in den letzten zwanzig Jahren*. Berlin: Friedrich-Ebert-Stiftung, International Policy Analysis. Bkz.: <http://library.fes.de/pdf-files/id/ipa/07221.pdf>.

Wilkinson, Richard ve Kate Pickett (2010): *The Spirit Level: Why Equality Is Better for Everyone*. London: Penguin.

Wilkoszewski, Harald (2009): Age Trajectories of Social Policy Preferences. Support for Intergenerational Transfers from a Demographic Perspective; mpidr Working Paper wp-2009-034. Bkz.: <http://www.demogr.mpg.de/papers/working/wp-2009-034.pdf>.

World Economic Forum (2010): "Europe & Risk. A Global Risk Network Briefing" Geneva. Bkz.: <http://www.weforum.org/en/initiatives/globalrisk/index.htm> (erişim 19 Ağustos 2010).

İngilizceden çeviren Ergun Aydınoglu

Kutuplaşma ve Ekonomik Kriz Döneminde İlerici Politikalar İspanyol PSOE'nin Güncel Durumu ve Beklentileri

CARMEN DE PAZ NIEVES / GUILLERMO MORENO RODRIGUEZ

İSPANYOL SOSYALİST İŞÇİ PARTİSİ (PARTIDO SOCIALISTA OBRERO ESPAÑOL, PSOE)	
Resmi web sitesi:	www.psoe.es
Parti lideri:	Manuel Chaves
Kuruluşu:	2 Mayıs 1879'da Pablo Iglesias tarafından
SE ve ASP üyeliği:	1951'den beri Sosyalist Enternasyonal ve 1974'ten beri Avrupa Sosyalistleri Partisi üyesi.
Üye sayısı:	2008 itibarıyla: 592.405 (224.883 aktivist/aidat ödeyen ve 367.572 sempatizan)
Ulusal Parlamento seçim sonuçları:	2008: oyların %43,87'si (milletvekilliklerinin %48,29'u) İktidarda 2004: oyların %43,3'ü (milletvekilliklerinin %46,85'i) İktidarda 2000: oyların %34,1'i (milletvekilliklerinin %35,7'si) Muhalefette
Avrupa Parlamentosu seçimi sonuçları:	2009: PSOE 21 üye (%38,51), PP 23 üye (%43,23) 2004: PSOE 25 üye (%43,46), PP 24 üye (%41,21) 1999: PSOE 24 üye (%35,33), PP 27 üye (%39,74)
Hükümete katılım:	2008' den beri iktidarda Başbakan: José Luis Rodríguez Zapatero 2004-2008: iktidarda Başbakan: José Luis Rodríguez Zapatero 2000-2004: muhalefette

Kısa Tarihçe

İspanyol işçi hareketinin tarihsel önderi Pablo Iglesias tarafından 1879'da kurulan parti parlamentoda temsil edilebilme olanağına 1910'dan önce kavuşamadı. Parti, 1931 ile 1933 arasında İkinci Cumhuriyet döneminde hükümete katıldı ve 1936'da Halk Cephesi'nin bir parçası olarak, İç Savaş yenilgiyle sonuçlanıncaya kadar hükümette kaldı.

PSOE, İç Savaş süresince üç akıma bölündü: Francisco Largo Caballero önderliğindeki devrimci Marksist kesim, Indalecio Prieto tarafından yönlendirilen daha ılımlı ve sosyal demokrat bölüm ve Julián Besteiro liderliğindeki reformist grup. Savaş biter bitmez Franco PSOE'yi illegal ilan etti. Partinin üyeleri, o zamandan tekrar meşruiyete kavuştuğu 1977 yılına kadar ya sürgüne gitmek zorunda kaldılar ya da yeraltı çalışması yaptılar. 40 yıl süren diktatörlük dönemi boyunca çok sayıda parti aktivisti işkenceden geçirildi, hapse atıldı ve hatta idam edildi.

Felipe González, partinin, 1974'te, Suresnes'de yapılan XXVI. Kongresi'nde genel sekreterliğe seçildi. Bu kongre, partinin, ilk baştaki Marksist ideolojiden daha sosyal demokratik bir ideolojik konuma evrilmesi sürecinde bir dönüm noktası oluşturur. Aslında González, köktenci tutumlardan daha ılımlı pozisyonlara kaymaya karşı oluşan dirençten ötürü 1979'da partinin başından ayrıldı; ancak olağanüstü bir kongre onu yine partinin başına getirdi. González, İspanyol Sosyalist İşçi Partisi (PSOE)'nin bir kitle partisine dönüşmesi sürecini yönetti. Daha önceki kitleleri seferber etme stratejisi ve köktenci söylem terk edildi; bugünkü sınıflarüstü sosyal demokrat örgüt niteliğini edinildi (Encarnación 2008). Bu başarılı değişim ile İspanya'ya özgü koşulların birleşimi, 1982'den 1996'ya kadarki 14 yıl boyunca, PSOE'nin İspanya'nın tek egemen siyasal gücü olmasını sağladı.

1977'de başlayan geçiş döneminden bu yana İspanya'da 10 genel seçim düzenlendi ve üç ayrı hükümet işbaşına geldi (Bkz. Tablo 2 ve 3). İlk iki seçim sonucunda ve 1982'ye değin, iktidara Adolfo Suárez önderliğindeki merkez partisi UCD geldi. Bu partinin 1982'deki düşüşü de 1977 ve 1979'daki başarıları kadar hızlı oldu; oyları 1982'de çoğunlukla kendi içinde reform yaparak "yenilemiş" PSOE'ye yöneldi. 1982 genel seçimi, bir İspanyol partisinin bu kadar yüksek bir oy yüzdesi aldığı ve bu ölçüde geniş bir parlamento temsiline kavuştuğu ilk ve son seçim oldu. Solunda IU (Izquierda Unida) gibi kalıcı bir siyasal gücün ortaya çıkmış olmasına karşın PSOE, mutlak çoğunluğunu, 1986'da da koruyabildi.

Gerçi PSOE 1989 ve 1993 seçimlerini de kazandı; ancak parlamentoda mutlak çoğunluğu yitirdi. CiU ve PNV gibi ulusalcı partilerle müzakere etmek zorunda kaldı ve halkın partiye yönelen desteği gittikçe azaldı. 1996 genel seçiminde, José María Aznar önderliğindeki muhafazakâr Partido Popular (PP), demokratik İspanya tarihinin ilk başarısını kazanarak iktidara geldi.

PSOE, bu dönemden 2004 seçimlerine değin, Joaquín Almunia önderliğinde girdiği 2000 seçimi yenilgisinin de etkileriyle bir tür dönüşüm sürecinden geçti. Bu seçimde PP mutlak çoğunluğa ulaştı. Aynı yıl, José Luis Rodríguez Zapatero partinin genel sekreterliğine seçildi ve bir yenileşme süreci başlattı. "Yeni Yol" adıyla anılan bu yenileşme hareketi 2004'teki başarıların tetikleyicisi oldu. PSOE, iktidarı 2008'de de korudu.

Avrupa Parlamentosu seçimlerinin 1987 ve 1989'da düzenlenen ilk ikisini PSOE rahatlıkla kazandı. PP'nin yükselişe geçtiği süreçte yapılan 1994'tekini kaybetti. PP, 1999'da üç sandalye farkla yine kazanırken, 2004'te PSOE az farkla çoğunluğu aldı. En son Avrupa seçiminde de PP yine çok az farkla PSOE'yi geçti.

Partinin Güncel Durumu

Seçmen

2008 seçiminin kazanılmasından sonra, kamuoyu yoklamaları ekonomik krizin PSOE'ye yönelik seçmen desteğine yaptığı olumsuz etkileri göstermeye başladı. Değişik gayri resmi kamuoyu araştırmalarına göre, PP Haziran 2009'dan beri PSOE'nin 10 puan kadar önünde görülüyordu. Bunun nedeni, Mayıs ayında hükümet tarafından kamu açığını kapatmaya dönük önlemlerin açıklanmış olmasıydı. Dolayısıyla, iki parti arasındaki bu fark muhtemelen olağanüstü koşullara bağlı olup çok da inandırıcı değildir.

Sosyalistlere verilen oyların cinsiyete göre dağılımı yapılacak olursa, Sosyolojik Araştırmalar Merkezi (CIS)'nin oy niyetlerine ilişkin anketleri (Nisan 2010), PSOE'nin kadın oylarının çoğunu aldığını gösteriyor. Aynı anketlere göre PSOE, en çok 45-54 (fark %5,1) ile 55-64 (fark %6,7) yaş dilimlerinde PP'nin önünde gidiyor.

Toplumsal Algı

2004 seçimleri öncesindeki kampanya boyunca, José Luis Rodríguez Zapatero'nun kişisel nitelik olarak yetenekliliği, diyalog kabiliyeti öne çıkarıldı. Bu niteliği, hükümeti yönettiği altı yıl boyunca, kamuoyu araştırmalarında da olabildiğince değer buldu.

Ekonomik bunalımın sağladığı avantajları da kullanan muhalefet, son aylarda Başbakan'a sürekli yüklenip onu yetersiz bir yönetici gibi tanımlayıp durdu. CIS tarafından gerçekleştirilen anketler, ekonomik krizin ve muhalefetin amansız saldırılarının José Luis Rodríguez Zapatero'nun güvenilirliği konusunda kamuoyunda oluşmuş algıyı nasıl sarstığını ortaya koyuyor. Nitekim onun PP lideri Mariano Rajoy'dan daha yetkin olduğunu düşünen yurttaşların oranı, Ocak 2009 ile Ocak 2010 arasında, yüzde 43'ten yüzde 33'e düştü. Bu düşüş karşın genelde Zapatero, kamuoyuna daha çok güven vermeye ve siyasal lider olarak Rajoy'dan daha yüksek değerlerde tutunmaya devam ediyor. Öte yandan İspanyol halkı solu eşitlik, bireyin özgürlüğü ve ilerleme gibi kavramlarla özdeşleştirmeyi sürdürüyor. Buna karşılık etkinlik kavramı daha çok sağı çağırıyor.

Parti Performansı

Zapatero'nun ilk iktidar döneminde (2004-2008) Sosyalistlerin siyasal gündemi şu noktalarda odaklanıyordu: (i) kadın-erkek eşitliğinin geliştirilmesi, eşcinseller arası evlilik yasası

ve iç savaş ve diktatörlük dönemi kurbanlarının bazı haklarını tanıyan Tarihsel Bellek Yasası yoluyla yurttaş haklarının genişletilmesi ve pekiştirilmesi; (ii) Başbakan'ın, "Zapatero'nun yeteneği" terimini üreten ve karşılığını tüm sosyal ve bölgesel aktörler arasında sürekli bir diyalogda bulan siyasal eylemleri konusunda oydaşma oluşturulması; (iii) İspanyol dış politikasının AB'nin pozisyonlarıyla uyumlu hale getirilmesi; (iv) refah devletinin dördüncü temel öğesinin, bağımlı yurttaşlara destek sağlayan Bağımlılıkla Mücadele Yasası aracılığıyla geliştirilmesi; ve de (v) bölgelere belirli yetkiler veren birer özel yasalar bütünü olan "özerklik statülerinin" müzakere edilip reform yapılarak "çoğulcu" bir İspanya'nın güçlendirilmesi.

İkinci başbakanlık döneminde ise gündem esas olarak ekonomik krizle mücadelede ve yeni bir uzun vadeli ekonomik paradigma geliştirme konusunda yoğunlaştı. Hükümet, ilk aşamada, kapsamlı bir uyarıcı vergi mali paket yoluyla krizin kısa vadeli olumsuz etkilerini yumuşatmaya ve en zayıf toplum kesimlerinin daha etkin biçimde korunmasına yöneldi. Ayrıca hükümet, yeni bir ekonomik modelin temellerini oluşturmak üzere gerekli önlemleri alma hususuna da odaklandı. Bu yolda atılan adımlar arasında en önemlisi, Sürdürülebilir Bir Ekonomi İçin Yasal Çerçeve ve Strateji olmuştur.

Hükümet ve Parti, bu arada, yurttaş haklarının daha da geliştirilmesi için çabalarını sürdürmektedir. Bu çerçevede girilen düzenlemeler arasında Vatandaşlara Eşit Muamele Yasası, kürtaja ilişkin güvenceleri genişleten yasa ve Dinsel Özgürlük Yasası bulunmaktadır.

Öte yandan Sosyalist Hükümet, İspanya'nın Ocak 2010 ile Haziran 2010 arasında üstlendiği AB dönem başkanlığı sayesinde, eşitlik ve yaratıcılık kavramlarına odaklanan bir siyasal gündemi AB genelinde oluşturmuş; Lizbon Anlaşması'nın başarıyla uygulanmasını başlatmış; AB entegrasyon sürecindeki duraklama döneminden sonra nihayet gerçekleşmeye yaklaşan ekonomik yönetişimi güçlendirmeye yönelik önlemleri desteklemiştir.

PSOE, kısa süre önce, diğer sosyalist vakıfları da kapsayan IDEAS adlı yeni bir "think tank" kurmuştur. Bu düşünce kuruluşunun amacı, uzun vadeli siyaset tasarımı için yeni siyasal düşünce ve fikir üretmek, siyasal tartışma ve söylemi yeni girdilerle beslemek ve diğer ilerici kuruluşlarla uluslararası ve ulusal düzeyde ittifaklar oluşturmaktır.

Aktif Parti Yaşamı ve Partinin Durumu

PSOE'nin geçmişi ve günümüz siyasal sistemindeki konumu, bu partiyi İspanya'nın en önemli partilerinden biri, hatta en önemli siyasal aktör durumuna getirir. Şu anda PSOE'nin, 224.833'ü her ay aidatını ödeyen aktif "militan" ve 367.572'si de ödeme yapmayan ama partiyle özdeşleşen "sempatizan" olmak üzere 592.405 üyesi vardır. Son yıllarda militan sayısında bir azalma, sempatizan sayısında artma net bir eğilim olarak göze çarpmaktadır. Partinin gençlik kolunda da şu anda kabaca 14.600 aktif üye ile 10.000 sempatizan vardır.

Daha önce de belirtildiği üzere, krizin baş göstermesinden bu yana hükümete yönelik kamuoyu desteği düşmüştür. Nisan 2008'den itibaren başlayan düşüş, 2008'in ilk yarısında görülen yüzde 50 dolayındaki kamuoyu desteğini Nisan 2010'da yüzde 33,3 düzeyine indirmiştir. Ne var ki, söz konusu düşüş doğrudan PP'ye yaramamıştır; çünkü İspanyol seçmenleri hükümetin performansını PP'nin muhalefetteki performansından daha yüksek değerlendirmişlerdir (CIS, Nisan 2010).

Bugün gündemdeki en önemli sorun ekonomik krizdir. Halkın sorunları resmi anketlerde açıkça belirmektedir: Buna göre, deneklerin yüzde 63,3'ü işsizliği İspanya'nın temel problemi olarak görüyor. İşsizliği yüzde 19,1 ile genel ekonomik sorunlar izliyor. Yolsuzluk da, son aylarda PP'yi etkileyen (özellikle "Gürtel" davası denen partinin finansmanına ilişkin) ciddi sorunlar nedeniyle listenin başlarında yer alıyor.

Olası Gelişmeler

İspanya'da daha önce benzeri görülmemiş krize karşın, ana muhalefet partisi çok önemli bir kamuoyu desteği sağlayabilmiş değildir. Bunun temelinde PP'nin karıştığı yolsuzluklar ve bu partinin güvenilirlik ve iktidar seçeneği oluşturma hususundaki yetersizliği ve özellikle de liderlik sorunu yatar. Nitekim Mariano Rajoy, muhafazakâr seçmenler nezdinde dahi düşük düzeyde değerlendirilen liderlerden biridir.

Üçüncü sıradaki ulusal parti olan IU PSOE'nin solundaki partilerin bir araya gelmesinden oluşur. PP ve PSOE'nin çok arkasından gelen IU, şu anda parlamentoda iki sandalyeye sahiptir. IU'nun seçime dönük beklentileri, içinde bulunulan durumda ilerlemiş olmakla birlikte, gelişme olanakları İspanyol seçim sisteminin ufak partilere dezavantaj getirmesi yüzünden çok sınırlıdır.¹

Ayrıca yeni bir siyasal partinin, UPyD'nin doğuşunu da dikkate almak gereklidir. Bu parti, eski sosyalist Rosa Díez önderliğinde kurulmuş olup sağ-sol ekseninin merkezine yerleşme amacındadır. Siyasal gözlemciler bu partinin, sert kutuplaşma ortamı ve iki büyük partinin itibar kaybı dolayısıyla gelecek seçimlerde dördüncü siyasal parti konumuna geleceğini belirtmektedirler.

Topluma Açılım ve Stratejik Ortaklıklar

Değişik sivil toplum gruplarıyla sıkı bağlar oluşturması PSOE'nin başlıca başarılarından- dır. Hükümet, içinde bulunulan durumda dahi toplumsal barışı ve istikrarı koruyabilmiştir. Sendikalar, özellikle de UGT (başlangıçta Parti ile organik bağları vardı) ile ilişkiler genelde olumlu olmuştur. İşveren örgütlerine gelince; bunların geleneksel olarak muhafazakâr partilere yakın olmalarına ve iş piyasası reformu gibi konularda görüş farklılıklarına karşın, PSOE ile ilişkileri karşıtlaşma aşamasına varmamıştır. Ayrıca PSOE'nin küresel ısınma ve yoksulluğa karşı girişimleri, kadın-erkek eşitliği ve insan hakları için benimsediği olumlu çizgi, bu parti ile sivil toplum kuruluşlarının pek çoğu arasında iyi ilişkilerin oluşmasına yol açmıştır.

Avrupa Politikası ve Küresel Sorunlar

AB'nin inşası için sürekli çaba, PSOE'nin dış politika gündeminin özünü oluşturur. Bu,

¹ İspanyol seçim sistemi nispi temsile dayalıdır. Ancak sistem küçük seçim bölgelerine çok yüksek temsil olanağı sağlar (tüm iller ve Ceuta ve Melilla kentleri en az ikişer milletvekili çıkarır) ve de sonuçta iki büyük partiye ve belirli bölgelerde kökleri güçlü olan partilere avantaj sağlar. Bu konuda daha fazla bilgi için bakınız: Hopkin (2005) ve Márquez / Ramírez (1998).

kısmen tarihsel nedenlere dayanır; çünkü AB, diktatörlük döneminden sonra İspanya'nın demokratikleşme ve modernleşmesinde temel bir rol oynamıştır.

Bugün PSOE, Lizbon Stratejisi ve Lizbon Anlaşması'na ve genişleme sürecine; ayrıca Avrupa Birliği'nin gerçekten birleşik bir ekonomik ve siyasal alan olmasına yönelik gelişmelere koşulsuz desteğini sürdürmektedir. Bu anlamda PSOE, Avrupa Birliği'nin mevcut ekonomik krize karşı mücadelede ana rolü üstlenmesi; bu çerçevede yeni, daha üretken ve sürdürülebilir bir Avrupa ekonomik ve sosyal modeli oluşturması gerektiğini düşünmektedir.

Aynı zamanda PSOE, küresel ölçekte de, piyasa işlemlerinin saydamlığını ve denetimini güvenceye alacak yeni finans piyasası kurallarının yerleştirilmesini ve finans sisteminin, böylece reel ekonominin de istikrarını sağlayacak normlara ilişkin olarak uluslararası görüş birliğine varılmasını gerekli görür. Küreselleşme, PSOE açısından, çok önemli bir refah yükseltme potansiyeline sahip olumlu bir süreçtir. Ne var ki söz konusu süreç, ancak eşitlikçilik ve sosyal adalet ölçütlerini içinde barındırdığı takdirde uygun ve siyasal olarak kabul edilebilir olacaktır.

"Sakin Muhalefetten" İlerici Yönetişime

İktidarda geçirdiği 14 yıldan sonra PSOE 1996 seçiminde yenildi ve İspanyol demokrasi tarihinin ilk sağ eğilimli hükümeti işbaşına geldi. PP'ye mutlak çoğunluk veren bu ve bir sonraki 2000 seçim yenilgisi PSOE'yi bir iç yenilenme ve ideolojik pozisyonlarını yeniden tanımlama sürecine soktu. 2000 yılındaki kongreden itibaren José Luis Rodríguez Zapatero'nun önderliğindeki "Yeni Yol" partinin kontrolünü ele geçirdi.

José Luis Rodríguez Zapatero, muhalefette kaldığı 2004 yılına kadar, iktidarla cepheleşmekten kaçınan ve "sakin muhalefet" diye nitelenen bir strateji izledi. PSOE, bu muhalefet anlayışı çerçevesinde terörizmle mücadele, ekonomi politikası ve yargı reformu gibi alanlarda PP ile uzlaşmayı gerekli gördü. Ancak bunu yaparken Zapatero, eğitim ve dış politika gibi bazı alanlarda da iki partinin tutumlarının birbirinden çok farklı olduğunun altını çizdi.

Uzlaşmaya dayalı Zapatero muhalefeti, hükümet eğitim sisteminde reform yapmaya çalıştığı ve özellikle de Aznar Irak Savaşı'nı desteklemeye karar verdiğinde sertleşti. Ayrıca Zapatero, Aznar'ın otoriter yönetim tarzına karşı da eleştirel bakıyordu (Méndez Lago 2006).

2004 seçimini kazanma yolunda PSOE yeni bir seçmen kesimini, soldaki seçmenleri çekmeye uğraştı. Ayrıca, kendini siyasal yelpazede merkezin solunda konumlandırıp 2000'de ya sandığa gitmemiş ya da PP'ye oy vermiş seçmenin önemli bir bölümünü seferber etmeye çalıştı (Campmany 2005: 215). Gerçekten de 2004 seçiminin analizleri, bu seçimde üç milyon yeni PSOE oyunun daha önce oy vermemiş olanlardan, yeni seçmenlerden ve PP ve IU'dan kendisine kayanlardan geldiğini ortaya çıkarmıştır (Michavila 2005). Gerçi Madrid'de trenlere yapılan terörist saldırısının oynadığı rol tam anlamıyla açığa çıkmamıştır; ancak siyasal gözlemciler, bu krizin PP tarafından kötü yönetilmesinin halkın çoğunluğunun Irak Savaşı'na verilen destekten ötürü duyduğu rahatsızlığı daha da büyüttüğü konusunda görüş birliğindedirler. Nitekim sekiz milyon İspanyol yurttışı PP

Hükümeti'nin Irak'tan çekilmesi için gösteri yapmıştır. Aslında kamuoyu araştırmalarına yansıdığı kadarıyla toplumsal eğilimler PSOE'ye yönelen desteğin daha önceden de arttığını gösteriyordu. Ancak yukarıdaki açıklanan etkenler soldaki seçmenin harekete geçirilmesinde olduğu gibi sağdaki seçmenin de çekimser kalmasında belirleyici bir rol oynamıştır (Bosco / Sánchez-Cuenca 2009).

Mariano Rajoy, bütün bu olan bitenden seçim sonuçlarının meşru kabul edilemeyeceği yolunda bir iddia türetmiş ve PSOE'nin iktidarda kaldığı tüm süre boyunca "crispación" ("gerilim" veya "düşmanlık") terimiyle nitelenen bir muhalefet tarzı benimsemiştir. Esas olarak bu tarz, hükümetle herhangi bir uzlaşmayı reddetmenin de ötesinde doğrudan cepheleşmeye ve dikkati ideolojik tutumlardan farklı yöndeki konularda hakaret ve küfre dayalı "negatif kampanya" yoluyla kökten ayrışmalar oluşturmaya dönüktü. (Bosco / Sánchez-Cuenca 2009).

Bu strateji aslında yeni değildi. PP, Aznar parti lideri olduğundan beri, siyasal alanı ideoloji dışı üç farklı alana taşımaya sürekli çaba göstermişti: terörizm ve ETA ile mücadele; milliyetçilik ve merkezi yetkinin devredilmesi; yolsuzluk. Bu, Sosyalistlerin, ağırlıklı olarak merkezin solunda konumlanan seçmen çoğunluğuna ideolojik yakınlığının verdiği avantajı ortadan kaldırmaya yönelik bir PP stratejisiydi (Ontiveros 2008, Bosco / Sánchez-Cuenca 2009). 2008 seçiminden kısa süre önce yüksek bir PP sorumlusunun Financial Times'ta yayımlanan demecinde net olarak açıklanan bu strateji, yeni bir incelemeye göre, merkezde konumlanmış seçmenlerin PSOE'ye yönelen oylarında 2004'e göre önemli ölçüde azalmaya yol açtı (Estefanía et al. 2008).²

PP'nin siyasal gündemi saptırma ve ideoloji dışı alanlara taşıma çabalarına karşın PSOE'nin açık ve ideoloji odaklı sol politikası ve performansları 2008 seçiminde de başarıyı getirdi. Özellikle eşitlik ve insan haklarına ilişkin politikalar, Zapatero'nun oydaşmaya dayalı tarzı çerçevesinde sendikalar gibi geleneksel partnerlerle ve çekirdek seçmenler olan emekçilerle ilişkilerin sağlamlaştırılması, 2008'de belirleyici rol oynayan faktörlerdir. Bunların da ötesinde, PP'nin açık saldırıları ve "crispación" taktiği tersine tepki yaratmış görüldü. Soldaki seçmenlerin önemli bir kesimi PSOE'ye yandaş olmaktan çok PP karşıtlığı yüzünden sandığa gittiler.

Aslında son analizler, İspanyol seçmenlerinin önemli bir yüzdesinin 2008 seçiminde stratejik bir davranış sergilediğini gösteriyor. Gerçekten de İspanya'nın üçüncü büyük partisi olan IU'nun oylarının -1996'daki yüzde 10'a tekabül eden 2.640.000 oydan 2008'de yalnızca iki milletvekilliği getiren 970.000 oya- düşmesi, IU'nun sürekli seçmenlerinin bu kez stratejik düşünerek PP'nin iktidara gelmemesini öncelikli hedef kabul etmiş olmalarına bağlanabilir (Viñuela ve Artes 2009, Bosco / Sánchez-Cuenca 2009). 2004'te IU'ya oy verenlerin yüzde 20,4 kadarı 2008'de PSOE'ye oy verdi. Daha önce hiç benzeri görülmemiş ve daha da çarpıcı olan, bu seçimde milliyetçi oyların, yine PP'nin iktidarını önleme amacıyla, PSOE'ye yönelmiş olmasıdır. Ayrıca 2004'te CiU'ya oy verenlerin yüzde 13, ERC'ye oy verenlerin yüzde 11 kadarı da 2008'de PSOE için oy kullanmıştır (Bosco / Sánchez-Cuenca 2009). İki nicel inceleme, hem tüm bu oy transferlerini hem de bir kesim oyun merkezden PP'ye kaymasını istatistik açıdan doğrulamaktadır (Urquizu 2008, Torcal / Lago 2008).

2 "Tüm stratejimiz tereddütlü sosyalist seçmene yöneliktir. Onların bize asla oy vermeyeceklerini biliyoruz. Ancak onların zihnine ekonomi, dışarıdan göç ve ulusalcılık sorunu gibi alanlarda yeterince şüphe tohumu ektiğimiz takdirde en azından yuvalarında kalacaklardır."

Yukarıdaki irdeleme ışığında bir dizi etken, sosyal demokrasinin, açık biçimde düşüş gösterdiği diğer Avrupa ülkelerine oranla, İspanya'da egemen bir siyasal güç olabilme olgusunu açıklıyor. Öncelikle -"daralma" ve "liberal söylemin egemenliği" tezleriyle ilgili olarak-³ PSOE, İspanya'da gittikçe kutuplaşan bir siyasal tartışma ortamında, yegane merkez sol siyasal güç olarak algılanmaktadır. Bu arada, artan ve PP ve kısmen de PSOE tarafından uygulanan bilinçli stratejiden kaynaklanan kutuplaşma, son iki seçim sürecinde belirleyici bir temel etken rolü oynamıştır.

Söz konusu kutuplaşma, aşağıdaki tabloda görüleceği üzere, "sağda olma veya sağa oy verme" ve "solda olma veya sola oy verme" kavramlarıyla ilintili kuvvetli ideolojik değerler temelinde çok belirgindir. Son CIS araştırmalarına göre eşitlik, dayanışma, insan hakları, özgürlük, ilerleme, idealizm ve hoşgörü sol ile büyük ölçüde bağlantılı iken gelenek ve düzen kavramları "sağda olmak" ile ilintilidir.

Tablo 1

Sağ veya Sol Eğilimli Partiler ile Bağdaştırılan Değerler (%)

	Sağ	Sol	Her ikisi	Hiçbiri
Eşitlik	9,2	45,0	18,0	10,3
Dürüstlük/doğruluk	14,7	25,1	21,4	23,2
İnsan hakları	10,2	38,1	26,8	8,4
Gelenek	53,7	10,7	13,1	4,5
Özgürlük	14,9	39,6	19,3	6,5
İlerleme	20,3	33,7	20,8	8,7
Düzen	43,5	13,8	18,2	8,4
Dayanışma	10,7	43,9	22,0	8,2
İdealizm	17,4	36,1	18,9	7,5
Hoşgörü	11,0	44,9	18,9	8,5
Etkililik	25,6	20,7	16,9	18,9

Kaynak: Ocak 2010, CIS araştırması

3 "Daralma" tezi: Sosyal demokrat partilerin siyasal yelpazede bulabildikleri manevra alanı gittikçe daralmaktadır. Bunun nedeni, kısmen muhafazakâr partilerin katı tutumlarını yumuşatmış olup şimdi yelpazenin merkezini işgal ediyor olmaları, kısmen de alt sosyo-ekonomik dilimdeki halk kesimlerinin popülist partiler tarafından çekilmesidir. Bu her iki eğilimin de belirlediği ülkelerde sosyal demokrat partiler "sandviç" benzetilecek biçimde iki taraftan kısıtlanmaktadır. "Liberal kamu söyleminin egemenliği" tezi: Sosyal demokrat partiler temel sosyal konularla ilgili kamusal söyleme artık hükmedemiyorlar. Kamuoyu artık bir tür merkez liberal ana akımı temsil ediyor. Buna karşılık ilerici sol siyasal yaklaşımlar pek çok durumda toplumun çoğunluğu gözünde yönlendirici olamıyor. Seçmen tarafından sosyal demokrat partilere atfedilen yetkinlik ölçüsünde de, son yıllarda, gözle görülür bir düşüş eğilimi vardır. Bunların diğer partilere oranla daha yetkin olduklarına ilişkin görüş iyiden iyiye kaybolmuştur.

Geçiş dönemi boyunca ve hatta 1996'da hükümetin değişmesine kadar İspanya'nın önceliği demokrasinin pekiştirilmesi, toplumsal barış ve ulusal modernleşme idi. Bu amaçla ülkede bölünmeye ve cepheleşmeye yol açabilecek her türlü politik girişimden kaçınılmıştı. Bu süreci güvenceye alıp kolaylaştırmak için üç gayri resmi kurum ihdas edilmişti. Dikta döneminin kurbanlarının uğradıkları haksızlıkların tazminine ilişkin toplumsal tartışma ortamından uzak durulmasını sağlayan Sessizlik Anlaşması; devlet sorunlarına ilişkin olarak çok büyük çoğunluk ya da nitelikli çoğunluk aranması; merkezkaç etkisi yaratmayıp merkeze yönlendiren ittifakların tercihi. Bu üç kurum da yavaş yavaş eridi; ama yine de bugün İspanya'nın sergilediği çok yüksek kutuplaşma ortamının oluşmasına –diğer bazı başka faktörlerle birlikte– yol açtı (Dalton 2008, Field 2005, Field 2008).

Benzer bir kutuplaşma ortamı esasen, 1970'ler ile 1980'ler arasında, Avrupa ülkelerinin çoğunda meydana gelmiş; ama 1990'larda refah devletinin güçlendirilmesi ve Üçüncü Yol kavramının öne çıkmasıyla bu ülkelerde muhafazakâr partilerle ilerici siyasal güçler arasındaki açıklık azalmıştı. İspanya'da ise gelişmeler tamamen ters yönde gerçekleşti.

Öte yandan İspanyol seçmen çoğunluğunun sola yatkın olduğu gerçeğini ve solda gerçek seçeneklerin de yalnızca IU ve PSOE'den ibaret bulunduğunu gözden kaçırmamak gerekir (Ontiveros, 2008). Ortalama İspanyol seçmenin sağ-sol eksenindeki konumu, araştırmaların çoğuna göre, geleneksel olarak merkez solda bulunur (Ontiveros 2008). Sosyolojik Araştırmalar Merkezi (CIS) tarafından yürütülen yıllık anketlere dayalı Şekil 1, seçmenlerin kendilerini 1978 ile 2006 arası dönemde konumlandırma sürecini betimliyor. Şekilde görüldüğü üzere, ortalama seçmen gittikçe daha çok merkeze doğru konumlanmıştır. 1980'lerin başlarında merkez solda (3-5) dolaylarında yer alırken, 1986 ve 2000'de merkeze doğru (4-6) kaymıştır.

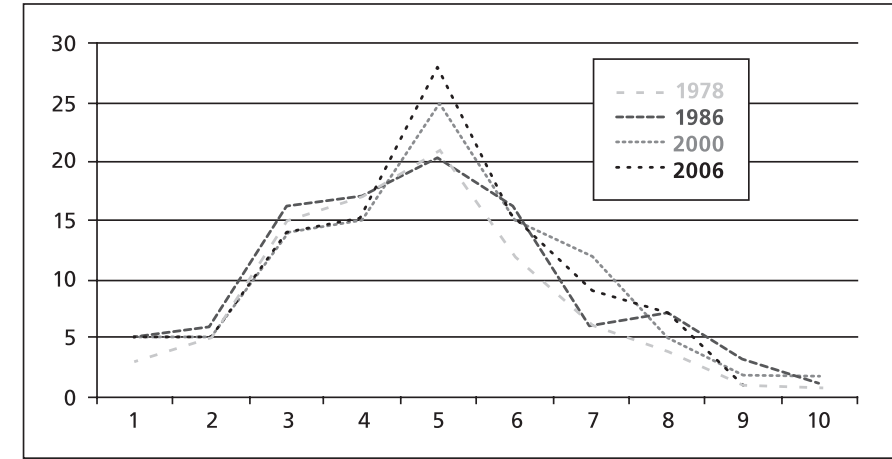
Bu anlamda nispi temsil sistemi pratikte bir tür çoğunluk sistemi gibi işleyerek iki büyük parti olan PP ve PSOE lehine sonuç veriyor. Ulusal çapta potansiyel çekicilik edinen bir başka sol politik parti belki PSOE'nin öncelikli pozisyonunu tehdit edebilirdi; ancak bu, şu anda mümkün görünmemektedir. Başka Avrupa ülkelerinde böyle olmamış; özellikle çevre politikalarında başı çeken sol partiler ortaya çıkmıştır. Bu politikalar, İspanya'da, PSOE'nin gündemindedir.

Nihayet, "Dahrendorf" ve "yabancılaşma" tezleri açısından PSOE yeni politik çizgisi ve Zapatero'nun uzlaşma tarzı sayesinde kendini geleneksel olarak destekleyen toplumsal gruplarla olan ilişki ve ittifaklarını canlı tutmayı başarabilmiştir.⁴ Parti, aynı zamanda, kadınlar, eşcinseller, biseksüel ve transseksüeller veya göçmenler ile pek çok STK gibi Sosyalistlerin gündeminde bulunma özleminde olan sosyal hareket ve sektörlerle yeni ittifaklar kurmaya çabalamıştır. Bu, yurttaş haklarına ilişkin sosyal demokrat söylem ve politikaların son yıllarda eskisi kadar sağlam ve tutarlı olmadığı pek çok Avrupa ülkesinde İspanya'daki gibi olmamıştır.

4 "Dahrendorf" tezi: Endüstri çağının sona ermesiyle birlikte sosyal demokrasi de işlevini tamamlamış ve gereksizleşmiştir. Ezilen sanayi işçisinin oluşturduğu seçmen tabanı artık yoktur. Sosyal ilerlemeye ilişkin siyasal vaat ya zaten yerine getirilmiştir ya da artık gerçekçi görülmemektedir ("çocuklarımız bizden daha iyi yaşamalıdır"). "Yabancılaşma" tezi: Sosyal demokrat partiler emekçiler arasındaki esas tabanlarından uzaklaşmışlardır. Sendikalar ve sosyal hareketlerle aralarındaki özel bağlar ya çoktandır kopmuş ya da son yıllarda kesilmiştir. Sosyal demokrat partilerin onlara sundukları, bu partilerde kişisel kariyer perspektifi görmeyen emekçilerin gereksinim ve özlemlerine esasen çoktandır yanıt veremeden uzaktır.

Şekil 1

Ortalama İspanyol Seçmenin Davranış Gelişimi



Kaynak: Sosyolojik Araştırma Merkezi (CIS) yıllık raporu

Gelecekteki Beklentiler

Günümüz konjonktürü, aşağıdaki ve birçok başka nedenlerin karışımından oluşan gerekçelerle PSOE'ye pek uygun görünmüyor:

1. Uzun ve tahrip edici ekonomik kriz ve bunun bedelini sonuçta orta sınıftan ve savunmasız katmanların ödemediğine ilişkin algı ve de krizin son bölümünde yanıtın Muhafazakârlarca yönlendirildiği yolundaki kanı;
2. Muhafazakâr muhalefet partisi PP tarafından, gerilim stratejisi çerçevesinde yapılan ve de kendi seçmenine yönelik yapıcı bir seçenek oluşturmaktan çok Sosyalistlere gidecek oyları engelleme çabası güden sert ve aralıksız kampanya;
3. Hükümete parlamentodaki diğer partilerden ve medya çoğunluğundan destek gelmemesi ki, bunun nedenleri arasında Bask'ta PP ile, milliyetçi PNV'yi dışarıda bırakan bir koalisyon hükümeti kurulması ve de hükümetin, medya ve iletişim sektöründe rekabetin artırılmasına yönelik önlemleri de vardır.

Durumun güçlüğüne karşın José Luis Rodríguez Zapatero Hükümeti, yine de uyumlu kalmayı ve esas gündemindeki sosyalist hedeflere kilitlenmeyi bilmiştir. Hükümet, İspanya'yı Avrupa'nın en ilerici ülkelerinden birine dönüştüren yurttaş haklarının genişletilmesini sürdürmekte kararlı olmuştur. 2010 yılının ilk yarısında kürtaj hakkına ilişkin güvenceleri artıran, din özgürlüğü ile ilgili ve yurttaşa eşit muamele konusunda birer yasa tartışılmış ve işleme konulmuştur. Ayrıca, mevcut finansal darboğaza karşın –işsizler ve bağımlılar da dahil– en zayıf toplum kesimleri hükümetin önceliklerinin başında kalmayı sürdürmüştür.

Diğer yandan hükümet, gündeminin ikinci esas sütunu olarak, bazı yapısal reformları yürürlüğe koyacaktır. Bunlar, iş piyasası reformu, banka sektörünün yeniden yapılandırılması ve emeklilik sistemi reformu gibi yeni bir sürdürülebilir ekonominin temellerini oluşturmaya yöneliktir. IDEAS Vakfı, “yeni sürdürülebilir ekonomi” üzerine İspanya’da mevcut durumu ve trendleri irdeleyen bir rapor hazırlamıştır. Rapor, İspanyol üretim modelini 2025’te dönüştürme perspektifiyle ve üçlü bir “ekonomik, sosyal ve çevresel” sürdürülebilirliği dikate olarak orta ve uzun dönemdeki gerekli reformları gözden geçirmiştir. Söz konusu rapor ortaya koymuştur ki, önümüzdeki 15 yıl içinde önerilen reformlar aracılığıyla doğru ekonomik sektörler teşvik edildiği takdirde istihdam yüzde 20 ve kişi başına gelir yüzde 40 artabilecek, oysa gelir dağılımındaki eşitsizlik yüzde 30, zararlı gaz emisyonları da yüzde 20 azalabilecektir (IDEAS 2009).

Şu anda mevcut siyasal ortam, toplumu siyasetten soğutan bir atmosfer ürettiği izlenimi vermektedir. Bu, gelecek seçimlerde seçmenin katılım oranını düşürücü etki yapabilecektir. Eldeki verilere dayanılarak yapılan analizler merkezdeki UPyD gibi azınlık partilerinin ve IU gibi sol partilerin mevcut durumdan yararlanabileceklerini düşündürmektedir. Ancak değişen koşullar ve yüksek belirsizlik ortamı, yerel ve bölgesel seçimlerin yapılacağı önümüzdeki iki yılda meydana gelecek gelişmelerin tahmini hususunda tedbirli olmayı zorunlu kılıyor. Bu iki yıldaki gelişmelerin, her durumda, çok çabuk değişen siyasal ortama bakıldığında sonucu öngörülmesi olanaksız 2012 genel seçimi üzerinde son derecede etkili olacağı kuşkusuzdur.

Avrupa Perspektifi

Bazı ülkelerde yapılan en son seçim sonuçları sosyal demokrat partilerin Avrupa’da görece güç kaybını doğrulamaktadır. Bugün yalnızca dört Avrupa ülkesi Sosyal Demokratlarca yönetiliyor. Son Avrupa Parlamentosu seçimlerinde ise 27 AB ülkesinden ancak altısında sol partiler sağ partilerden daha çok milletvekili çıkardılar. Bu sonuçlara paralel olarak Almanya, Hollanda, Fransa ve Birleşik Krallık seçimlerinde, Hollanda ve Birleşik Krallık İşçi partileri, Alman SPD ve Fransız Sosyalist Partisi son on yılların en kötü sonuçlarını elde etti. Bu çerçevede, Avrupa’da sosyal demokrasinin bugünkü durumu konusundaki tartışma gündemin merkezine gelmiştir. 20. yy. Avrupasının başlıca ideolojilerinden birinin sonuna mı yoksa yenilenmesine mi tanık olmaktadır?

Günümüz koşullarının 1970’ler ve 1980’lerde geçerli olanlardan çok farklı olduğu kuşkusuzdur. Gittikçe ilerleyen küreselleşme, refah devletinin kurumsallaşması, ekonomik modelimizin temel direği olarak serbest piyasaların güçlenmesi, ortalama gelir düzeyinin artışı, toplumun türdeşlikten düzensiz ve belirsiz biçimde uzaklaşması ve gittikçe artan siyasal parçalanma son dönemin trendlerinden bazılarıdır. Bunlar, bazı Sosyal Demokratların platformlarını, gündemlerini ve ittifaklarını Avrupa kamuoylarının sorun ve özelemlerine yanıt getirebilecek ölçülerde ayarlamakta çektikleri güçlükleri açıklayabilirler.

Bu sorunlara, “sosyal demokrat düşünce ve politikaların yenilenmesi”ne yönelik değişik forumlar bağlamında ortaya konan yanıtlardan bazıları şu noktaları kapsar:

- ▶ Muhafazakâr/liberal paradigmaya gerçek bir seçenek oluşturabilecek ve kriz zamanlarında da uygulanabilecek bir ekonomik modelin tanımlanması. Bu model eşitlik, etkililik ve sürdürülebilirliği temel almalı ve finans sektörünün teknoloji ve endüstriye ilişkin, kamu sektörünün de hizmetlerde artan nitelik ve etkinlik karşısındaki rollerinin yeni tanımını içermelidir. Enerji modeli yeni bir biçime sokulmalıdır.
- ▶ Seçmenlere zor zamanlarda güven aşılacak bir programın ve net bir yol haritasının tanımlanması. İlerici hareketler değişim ile iç içe olduklarından bazı durumlarda istikrarsızlık ve emniyetsizlik kavramlarını çağırıştırırlar. Hareketlilik ve olumlu yönde değişim sosyal demokrasinin belirleyici özelliklerinden olmayı sürdürecektir. Ancak bu, ekonomik, hukuksal ve sosyal emniyet eşliğinde olmalıdır.
- ▶ Sivil toplumun örgütlenmesine, yeni toplumsal grupların temsil edilmesine ve yeni sosyal alışkanlıkların oluşmasına aktif katkı.
- ▶ Duyarlı güvenlik konularına –hem askeri hem ekonomik– uygun çözümler getirecek açık, tutarlı ve yaratıcı bir uluslararası gündem belirleme.
- ▶ Değişim ve yenileşmenin diliyle konuşan gençler ve entellektüellerle yeniden dil birliği sağlayabilmeyi mümkün kılacak, ama teknokratlar gibi daha gerçekçi bir dili benimseyen geleneksel gruplarla da dil birliğinin sürdürülmesini sağlayacak yeni bir söylem ve yeni iletişim yöntemleri geliştirme.
- ▶ Sosyal demokrat partilerin, şu anda fazla muhafazakâr ve içe kapanıklığa eğilimli kültürünün ve yapısının tazelenmesi.
- ▶ Devletin rolünün her düzeyde, özellikle yerel düzeyde sivil toplumla ve yurttaş, topluluk üyeleri ve aile fertleri olarak bireylerin sorumluluklarıyla bir arada güçlendirilmesi.

Son Sözler / Bitirirken

PSOE İspanya’nın başlıca siyasal güçlerinden biridir. Demokrasiye geçiş döneminde yaşamsal önemde bir taşıyıcı olan parti, 2004’te José Luis Rodríguez Zapatero önderliğinde yeniden iktidara geldiğinden bu yana da, söylemi ve eylemiyle kapsamlı toplumsal değişimlerin öncülüğünü yapmıştır. İspanya bugün, yurttaş hakları bağlamında Avrupa’nın en ileri ülkelerinden biridir. İspanya, refah devletinin, Avrupa Birliği’nin karşı karşıya bulunduğu en ciddi sorunlardan olan “nüfusun hızla yaşlanması” konusunu da kısmen ele alan dördüncü ayağını geliştirmiştir. PSOE, aynı zamanda da, sosyal, ekolojik ve ekonomik sürdürülebilirliğe odaklı yeni bir ekonomi ve üretim modelinin kavramsal ve siyasal çerçevesini oluşturmaya başlamıştır.

Global ekonomik kriz, ülke ve toplum nezdinde PSOE’ye dönük algı ve güveni önemli ölçüde etkilemiştir. Toplumsal desteğin düşmesine, İspanya Hükümeti’nin son aylarda dar bir manevra alanına sıkışması da neden olmuştur. Çünkü toparlanmanın ikinci evresinde Avrupa Birliği’nin eşgüdümle yürüttüğü ortak kriz politikası muhafazakâr hükümetlerin baskın olduğu bir ortamda oluşturulmaktadır. Yine de durum, hükümetin sosyal ve ekonomik partnerlerle yürüttüğü müzakerelerden çıkacak reformlar gelecek aylar içinde uygulamaya kon-

duğunda ve de, PSOE'nin önerdiği üzere, finans piyasasını düzenleyecek ve vergilendirecek önlemler uluslararası forumlarda benimsendiğinde, bir ölçüde düzeleceğe benzemektedir.

PSOE, genel seçimlere kadarki iki yılda, uzun vadeli ideolojik çerçevesini ve siyasal gündemini yenileyip geliştirmeyi sürdürecektir. Bu bağlamda sivil toplum içindeki ve uluslararası düzlemdeki ittifaklarını pekiştirecek, krizle baş etmeye elverişli kısa dönemli önlemler olacaktır. Bunlar yapılırken zayıfların yaşam standardı gözetilecek, en duyarlı katmanlar korunacak ve de sosyal adalet, toplumsal birlik, özgürlük, fırsatlar ve sürdürülebilirlik kavramlarının hükümet icraatının merkezinde yer almasına dikkat edilecektir.

Tablo 2

Demokrasiye Geçişten Bu Yana İspanyol Hükümetleri

	Parti	Başbakan	Çoğunluk	Ortak
1977-1982	UCD	Adolfo Suárez	Var	Tüm partiler
1982-1986	PSOE	Felipe González	Var	
1986-1989	PSOE	Felipe González	Var	
1989-1993	PSOE	Felipe González	%50	
1993-1996	PSOE	Felipe González	Yok	PNV, CiU
1996-2000	PP	José María Aznar	Yok	PNV, CiU
2000-2004	PP	José María Aznar	Var	
2004-2008	PSOE	José Luis Rodríguez Zapatero	Yok	PNV, CiU
2008-Bugün	PSOE	José Luis Rodríguez Zapatero	Yok	CiU

Tablo 3

İspanya'da Seçim Sonuçları, 1977-2008

	1977		1979		1982	
	Oy (%)	M.vekilleri (%)	Oy (%)	M.vekilleri (%)	Oy (%)	M.vekilleri (%)
PCE/IU	9,3	5,7	10,8	6,6	4,0	1,1
PSOE	29,4	33,7	30,5	34,6	48,4	57,7
UCD	34,6	47,4	35,9	48,0	6,5	3,4
AP/PP	8,8	4,6	6,1	2,6	26,5	30,3
CiU	2,8	3,1	2,7	0,3	3,7	3,4
PNV	1,7	2,3	1,5	2,0	1,9	2,3

	1986		1989		1993	
	Oy (%)	M.vekilleri (%)	Oy (%)	M.vekilleri (%)	Oy (%)	M.vekilleri (%)
IU	4,5	2,0	9,1	4,9	9,6	5,1
PSOE	44,6	52,6	39,9	50,0	38,3	45,4
AP/PP	26,3	33,0	25,9	30,6	34,8	40,3
CiU	5,1	5,1	5,1	5,1	4,9	4,9
PNV	1,6	1,7	1,2	1,4	1,2	1,4

	1996		2000		2004	
	Oy (%)	M.vekilleri (%)	Oy (%)	M.vekilleri (%)	Oy (%)	M.vekilleri (%)
IU	10,6	6,0	5,5	2,3	5,3	1,42
PSOE	37,5	40,3	34,1	35,7	43,3	46,85
PP	38,8	44,6	44,5	52,3	38,3	42,28
CiU	4,6	4,6	4,2	4,3	3,3	2,85
PNV	1,3	1,4	1,5	2,0	1,6	2,00
ERC	0,7	0,3	0,8	0,3	2,5	2,28

	2008	
	Oy (%)	M.vekilleri (%)
IU	3,77	0,57
PSOE	43,87	48,29
PP	39,94	44,00
CiU	3,03	2,86
UPyD	1,19	0,29
PNV	1,19	1,71
ERC	1,16	0,86

Kaynak: Encarnacion (2008) ve Sosyolojik Araştırma Merkezi (CIS) incelemesi

Tablo 4

AVRUPA PARLAMENTOSU SEÇİM SONUÇLARI, 1987-2008, PSOE ve PP

	1987		1989		1994	
	Oy (%)	M.vekili sayısı	Oy (%)	M.vekili sayısı	Oy (%)	M.vekili sayısı
PSOE	39,06	28	39,57	27	30,79	22
PP	24,65	17	21,41	15	40,12	28
	1999		2004		2009	
	Oy (%)	M.vekili sayısı	Oy (%)	M.vekili sayısı	Oy (%)	M.vekili sayısı
PSOE	35,33	24	43,46	25	38,51	21
PP	39,74	27	41,21	24	43,23	23

Kaynak: Dışişleri Bakanlığı

Kısaltmalar:

- AP: Alianza Popular (Halkçı İttifak) (1988'e kadar, daha sonra Partido Popular)
 CiU: Convergència i Unió (Yakınlaşma ve Birlik)
 ERC: Esquerra Republicana de Catalunya (Katalan Cumhuriyetçi Partisi)
 IU: Izquierda Unida (Birleşik Sol)
 PCE: Partido Comunista de España (İspanyol Komünist Partisi)
 PNV: Partido Nacionalista Vasco (Bask Milliyetçi Partisi)
 PP: Partido Popular (Halkçı Parti)
 PSOE: Partido Socialista Obrero Español (İspanyol Sosyalist İşçi Partisi)
 UCD: Unión de Centro Democrático (Demokratik Merkez Birliği)
 UPyD: Unión Progreso y Democracia (Terakki ve Demokrasi Birliği)

Teşekkür:

Bu makalenin hazırlanışında IDEAS Direktörü Carlos Mulas yönlendirici olmuştur. Ayrıca Politics, Equality and Citizenship Başkanı Irene Ramos, Institutional Relations Başkanı David Giménez ve IDEAS Vakfı'nın ve İspanyol Bilimsel Araştırmalar Yüksek Konseyi'nin Yönetim Kurulu üyesi Ludolfo Paramio özel katkılar yaptılar. Bunlara ek olarak PSOE Örgütlenme Bölümü Başkanı David del Campo, PSOE Uluslararası Politika ve İşbirliği Bölümü Başkanı Antonio Espejo, PSOE milletvekili ve IDEAS Vakfı Başkanvekili Jesús Caldera Sánchez-Capitán makaleyi gözden geçirdiler. Tüm bu katkılar için kendilerine teşekkür borçluyuz.

Kaynakça

- Astudillo, J. ve E. García-Guereta (2006): "If It Isn't Broken, Don't Fix It: The Spanish Popular Party in Power", *South European Society and Politics* 11 (3 and4): 399–417.
- Barreiro, B. (2002): "La progresiva desmovilización de la izquierda en España: un análisis de la abstención en las elecciones generales de 1986 a 2000", *Revista Española de Ciencia Política* 5: 183–205.
- Bosco, A. ve I. Sánchez-Cuenca (2009): *La España de Zapatero. Años de Cambios 2004–2008*. Madrid: Editorial Pablo Iglesias.
- Campmany, J. (2005): *El Efecto ZP. 1000 Días de Campaña para llegar a la Moncloa*; Planeta.
- Castro, C. (2008): *Relato Electoral de España 1977–2007*; Institut de Ciències Polítiques i Socials, Universitat Autònoma de Barcelona.
- Castromil, A. (2007): "Treinta años de elecciones democráticas (1977–2004): ¿cómo votan los españoles?" Escola galega de Administración Pública.
- Chhibber, P. ve M. Torcal (1997): "Elite Strategy, Social Cleavages, and Party Systems in a New Democracy: Spain", *Comparative Political Studies* 30 (1): 27–54.
- Cox, G. (1990): "Centripetal and Centrifugal Incentives in Electoral Systems", *American Journal of Political Science* 34: 903–35.
- Dalton, R. J. (2006): "Social Modernization and the End of Ideology Debate: Patterns of Ideological Polarization", *Japanese Journal of Political Science* 7 (1): 1–22.
- Dalton, R. J. (2008): "The Quantity and the Quality of Party Systems: Party System Polarization, Its Measurement, and Its Consequences", *Comparative Political Studies* 41 (7): 899–920.
- Encarnacion, Omar G. (2008): *Spanish Politics*. Cambridge: Polity Press.
- Estefanía, J. vd. (2008): *Down But Not Out. Report on Democracy in Spain 2008*; Fundación Alternativas.
- Field, Bonnie N. (2005): "De-thawing Democracy: The Decline of Political Party Collaboration in Spain (1977 to 2004)", *Comparative Political Studies* 38.9 (November): 1079–1103.
- Field, Bonnie N. ve K. Hamann (2008): *Democracy and Institutional Development. Spain in Comparative Theoretical Perspective*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- García Viñuela, E. ve J. Artés (2009): *Una Estimación del Voto Estratégico en las Elecciones Generales Españolas, 2000–2008*; Instituto de Estudios Fiscales.
- González, J. J. (2004): "Voto y control democrático: las elecciones del 14-M" Universidad Nacional de Educación a Distancia.
- Hamann, K. (2000): "Linking Policies and Economic Voting: Explaining Reelection in the Case of the Spanish Socialist Party", *Comparative Political Studies* 33 (8): 1018–48.
- Hopkin, Jonathan (2005): "Spain: Proportional Representation with Majoritarian Outcomes", Michael Gallagher ve Paul Mitchell (eds.): *The Politics of Electoral Systems*. Oxford University Press: 375–394.
- IDEAS (2010): *Ideas for a New Economy, Towards a More Sustainable Spain in 2025*, Report, January 2010, IDEAS for Progress Foundation.
- Knutsen, O. (1998): "Expert Judgments of the Left–Right Location of Political Parties: A Comparative Longitudinal Study", *West European Politics* 21 (2): 63–94.
- Lago Peñas, I. ve J. R. Montero (2005): *Del 11-M al 14-M: Los mecanismos del cambio electoral*, Universitat Pompeu Fabra.
- Laver, M. ve W. B. Hunt (1992): *Policy and Party Competition*. New York: Routledge.
- Macridis, R. C. ve B. E. Brown (1990): *Comparative Politics: Notes and Readings*. Pacific Grove, ca: Brooks-Cole Publishing.
- Maravall, J. M. (1995): *Los resultados de la democracia*. Madrid: Alianza Editorial.
- Márquez, M. L. ve V. Ramírez (1998): "The Spanish Electoral System: Proportionality and Governability", *Annals of Operations Research*, vol. 84: 45–59.
- Martin Nájera, A. (2009): *Partido Socialista Obrero Español*, Fundación Pablo Iglesias.
- Méndez Lago, M. (2006): "Turning the Page: Crisis and Transformation of the Spanish Socialist Party", *South European Society and Politics* 14 (2): 227–31.
- Michavilla, N. (2005): *Guerra, Terrorismo y elecciones: incidencia electoral de los atentados islamistas en Madrid*, Real Instituto Elcano, DT N13/2005.
- Ramiro, L. ve L. Morales (2004): "Latecomers but Early Adapters: The Adaptation and Response of Spanish Parties to Social Changes", K. Lawson and T. Poguntke (eds.): *How Political Parties Respond to Voters. Interest Aggregation Re-visited*. London: Routledge: 198–226.
- Sáez Lozano, J. L. (2001): "Las elecciones del 12-M en perspectiva: una interpretación estratégica", *Revista de Estudios Políticos*.
- Torcal ve Lago (2008): "The 2008 General Election in Spain", *South European Society & Politics* 13: 363–375.
- Torcal, M. ve L. Medina (2002): "Ideología y voto en España 1979–2000: los procesos de reconstrucción racional de la identificación ideológica", *Revista Española de Ciencia Política* 6: 57–96.
- Urquiza, I. (2008): "9-M: Elecciones tras la crispación", *Claves de la Razón Práctica* 181: 48–55.
- Van Biezen, I. (2003): *Political Parties in New Democracies, Party Organization in Eastern and Southern Europe*. Basingstoke: Palgrave MacMillan.
- Viñuela, E. ve J. Artes (2009): "Una estimación del voto estratégico de Izquierda Unida al Partido Socialista en las elecciones generales del período 2000–2008", *Revista española de investigaciones sociológicas* 128: 35–56.

İngilizceden çeviren Aydın Cıngı

İngiliz İşçi Partisi: İktidardan Düşmüş Yeni İşçi Partisi

PATRICK DIAMOND

İNGİLİZ İŞÇİ PARTİSİ	
Resmi web sitesi:	www.labour.org.uk
Parti Başkanı:	Harriet Harman
Kısa Tarih:	Keir Hardie tarafından 1900 yılında kuruldu. 1924 yılında ilk kez Ramsey MacDonald başbakanlığında azınlık hükümetini kurdu ve 1929'a kadar görevde kaldı. İngiltere'de İşçi Partisi'nin ilk çoğunluk hükümeti, 1945 yılında Clement Attlee tarafından kuruldu.
SE ve ASP üyelikleri:	Sosyalist Enternasyonal ve Avrupa Sosyalistleri Partisi üyesi.
Parti üyeliği:	2010: 190.000 üye 1997: 405.000 üye Mayıs 2010 genel seçimlerinden sonra 15.000 üyelik başvurusu yapıldı.
Parlamento seçimlerindeki oy oranları:	2010: %29,1 (258 milletvekili), muhalefette 2005: %35,6 (356 milletvekili), iktidarda 2001: %41,2 (415 milletvekili), iktidarda 1997: %44,0 (418 milletvekili), iktidarda
Avrupa Parlamentosu seçimleri:	2009: %15,6 2004: %22,6 1999: %26,8 1994: %44
Hükümete katılım:	2010'dan beri muhalefette; 1997-2010 arasında iktidarda
Hükümet başkanları:	Tony Blair (1997-Haziran 2007), Gordon Brown (Haziran 2007-2010)

İşçi Partisi, 1990'ların ortalarından beri seçim üstünlüğüne sahip olmuş, ama buna rağmen, iktidar partisi olarak partinin genel stratejik yönelişleriyle ilgili önemli sorunlar ortaya çıkmıştır. Bunlardan birincisi, İngiltere politikasında 80 yılı aşkın bir süreden beri ilk kez olarak bir koalisyon hükümetinin kurulması; ikincisi ise, Avrupa ve ABD kutuplarına ilişkin olarak partinin nerede durduğu sorunudur.

1990'ların ortalarından beri İşçi Partisi, tarihindeki en uzun seçim başarıları dönemini yakaladı. İşçi Partisi, 1997'ye kadar kısa sürelerle iktidar olmuştur. 20. yüzyıl boyunca İngiliz politikasında seçimlere ilişkin hegemonik konumda olan parti ise Muhafazakâr Parti'dir. İşçi Partisi sadece 1945-1951 ve 1964-1970 dönemlerinde, ülkeye bir hükümet partisi izlenimi vermeyi başarabilmiştir. 1997 sonrasında "Yeni" sıfatını almış bulunan İşçi Partisi, ardi ardına üç genel seçimi kazanmıştır. Ancak "Yeni" İşçi Partisi'nin bu seçim başarılarına rağmen, şu anda İngiliz politikasında ilericiler arasında, İşçi Partisi'nin 1945'teki savaş-sonrası uzlaşmasına benzer bir kurumsal miras bırakıp bırakmadığı konusu geniş bir şekilde tartışılmaktadır. Eleştiriler, neoliberalizm karşısındaki uysallığı nedeniyle, partinin başarılarına gölge düştüğünü ve Yeni İşçi Partisi döneminde politik tartışma konularının değiştirilmesine ilişkin olarak çok az şey yapıldığını iddia etmekte.

Öte yanda Yeni İşçi Partisi'nin savunucuları ise, partinin İngiltere'de merkez sağ sosyal demokrat bir gündeme uyum sağlamaya zorladığını söylemekteler. Onlara göre Muhafazakâr Parti'yi potansiyel bir hükümet partisi yapmak amacıyla Thatcher'ın mirası, David Cameron yönetimi tarafından terk edilmiştir. Artık İngiltere'de hiçbir parti, yeminli sağ-kanat politikaları gündemi ile seçim kazanamaz durumdadır. Bu ise, İngiltere politikasında merkezi yeniden belirleyen Yeni İşçi Partisi'nin nihai zaferini oluşturmaktadır.

Ancak İngiliz politikasının görünümü, 2010 seçimleri ve Muhafazakâr Parti ve Liberal Demokrat Parti merkez sağ ittifakı ile değişmiş bulunuyor. İngiltere şimdi artık çok partili bir sisteme sahip; öte yanda da Muhafazakâr Parti ve İşçi Partisi'nin toplam oyu, tarihindeki en düşük düzeyine inmiş bulunuyor. Bu durum her iki parti için de, çoğunluk seçim sistemi altında bile, mutlak meclis çoğunluğunu kazanmayı çok daha güçleştirecektir. Muhtemeldir ki gelecekte İngiliz politikası, koalisyonlarla oluşturulacak hükümetleri ve iktidar paylaşma anlaşmalarıyla birlikte, çok daha çoğulcu bir karakter taşıyacaktır. İngiliz politikasının geleneksel yapısı kesin bir şekilde çökmüş bulunuyor; bunun İngiliz İşçi Partisi için stratejik önemde sonuçları olacaktır.

Yeni İşçi Partisi'nin oluşumu, Amerikan ilerici geleneğinden düşünce ve ideolojilerin bir araya getirilmesi ve bunların Avrupa Sosyal Demokrasisi ile uzlaştırılması ile gerçekleştirilmiştir. Güçlü sosyal koruması ve Batı Avrupa refah devletlerine özgü sosyal adalet yaklaşımı ile İngiltere'nin, ekonomik verimliliği ve piyasa deregülasyonunu esas alan Anglo-Amerikan yönelişine bir köprü oluşturacağı, bu projenin temel düşüncesini oluşturmaktadır.

İşçi Partisi'nin piyasaları sıkı bir düzenlemeci kontrol altına alarak ve savunma ve küresel güvenlik konularında tam Avrupalı bir tutum benimseyerek, Avrupa sosyal modeline daha da yaklaşım yaklaşmayacağı konusu, geleceğe ilişkin büyük bir tartışmayı ifade etmektedir. İngiliz seçmenlerinin 2003'teki Irak krizi ve 2008 sonbaharındaki küresel ekonomik krizden sonraki arayışlarına denk düşen bu yaklaşımın, bundan sonra da seçmenler arasında popüler olacağına bazı göstergeleri bulunmaktadır. Bu ise, Blair ve Brown yönetimleri altında benimsenmiş bulunan Üçüncü Yol yaklaşımının kesin bir reddini gerektirmektedir.

Mevcut Durum

2010 Seçimleri

2010 seçimlerinde İşçi Partisi yüzde 29,1'lik bir oy oranı sağlayabildi ve temsilci sayısı 258 milletvekiline düştü. Söz konusu olan, Birinci Dünya Savaşı'ndan beri İşçi Partisi'nin ulusal parlamento seçimlerindeki ikinci en düşük oy oranıdır. 2005 seçimleri ile kıyaslandığında İşçi Partisi neredeyse bir milyon oy kaybetti.

Kamuoyu yoklamalarına göre seçim kampanyalarında en önemli konu ekonomi (yüzde 32) idi; bunu sağlık (yüzde 23), iltica ve göçmenlik (yüzde 14), vergilendirme (yüzde 12) ve işsizlik (yüzde 11) takip etmekteydi (IPSOS MORI Political Monitor 2010).

Gerçekte esas hâkim konu, İngiltere'nin –şu anda GSYİH'nin yüzde 12'si düzeyindeki– yapısal açığını hangi partinin daha çabuk ortadan kaldırmaya kalkışacağıydı. Muhafazakâr Parti, 80 yılın en şiddetli küresel resesyonu yaşamış bulunan ekonominin bütünsel sağlığına bakılmadan acil kesintilere gideceğini ilan etti. İşçi Partisi ve Liberal Demokratlar ise, hemen kamu harcamalarında acil kısıtlamalara gidilmesinin kötü sonuçları olabileceğini, erken kısıtlamalardan önce teşvikleri sürdürmenin gerekli olduğunu ileri sürdüler. Hatta İşçi Partisi, yüksek gelirlilere yönelik gelir vergisi artışları üzerine vurgu yaparak, açığı dört yılda yarıya düşürmeyi bile vaat etti.

Seçim sonuçları açısından ekonomik konularda ehliyetli olmaya ilişkin algılar son derece önemliydi. Finansal kriz 2008 sonbaharında patlak verdiğinde iktidarda olduğu için, durum İşçi Partisi hükümeti için büyük bir meydan okumayı ifade ediyordu. İngiliz ekonomisi, ardi ardına altı çeyrek yıl daralma yaşamıştı; işsizlik oranı ve iflaslar hızla yükselmışti. Ancak İşçi Partisi de, mali etkinliğin işsizliğin yükselmesini engellediğini ve yaşam standartlarını koruduğunu iddia ederek, Muhafazakârların ekonomik konularda ehliyetli olma avantajına 2009 yılı boyunca yakınlaştı.

Her ne kadar İşçi Partisi önceki üç seçimde de açık arayla önde olmayı başarmışsa da Mayıs 2010'a gelindiğinde, her iki parti de hâlâ ekonomiye ilişkin olarak ikna edicilikte eşit bir konumda bulunmaktaydılar. Elbette İşçi Partisi, 13 yıl iktidarda kalmış olmanın ifade ettiği tehlikelere de maruzdu. Mayıs 2010'da seçmenlerin yüzde 76'sı, İngiltere'nin "yeni bir önderler ekibi"ne ihtiyacı olduğunu beyan etmekteydi (IPSOS MORI 2020).

1997 yılında İşçi Partisi, yüzde 44'lük bir oy oranını sağlayacak geniş bir seçim koalisyonunu başarıyla inşa etmişti. 2010 yılına gelindiğinde ise bu koalisyon çökmüştü. İşçi Partisi'nden desteğini çekenler arasında orta ve düşük gelirli seçmenler en büyük oranı oluşturmaktaydı. 2005 yılında C2 "mavi yakalı" seçmenlerin yüzde 43'ü İşçi Partisi'ni desteklemişti. 2010 yılında bu oran yüzde 23'e gerilemiştir. Parti ayrıca, Güney ve Güney Doğu İngiltere'de çok büyük bir oy kaybına uğramış ve 210 milletvekilliğinden sadece 10'unu kazanmış, oyların ise yüzde 16'sını alabilmişti.

İlk gözlemler İşçi Partisi'nin 2010 yılındaki kötü seçim performansını, özlemleri olan

"orta İngiltere" desteğinin kaybı olarak açıklamıştı. Küresel ekonominin büyük güçlerinin son beş yılda ücretleri kısması ve yaşam düzeylerinde düşmelere yol açması, göçmenler ve refah devleti reformu gibi konularda hayal kırıklığı ve rahatsızlık duygularının yükselmesine neden olmuştur. Partinin 1997'de ekonomik etkinlikle ve sosyal adaleti bütünleştirerek, özlemleri olan seçmenlerle geleneksel destekçileri arasında oluşturduğu güçlü koalisyon, 2010'a gelindiğinde büyük ölçüde işlemez durumdaydı.

İşçi Partisi'nin Hükümet Performansı

İşçi Partisi'nin bundan sonra nereye gideceği konusu, büyük ölçüde 1997'den beri hükümetteki performansına ilişkin algılar tarafından belirlenecektir. Gelecekte İşçi Partisi'nin, geleneksel sosyal demokrasi ile uyumlu radikal bir program uygulamasını isteyenler için iktidardaki 13 yıl sadece kaybedilmiş yıllardır. Buna göre Tony Blair ve Gordon Brown hükümetleri, 1979'da iktidara gelmiş bulunan Margaret Thatcher'dan beri yükselmiş sosyal ve ekonomik eşitsizlikleri tersine çevirmek ve daha adil ve eşit bir toplum yaratmak için büyük bir fırsatı ifade etmekteydi.

Aynı gözlemciler göre bu fırsat, piyasa liberalizminin temel tezlerini kabul etmeye kararlı bir yönetim tarafından ziyan edilmiştir. Bu yönetim, Thatcher sistemi ile kopuşmak yerine, onun parametreleri ile yönetmeye ve ABD'nin Batı dünyasını tehlikeli bir şekilde bölmüş bulunan Irak ve Afganistan'daki teröre karşı savaşına katılmaya kararlıydı.

Yeni İşçi Partisi'ne daha sempatik yaklaşanlar ise, bu değerlendirmeyi şiddetle reddetmekte ve gelecekte alacağı yöneliş ne olursa olsun İşçi Partisi'nin, Blair ve Brown'un başarılarını reddetmeden, bu başarılar üzerine yeni inşalar gerçekleştirmek zorunda olduğunu savunmaktalar. Bunlar ayrıca, 1945 Attlee yönetimi gibi İşçi Partisi hükümetlerinin, yenilgilerinin ardından uzun bir süre kötülendiğine de işaret etmekte. Oysa çok sonraları Attlee dönemi, Ulusal Sağlık Sistemi'nin (NHS) kurulduğu ve savaş-sonrası refah devletinin inşa edildiği partinin en başarılı dönemlerinden biri olarak hatırlanacaktır. Yeni İşçi Partisi'nin savunucuları, Yeni İşçi Partisi'nin de bir on yıl sonra benzer bir şekilde hatırlanacağını söylemekte.

Objektif olarak bakıldığında, İşçi Partisi'nin 1997'den beri kamu hizmetlerine yaptığı yatırımların, İngiliz tarihinde bir benzeri yoktur. Ulusal Sağlık Sistemi'ne yatırımlar, 1990'ların ortalarından beri iki katı artmış ve şu anda Avrupa ortalamasının üzerine çıkmıştır. Yine eğitim, polis, adalet ve ulaşım, önemli harcamaların yapıldığı alanlar olarak öne çıkmakta. Ayrıca kamu servislerinde hatırı sayılır performans ilerlemeleri de söz konusu. Örneğin İngiltere'deki okullar, uluslararası PISA araştırmalarına göre, 7-14 yaşları arasında okur yazarlık ve aritmetik alanında çok daha iyi dereceler elde etmekte.

İngiltere'de kamusal alan, on yıl öncesine göre çok daha güçlü, çok daha güvenli ve çok daha sürdürülebilir bir nitelik taşımakta. İngiliz ekonomisindeki düzenli büyüme, sadece çoğunluğun gerçek gelirinde bir artış ve işsizlikte bir azalmayı değil, aynı zamanda ülkenin kamu servislerinde daha yoğun yatırımları da ifade etmekte. Tabii bu arada merkez sağ

eleştiriler, bürokrasinin çok fazla kamu parasını zıyan ettiğini ve kamu sektörü işgücünün fazla kayırıldığını iddia etmekte. Aynı çevreler, sağlık ve eğitim alanlarında yapılan piyasa öncelikli reformların, rekabet ve seçim olanaklarını genişletecek bir radikallikte olmadığını da ileri sürmekte. Bu arada kamu servislerinin yerel düzeyde algılanmasında bir düzelme yaşanmış da olsa, pek çok seçmenin, İşçi Partisi'nin kamu servisi performansında temel bir dönüşüm yapıp yapmadığı konusunda kuşkulu olduğu açıktır.

İşçi Partisi'nin sicili, eşitlik konusunda daha da tartışmalıdır. Politik hedef, orta ve alt kesimlerin gerçek ücretleri arasındaki mesafeyi azaltmaktır. Bu hedefe, gelir transferleri ve vergi kredileri aracılığıyla büyük ölçüde ulaşılmıştır. 2007-2008'e gelindiğinde, yoksulluk içinde yaşayan çocuk sayısı yarım milyon azalmıştı; yine çok daha az sayıda çok düşük gelirli emekli vardı.

Ancak bir bütün olarak bakıldığında, bu dönemde zenginler ve yoksullar arasındaki gelir uçurumu daha da büyümüşü. Gini katsayısının gösterdiği üzere, Yeni İşçi Partisi yönetimi altında, büyük servet sahiplerinin daha da zenginleşmesine izin verildiğine ilişkin endişeler mevcuttu. Bu durum, bankerler ve yatırımcıların aldıkları payların, finans piyasalarındaki istikrarsızlığın kaynağı olarak görüldüğü 2008 sonbaharındaki finansal krizle daha da şiddetlenmiştir.

Kuşkusuz en tartışmalı konu, 2003 yılında Tony Blair'in, teröre karşı savaşın genişletilmesi anlamında İngiltere'yi Amerika Birleşik Devletleri'nin yanında savaşa sokma kararıdır. Bu karar, Yeni İşçi Partisi dışışleri politikasının diğer üç önemli teması ile birlikte ele alınmalıdır.

Bunlardan birincisi, Tony Blair'in Nisan 1999'daki Chicago konuşmasında ortaya koyduğu liberal müdahalecilikle bağlantılıydı. Bu yaklaşım, uluslararası hukuku uygulamak ve temel insan haklarını korumak üzere –gerekirse askeri güç kullanarak– egemen devletlerin işçilerine müdahalenin meşru olduğunu öngörmekteydi.

İkinci tema ise, 11 Eylül terörist saldırılarının ardından İngiliz hükümetinin, teröre karşı savaşında Amerika Birleşik Devletleri'ne verdiği koşulsuz ve tek taraflı destekte ifadesini bulmaktaydı. Bu tutum, İngiltere'nin savaş sonrasında ortaya çıkan ABD ile "özeli ilişki"ye angajmanından kaynaklanmaktaydı. Bu yaklaşım, sol ya da sağ olsun, tüm İngiliz hükümetleri tarafından benimsenmiştir.

En nihayet üçüncü tema ise, Avrupa Birliği ile ilgilidir. Avrupa projesi için dile getirilen ilk dönemlerdeki hevese ve Blair'in, İngiltere'nin "Avrupa'nın kalbinde" olması gerektiğine ilişkin ısrarına rağmen, AB'nin güvenlik ve savunma konularında etkin bir küresel aktör olup olmayacağı konusunda gittikçe artan bir kuşkuculuk mevcuttu.

İşçi Partisi hükümetinin Avrupa politikası en iyi bir biçimde, bir koşullu Avrupalılık örneği olarak tanımlanabilir. İngiltere Avrupa konusunda 1970'lerden beri esas olarak ekonomi ve ulusal çıkarlar temelinde bir politika yürütmüştür. Bugüne kadar pek az İngiliz politikacı, ilkesel bir konu olarak Avrupa üzerine bundan daha geniş perspektifli argümanlar ortaya koymuştur. İngiltere'de bu konudaki tartışmada Avrupa'ya, göreceli ekonomik gerilemeye etkin çözüm anlamında bir rol verilmiş bulunmaktadır. Buna göre İngiltere'nin genişlemede olan Avrupa piyasasına tam katılımının karşısında başka bir alternatif sunulamaz ya da bu konuda sadece çok zayıf alternatifler bulunmaktadır.

Bu çizgideki argümanlar, Tony Blair ve Gordon Brown yönetimleri sırasında fazla değişmeden geçerli görüldüler. Aslında Blair de Gordon da, İngiltere'de Avrupa'nın varlığını savunmaktan çok, Avrupa'da İngiltere'nin varlığını savundular. Her ikisi de Avrupalılara, AB'deki eksiklikler ve verimsiz Avrupa ekonomisi üzerine nutuk atmaya çok eğilimliydi. Oysa o zamanlar bile İngiliz ekonomisi, en çarpıcı bir şekilde küresel finansal krizle ortaya konulacağı üzere, kendi sistemik zayıflıklarıyla malul bir konumdaydı.

İngiliz Sosyal Demokrasisi'nin Tedrici Ölümü mü?

Yeni İşçi Partisi'nin 1990'ların başlarından beri İngiliz politikasındaki başarısını açıklayan üç faktör bulunmaktadır (Beech 2009). Birinci olarak seçimsel anlamda Yeni İşçi Partisi, merkeze kesin bir şekilde yerleşmiş ılımlı bir parti olarak başarılı bir şekilde çalışmıştır. Bir yanda Kuzey-Doğu, Kuzey-Batı, İskoçya ve Galler'deki geleneksel destekçilerini korurken, daha önceleri Muhafazakârları desteklemiş olan çok sayıda seçmeni ve şehir orta sınıfını yanına çekebilme başarıya ulaşmıştır. Sonunda İşçi Partisi, doğal bir hükümet partisi olarak ortaya çıkmıştır.

İkinci faktör olarak hükümetteki İşçi Partisi, imkânsızlığı temsil etmeyen bir dizi farklı karakterdeki hedefe ulaşmayı başarmıştır: Ekonomik yeteneğin kanıtlanması, asgari ücret ve vergi kredileri türünden belli sosyal politikaların uygulanması, Avrupa Sosyal Şartı'nın imzalanması, kamu hizmetlerine yatırımın genişletilmesi, Lordlar Kamarası reformu ile İngiltere'nin anayasal çerçevesinin yenilenmesi ve nihayet İskoçya ve Galler'e iktidar devri gibi. Oysa geçmişte bir ekonomik krizden diğerine İşçi Partisi, zor ekonomik koşulların baskısı altında, sosyal adalete ilişkin büyük hedeflerinden hiçbirini gerçekleştirilemeden, sık sık bocalayan hükümetler deneyi yaşamıştır. Yeni İşçi Partisi ise tersine, güven verici reformlar ve politika uygulamaları üzerine vurgu yapmış, ekonomik istikrara ilişkin olarak ise hiçbir risk almamıştır.

En nihayet Yeni İşçi Partisi, muhaliflerinin başarılı bir şekilde üstesinden gelmiş, William Hague, Iain Duncan-Smith ve Michael Howard başkanlığındaki Muhafazakârları sürekli sağa doğru itmiştir. Bir on yılı aşkın sürede Muhafazakâr Parti değişimi reddetmiş ve kendisini, 1997'deki büyük yenilgisine yol açan imaj ve politikardan kurtaramamıştır. Bu ise Yeni İşçi Partisi ve Tony Blair'in, 2005 genel seçimlerine kadar kesintisiz bir şekilde İngiliz politikasına hâkim olmalarını sağlamıştır.

Peki o zaman nasıl olmuş da Yeni İşçi Partisi bu üstünlüğünü kaybetmiş ve seçim kazanabilen bir güç olmaktan çıkmıştır? Niçin 2007 yılında ciddi iktidar adayı olma özelliğini yitirmiştir? Şurası açık ki, 2008 küresel ekonomik krizi, İşçi Partisinin ekonomik ehliyetlilik konusundaki ününü çok kötü bir şekilde yıpratmıştır. On yılı aşkın bir istikrar ve büyüme döneminin ardından, Gordon Brown'ın Maliye Bakanı olarak sicili artık tartışma konusu olmuştur. İngiltere'nin 1990'ların ortalarından beri yaşadığı spekülâtif emlak balonu üzerine inşa edilmiş olan refah, gittikçe artan bir biçimde bir yanılısama olarak algılanmaya başlamıştır. Söz konusu balon, 2008 banka krizinin etkisi altında patlayacaktır.

Yeni İşçi Partisi, 1997'den sonra İngiltere finans sistemine ilişkin düzenlemeleri gerçekleştirmiş bir parti olarak, finansal krizden kendisini soyutlayamamıştır. Bu kusurlu ekonomik model, İşçi Partisi'nin kamu servisleri için planlarının son derece kırılabilir temeller üzerine oturduğu anlamına gelmiştir. Sosyal demokrasinin bu kavrayışına göre zenginleşen finans sektörü, sürekli ekonomik büyüme aracılığıyla, kamusal alanda uzun vadeli yatırımlar için fonlar sağlayacaktır. Ama işte 2008 sonbaharının sismik mali şoklarından sonra söz konusu model çökmüş ve kamu servisini gittikçe artan şiddetli kesintilere maruz bırakmıştır. Bu andan itibaren tüm politik partiler, açık bir şekilde bütçe konsolidasyonu ve kemer sıkma politikalarını savunmuşlardır.

Bütün bunlar, 2010 seçimlerine gidilirken, Yeni İşçi Partisi ve İngiliz Sosyal Demokrasisi'nin geleceği hakkında yanıtlanmamış ciddi soruların bulunduğu anlamına gelmiştir. İtibarını kaybetmiş küresel finans piyasalarına bağlılık politikasının yerini alacak olan iktisadi politika modeli nedir? Bütçe kısıtlamaları döneminde İşçi Partisi kamu hizmetlerini nasıl iyileştirebilir? Bütçe konsolidasyonunun yükü, toplumdaki en kırılabilir unsurları korumak üzere nasıl adil bir şekilde paylaşılmalıdır? Resesyonun ve parlamenter harcamaları skandalının parti eylemci ve destekçilerinin morali üzerindeki etkileri koşullarında, İşçi Partisi'nin temeli yeniden nasıl canlandırılabilir? Hükümetin yenilgisinden hemen önceki dönemde İşçi Partisi içinde bu ideolojik ve politik sorunlar hakkında çok az tartışma mevcuttu. Bu ise, İngiliz Sosyal Demokrasisi'nin geleceğine ilişkin gerçekten umutsuz bir manzara ortaya koyuyordu.

Yeni İşçi Partisi: Ölümünden Sonra Diriliş mi?

"Yeni" İşçi Partisi'nin buralardan nerelere gideceği konusunda ilerici çevrelerde geniş bir tartışma yaşanmakta. İşçi Partisi, neyi savunduğu ve İngiliz toplumuna ne türden değişiklikler getirmek istediği konusunda çok daha net bir kavrayışa sahip olmak zorundadır. 1950 ve 1960'larda İşçi Partisi, Bernstein ve Kautsky gibi ilk dönem Avrupalı revizyonistlerden ilham almış bulunan Anthony Crosland'ın yazılarını temel alan eşitlikçi bir sosyal demokrasi modeli geliştirmişti. Crosland, İşçi Partisi'nin hedefini, kaynakların, ödüllerin ve fırsatların daha adil bir şekilde dağıtılacağı daha eşit bir toplumu yaratmak olarak belirlemişti.

Ancak öte yanda, son otuz yılda Batı Avrupa'da yaşanmış büyük değişiklikler dikkate alındığında, geleneksel eşitlikçi ideolojinin basit bir şekilde yenilenmesinin yeterli olmayaacağı açıktır. İşçi Partisi çevrelerinde, İngiliz seçmenlerin geniş kesimlerine hitap edecek dönüşümler için nasıl bir araya getirileceği üzerine ısrarlı bir şekilde düşünülmesi gerekmektedir.

İşçi Partisi ayrıca, hükümetin popülaritesini hızla yok eden temel yapısal ikilem ve sorunlarla yüzleşmek zorundadır. Bu ikilem ve sorunlara şunlar da dahildir: Amerika Birleşik Devletleri ile Irak savaşına katılma kararı ve terörle savaşın beklenen sonuçları; günün 24 saati yayın yapan kanalların ortaya çıkışıyla abartılmış "kanaat oluşturma" faaliyetlerine ve işgüzar haber yayınlarına karşı hoşnutsuzluk; Yeni İşçi Partisi tarafından gerçekleştirilen anayasal reformlar dalgasına rağmen, politik güvenirliliğin 1990'ların ortalarındaki çöküşü ve bunun sonucu ortaya çıkmış bulunan politikaya ilişkin gittikçe şiddetlenen hayal kırıklığı.

En nihayet İşçi Partisi'nin, İngiltere'nin önümüzdeki on yılda muhtemelen karşılaşacağı sosyal ve ekonomik sorunlar üzerine güvenilir politik hedefler saptaması da gerekmektedir. 1997'den beri, asgari ücret ve Lordlar Kamarası reformu gibi pek çok önemli parti hedefine ulaşılmış bulunmakta. Bu durumda İşçi Partisi, geçmişteki başarılarına takılıp kalmak yerine, gelecek için tutarlı bir program geliştirmek zorundadır.

Öte yanda kadının toplumdaki rolüne ilişkin devrimci değişiklikler ya da yaşam kalitesi veya çevre üzerine yeni ilgiler gibi yepyeni konular da ortaya çıkmış bulunmakta. Dünya ekonomisinin sağlamlığı, muhtemeldir ki ciddi bir endişe kaynağı olarak kalacaktır. Buna göre İşçi Partisi, Avrupa'da ve dünyada sürekli ve eşgüdümlü bir eylem ihtiyacına denk düşen türden bir ekonomik büyüme konusunda yeni bir yaklaşım geliştirme durumundadır. Kuşkusuz, neoliberalizmin pek çok yol gösterici varsayımı son yıllarda gözden düşmüştür. Ne var ki, net bir ilerici alternatifin ya da sosyal demokrat bir alternatifin yokluğu koşullarında bunlar yeniden ortaya çıkacaklardır.

Bütün bunlar İşçi Partisi'nin İngiltere'nin geleceğine ilişkin yaklaşımının neleri içerdiği sorularını gündeme getirmektedir. Bu yaklaşım, İngiltere'yi refah devletine ve kamu hizmetlerine Avrupa tipi bir bağlılıkla, çoğulcu ve temsiliyet esasına dayanan bir siyasetle ve nihayet ABD'ye değil AB'ye yönelik bir güvenlik ve savunma eksenine, tipik bir büyük Avrupa ülkesi haline getirmeyi içermekte midir? Yeni İşçi Partisi ise tersine, bu zorlu stratejik seçeneklerden kaçınma ve İngiliz politikasında oluşabilecek gerçek dışı kutuplaşmaları aşacak bir Üçüncü Yol oluşturma isteği temelinde oluşturulmuştur.

Bu yaklaşımın gelecek için gerçekten geçerli olup olmadığı konusu son derece kuşkuludur. Dürüst ve net bir biçimde tartışılması gereken temel seçeneklerin varlığı söz konusudur; ve İşçi Partisi'nin geçmişten gelen değerleri, bu alanda güçlü bir kılavuzu ifade etmektedir. Ancak İşçi Partisi'nin yaklaşan dönemde yüzleşmek zorunda olduğu, çok daha temel şu meydan okuma bulunmakta: İngiliz politika ve seçim yelpazesinin temelli bir dönüşüme uğratılması konusu.

2010 genel seçimleri, İngiltere'de 80 yılı aşkın bir süreden beri ilk kez bir koalisyon hükümetinin ortaya çıkışına yol açmış bulunuyor. Bu durum, iki partili politik yapının sonunu ve her biri gittikçe daha fazla oy alan liberal, yeşil ve milliyetçi partilerin ortaya çıkışını göstermektedir. Bu gelişmenin etkisi sadece geçmişin çoğunlukçu, "kazanan hepsini alır" hükümetlerinin sonu demek değildir; bundan da öte söz konusu gelişme, İngiltere'nin politik kültüründe temelli bir değişiklik vaat eden, daha çoğulcu bir politik sistemi yaratacaktır.

Tarihsel olarak bakıldığında bugüne kadar İşçi Partisi, sosyalist bir programı hayata geçirebileceği net bir parlamento çoğunluğunu sağlamayı hedeflemiştir. O nedenle de sendikalar dışında toplumdaki diğer partiler, hareketler ve politik güçlerle işbirliği için çok az istekli olmuştur. Şimdiyse, artık öngörülebilir bir gelecekte, İşçi Partisi'nin tek başına hükümet etme konumuna gelmesi pek muhtemel gözükmediğine göre, bu bakış açısını değiştirmenin zamanının geldiği düşünülebilir. Ama öte yandan koalisyon da, İşçi Partisi'nin konumuna çok daha çarpıcı bir meydan okumayı ifade etmektedir. Muhafazakârlar ve Liberaller, ilerici reform yaftasını çalarak, merkezi kontrol altına alma girişimi içindeler. Yeni koalisyon, uzun erimli mali ve politik reformları gerçekleştirmeyi ve en kırılabilir kesimleri kamu harcama kesintileri ve bütçe tasarruflarının etkisinden korumayı vaat etmiştir. Koalisyon ayrıca, tümüyle seçimle belirlenen bir ikinci meclis ve Avam Kamarası için Alternatif Oy Sis-

temi üzerine bir referandum gibi tarihsel önemde anayasal değişikliklerine de girişecektir.

Bütün bunların gerçekten yapılıp yapılmayacağı şu anda önemli değildir. Ama Muhafazakâr-Liberal Demokrat ittifakınca dile getirilen bu iddialı programın retorik ve boyutlarının ifade ettiği önem küçümsenmemelidir. İşçi Partisi, tarihsel olarak kendisini İngiliz politikasının ilerici partisi olarak görmeye eğilimli olmuştur. Şimdi bu iddia, bugüne kadar hiç olmadığı bir şekilde itiraz görmektedir. On yıl boyunca Muhafazakâr Parti, İngiliz politikasının merkezini kesin bir şekilde boş bırakmıştı. Şimdi bu on yılın ardından Muhafazakârlar, David Cameron liderliğinde bir öç alma dönüşü yapmaktadırlar. İşçi Partisi'nin bu gelişmeyi hafife alması tehlikeli sonuçlar doğurabilir.

Seçim politikaları bir yana bırakılırsa, İşçi Partisi ve İngiliz Sosyal Demokrasisi'ni bekleyen büyük sorunlar, bir bütün olarak Avrupa merkez solunu bekleyen sorunlara benzemektedir: Küreselleşme ve bilgi temelli ekonomi koşullarında, orta ve düşük gelirli işçilerin yaşam standartlarını ve özelemlerini koruma yolundaki temel vaatler nasıl karşılanacak? 1945'ten beri sosyal demokrat politikalar, Keynesçi ekonomi politik modeli üzerine temellendirilmiş bir yeniden dağılımı ifade etmekteydi. Bu politika, işçilerin gerçek ücret ve gelirlerini korumak ve evrensel bir refah devleti aracılığı ile bireyleri, yaşam boyu karşılaşacakları risklere karşı garantiye almak için düzenlemeci tedbirleri ve bütçe tedbirlerini kullanmaktaydı. Ne var ki bu yaklaşım, birleşik bir ulusal ekonomiyi ve sosyal demokrasinin tek bir ülkede başarılabileceği düşüncesini öngörmekteydi. Bugünse, küreselleşmenin açık bir şekilde ortaya çıktığı, yerli ve uluslararası politika arasındaki ayırımın gittikçe anlamsızlaştığı koşullarda bu yaklaşımın artık savunulabilir bir yanı kalmamıştır.

Bu durum 21. yüzyılın başlarında Sosyal Demokratların, tarihsel misyonlarını tanımlayacak olan enternasyonalist zihniyetlerini yeniden canlandırmaları gerektiğini ortaya koymaktadır. Sol, ekonomik krizden seçimsel anlamda yararlanmayı başaramadı, çünkü küreselleşme olgusu üzerine inandırıcı bir açıklaması yoktu. Gerçekte seçmenler, birbirleriyle çelişkili şu iki tepkisel yaklaşım içinde bulunmaktalar: Bir yandan hükümetlerin kendilerini küreselleşmenin getirdiği ekonomik ve fiziksel güvensizlik ortamında korumasını istemekteler; diğer yandan ise, seçim ve özerkliğe değer vermekte ve küresel bir ekonomide merkezi devletin yaşam standartlarını ve işleri koruma yeteneği konusunda gittikçe daha kuşkulu hale gelmekte.

Hiç şüphe yok ki, küreselleşme konusunda tüm Avrupa'da yaygın bir korku mevcut. Bu korku, kitlesel imalatta egemen olan geleneksel yarı-vasıflı işlerden, hizmete yönelik yüksek vasıflı işlere doğru yaşanmakta olan mesleki dönüşümle ilintilidir. İstihdam kutuplaşması ve artan ücret eşitsizliği, 27'ler AB'sinde oldukça yaygındır. Ne var ki eğer Sosyal Demokratlar, krizin –piyasaların zararına bir şekilde– daha fazla hükümet müdahalesini meşru kıldığına inanılırsa, aşırıya gitmiş olacaklardır. Aynı zamanda seçmenler de, hükümetlerin kendilerini küreselleşen güçlerden sürekli olarak koruyamayacağını kabul etmeye hazır gözükmekte.

Finansal krizin etkileriyle başa çıkmaya ve pratikleriyle aşırı risk almayı ve sorumsuzluğu beslemiş olan finans kurumlarını reforme etmeye yönelik radikal tedbirler ortaya konulabilir. Ne var ki büyük bir olasılıkla seçmenler, yaşamlarını sürdürebilecekleri bir istikrar ve düzen çerçevesini oluşturmaya muktedir partiyi destekleyeceklerdir. Seçmenler, kendilerini aşırı karışıklık ve risklerden koruyacak bir çift güvenli eli özelemler. Avrupa solu, bu bilmeceyi inkâr etmek yerine çözmeye çalışmak zorundadır.

Devletin rolüne ilişkin sadece iki değil, üç inandırıcı yaklaşım mevcuttur. Birincisi, "laissez-faire" şeklindeki minimalist yaklaşım; ki bu neoliberal sağın belli kesimleri için hâlâ değerlidir. Bir diğeri de, eşitlikçiliğin garantisi anlamında "merkezi devlet" düşüncesini tartışmasız bir şekilde savunmaktır. Üçüncü olarak ise, her şeyi yönetmeye kalkışmama konusunda güçlü bir stratejik kapasitesi bulunan devlettir; ki Yeni İşçi Partisi bunu, "etkinleştirici devlet" olarak tanımlamıştır.

Ancak bu yaklaşım, koşulların talep ettiğinden daha minimalist bir izlenim bırakabilir. Gerçekte stratejik kapasite, sadece piyasayı kabul etmeyi değil, piyasaya düzen vermeyi de talep etmektedir. Sosyal Demokratların, çok daha güçlü ve çok daha odaklanmış bir stratejik kapasiteye sahip, reforme edilmiş bir "gelişmeci" devleti savunmaları gerekmektedir. Bu ise, hükümet etmeye çok farklı bir yaklaşım anlamına gelmektedir.

Bütün bunlara ek olarak, Jospin tipi bir pazar ekonomisi anlayışından da geri adım atılmamalıdır.¹ Açık piyasalar, inovasyon ve verimliliği geliştirme konusunda en iyi araçlardır ve bu avantajlar, küreselleşme ile daha da güç kazanmıştır. Ne var ki yeni teknoloji ve yeni tüketici talepleri, sürekli olarak "kaybedenlerin" ve "kazananların" yeni örneklerini yaratmaktadır. Uygun becerilere sahip olanları başarı beklerken, şirketler yeni pazarlarda yatırım yapmakta, taşeronluğu teşvik etmekte, yatırım yerlerini değiştirmekte ve böylelikle de "iyi" işçi sınıfı meslekleri sürekli olarak kaybolmaktadır.

Ekonomik büyümenin otomatik bir şekilde geniş çaplı bir refaha yol açacağına ilişkin inanç, krizden çok önceleri aşınmış bulunmaktaydı. Pek çok sosyal demokrat, piyasaları hep iyi bir hizmetçi fakat kötü bir efendi olarak gördüklerinde ısrar etmelerine rağmen, bunu net ve açık bir şekilde söylemediler. Bu türden inançlar, 1990'ların ortalarından itibaren gücünü toplayan küreselleşme dalgasının yarattığı ilk zararsız dönemde zamanın ruhu-na aykırı gözükmekteydi. Revizyonistler şunu öngörebildiler: Küreselleşmenin ölümcül zayıflığı, başlattığı ekonomik dinamizmden değil, gittikçe artan karşılıklı ekonomik bağımlılığa denk düşecek yeni küresel yönetim biçimlerinin ortaya çıkamayışından gelecekti.

Neoliberalizmin entelektüel hegemonyası koşullarında, fazla geç kalmadan harekete geçmek için gerekli olan belirleyici itici güç mevcut değildi. Dahası bizler bugün bile, krizin küresel ekonomik yönetime ilişkin kapsamlı bir reformun gerçekleştirilebilmesi için yeterli bir politik güdü yarattığından hâlâ emin değiliz. Ama küresel finansal kriz, Sosyal Demokratların öldü zannedilen "aktif devlet" yaklaşımlarına yeniden can vermiştir.

Kuşkusuz, geçmişin müdahaleci sanayi politikalarını yeniden gündeme getirmenin çok bir yararı yok. Yine söz konusu olan korumacı, Avrupa karşıtı, küresellik karşıtı "tek ülkede sosyalizm" modeli de değildir. Sosyal demokrasi, ekonomik açıklığın dinamik gücüne sırtını dönmemelidir; ama öte yanda piyasaların sınırlarını, başarısızlık potansiyellerini ve piyasaların ortaya çıkardığı eşitsizliklerin kamu yararı doğrultusunda daha iyi yönetilmesi gerektiğini de açık bir şekilde görmek zorundadır.

Yeni paradigma, çok düzeyli bir yönetimi ifade etmelidir. Bu yönetimin çerçevesi içinde hükümet, küreselleşme güçlerini biçimlendirmek için gerekli eylemlere geçmeye yönelik bir stratejik kapasiteye sahip olmalıdır. Bu stratejik kapasite, ulusal düzeyde ve Avrupa düzeyin-

1 Lionel Jospin, Fransa'da 1997-2002 yılları arasında Sosyalistlerin önderlik ettiği sol ittifak (majorité plurielle) hükümetine başkanlık etmiştir (Türkçe baskıya hazırlayanın notu).

de olduğu gibi, uluslararası, bölgesel ve yerel düzeylerde de yürütülecek politik eylem yoluyla hayata geçirilmelidir. Sanayiye ilişkin kamu politikası değişmek zorundadır. Sosyal Demokratlar, mesleki beceri, rekabet, altyapı ve araştırma gibi, büyüme için en uygun çerçeve koşullarını destekleme konusuna vurgu yapmak zorundadırlar.

Salt bunlar, en azından İngiltere’de hâlâ karşı karşıya olduğumuz muazzam ekonomik fırsat eksikliği problemleri açısından, artık yeterli değildir: Eğitimimizdeki performans düşüklüğü ve beceri konusunun sürekli görmezden gelinmesi; işsizliğin inatçı bir biçimde yüksek düzeylerde sürmesi ve bazı etnik azınlık gruplarının iş piyasasına entegrasyonlarındaki yetersizlik; düşük ücretli hizmet ekonomisine aşırı bağımlı eski sanayi yörelerinde yaşanan ekonomik çöküntüye ilişkin bölgesel problemler.

Bütün bunlar, sektörel politikaların, bölgesel uzmanlaşmanın ve önde gelen teknolojilerin geliştirilmesine yeni bir ivme verme ile birlikte, iklim değişikliği ile başa çıkmak üzere ulaşım ve enerjide uzun vadeli hükümet planlaması gerekliliğinin de kabulü anlamına gelmektedir. Hiç kuşku yok ki, sınıai etkinliğin yeni dönemi, 1970’lerin “topal ördek” işletme kurtarmalarından kaçınmalıdır. Bunlar, üzerinde anlaşılan yeniden yapılanmanın performansı artıracığı yolundaki boş umutlarla gündeme getirilmişti; ama sonuçta esas olarak, dönemin eski sanayi yapıları üzerinde dondurucu bir etki yapmıştır. Bugünse bunların yerine, sadece hükümetin oynayabileceği hayati rolü bilerek, arza yönelik politikalarından, gelişmeci sanayi politikalarına yönelmemiz gerekmektedir.

Sosyal demokrasinin, sorumlu iş yaşamı davranışını destekleyen çözümlere yönelik isteğinin uyanması da gerekmektedir. Bu, örneğin Avrupa düzeyinde makul bir düzenlemeyi ve “karşılıklı fiyat kırma” rekabet düzenlemelerinin terk edilmesini gündeme getirmektedir. Bir bütün olarak ele alındığında iş yaşamında şunlar da gereklidir: Yüksek ücretlerle ilgili olarak daha fazla saydamlık; düşük düzeyli üretkenliği geliştirmek üzere işyeri çalışanlarına inisiyatif verilmesi üzerine cesur düşünceler; birleşme ve devralma hummasını azaltacak rekabet kuralları; ve hisse sahibi yükümlülüklerinin şirket hukuku reformlarına dahil edilmesi.

Sosyal Demokratlar yaklaşımlarını, neoliberal “rekabetçi devlet” modelinden kurtarmalıdır. Ama öte yanda Albert Hirschman’ın, ilericilerin kamu yararına kolektif eyleme desteklerini sağlamanın en iyi yolunun, devlet müdahalesinin hiç istenmemiş sonuçları da olabileceği yolundaki görüşünü de kabul etmelidirler. Keynes’in 1920’lerde belirttiği gibi, devletin gücünün sınırları vardır.

Sosyal demokrasi, devleti üstün kılmak ve korumak için değil, devletin –elitin çıkarını değil– kolektif çıkarı geliştirmesini sağlaması için vardır. Sosyal Demokratların inşa etmesi gereken daha büyük bir yönetim değil, daha yetenekli bir stratejik devlettir. Bu devlet, küreselleşmiş ekonomi ve toplumun daha da karmaşıklaşan ağ ve kurumlarını yönlendirecek ve müdahalelerde bulunacaktır.

Krizin Avrupa Sosyal Demokrasisi’ne en büyük entelektüel meydan okuması işte budur. Avrupa düzeyinde Avrupa Sosyalistleri Partisi ve her üye ülkenin partiye bağımlı araştırma ve politika kuruluşları, küresel çağda sosyal demokrasi ve devlet konusunda stratejik bir belge hazırlamak üzere yüksek düzeyde bir görev ekibi oluşturmalıdır. İngiliz İşçi Partisi, bu oluşumun coşkulu bir katılımcısı olmalıdır.

Örgütsel ve kitlesel tabanımızın gereken yenilenmesi ile birlikte bu girişim, sosyal demokrasinin Avrupa çapında yeniden doğuşuna en hayati katkıyı yapacaktır. Hiç kuşku yok ki, Sosyal Demokratların Avrupa halkına gereksinimi bulunmakta; ama eşi görülmemiş büyük sorunlar ve belirsizlikler anında Avrupa halkının da sosyal demokrasiye gereksinimi var. Kaybedecek tek bir saniye bile yok.

Referanslar:

Beech, M. (2009): “No New Vision? The Gradual Death of British Social Democracy”, *Political Quarterly* 80 (4): 526–32.

IPSOS MORI (2010): “Political Monitor”: www.ipsosmori.co.uk.

İngilizceden çeviren Ergun Aydınoğlu

PS'yi Kim Sever?

Fransız Sosyalist Partisi'nin Seçim Paradoksu

LAURENT BOUVET

SOSYALİST PARTİ (PARTI SOCIALISTE, PS)	
Resmi web sitesi:	www.parti-socialiste.fr
Parti lideri:	Martine Aubry
Kuruluşu:	1905'te İşçi Enternasyonalî'nin Fransa Seksiyonu olarak 1969'da Sosyalist Parti'ye dönüştü
SE ve ASP üyeliği:	1951'den beri Sosyalist Enternasyonal; 1992'den beri Avrupa Sosyalistleri Partisi üyesi.
Üye sayısı:	2009 itibarıyla: 203.000 (Bu rakam nispeten sabit olup geçen 10 yıl için de 150.000 ile 200.000 arasındadır.)
Ulusal Parlamento seçim sonuçları:	2007: genel seçimde oyların %42,25'i; 577 milletvekilliğinin 186'sı; muhalefette başkanlık seçiminde oyların %46,94'ü; Ségolène Royal ikinci turda yenildi 2002: genel seçimde oyların %35,26'sı; 557 milletvekilliğinin 140'i; muhalefette başkanlık seçiminde oyların %16,18'i; Lionel Jospin ilk turda elendi 1997: genel seçimde oyların %44,2'si; 557 milletvekilliğinin 255'i; hükümeti kurdu
Avr. Parlamentosu seçimi sonuçları:	2009: %16,48; 72 Fransız vekilin 14'ü PS listesinden 2004: %28,9; 78 Fransız vekilin 31'i PS listesinden 1999: %21,95; 87 Fransız vekilin 22'si PS/PRG/MDC listesinden
Hükümete katılım:	2002' den beri muhalefette; 1997-2002: Başbakan Lionel Jospin yönetiminde ve Sosyalist Parti Hükümeti öncülüğünde sol partiler koalisyonu "Çoğul Sol"

Sosyalist Parti şu anda, tıpkı Avrupalı diğer benzerleri gibi, bir tarihsel kavşakta bulunuyor. Mevcut ekonomik kriz, dizginlenmemiş kapitalizm ve sınırsız liberalizmin meşruiyetini sarsıyor. Öte yandan piyasa ekonomisinin kamu eliyle düzenlenmesi, gelir dağılımına müdahale eden sosyal devlet, bireyin gelişmesi yolunda önlem alınması gibi demokratik sosyalizmin temel doktrinleri hemen her gün talep ediliyor. Böyle bir ortamda dahi söz konusu doktrinlerin temsilcisi olma iddiasındaki siyasal güçler neredeyse hiçbir yerde seçim kazanamıyorlar. On yıllardır sosyal demokrasi fikrine karşı mücadele vermiş olan muhafazakâr ya da liberal sağ partiler, Avrupa'nın her tarafında, seçim üstüne seçim kazanıyorlar. Eskiden beri bilinen sosyal demokrasi "modeli", liberal demokrasiler bünyesinde en iyi ekonomik ve sosyal çözüm olan o ünlü uzlaşma formülünü artık 60 yıl öncesinde yapabildiği gibi sağlayabilme durumunda görünmüyor. Fransız Sosyalist Partisi, yukarıda özetlenen olumsuz gidişten son on yılda en çok etkilenen partilerden biridir. Mevcut yerel yönetimlerde en çok temsilcisi bulunan ve dolayısıyla Fransa'nın bir numaralı partisi olmasına karşın, ulusal düzeyde iktidar –cumhurbaşkanlığı ve parlamento çoğunluğu– 2002'den bu yana Sosyalist Parti'nin yanına uğramıyor.

2012'de yapılacak cumhurbaşkanlığı ve parlamento seçimleri Sosyalist Parti açısından şimdiden çok önemli süreçler olarak belirlemektedir: iktidara bir geri dönüş ve ülkeye, bunaldıktan çıkma yolu ve yeni bir gelişme ve büyüme modeli sunma fırsatı. Gelecek iki yıl, 2012 yılı seçimleri amacına dönük olarak düşünülmeyle birlikte bu süre yalnızca Fransız Sosyalistlerinin özlemle bekledikleri seçim zaferinin planlanmasına hasredilemez. Bu iki yıl, partinin hem hedefleri hem de işleyişi açısından derinlemesine reform geçireceği bir süre olacaktır. Bu, seçim kazanıldıktan sonra iktidarın kalıcı olabilmesi, uzun vadede Sosyalist Parti ve Fransız Solu politikalarının yerleşikleşmesini güvenceye almak için gereklidir.

Bunu başarabilmek için PS, "sosyolojik" tabanının darlığı, Beşinci Cumhuriyet'in kurumsal yapısıyla (özellikle Fransız politikasının başkan odaklılaşması) ilişkileri, ülkeye dönük siyaset planlarının içeriği ve belki de benimsemeyi tasarladığı ittifak stratejisi gibi bir dizi temel sorunla uğraşma durumundadır. Ayrıca parti, içinde bulunduğu ve kendisini bu kadar uzun süre muhalefete mahkûm eden tatsız ortamın nedenleri üzerinde de derinlemesine düşünme ve araştırma süreci yürütmelidir. Sosyalist Parti, Avrupa'nın yeniden inşası aşamasındaki ilişkisini özel olarak ele almalıdır. Söz konusu ilişkide bugün dahi, Avrupa projesinin gerçekleşmesi yolunda ulusal egemenlik haklarından belirli ölçüde ödün verilmesi konusu ile –dayanışma gibi– ulusal boyuta ilişkin bazı ilkeler arasında kafa karışıklığı önemli ölçüde geçerlidir.

Yaşı yüzü yıllı aşan Sosyalist Parti'nin kısa bir tarihçesinden sonra partinin günümüzdeki konumuna ilişkin bir envanter çıkarılacak; iktidarı yitirmesinin ve onu 10 yıldır tekrar ele geçirememesinin nedenleri üzerinde durulacak; en sonunda da partinin 2012 perspektifleri ve Avrupa sorunu ele alınacaktır.

Fransız Sosyalist Partisi'nin Kısa Geçmişi (1905-2002)

Fransız Sosyalist Partisi (Section Française de l'Internationale Ouvrière veya SFIO), 1905'te, sosyalist harekette yer alan değişik örgüt ve kişiliklerin Jean Jaurès'in önderliğinde bir araya gelmesiyle kuruldu. Ancak Jaurès, özellikle Jules Guesde arkasındaki Ortodoks Marksistlerin varlığı yüzünden parti içinde birliği reformist bir temelde oluşturmakta aceze düşüdü. Azınlıktaki Sosyalistlerle çoğunluktaki Komünistler arasındaki kopma 1920'de Fransız Komünist Partisi (PCF)'nin kurulmasıyla gerçekleşmiş oldu. Bundan sonra Sosyalistler ile Komünistler, ancak faşist tehdidi karşılamak üzere birleşerek –özellikle de 1936'daki seçim başarısından sonra Léon Blum başkanlığında– solun tümünü kapsayan Halk Cephesi'ni kurunca bir araya geldiler. 2. Dünya Savaşı sonrasında PCF solun öncü partisi konumuna ulaşarak seçimlerde SFIO'yu gölgede bıraktı. Ne var ki, Dördüncü Cumhuriyet döneminde hükümetlerin çoğuna yine Sosyalistler katıldı. Bu hükümetler arasında Sosyalist Guy Mollet'in başkanlığında olanı, 1956'da, karışık Cezayir Savaşı dönemini de yönetti.

Beşinci Cumhuriyet'in (1958) yapılanma anlayışına muhalif olan SFIO (1969'da aldığı adıyla PS), François Mitterrand'ın 1981'deki seçim zaferine değin hep hükümetin dışında kaldı. Mitterrand 1971'de düzenlenen Epinay Kongresi'nde parti lideri olmuş ve onu radikal bir sol platform (Programme commun – Ortak Program) temelinde ve cumhurbaşkanlığına tırmanma perspektifiyle yeniden yapılandırmıştı. "Planlama, kamulaştırma ve çalışanların yönetime katılımı"na dayalı Ortak Program ekseninde PCF ile ittifaka girildi. İttifak iki parti arasında eşit partnerler olarak oluştu, ancak 1978'den itibaren PS sandıkta egemenlik kurmaya başladı. 1983-84'te alınan liberal viraj ve Komünist Partili bakanların kabineden ayrılması, Fransız sosyalizminin diğer belli başlı Avrupa sosyal demokrat partilerine benzeri yolundaki normalleşmenin sinyallerini veriyordu (esasen bazı gözlemciler, bu nedenle, 1980'ler ve 1990'larda birbiri ardına işbaşına gelen sosyalist hükümetlerin icraatı ışığında bir tür "yavaşça ilerleyen" Bad Godesberg sürecinden bahsedebilirler). 1990'ların başında Mitterrand'ın yedi yıllık cumhurbaşkanlık dönemi sonunu, sağın 1993'te (genel seçim) ve 1995'te (cumhurbaşkanlığı seçimi) iktidara dönüşüne yol açan değişik skandallar ve ekonomik terslikler belirledi.

Yıllar süren mücadeleden sonra 1995'te François Mitterrand'ın yerine Sosyalist Parti'nin başına geçmeyi başaran Lionel Jospin, 1997 yılında da genel seçimleri kazanarak başbakan oldu (Jacques Chirac'ın cumhurbaşkanlığı dönemi). Jospin hem açıkça sol politikalar izledi (haftada 35 saatlik çalışma, işsiz gençlerin istihdamı için işyeri açma kampanyası ve PACS, yani eşcinseller dahil evlilik dışı birlikteliğin resmileştirilmesi), hem de Mitterrand yıllarının eski sosyalist hükümetlerinin politikalarından farklı olarak piyasa ekonomisine yöneldi (özelleştirme, deregülasyon, vergi indirimi). Jospin, çoğunluk hükümeti yönetiyor olmasına karşın, hem silik profili hem de sol seçmenin çok parçalanması yüzünden, 2002'deki cumhurbaşkanlığı seçiminin daha ilk turunda elenerek ikinci turda güvenilirliği zedelenmiş ve yıpranmış bir Jacques Chirac ile aşırı sağın lideri Jean-Marie Le Pen'i karşı karşıya bıraktı.

Gidişat: Sosyalist Parti Orta Yerde

Seçim Paradoksu

Sosyalist Parti'nin seçimlerdeki durumu geçen 10 yıla yakın bir süredir (2002-2010) çelişkilerle doludur. Yerel düzeyde başarılı olurken –PS 2004'ten beri tüm yerel seçimleri (belediye, kanton, bölge) kazandı ve Fransa'nın en çok temsilci ve yetki kullanma sahibi seçilmiş vekiline sahip partisi oldu– ulusal düzeydeki tüm seçimleri (parlamento ve özellikle cumhurbaşkanlığı) düzenli biçimde kaybetti. Bu paradoks seçim sonrası dönemlerde özellikle çarpıcıdır. Ulusal düzeyde bir seçim yapıldıktan sonra (dolayısıyla bir yenilgi sonrasında) yorumcular partinin sonunun yakın olduğunu açıklarlar; ancak bir yerel seçim ertesinde (yani bir başarıdan sonra) aynı yorumcular PS'nin hesaba katılması zorunlu bir güç haline geldiğini öne sürerler. Aslında PS ne ölmektedir –bugün gerçek yaşam gücünü ve canlılığını oluşturan sağlam bir temsilci, vekil ve yerel yönetim ağına sahiptir– ne de siyasetin doruğundadır. Tüm çabalarına karşın genel seçimleri kazanamayan ve cumhurbaşkanlığını elde edemeyen bir parti kendini örgütlenmesine, işleyişine ve seçmene sunduklarına ilişkin olarak ciddi biçimde sorgulamak durumundadır. İşte Fransız Sosyalist Partisi kendini bugün tam da yerel düzeyde iktidar ile ulusal düzeyde belirsizlik arasında bir yerde görmekte.

Tablo 1

PS'nin 2002'den bu yana Seçim Sonuçları

	<i>Sonuç/ alınan oy (%)</i>	<i>Siyasal sonuç</i>
Cumhurbaşkanlığı 2002 (L.Jospin)	16,18	Yenilgi / ilk turda elendi
Genel seçim 2002	35,26	Yenilgi / ana muhalefet partisi
Kanton 2004	38,56	Başarı (+8 puan/2001)
Bölge 2004 (PS+sol ittifak)	49,92	Başarı (+13 puan/sağdan oy)
Avrupa Parlamentosu 2004	28,9	Başarı (+7 puan/1999)
AB referandumu 2005	Evet 54,67 Hayır 45,33	Yenilgi / PS içinde ayrışma
Cumhurbaşkanlığı 2007 (S. Royal)	46,94	Yenilgi / ikinci turda
Genel seçim 2007	42,25	Yenilgi (+46 m.vekillik/2002)
Belediye 2008 (PS+sol ittifak)	33,35	Başarı (kentleri ele geçirdi)
Kanton 2008	35,11	Başarı (+172 vekillik)
Avrupa Parlamentosu 2009	16,48	Yenilgi (-17 vekillik)
Bölge 2010 (PS+sol ittifak)	49,51	Başarı (+18 puan/sağdan oy)

PS'nin Üçlü Sosyolojik Sorunu

Yukarıda açıklanan seçim paradoksunun benzeri, üçlü bir sosyolojik soruna ilişkin olarak da belirtilebilir. Bu alanda ilk problem PS'nin gerçek anlamda bir temsilciler/vekiller partisi olmaya yüz tutmuş bulunmasıdır. Gerçek üyelerinin (partinin üye sayısı takriben 150.000'dir) neredeyse yarısı –yani 60.000 kişi– partiyi değişik düzeylerde (belediye, belde, kanton, bölge, parlamento, Avrupa Parlamentosu) temsil edenlerden, diğer yarısı da, partililerin sık kullandıkları deyimle, “bunu yapma özlemi içinde olanlardan” oluşur.¹ Bu olgu, beraberinde, hem parti üst yönetiminin aldığı kararlar açısından (siyasal konumlanma, reform, seçimde aday olacakların saptanma prosedürü) hem de partinin sosyolojik yapısı açısından önemli sonuçlar getirir. Nitekim partinin mevcut temsilcileri kendi mevkilerini tehlikeye atacak adımlara sıradan üyelerden daha az yatkın olurlar. Dolayısıyla bunlar, özellikle de yerel örgütler içinde, kendilerini seçimlerde tehdit edebilecek olan yeni üyelerden ziyade eşi dostu üye yapmayı tercih edebilirler.

PS'nin ikinci temel sorunu ise üyelerinin sosyolojik bileşiminin son derece aykırı olmasıdır. Bu konuda yapılmış son araştırma 1998'den kalmadır.² Ancak yeni gelişmeler –örneğin cumhurbaşkanlığı adaylarının saptanması aşamasında 2006'da “20 Avro aktivistleri” olarak bilinenlerin partiye katılımı– ışığında parti içinde kökten bir sosyolojik değişim gerçekleştiğini düşünmek için bir neden yoktur.³ Sosyolojik yapının temel karakteristikleri 1998'de ortaya çıkarılmış olanlardır: kota uygulamasının getirdiği belirli düzelmelere karşın erkek ağırlıklı (o tarihte üyelerin yüzde 72'si erkekti); yüksek yaş ortalaması (50 yaşın üzerinde olanların oranı yüzde 67); orta ve yüksek sosyal ve mesleki gruplar lehine kayda değer dengesizlik (yüzde 35 oranındaki yönetici ve üst düzey meslek grubu mensuplarına karşı yüzde 16'lık işçi ve alt düzey memur) ve de kamu sektöründe çalışan üyeler (yüzde 58).⁴

Üçüncü sosyolojik problem de, değişik seçimlerde sandık çıkışında yapılan anketlerin ve sosyalist seçmenler nezdinde gerçekleştirilen araştırmaların gösterdiği üzere, sosyalist seçmenlerin yapısıdır. İki türlü seçimlerin ilk turunda geçerli oyların genellikle yüzde 20'si ila 30'unu alan PS'nin kaydettiği seçim sonuçlarının genel zafiyetinin yanı sıra (cumhurbaşkanlığı seçimleri hariç, seçimlerde gittikçe düşen katılım dikkate alındığında) seçmen tabanının sosyolojik anlamda darlığı da göze çarpar. Söz konusu taban, toplumun daha çok orta ve üst katmanlarından oluşup çalışanlardan az katılıma sahiptir (özellikle Fransa aktif nüfusunun yüzde 50'sinden fazlasını “memur” ve “işçi” gibi sosyal ve mesleki grupları oluşturur). Ayrıca, kamu sektöründe çalışanların, çalışan nüfus içindeki oranlarına göre sosyalist seçmen yapısı içindeki ağırlığı çok çarpıcıdır. Öte yandan sosyalist seçmenlerin coğrafi dağılımı ele alındığında, bunların, nüfusun yoğunlukla yaşadığı kentsel alanlarda (özellikle kentlerin merkezinde) ve diğer ikamet merkezlerinin aksine kentlerin dışında buldukları dikkat çeker.⁵

1 Bu temel konu için özellikle bkz. Bölüm 2, “Les élites socialistes, une société d'élus”, R. Lefebvre ve F. Sawicki (2006): *La Société des socialistes. Le PS aujourd'hui*. Bellecombe-en-Bauges: Editions du Croquant: 67 ff.

2 Rey, H.; F. Subileau; ve C. Ysmal (1999): *Les Adhérents socialistes en 1998*. Paris: Cahiers du CEVIFOP (Sciences Po.). Bu araştırma, aynı yazarlar tarafından on yıl kadar önce yapılmış bir başka araştırmayı izlemişti; H. Rey ve F. Subileau (1991): *Les Militants socialistes à l'épreuve du pouvoir*. Paris: Presses de la FNPS.

3 Özellikle bkz. T. Barboni (2009): “Le Parti socialiste, parti de militants, des militants... ou de supporters?”, *Recherche Socialiste* 46-47 (June):12-27.

4 Rey; Subileau ve Ysmal (1998)'den alınan rakamlar: a.g.e.

5 Bkz. G. Brustier ve J.-P. Huelin (2009): *Recherche le Peuple désespérément*. Paris: Bourin Editeur.

PS'ye ilişkin bu üç katmanlı soru işareti, –parti Fransız toplumuna da ayak uyduramaz olduğu ölçüde– üçlü bir handikap durumuna gelmiştir. PS, solundaki Komünist Parti'nin varlığı ve sendikal hareketteki bölünme dolayısıyla hiçbir zaman tam anlamıyla bir işçi sınıfı partisi olamamış olmakla birlikte, örneğin 1970'lerde sosyal katmanlar içindeki bağları ve ilişki ağları sayesinde toplumla ortaklıklar kurabiliyordu. Temsil görevlilerinin parti içinde oransal olarak çok yüksek varlığı, partililerin toplumun nüfus yapısıyla uyumsuz sosyolojik profili ve dar ve biçimsiz seçmen bileşiminden kaynaklanan üçlü problem, –çok sayıda başka faktöre bağlı– bir seçim zaferini güçleştirmek bir yana; daha ziyade partinin iktidarda kalabilme, uzun dönemde tutarlılık gösterebilme ve değerlerini topluma yayabilme kapasitesini olumsuz etkiler. Hem Max Weber hem de Antonio Gramsci'nin vurguladıkları üzere, sosyoloji siyasette işte tam da bu noktada temel bir rol oynar.

Kamuoyu Nezdinde Kısmi İmge Onarımı

Nicolas Sarkozy'nin cumhurbaşkanlığı döneminin hem ekonomik hem de politik güçlükleri, son yıllarda, PS'ye muhalefet liderliğini armağan etti. Fransız halkı PS'yi başkanlık seçiminin ikinci turunda boy gösterme olasılığına sahip muhalefet adayını çıkaracak parti olarak görüyor. Yine de, Sarkozy'ye muhalefet ne bir siyasal program ne de bir platform anlamına gelir. Kaldı ki, halk PS konusunda ancak şimdi yargıya varacaktır.

Mayıs 2007'de Nicolas Sarkozy'nin cumhurbaşkanlığına seçimi ve PS adayı Ségolène Royal'ın yenilgisi, Sosyalist Parti içinde bir dağınıklık ve moral bozukluğu dönemine yol açtı. Aslında Royal'ın seçim kampanyası partinin katılımı olmaksızın hatta partiye rağmen yürütülmüştü. Bu olguya koşturucu olarak PS, Kasım 2006 önseçiminde belirlenmiş olmasına karşın meşruiyeti partinin bütününe kabul edilmemiş olan bu adayı gerektiği gibi desteklememişti.⁶ Bu arada Martine Aubry, dürüstlüğü tartışılan bir seçim sonucunda Ségolène Royal'e karşı az bir farkla lider seçildi. PS içinde merkeze yakın çok sayıda –yerel düzeyde etkili 40 kadar genç önder– siyasal kişilik aylar boyu kuşku ve uzlaşmazlıklarını yüksek sesle dile getirdiler. Üstelik bu sırada yeni Cumhurbaşkanı bir “açılım” politikası çerçevesinde sosyalist siyasetçileri teker teker ayartıp onları hükümetine alıyorduk ya da değişik yetkili mevkilere tayin ediyordu.⁷ Haziran 2009 Avrupa Parlamentosu seçiminin feci sonuçları –Avrupa'nın pek çok sosyal demokrat partisi aynı kötü yazgıyı paylaşmış olmakla birlikte– gözlemcileri, PS'nin, Nicolas Sarkozy'nin yeniden seçilmesini engelleyebilecek bir gücü kalmadığına inandırmıştı.

Bununla beraber PS, 2009'dan beri yalnızca durumunu düzeltip ana muhalefet konumunu pekiştirmekle kalmamış; lideri Martine Aubry daha önseçimler yapılmadan doğal cumhurbaşkanı adayı gibi görülür olmaya başlamıştır. Kamuoyu algısında böyle bir dönüşü olanaklı kılan, bizzat Cumhurbaşkanı'nın yaptığı hatalardır. Gerçekten de bakanları ve bizzat kendisi –örneğin oğlunu yarı resmi gayrimenkul denetim kurumu EDAP'ın başına ve Paris yakınındaki La Défense'in yönetimine atamaya uğraşması türünden skandallarla yara aldı. Bu geri dönüş, bir ölçüde de, Cumhurbaşkanı'nı kemer sıkma politikalarına mecbur bi-

6 2006-2007 dönemi sosyalist kampanyası ve bu süreçte Ségolène Royal'ın partisiyle arasındaki karmaşık ilişkiyle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. R. Bacqué ve A. Chemin (2007): *La Femme fatale*, Paris: Albin Michel.

7 Bkz. incelememiz “La triple ingouvernabilité du parti socialiste” – <http://laurentbouvet.wordpress.com/2008/12/01/la-triple-ingouvernabilite-du-part-socialiste>.

rakan ekonomik krizden kaynaklandı. Sarkozy iktidara gelir gelmez benimsediği bolluk getirici önlemleri geri almayı reddetti, ama reform hevesleri de net biçimde kırıldı. Öte yandan, parti liderliğine çok zorlanarak tırmanmasına karşın sonradan kendini kabul ettiren, parti içindeki çatlakları yok edip yeni ayrışmaları durduran ve kendini doğal bir lider olarak empoze eden Martine Aubry'nin becerisi de gözden kaçırılmamalıdır. Bu nedenle, 2010 bölge seçimlerinde elde edilen "zafer" de, örneğin Ségolène Royal'in tersine herhangi bir bölgede bizzat aday olup seçim kazanmamasına karşın, kendisinin aktifine yazılmıştır.

Kamuoyunun Martine Aubry'ye ilişkin –özellikle "Bayan 35 saat"⁸ olarak– olumsuz algısının nihayet üstesinden gelinmiştir. Şu anda da hâlâ özellikle Dominique Strauss-Kahn'a oranla belki daha az –ama Ségolène Royal'e oranla şimdi daha çok– potansiyel cumhurbaşkanı profili çizmesine karşın, solu en çok simgeleştiren ve solun değerlerini halkın gözünde en çok çağrıştıran lider Martine Aubry'dir.⁹ Nicolas Sarkozy'nin gürültücü üslubunun tersine, biraz da Angela Merkel'e benzer biçimde, daha ağırbaşlı ve alçakgönüllü bir yapısı vardır. Fransa'nın içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal kriz döneminde bu kişisel tavır kuşkusuz ki önemli bir rol oynamaktadır. Bütün bunlar cumhurbaşkanlığını ele geçirmek için yeterli değildir; ancak 2008-2009'da kimsenin fazla şans tanımadığı PS'nin de bu arada ciddi mesafeler aldığı yadsınamaz. Bundan sonra yapılacak olanlar –plan, cumhurbaşkanlığa adaylık, seçim ittifakları vb.– yapılanlardan daha az önemli değildir ve PS, 2012'de muhtemelen yine aday olacak olan Nicolas Sarkozy'yi yenmeyi umabilmek için bir an bile durmamalıdır.

Planların Belirsizliği

PS, 2012'deki cumhurbaşkanlığı seçimini kazanmak ve uzun dönemli bir iktidara dönüş sağlamak için, gelecek iki yıl içinde Fransa halkının önüne gerçekten güvenerek benimseyeceği bir siyasal proje koyabilecek durumda olmalıdır. Bu, sadece "Sarkozizm"e son vermekten ibaret bir önerinin ötesine geçmek demektir. PS'nin siyasal gündemine, Martine Aubry Kasım 2008'de partinin başına geçtikten sonra, François Hollande'ın başkanlığı süresinde (1997-2008) neredeyse bir yana bırakılmış yeni işler yüklenmiştir. Bunlar, şu anda henüz çok ufak ölçekte olmakla birlikte, etkilerini büyük ölçüde sınırlayabilecek üç ana yapısal problemin tehdidiyle karşı karşıya bulunmaktalar.

İlk problem parti programı ile adayın programı arasındaki bağlantıyla ilgilidir. Fransız yarı başkanlık sistemi çerçevesinde adaylık konumu, aday olan kişiyi Fransız halkıyla yüz yüze bırakır. Onun, ait bulunduğu partinin altyapısı, kaynakları ve ilişkilerini kullanmasının yanı sıra bir de seçmenle diyaloga girmesini gerektirir. Adaylar kendilerini ülkeye, bütünüyle özdeşleştikleri kişisel bir siyasal gündem ve program aracılığıyla sunmak durumundadırlar. Bir başka deyişle, cumhurbaşkanlığı seçiminin üç temel ayağı olan –temsil, kişilik ve söylem– birbiriyle mükemmel bir uyum içinde olmalıdırlar. Eğer bu üç boyut arasında büyük

açıklıklar oluşursa adayın, taraftarların desteğini sağlama şansı azalır. Dolayısıyla kampanya boyunca siyasal program ile onun kişiselleştirilme ölçüsü arasındaki ilişki önemlidir. Bu kişiselleştirme süreci ile parti içinde siyasal programa ilişkin gelişmeler arasındaki eşgüdüm nasıl sağlanacaktır? Üstelik de başkanlık seçimini takiben yapılan genel seçimin esas dayanağı tam da partinin siyasal programının seçmene sunumudur. Cumhurbaşkanlığı seçiminin, partinin içindeki dengeler de dahil, tüm güç dengelerini belirlemedeki başat etkisi göz önüne alınırsa, adayın gündeminin daha öncelikli olduğu gerçeği ortaya çıkar. Bu çerçevede partinin rolü, aday belirlendiği andan itibaren, onun siyasal gündeminin kusursuz biçimde hazırlanması ve tanıtılmasıdır. 1970'lerin sonunda PS "sosyalist" projesini oluşturduğunda tam da bu başarılıydı. Mitterrand 1981'de seçimi kazanmasına yol açan "Fransa için 110 öneri"si için bundan yararlanmıştı. Seçim öncesi dönemin temel karakteristiği, François Mitterrand'ın aynı zamanda hem Sosyalist Parti Genel Sekreteri hem de cumhurbaşkanlığı adayı olmasıydı. Bu olgu, bir bütün olarak partinin aynı telden çalmasını ve kendisinin de, cumhurbaşkanı adayı olarak, kampanyasını partisyle tutarlı biçimde düzenleyebilmesini güvenceye alıyordu.

Partiyi, kendi "projesini" oluşturma aşamasında bekleyen ikinci tehlike, bu vizyon ya da projenin yalnızca bir programa indirgenmesidir. Bu ikisi arasında çok can alıcı bir fark vardır. Gerçekten de, 1980'lerden bu yana, seçimlerden önce PS ve PS adayları, ekonomik ve sosyal önlemleri ardı ardına sıralayan programların dışında bir şey sunmuyorlar. Bunların aralarına da nadiren "toplumsal" etiketli bazı önlemler serpiştiriliyor. Bu programlar aslında kapsamlı projeler –veya siyasal projeler– olmayıp mevcut durumun ya da toplumun analizi çerçevesinde genel bir yön, bir vizyon belirleme; dolayısıyla bununla bağlantılı olarak Fransız halkına kendi içinde tutarlı bir öneri paketi sunma olanağı vermiyorlar. Çok sayıda nedeni olan bu sapma yalnızca Sosyalist Parti'ye özgü değildir. Bu bağlamda, gündem belirleme süreçlerinin, son 20 yılı aşkın süre boyunca, uzmanların, hele PS içinde –1980'ler ve 1990'larda parti iktidara geldikçe sayıları artan kamu yöneticilerinin– yani sözümona "teknokratlar"ın egemenlik alanında oluşmuş olmasından bahsedilebilir. Bu anlamda, parti devleti değil, tersine devlet partiyi işgal etmiştir. 2012 yolunda görünüm eskiden farklı olmayacağı benzetilmektedir: partinin vizyonunu belirleyecek projeleri yapmakla görevli olacakların seçimi geçmişteki 25 yılda olduğu gibi yine teknokratik yöne kaymış görünüyor. Bunların hemen hepsi sosyalist bakanların kişisel kadrolarından gelen yaşlı teknokratlardır. Görünen odur ki, cumhurbaşkanlığı seçimine iki yıldan az bir süre kala, PS'nin Fransa toplumunun durumuna ilişkin üretebildiği neredeyse tek düşünce ve saptayabildiği tek şey "toplumun bunalımında olduğudur". Partinin vizyonuna ilişkin olarak, 2010 ilkbaharında yapılmış ilk ve tek toplantı olan "convention sur le modèle de développement"¹⁰ buluşmasından bu yana edinilmiş ilk belgeler, vergilerin orta sınıflar ve çalışanlar lehine yeniden ayarlanmasını mümkün kılacak bir mali reformla ilişkindir. Martine Aubry de kişisel olanaklarıyla sosyal alanlarda araştırılacak bir dizi görüş yaymıştır. Bu çabalardan en dikkat çekici olanı, şimdilik pek yaygın bir başarıyla karşılaşmamış olmakla birlikte, "himaye" kavramını Fransa siyasal tartışma alanına sokmaya yönelik olanıdır. Bu kavram (Ç.N.-İngilizcede "care"), Anglosakson sosyal biliminden türemiş olup Fransa'da pek kullanılmamaktadır.¹¹

8 Birkaç yıl önce yayımlanmış olan Martine Aubry ile ilgili son derecede eleştirel bir kitabın başlığı: P. Alexandre ve B. De l'Aulnoit (2002): *La Dame des 35 heures*. Paris: Robert Laffont.

9 Bkz. BVA-Orange-L'Express-FranceInter index (Cumhurbaşkanı'nın popülaritesini ve 20 en üst siyasal kişiliğin gelecekteki durumlarını hesaplıyor) Temmuz 2010 itibarıyla: http://www.bva.fr/fr/sondages/barometre-politique/observatoire_de_la_politique_nationale_-_juillet_2010.html.

10 "Gelişme Modeli Kongresi". Bu kongreye ilişkin metinler PS web-sitesinde bulunmaktadır: <http://www.parti-socialiste.fr/articles/en-direct-le-conseil-national-de-la-convention-nouveau-modele-de-developpement>.

11 PS tarafından tutulmuş bu fikrin tanıtımı için bkz: <http://www.parti-socialiste.fr/articles/le-care-acte-i>.

PS'nin siyasal vizyonunun belirginleşmesi yoluna taş koyan üçüncü yapısal problem de Sosyalistlerin, solda benimseme niyetinde oldukları pozisyon konusunda net davranmıyor olmalarıdır. Başlangıçta bunun nedeni, partinin yönelimini seçim sürecinde ve de daha sonraki yıllarda şu ya da bu şekilde belirleyecek olanın cumhurbaşkanı adayının kimliği olmasıdır. François Mitterrand ve Lionel Jospin için durum buydu ve 2012 yılında da muhtemel adayların Martine Aubry ve Dominique Strauss-Kahn olacağını düşünürsek yine böyle olacaktır. Bu adaylardan ilki solun daha klasik ve daha sosyal yorumunu simgelerken ikincisi PS'nin sağ kanadını ve partinin Üçüncü Yol yaklaşımını temsil eder. İkinci olarak, parti içi iktidarı elde etmek ve dolayısıyla cumhurbaşkanlığına aday olabilmek için partinin farklı kanatlarını birleştirmek yani sol ile sağ bir araya getirmek ve üye ve sempatanlara ters düşmemek uygun olur. Eğer yeni kongre, buluşma ve toplantılarda sergilenen söylemler dikkate alınacak olursa, partinin ancak "sol eğilimli programa dayalı kampanya yaptığında kazandığı" yolundaki gelenek hâlâ geçerliliğini koruyor. Yine de, parti içinde kimsenin iktidar partisi olabilme hayali kurmamasına karşın, iktidara gelseler bile kayda değer bir sola kayma gerçekleştirilemeyeceği de bellidir. Sosyalistlerin "solda konuşup sağda icraat yapma" geleneğinin son örneği emeklilik reformudur. PS, sol bir hükümetin –mevcut sağcı hükümetin önerdiği reform uyarınca yükseltilmesi düşünülen– emeklilik yaşını iktidara gelince yeniden 60'a çekeceğini resmen açıklamıştır. Ne var ki, parti içinde kimse, özel konuşmalarda bunun gerçekten böyle yapılacağını ifade etmemektedir. Muhalefetteki söylemiyle iktidara geldiğinde uyguladığı politikalar arasındaki fark, her bir hükümet dönemi çerçevesinde PS'ye yöneltilen başlıca eleştirilerden biridir.¹² Üstelik bu türden yalpalamalar, Haziran 2008'de benimsenen son "ilkel deklarasyonu"nda¹³ olsun ya da yukarıda adı geçen "gelişme modeli kongresi"nde olsun, PS'nin her bir resmi belgesinde yer alır. Örneğin bu sonuncu kongrede, –özellikle vergi reformuna ilişkin– gerçekçi bölümler ile "yeni bir uygarlık" konusunda az ya da çok lirik deyiş ve fanteziler birbirini izler. Bu durum, hem uzak görüşlü ve kalıcı bir siyasal düşünceden yoksunluğun hem de partinin içinde bulunduğu derin ideolojik bölünmenin göstergesidir. Aslında sosyalist cephedeki temel toplumsal tercihlere ilişkin ayrışmaların son yıllarda en bilinen örneği 2005'te Avrupa Anayasası konusunda PS içinde ortaya çıkmış olan yarılımdır.

Modernleşme Sürecindeki Bir Parti

Partinin işleyişiyle ilgili reform şu anda temel bir sorundur. Geçmişte iç işleyişiyle ilgili hatırı sayılır reformlar –bu arada, genel sekreterin üyelerin tümünün oylarıyla seçilmesi– yapmış olmasına karşın PS, yine de, bu alanda sorunlarla boğuşan bir partidir. Parti içinde seçilmiş temsilciler lehine önemli bir dengesizlik vardır; üye sayısının düşüklüğü onu toplum içinde bir yığın temsilci ve aracıdan yoksun bırakmaktadır; –lider konumundaki– genel sekreterin, cumhurbaşkanlığı seçiminde partinin "doğal" adayı kabul edilmemesi veya aday olarak seçilmeyebilir olması ölçüsünde liderlik konumu da zayıflamaktadır; partinin finansmanı esas olarak devletin (son genel seçimde elde edilen oy oranında) katkısına ve milletvekili ve partinin diğer vekillerinin ödentilerine bağlıdır ki, bu, partiyi onlara daha da bağımlı kılar.

12 PS'nin kendini sürekli tekrarlayan bu sorunu konusunda A. Bergounioux ve G. Grunberg'in artık klasikler arasına girmiş analizine (2005) bkz.: *L'ambition et le remords. Les socialistes français et le pouvoir (1905-2005)*. Paris: Fayard.

13 Bu deklarasyonun metni PS'nin web-sitesinde bulunur: <http://www.parti-socialiste.fr/le-ps/la-declaration-de-principes>.

Bütün bunların ışığında, üst yönetim "yenilenme" adını verdiği ve –daha önce sözü edilen "vizyon" geliştirme çabalarına koşut olarak– askıda bekleyen bir dizi sorunu çözme amaçlayan bir süreç başlatmıştır: birden fazla temsil görevini bir arada üstlenme yasağı (bu reformun uygulanması birkaç yıl daha bekleyecek olsa bile) veya kadın-erkek eşitliği ilkesinin daha etkin uygulanması ve farklılıklara açılım (örneğin etnik azınlıklar).

Yine de "yenilenme"nin başlıca ögesi, önseçim konusu yani partinin cumhurbaşkanlığı adayı seçiminin yalnızca parti üleriyle sınırlı olmayıp tüm sol yanlısı seçmenlerin katılımıyla yapılmasıdır. Bu önemli reform, pek çok sosyalist tarafından, partinin yapısal problemlerinin birçoğunun çözümü için gerekli bir adım olarak görülmektedir: liderlik krizi (seçilen adayın edinmiş olacağı "meşruiyet"; liderin "vizyon" ile ilişkisi; ve parti ittifakları. Bu süreç çerçevesinde düzenlenecek önseçimin, yine de, örgütün yukarıda sergilenen sorunlarını çözme yetisi sağlayacağı kuşkuludur.¹⁴ Bu hedef söz konusu olmuş olsa, böyle bir önseçimin daha önceden; cumhurbaşkanlığı seçiminden çok daha önceden düzenleniyor olması gerekirdi. Bu yolla –aynı zamanda parti lideri de olacak olan– cumhurbaşkanlığı adayına kendini kabul ettirme, proje ve vizyonunu oluşturma, parti içi tüm eğilimleri arkasında birleştirme; bu suretle de kendi adaylığı çevresinde ittifaklar gerçekleştirme ve diğer siyasal güçlerle yıllara yayılan ortak projelere girişme olanağı sağlanmış olurdu.

Yürürlükteki yenilenme sürecinin zaafı, önerilerin belirsizliğine ve partinin temel sorunlara ilişkin rehabetine yansımaktadır. Cumhurbaşkanlığı adayının 2011 güzünde saptanmasından önce partinin vizyonunu tasarlamaya yönelik sayısız kongre ve konulu buluşma çerçevesinde oluşan yaklaşım PS'nin Beşinci Cumhuriyet'in yarı başkanlık sisteminin dönüşümüne hâlâ uyum sağlayamamasının göstergesidir. Bu, son seçimlerde apaçık ortaya çıkmıştı. Aday parti programını gerçekten bizzat belirleyebilmeliydi, çünkü onu seçim sürecinde kullanacak tek kişi oydu. Şu anda da görülen o ki, PS'de herkes, önseçimde belirlenen aday sanki mevcut parti programını üstlenmekten hoşnut olacak, onu kişiselleştirecek ve ona kendi damgasını vuracakmış gibi davranıyor. Oysa bir başkanlık seçimi kampanyası, uzlaşmaya dayalı yaklaşımlar sonucu oluşmuş bir parti programından farklı olarak çok net, kesin ve köşeli tercihler içerir. Her bir eğilim, grup veya tutum bu kampanyada kendi siyasal DNA'sının bir parçasını bulabilmelidir ki mevcut projenin arkasında durabilsin ve ortaya kamuoyu önünde parti içi bölünmeler çıkmasın. Dolayısıyla, durum pek tanımlanabilir türden olmayıp PS seçmenlerini, hatta taraftarlarını harekete geçirme olasılığına sahip görünmemektedir.

Son nokta da "yenilenme"ye bugünkü aşamada sorun yaratan, –çağdaş demokrasiler bünyesinde referans noktası işlevi gören siyasal örgütler olarak– siyasal partilerin geleceğidir.¹⁵ Cumhurbaşkanlığı adayı belirlemenin kilit süreçleri olarak önseçimler ve partinin açılımına ilişkin müzakere, parti bünyesinde oluşacak daha kapsamlı bir toplu düşünme sürecinin sadece başlangıcıdır. Bu neyi kapsar? Partinin içi ile dışı arasındaki bağlantılar nelerdir? Üye olanlar ile üye olmayanlar arasındaki ayrım kesin ve belirleyici midir? Salt seçim başarısı hedefine yönelik değişik hareket ve grupların veya aynı amaçlı spesifik örgüt-

14 "Yenilenme" konusundaki PS belgesi için bkz.: <http://www.parti-socialiste.fr/renovation>.

15 Robert Michels'in (1959 [1911]) *klasik anlamdaki tanımıyla: Political Parties: A Sociological Study of the Oligarchical Tendencies of Modern Democracies*; Dover Press, veya özellikle Moisei Ostrogorski (1903): *La Démocratie et les partis politiques*. Paris: Calmann-Lévy.

lerin bir tür federasyonu olmaya doğru mu yol almaktayız? PS bu türden sorunlarla karşılaşan tek parti değildir. Dikkate sunulmalıdır ki, salt Europe Ecologie'nin kuruluşu parti biçimini tartışma konusu yapmaktadır. Sosyalist Parti'nin, "postmodern demokrasi" evresine ulaşmak için, hele de soldaki belirleyici rolü ve toplumun bütününe dalga uzunluğuna uygun geniş bir örgüt olmaktan çok seçkin bir yerel temsilciler kulübü kimliği dikkate alındığında daha katedeceği epey yol vardır.¹⁶

Muhalefet Partisinden Yapıcı Partiye¹⁷

Önümüzdeki yıllarda PS'nin en önemli işi, muhalefet partisi aşamasının ötesine geçip ülkeye yeni fikirler öneren ve hükümet kurabilen bir parti kimliği edinmektir. Daha önce görüldüğü üzere PS, sağ kanat çoğunluğa karşı yine ana muhalefet partisi olarak belirlemeyi; bir aralar Sarkozizm'e seçenek olabileceklerini sanan merkezi ve çevrecileri arka plana göndermeyi başarmıştır. Böylece Fransa politikası bilinen rayına oturmuş ve PS de adayını cumhurbaşkanlığı seçiminin ikinci turuna çıkaracak parti konumuna gelmiştir.

Ne var ki, tüm çabalarına ve parti içi reformlarına karşın PS yine de seçmenin, bizzat hak ettiği için değil, sadece sağcı Halk Hareketi Birliği'ni (UMP) durdurmak ya da saği iktidardan kovmak için taktik biçimde oy verdiği parti durumundadır. Oyların seçmen tarafından olumlu ya da olumsuz gerekçelerle kullanılmış olması, seçimi kazandıktan sonra iktidara gelince kurulacak hükümetin meşruiyeti bakımından birincil önemdedir. Meşruiyeti zayıf olan bir hükümetin manevra alanı, önerdiği politikalar seçmenlerin çoğunluğu tarafından desteklenmiş bir hükümetinkinden çok daha dardır. Ayrıca seçime katılım oranı ve oyların dağılımı da, bu alanda dikkate alınması gereken diğer iki faktördür.

Hiç şüphesiz ki PS, Fransa'da Sarkozizm'e karşı muhalefetin başat kurumsal taşıyıcısıdır. Ancak seçmenin bu partiye güvenme düzeyi hâlâ düşüktür. Nedenlerden biri, bir yandan, şimdiye kadar sunduğu önerilerin belirginlikten uzak ve iç bölünmelere konu olmuş öneriler olmasıdır. Bunun bir örneği, çok önemli bir simgesel değeri olan emeklilik yaşının 60'da kalıp kalmamasıdır. Diğer yandan da, partiyi, Fransa'yı peşinden sürükleyecek tutarlı ve uyumlu bir proaktif güç konumuna getirebilecek birleştirici bir ilke ya da bir aday ne yazık ki ortada yoktur.

2012'de seçimin kazanılması halinde öncelikle bir meşruiyet sorunu riski belirecektir. Bu bir yana, PS içinde de tek birleştirici etken gibi görünen Sarkozy karşıtlığının yarattığı geniş alan, rakip siyasal güçlerin manevralarına meydan verecek; bu da kurulacak hükümetin güvenilmez ve istikrarsız olmasına yol açacaktır ki, esas problem de budur. Aynı şey, Europe Ecologie'ye ilişkin olarak solda ve François Bayrou'nun Modem'i açısından merkezde de geçerlidir. Bunlar da temel varlık gerekçelerini Sarkozizm'e karşı mücadelede bulmuşlardır. Aslında aynı durum sağda dahi söz konusudur. Orada da, UMP'nin Medis Grup Başkanı Jean-François Copé ve hatta eski Başbakan Dominique de Villepin, Nicolas Sarkozy karşısında farklı yönlerden, ama kamuoyu önünde etkili muhalefet sergilemektedirler.

¹⁶ Bu konuda özellikle bkz. Colin Crouch (2004): *Post-Democracy*. Cambridge: Polity Press; ve P. Rosanvallon (2006): *La Contre-démocratie. La politique à l'âge de la défiance*. Paris: Le Seuil.

¹⁷ "Du parti d'opposition au parti de proposition" (Muhalefet partisinden öneren partiye)

Solda İttifak: Gerekli ama Yeterli Değil

Adayı kim olursa olsun, önerdiği politikalarla ve ikna yeteneğiyle ülkeyi sağ dışında yönetebilecek tek parti olduğu hususunu seçmene kabul ettirecek bir PS, 2012'de hem başkanlık hem de parlamento seçimlerini kazanmak için yine de başka siyasal güçlerle ittifaklar kurmak zorundadır. Gerçekten de PS, bir genel seçimde Medis'te mutlak çoğunluk elde etmesini sağlayacak bir oy oranına tek başına ulaşamaz. Bu, daha önce bir kez, 1981'de olmuştu. PS'nin oy oranı son yıllarda yüzde 30 ila 35 arasında gidip gelmiştir. Bu nedenle, hem cumhurbaşkanlığı seçiminin ikinci turunda (adayı adına) hem de hemen arkasından yapılan parlamento seçiminde çoğunluğu elde edebilmek amacıyla fazladan bir yüzde 15 ila 20 kadar oya gereksinim duyar. Dolayısıyla PS, birlikte çoğunluğa ulaşmak için –başkanlık seçiminin ikinci turunda sosyalist adaya oy verilmesi için çağrıda bulunacak ya da genel seçimlerde ilk turun önde yer alan sosyalist adaylarına yol açacak– başka partilerle seçim ittifaklarına girişmek zorundadır.

PS, geleneksel olarak, soldaki diğer partilerle, özellikle PCF ve Yeşiller ile işbirliği yapar. Ancak merkez, –François Bayrou'nun Modem'i– 2007 başkanlık seçiminde sağdan farklı bir siyasal güç olarak ortaya çıktığından beri, PS için, önceliğin soldaki geleneksel ittifaka mı yoksa merkeze bir açılıma mı verilmesi hususunda tereddüt belirmiştir. Sosyalist aday, 2007'de, ilk turda oyların yüzde 17'sini alan merkez adayına böyle bir ittifak önermiş; ancak bu öneri reddedilmişti. Daha sonra, Modem'in değişik seçimlerdeki başarısızlığı ve merkez temsilcilerinin büyük çoğunluğunun sağın kollarına sığınması, soruna kendiliğinden çözüm getirmiş; PS yine solda ittifak arayışına dönmüştür. Ancak bu çerçevede, Sosyalistlerin esas partneri rolünü artık PCF değil Yeşiller oynamaktadır. PCF, son yıllarda –Jean-Luc Mélenchon tarafından Die Linke model alınarak kurulmuş olan– Sol Parti (Parti de gauche-PG) ile ittifak kurarak Sol Cephe'yi (Front de gauche) oluşturmuştur.¹⁸

Solda –Komünistler, Sol Parti ve Yeşiller ile– yapılacak bir ittifakın, PS açısından, pek çok avantajı ama bir o kadar da sakıncası vardır. Böyle bir ittifakın ilk getirisi, geleneksel sağ-sol çerçevesi içine oturması dolayısıyla seçmen gözünde sağladığı belirginliktir. İkinci avantajı ise, örneğin ya fazla liberal ya da tersine fazla dogmacı bulunduğu veya çevre sorunlarıyla yeterince ilgilenmediğini düşündüğü için PS'ye oy vermeyen soldaki seçmeni sandık başına göndermesidir. Nitekim bu "pembe (PS)-kızıl (PCF)-yeşil" ittifak, sola son yerel seçimlerde çoğunluğa ulaşma olanağı sağlamıştır. Ancak bu ittifak türü pek çok sakınca da içerir. Eğer PS, seçim başarısı için gerekli olduğunu düşündüğü türden böyle ittifaklar gerçekleştirmek istiyorsa, potansiyel ortaklarına iyi niyetini göstermek için kendi konumunu ve politikalarını daha sola kaydırarak veya onlara yeşil duyarlılıklar katarak farklılaştırılmalıdır. İttifak bünyesinde çok hegemonik konumda görünmemek için böyle davranmalıdır. Dolayısıyla PS iktidara geldiğinde tutamayacağı sözleri vermek ve ittifak içinde ağırlığını hissettirmemek amacıyla gücünü kısmak durumunda kalacaktır. İkinci sakınca da, PS'nin bu ittifak çerçevesinde kendine çekmeye çabalayacağı seçmenler, sosyolojik açıdan zaten kendi seçmen kitlesi içinde olanlardır. Sonuçta, Europe Ecologie'nin seçmen kitlesi ile PS'ninki büyük ölçüde çakıştığından, ikinci turu almak için zorunlu olan ek yüzde 15 ila 20'lik oyun yakalanma olasılığı çok düşüktür.

¹⁸ Eski PS mensuplarından Jean-Luc Mélenchon, kendini Fransız solunun Oskar Lafontaine'i olarak tanımlar. Sıkça Alman benzeri Lafontaine ve Die Linke'ye gönderme yapan Mélenchon, içeriden değiştirmeyi başaramadığını söylediği PS'nin ideolojik yönünü dışarıdan değiştirme niyetinde olduğunu belirtir.

Bir başka deyişle PS'nin, cumhurbaşkanlığı ve parlamento seçimlerinin ikinci turunda kendine çekmesi gereken seçmenler sol partilerin taraftarları olanlar değil, (özellikle emekçi sınıftan) sandık başına gitmeyenler ve merkezdeki seçmenlerdir. Bu tür seçmenlerin, partiler arası seçim anlaşmaları temelinde ikna edilmeleri zordur. Bunlar oylarını, ancak kendilerine inanacakları bir politika bütünü sunan bir parti veya adaya verirler. Bu seçmenler, sosyolojik anlamda ve bir ölçüde de siyasal açıdan klasik sosyalist veya sol seçmenlere benzemezler; ama ulusal düzlemde seçim kazanabilmek için onların oyları gereklidir. Esasen yerel seçimlerle ulusal seçimler arasındaki fark da burada belirir. Sosyalist seçmenlerin pek fire vermeden sandık başına gidip oy vermeleri, katılımın düşük olduğu yerel seçimleri kazanmak için yeterlidir. Farklı seçmenlerin oylarına ulaşabilmek için ise sıradan partiler arası ittifakların ötesinde bir şeyler sunmak zorunludur.

Partiler arası anlaşmaların da ötesinde, PS ve Fransız Solu, 1906 Amiens Şartı'ndan bu yana oluşmuş bulunan partiler ile sendikalar arasındaki kurumsal kopukluk ve bağlantısızlıktan olumsuz biçimde etkilenmişlerdir. Üstelik partiler ile "sivil toplum" denen –dernekler, sosyal platformlar, aydınlar, iş çevreleri– yapı arasındaki bağlar gerilmiştir. Bu, iki taraftan da kaynaklanmaktadır. Bunun nedeni, bir yandan (faaliyetleri çerçevesinde sivil topluma ihtiyaç duymayan) partilerin Fransa'da örgütlenme ve düzenlenme biçimleridir: devletin tahsis ettiği mali kaynaklar; vekillerin parti içi egemenliği; hiyerarşik yapılanma; üye statüsünde olanlarla üye olmayanlar arasındaki kesin ayrım; cumhurbaşkanlığı seçiminin öncelikliliği vb. Buna koşut olarak sivil toplum da, –belirli kesimlerin parti içi iktidarı tekeline alıp yalnızca bununla ve bunun getirilerini elde etmekle ilgilendiği– salt kurumsal yapılar olarak görüldüğü partilere karşı kayıtsız ve hatta güvensizdir.

Askıda Kalan "Avrupa Sorunu"

Şu sırada PS içinde herkes, 2005'te Avrupa Anayasası'nın parlamentoda onaylanmasıyla ilişkin referandum sürecinde su yüzüne çıkmış bulunan Avrupa sorunu konusunda derin parti içi bölünmenin üstesinden gelinmiş olduğunu ileri sürüyor. Sanki Fransız Sosyalistleri, Avrupa konusunda bölündükten sonra artık anlaşıp aynı görüşte birleşmişler gibi bir hava estiriliyor.

Oysa gerçekten bu kadar uzak bir şey yoktur. Belki bugün Avrupa Anayasası'nın o zamanki taraftarları ve karşıtları PS yönetiminde omuz omuza uğraş veriyorlar; ancak bu konudaki derin çatlak yerinde duruyor. Avrupa'nın inşası bakımından konjonktürün son derece olumsuz olması –ekonomik ve mali kriz, Lizbon Antlaşması'nın sonucu olarak kurumsal güçsüzleşme– Avrupa sorununu Sosyalistlerin gündeminde geri sıralara düşürmüştür. Ayrıca bu konudaki inanılırlıkları Fransız kamuoyu gözünde bir hayli yıpranmıştır. Nitekim 2004 Avrupa Parlamentosu seçimlerinde çok iyi sonuç alan PS'nin 2009'deki başarısızlığı bunun kanıtıdır.

Avrupa'ya ilişkin ayrışma aslında sanılandan daha da ciddidir; çünkü bu, PS içinde bir arada çalışan ama temel konularda uzlaşamayan iki taraf arasında varlığını sürdüren başat ideolojik bölünmenin göstergesidir. Bu, daha önce de gördüğümüz gibi, tutarlı ve çekici bir politikalar bütünü oluşturmanın neredeyse aşılabilir bir engelidir. Bu bölünme, bir ta-

rafta Maastricht Antlaşması'ndan bu yana sürdürüldüğü biçimiyle Avrupa'nın inşasını, ayrıca küreselleşmeyi ve de kapitalizm ve piyasa ekonomisi (özellikle kamu hizmetlerinin piyasaya açılması) ile uzlaşmayı destekleyenlerle diğer tarafta anti-liberal ekonomik vizyonu savunan, kapitalizme hasım olan, devletin rolünü arttırmak ve kamu hizmetlerinin sahasını genişletmek isteyen, belki –Avrupa çapında– korumacılığı, hatta ortak para "euro"nun kaldırılmasını önerenleri karşı karşıya getirir. Kısacası, –birbirlerine karşılıklı atışmaları çerçevesinde savurdıkları deyimlerle– sosyal-liberal reformistlerle eski ekolden Sosyalistler arasında bir ayrışma göze çarpmaktadır.¹⁹

Avrupa konusunda, bunun da ötesinde, partinin global vizyonuna ilişkin bu ayrışma her an belirebilecek, hele de 2012'de yeni bir başarısızlığa uğranması halinde yeniden su yüzüne çıkabilecektir. Bu ayrışma, cumhurbaşkanlığı aday adaylarından Dominique Strauss-Kahn (sosyal-liberal), Martine Aubry (geleneksel sol) ve Ségolène Royal (bir tür sol popülizm eğilimi) arasındaki farklılıklar da dikkate alınacak olursa, PS'nin cumhurbaşkanı adayını belirlemek için yapılacak önseçim sürecinde yaşamsal bir önem edinecektir.

Rahatsızlığın Nedenleri: PS'nin Sosyal Demokrasinin Bunalımıyla Yüzleşmesi

Sosyal demokrasinin bunalımı, Avrupa'nın tüm sosyalist, sosyal demokrat ve işçi partileri gibi, Fransız Sosyalist Partisi'ne de ağır bir darbe vurmuştur.²⁰ Ancak her bir ülkede o ülkeye özgü koşullar dikkate alınmalıdır. Bu, PS'nin, yerel seçim zaferlerini geçen 10 yıl boyu ulusal seçim başarılarına dönüştürememesinin nedenlerini daha iyi anlamamıza katkıda bulunacaktır.

Öncelikle, 1970'lerden itibaren Avrupa'da "endüstri sonrası" toplumunun ortaya çıkması, uzun vadede solun geleneksel seçmen kitlesinin belirgin biçimde azalmasına yol açtı. Bu olgu, Fransa'da, PS seçmeninin azalması, PCF'nin çöküşü ve emekçi sınıfının bir bölümünün seçimde oy vermemesi ya da aşırı sağa oy vermesi şeklinde göze çarptı. Komünist seçmeni 1981-83'ten bu yana kendine çekemeyen PS, bu kaybını, özellikle kent merkezlerinde orta sınıf veya daha üst sınıf seçmenlerin bir kesimini kazanarak giderdi. Ne var ki, Fransa'da esas olarak PS'nin temsil ettiği sosyal demokrat anlayışta bir hükümetin simgelediği umut buharlaştı. Söz konusu umut, örneğin orta sınıflara yaşam standartlarının yükseleceği ve ileride onların çocuklarının durumlarının ve yaşam standartlarının anne-babalarından daha iyi ve yüksek olacağı yolunda verilen güvence anlamına gelmektedir.²¹

19 Burada ele alındığı çerçevede, Fransız solu (ve PS) içindeki ideolojik bölünmeler hususunda daha net bir görüş –ve önerilen bir tipoloji– için özellikle bkz. F. Miquet Marty (2010): *La Guerre des gauches n'aura pas lieu*. Paris: Fondation Jean-Jaurès: 23.

20 Bu bağlamda, kendi metinlerimizden ikisine gönderme yapacağız. L. Bouvet (2010): "Tackling Populism to Regain the People" (bir FEPS semineri çerçevesinde 16 Mart 2010'da Brüksel'de sunulmuştur) <http://laurentbouvet.wordpress.com/2010/03/19/tackling-populism-to-regain-the-people/>; ve "Les contradictions de l'antilibéralisme", *Le Débat*, No.159 (Mart-Nisan 2010): 155-158.

21 Fransa'da sosyal demokrat "umut"un aldığı yön için bkz. L. Chauvel (2006): *Les Classes moyennes à la dérive*. Paris: Le Seuil.

Sol seçmenin böyle bir yapısal değişimi ve siyasal gidişi karşısında Fransız sağ, durumdan yararlanmak için ne yapacağını uzun süre bilemedi. Üstelik kendi sağında da onu engelleyen, hem emekçi sınıfını hem de milliyetçi ve –ekonomik olsun kişisel olsun– (özellikle küçük esnaf gibi) geleceğine güvenle bakmayan seçmeni çekme kabiliyetine sahip, güçlü bir Front National (Ulusal Cephe) vardı. Nicolas Sarkozy, emekçi sınıfının solu terk eden oylarının bir kesimini 2007’deki başkanlık seçiminde kendine çekebildi. Gerçekten de, Sarkozy, örneğin “emek” gibi, solun üzerine titrediği bazı değerleri kendi söylemine kattı. Bir taraftan sağın geleneksel “güvenlik” temasını işlerken, öte yandan da solunda Ségolène Royal’in bulunmasına karşın, (çalışmak için) “erkenden kalkmak zorunda olan” Fransızlara övgüler düzdü. Solun adayı Ségolène Royal de onu izleyerek iki taraflı söylem benimsedi. Son yıllarda sağ da, ayrıca kültürel liberalizmin bir takım değerlerine (örneğin eşcinsel haklarının kabulü gibi) yöneldi. Bu olgu, sağ ile sol arasındaki sınırın, 10 yıl öncesine oranla daha da az belirgin olmasına yol açtı. 2007’den bu yana Cumhurbaşkanı Sarkozy’nin izlediği politikalar genellikle aday Sarkozy’nin seçim kampanyası sırasında vadettiği politikalarla çelişir niteliktedir. İktidardaki sağ çoğunluk tarafından yapılan reformlar neredeyse sadece Fransa halkının en üst gelir dilimindekilerin yararına sonuçlar verdi. Her şey bir yana, 2007 kampanyasındaki dönüm noktası halkın belleğinde kazılı kaldı. Sarkozy de dahil sağın adayları, bundan sonraki seçimi de kazanmak için yine aynı taktiği uygulamak, yani solun bazı değerlerini tekrar sahiplenmek durumunda kalacaklarının bilincindedir.

Bu son gelişmeler bir yana, PS’nin Fransa’da geleneksel anlamıyla sosyal söylemi hiç bir zaman tekelinde tutmamış olduğunu anımsatmak önemlidir. Aslında bir tutkuya dönüşmüş gerçek bir “siyasal kültür”ün koruyucusu da olan güçlü bir komünist partinin varlığı;²² Alman işgalinden kurtulduktan sonra sol seçmenin bir kesiminin oy verdiği, sosyal konularla yakından ilgili Gaullism; ılımlı sağda (merkezde) sosyal bir unsurun (Hıristiyan demokrasinin bir çeşidi) mevcudiyeti; bütün bunlar, PS’nin sosyal reform söyleminde hegemonya kurmasını zorlaştıran faktörlerdi. Durum böyleydi, çünkü II. Dünya Savaşı’ndan beri –Fransa’da “sosyal güvenlik” diye bilinen– refah devleti konusunda geniş ölçüde fikir birliği vardı.²³ Solun 1981’de iktidara gelmesi, 1936’da, 1945’te ve 1968’de olduğu gibi “yeni bir sosyal dalga” umutları yeşertmişti. Bu dalga daha da güçlüydü, çünkü 1936’dan beri ilk defa –Komünistleri de içeren– sol hükümetin tek sahibi ve dolayısıyla sosyal ilerlemenin (haftada 39 saat çalışma, 60 yaşında emeklilik, beşinci ücretli izin haftası) tek sorumlusuydu. Ancak 1983’teki “liberal dönüş” –deregülasyon/kuralsızlaştırma, özelleştirmeler– filizlenen umutlara son verdi ve çalışanlar ile sol hükümet partileri arasında bir kırılma yarattı. İhanet suçlamaları esas olarak PS’ye yöneltildi. Bundan sonra aradaki soğukluk daha da büyüdü ve PS yitirdiği bu kitleyi yeniden kazanmak yerine merkeze daha yakın, özellikle kamu sektöründe çalışan orta sınıf seçmenlere yakınlaşmaya dayalı bir strateji benimsedi. Dolayısıyla PS’nin güvenilirlik kaybı esas itibarıyla yalnızca 1980’lerin ortasında alınmış temel ideolojik virajdan değil aynı zamanda yönetici kadroların söyledikleri ile partinin iktidara geldikten sonra uyguladığı politikalar arasındaki farklılıktan kaynaklanmaktadır. PS sıklıkla “solda konuşup sağ-

22 Bkz. M. Lazar (2002): *Le Communisme, une passion française*. Paris: Perin; ve “Forte et fragile, immuable et changeante... La culture politique communiste”, S. Bernstein (ed.) (1999): *Les Cultures politiques en France*. Paris: Le Seuil, Bölüm 6: 215-242.

23 Çağdaş Fransız sosyal devletin temelleri Conseil national de la Résistance (CNR) (Ulusal Direniş Konseyi) tarafından tasarlanmıştır. CNR, Komünistlerden Gaullistlere, Sosyalistlere, Radikal Cumhuriyetçilere ve Hıristiyan Demokratlara kadar Vichy rejimine ve Nazilere muhalif olan tüm Fransız siyasal familyaları bir araya toplamıştı.

da davranmak”la suçlanmış; Fransa halkında güven duygusunu yeniden sağlamakta yetersiz kalmıştır.

Bu güvenilirlik yoksunluğu, –Fransız toplumunun yukarıda açıklanan yapı, durum ve koşullarının özellikleri ve belirli baskı ve zorunluluklar ile bağlantılı olarak– büyük ölçüde PS’nin sivil toplum içinde bulunan araçlarının yetersizliğinden kaynaklanır. Aslında PS, 1970’lerde, Fransız toplumunda boy veren “yeni sınıflar”ın partisiydi. Yeni dinamik orta sınıfın partisi konumuna gelen PS, savaş sonrası doğum patlamasının ürünü olup kendi evlerinin sahibi olarak iş ve aile yaşamına dahil olan genç emekçilerin rağbet ettiği partiydi. Siyasal programı, bu yıllarda ilk kez vücuda gelen –feministler, çevreciler, göçmenler, eşcinseller gibi– kimliğe dayalı sosyal hareketlerin en iyi dile getirildiği programdı. PS bir yandan “emek dünyası”nın ve PCF ile ittifakının oluşturduğu çerçevede emekçi hareketinin umutlarını temsil etmeyi sürdürürken, bir yandan da yeni hakların sözcülüğünü yapıyordu. PS, 1980’lerden ve 1990’lardan bu yana, yukarıda söz konusu edilmiş değişik nedenlerle artık bu sosyal dinamiğin bir parçası olmaktan çıkmıştır. Parti kendini, Gramsci’nin hegemonya anlayışı uyarınca fikirlerin yayılmasında birincil etki sahibi olan sivil kanaat önderlerinden koparmıştır. Parti, topluma bir mesaj iletmesi ya da politikalarını sunması gerektiğinde sivil toplumla ilişkisizliğinin olumsuz sonuçlarını hissetmektedir. PS, kamuoyunu etkileme konumunu artık yitirmiştir ya da özel bir konu ekseninde gündem yaratma yetisine eskiden olduğu gibi sahip değildir. Oysa bu yetenek, uzun süre iktidar olabilmek ve gerekli olan türden reformları uygulayabilmek için –özellikle de devletin manevra alanının kısıtlandığı kriz dönemlerinde– kesinlikle zorunludur. Bu olguya koşturarak ve kamuoyu gözlemlendiğinde, Fransız seçmenlerinin PS’den özel bir beklentileri olmadığı ve bu partiye herhangi bir özgül siyasal talep yöneltmedikleri görülüyor.

PS’nin “toplumsal” diye nitelenen sorunlara –ya da endüstri sonrası toplumların değerlerine– verdiği gittikçe artan önem partinin liberal dönüşümüne yol açmış; ancak bu, partiye ulusal seçimlerde düzenli başarılarla ulaşması için gerekli sağlam ve geniş seçmen tabanını temin etmeye yetmemiştir. Bu nedenle PS önderliği, halkı sosyal ve ekonomik programında nelerin önemli olduğu hususunda inandırmak için –sıkça bizzat kendileri inanıyorlar– “solda konuşmayı” sürdürüyor: istihdam, alım gücü, kamu hizmetleri vb. Ancak, iktidarda olsun muhalefette olsun, şu andaki tutumları böyle bir söylemle birlikte düpedüz anlamsızdır; çünkü saptandığı kadarıyla dikkatini gerçekten kontrol edebileceği konuya yani güya toplumsal değişime, örneğin bireysel hakların genişletilmesine, özellikle de ayrımcılıkla mücadele adına azınlık haklarına yöneliyor. Bütün bunlar Sosyalistlerin liberalizme döndükleri yolundaki izlenimi olsa olsa arttırıyor. Böylece onların yalnızca piyasanın kurallarına ve kapitalist ekonomiye teslim olmayıp üstelik de kültürel bir liberal düzenin değerlerini açıkça ve ısrarla öne çıkardıkları duygusu güçleniyor. Bir başka deyişle, onlar, toptan bir bireysel özgürleşmeyi destekliyorlar: hedonizm (hazcılık), (gittikçe artan yeşil ya da çevreci vurgu eşliğinde olsa da) açıktan açığa tüketim özendiriciliği, bireycilik, çokkültürcülük, vb. Ne var ki bu iki katmanlı liberalizme dönüş sadece kısıtlı bir seçmen tabanının gönlünü çelebiliyor. Nitelikleri yukarıda açıklanmış ve alaycı terimiyle “bubo” (burjuva-bohem) diye tanımlanan bu kesim, partiye ulusal bir seçim kazandırma potansiyeli taşımadığı gibi PS önderliğinde sürdürülebilir bir hükümete meşruiyet getirecek kapsamda bir demokratik taban da sağlamaz. Üstelik PS’nin modernlik (çağdaşlık) adı altında neredeyse uzun süredir tekelinde tuttuğu bu değerlerle ilgili üstünlüğü, son yıllarda sağın da daha liberal olmaya başla-

masıyla kırılmıştır. Emekçi sınıftan seçmenler, değerlerdeki bu değişimin sonuçlarını bazı kitlesel tüketim biçimlerine yönelerek sessizce onaylıyor gibi görünebilirler. Ne var ki onlar, aslında söz konusu değer değişimlerine daha az duyarlıdır.

Hedef 2012

Önümüzdeki iki yıl PS açısından yaşamsaldır. 2012’de düzenlenecek seçimler –hem cumhurbaşkanlığı, hem parlamento– gerçekten de çok önemlidir. Görevinin üstesinden gelememiş zayıf bir cumhurbaşkanına karşı bu seçimin kazanılabileceğini herkes biliyor. PS’nin son cumhurbaşkanlığı seçimini kazandığından (1988) bu yana 24, son genel seçimi kazandığından bu yana da 15 yıl geçmiş olacak. Yeni bir yenilginin, bu kez hiç kuşkusuz PS’nin dağılması anlamına geleceğini biliyoruz. Seçim zaferi Sosyalistlere –ve genel anlamda Fransız soluna– sağdan farklı bir siyasal çizgi izleme yetisinde olduklarını bir kez daha gösterme şansı verecektir: ekonomide daha etkin, sosyal politikada daha adil bir çizgi. Bu bunalım döneminin tarihsel sorumluluğu, uğranılacak yeni bir bozgunun getireceği felakete doğru orantılıdır. Bu nedendir ki PS, önümüzdeki bir-iki yılda derinlemesine bir değişime girişmeli; her şeyden önce de çalışanların bir bölümünü yeniden kazanmak için gereken adımları atmalıdır. Bu, eldeki yazıda zikredilmiş –parti programı, aday, ittifaklar, parti örgütlenmesi vb. gibi– tüm boyutların aynı anda ve tutarlı bir yapı içerisinde ele alınması gerekliliğini içerir.

Bu yüzden “sens du peuple”²⁴ (sözcük anlamıyla “halkın hissiyatı” anlamına gelip Michelet’ye göre, örneğin sıradan insanların ortak bilinç ve ruhuna doğrudan erişebilme yetisi gibi anlaşılabilir) denen kavrama yeniden kavuşmak, benzer problemlerle karşılaşma özellikle popülizm belasıyla boğuşan diğer birçok sosyal demokrat parti gibi, PS için de mutlak bir zorunluluktur.²⁵ Fransa’da seçim başarısı ve de esas olarak bu başarının “derinliği”, –yani, sadece Sarkozizm’i safdışı etmenin ötesinde, katılım oranı ve PS politikalarına yönelen desteğin düzeyi– bu kez, 2007’de olduğundan da fazla, emekçi sınıfının desteğini almaya bağlıdır. PS, tüm bu sorunları göğüslemek için en az üç gerekliliği yerine getirmelidir. Bunlardan birincisi programının niteliğidir. Bu kez, geçen seçimde sunulandan çok daha fazlası sunulmalıdır. Eski deneyimden çıkan ders şudur: sunulacak olan program, üzeri genel ilkeler içeren basmakalıp bir deklarasyonla örtülmüş teknik bir program olmamalıdır. Gereken, iddialı bir sosyal programdır. Bu program, çağdaş Fransız toplumunun özgün ve kapsamlı bir analizinin (yani popülist terminolojiye göre elitler ile halk arasındaki kopukluğu özel olarak ele alan) yanı sıra başlıca ekonomik ve sosyal sorunlara yeni ama sağduyuya dayalı ve toplum ve kimliklerle de ilintili çözüm önerileri içermelidir.

İkinci ihtiyaç, solda ulaşılması daima zor olan –Yeşiller’i de kapsayan– birliğin sağlanması ve merkeze doğru açılım gibi ikili bir performanstır. Sarkozizm’in reddi, bu performansın mevcut konjonktürde meydana getirilmesine katkıda bulunacaktır; ama PS artık hem tam

doğru yaklaşımı saptamak, hem de bu yeni stratejiye uygun örgütlenmeyi bizzat tasarlamak durumundadır. Ne var ki, Rue de Solferino’dan (Ç.N.-Solferino Sokağı, Fransız Sosyalist Partisi Genel Merkezi’nin bulunduğu sokaktır) farklı sesler duyulmaktadır. Orada yine eski refleksler ve eski hazırlanmış sol ittifak alışkanlıkları ortaya çıkmış görünüyor. Bunlar –uç sol, Komünistler, Sol Cephe, Sosyalistler, Radikaller, Cumhuriyetçiler, Yeşiller, vb.– grupların bir araya getirilip oylarının toplanarak karşıdaki sağ gruplar toplamının karşısına çıkarılmasını öngörüyorlar. Oysa iki türlü başkanlık seçiminin siyasal dinamiği çok daha karmaşıktır. Örneğin iki adayın karşı karşıya kaldığı ikinci turda, ilk turda uç sağa verilmiş oylar otomatik olarak sağın adayına gitmeyebilir. Bu olgu, özellikle de söz konusu uç sağın aday Ulusal Cephe’nin tarihsel liderinin kızı olup sosyal popülizmi babasından daha da iyi beceren Marine Le Pen olursa haydi haydi geçerli olabilir.

Bütün bunlar, PS’nin 2012’de kazanmak için yapması gereken üçüncü şeyin altını bir kez daha çizmektedir: hem gelecek popülist salvoyu karşılayabilecek hem de mümkün olan en geniş seçmen kitlesini temsil ederek halkı peşinden sürükleyebilecek bir kişiyi seçmek. Bu seçim, PS içinde herkes diğerlerinden daha solda görünme çabasına girip pozisyonların sertleşmesine yol açtığından, ciddi bir sınav niteliğine bürünüyor. Ancak seçim dönemi yaklaştıkça adayların kendilerini cumhurbaşkanlığı adaylığına layık – bir başka deyişle ikinci tura geçmeye yakın– gösterme uğraşları ve mevcut cumhurbaşkanının yeni pozisyon alışları, aralarındaki ideolojik açıklığı muhtemelen daraltacaktır. Bu bağlamda tek dikkat edilecek sorun, önseçimlerin bu geleneksel yeniden sıralanıp düzenlenme süreci üzerinde nasıl bir etkide bulunacağıdır. Gerçekten de, bugüne değin bu ölçekte bir sınavdan geçilmiştir. Bu önseçimler parti dışından katılıma açıktır. Bu itibarla da parti içi iktidarı ele geçirmeye dönük ve kimin gerçekten solda bulunduğuna, solda olmanın belirleyici göstergelerinin neler olduğuna ilişkin tamamen önceden tanımlanmış bir söylem aracılığıyla yönlendirilen bir parti içi mantığa bütünüyle bağlı değildir. Öte yandan bu önseçimlerin, kampanyanın taktik gereksinimleri ve farkları vurgulama zorunluluğu nedeniyle, Amerikan başkanlık seçimlerinde olduğu gibi, adayların hızla radikalleşmelerine yol açması da düşünülebilir.

Avrupa’ya Gelince!

Bugün “bilincin Avrupa bunalımı”²⁶ diye adlandırılabilir bulanıklık –kita üzerinde oraya buraya saçılmış bazı Avrupa karşıtı partiler dışında– tüm Avrupa ülkelerini ve Avrupa partilerini etkisi altına almıştır. Ne var ki, sosyal demokrat partiler bu bunalımdan diğer partilere oranla daha derinlemesine etkilenmişlerdir. Avrupa’nın düzensizleşme süreci ile Avrupa sosyal demokrat partilerinin gerileme döneminin eşzamanlılığı çarpıcıdır. 2009 Avrupa Parlamentosu seçim sonuçları da bunu göstermiştir. Gelişmeler öyle biçimlenmiştir ki, sanki geçtiğimiz 50 yılda Avrupa’nın inşası ve Avrupa Sosyal Demokrasisi’nin tarihsel projesi

24 “Sens” burada Fransızcadaki üç manasıyla da anlaşılabilir: anlam, yön ve his (veya akıl).

25 Bkz. L. Bouvet: “Tackling populism to regain the people”, dipnot 20.

26 P. Hazard’ın ünlü çalışmasına bir gönderme (1961): *La Crise de la conscience européenne* (1680-1715). (Ç.N.- Avrupa Bilinç Bunalımı) Paris: Fayard (İngilizcede *The European Mind 1680-1715* olarak yayımlanmıştır); çağımızın temellerinin (yeniden) atıldığı dönem ile kıyas yoluyla. Bu bunalımın bir analizi için bkz. bölüm “La nouvelle crise de la conscience européenne: l’Europe politique entre nation et fédération. Regards français”, J. Delors ve K. Lamers (ed.) (1998). *France-Allemagne: le bond en avant*. Paris: Odile-Jacob-Notre Europe: 113-180.

el ele birlikte ilerlemiş ve şimdi de ikisi yine birlikte derin bir bunalıma saplanmış. Bu kritik durum, çağdaş Avrupa Sosyal Demokrasisi'nin temellerindeki çelişkiyi gözler önüne serer. Sosyal demokrat partiler, ulusal yapılar içinde kurulup geliştikleri ve oluşturdukları modelin tüm getirilerini orada ürettikleri halde, Avrupa'nın federal yapılanmasının –bir diğer deyişle, ulusal egemenlik kavramını tartışma konusu yapan bir Avrupa'nın– en ateşli savunucularından olmuşlardır.

Gerçekten de sosyal demokrat rejimin ve modelin ulusal bağlamda oluştuğu dönemde (“sosyal sorunlar”, demokrasinin yerleşmesi, uluslaşma –günümüz siyasal anlayışına göre sıkça karşıt kavramlar olmakla beraber– aslında büyük ölçüde eşzamanlı süreçlerdir) Sosyal Demokratlar II. Dünya Savaşı biter bitmez Avrupa'nın inşası için uğraş verenlerin en başta gelenlerindedir. Bunu da, emekçi hareketlerinin tarihine kazınmış enternasyonalist değerler adına ve Doğu ile Batı'nın, “komünizm-liberal kapitalizm” yoluyla karşı karşıya gelme perspektifini dikkate alarak çok karmaşık ve incelikli bir süreç bağlamında yapmıştır. Ancak Avrupa'nın bu yönelişi, dayanışma anlayışının ocağı olan ulus devletin koruyucu ve meşru –demokratik– yapısının da çözülmesini beraberinde getirmiştir. Oysa dayanışma, sosyal demokrasi modelinin temel ilkesidir. Sosyal Demokratlar, Avrupa'ya ilişkin iddia ve özelemlerini gerçekleştirme yolunda, merkezdeki ve sağdaki Hıristiyan demokratlarla işbirlikleri oluşturmuşlardır. Kendilerini bir tür şizofreniye hapsederek, hiç kuşkusuz ki pragmatik ama özünde (ekonomik açıdan) liberal bir Avrupa vizyonunun yolunu açmışlardır. İnşa edilen Avrupa, öngörülebilir bir gelecekte kıta çapında bir siyasal Avrupa kurma olanaksızlığına yanıt olarak sınırları bulunmayan bir piyasanın oluşturulmasına razı olmuştur. Bu liberalizmle –kimi zaman haklı nedenlerle, kimi zaman da yanlış gerekçelerle– uzlaşan Sosyal Demokratlar, böylece (üstelik gerçek bir sosyal ve siyasal Avrupa kurma savaşında da başarılı olmaksızın) kendi elleriyle kendi toplumsal tabanlarını ve kuramsal meşruiyetlerini yıkmışlardır.

Avrupa Sosyal Demokrasisi'nin bu ilk paradoksuna bir ikincisi daha eşlik etmektedir: Gelecekte –küreselleşmenin yarattığı sorunlar veya ulus devletlerin çaresizliği karşısında– sosyal demokrasi modeline yakından benzeyen bir şeyler oluşturmak istendiği takdirde bunun gerçekleştirilebileceği tek zemin şu anda yine Avrupa'dır. Etkin piyasa düzenlemesi, zenginliğin daha hakça dağılımı, ileri demokrasi ve herkese daha geniş özgürlük için yeni umutlar, ancak verimli ve birleşik ve de sosyal demokrat değerlerin iddialarını ortaya koyabilecekleri bir ekonomik, siyasal ve toplumsal alan oluşturularak başarılmalıdır. Böyle bir alanın ise Avrupa olduğu besbellidir.

Küreselleşmenin “hasta adamı” Avrupa Birliği'nin bugünkü durumu, Avrupa'nın bir tür yeniden yaratılmasını açıklıkla gösteriyor. Bu, antlaşmalar Avrupasının ve “küçük adımlar” politikasının ve de şimdiye değin uygulanagelen işlevselci yaklaşımın ötesinde bir yeni siyasal süreç olmalıdır. Böyle bir “ileriye sıçrayış”²⁷ ancak federal Avrupa yönünde ve daha ziyade siyasal anlamda gerçekleşebilir. Bu ise, bırakınız gelecekteki genişlemeleri (Sırbistan, Türkiye, vb.) günümüzün 27'li AB'sinden çok daha sıkı ve entegre bir yapı gerektirir. Basit bir deyişle Avrupa'yı başka bir düzeyde (–post nasyonal–/ulus sonrası) yeniden kurarak o bünyede sosyal demokrat hükümet tarzları ve sosyal demokratik modellerin temel unsurlarını oluşturmak için şu koşullara ihtiyaç vardır: bir yandan eğitim düzeyi ve yaşam standartları yükseltilirken demokrasi pratiğinin yaygınlaştırılması; siyasal yapı (dün ulus, yarın Avru-

pa) bünyesinde fiilen yer alanlar arasında meşru ve kabul edilmiş bir dayanışma temelinde herkes için sosyal adalet;²⁸ piyasayı düzenlemeyi, zenginliğin yeniden dağılımını, yurttaşlarının fiili korunmasını sağlayabilecek etkili bir güçle donanmış demokratik, meşru bir siyasal iktidar.

Sosyal demokrasinin siyasal güçleri şu anda bu iddia ile yüzleşmektedir. Son yıllarda PES bünyesinde, özellikle de Avrupa Parlamentosu seçimleri için ortak bir seçim programı yayımlamak yoluyla gösterilmiş çabalar bu alanda bir ilk adım oluşturmaktadır. Ancak bunlar yeterli olmaktan uzaktır. PS, Avrupa'ya ilişkin yukarıda sergilenmiş bölünmeleri yüzünden bu alanda ileri düzeyde düşünce üretimine girişmemektedir. Parti, öncelikle kendi içinde varlığını sürdüren iki vizyon arasında bir tercih yapmak durumundadır. Cumhurbaşkanı adaylığı için yapılacak seçimin galibi, hele cumhurbaşkanlığına da gelirse, ulaşacağı otorite ve meşruiyet sayesinde partinin de 2005 yılında Avrupa Anayasası tartışmaları yüzünden yaşadığı bölünme travmasını atlatıp bu sayfayı kapatmasına yardımcı olabilecektir. Bu alanda kendi görüşleri doğrultusunda yapacağı tercihler, tıpkı François Mitterrand ve Jacques Delors'un 1980'lerde kişisel Avrupa vizyonlarını Sosyalistlere benimsetmiş olmaları gibi, önümüzdeki yıllarda partinin Avrupa politikasını belirleyecektir.

Sonuç

2012 seçimi için PS açısından izlenecek yol daha şimdiden bellidir. Sosyalist aday dışında solda ciddi bir rakip yoktur, sağ ise Sarkozy'nin cumhurbaşkanlığı döneminde zayıflamış ve boşa çıkardığı umutlar yüzünden sarsılmıştır. Yine de Sosyalistler –ve onlarla birlikte solun geri kalan kesimi– seçimi kazanacaklarsa, Fransız seçmenine salt bir hükümet değişikliği perspektifi değil ülke için bir program sunmalıdırlar. Ortaya çıkaracakları program, 2011 sonbaharında yapılacak ve PS'nin cumhurbaşkanı adayını ve de yüksek olasılıkla solun ikinci turdaki adayını belirleyecek önseçime kadar kamuoyuna, söz konusu programı savunabilecek bir kişi tarafından taşınacaktır. İyi bir program ve iyi bir aday: şu an ile seçim günü arasındaki sürede PS'nin işi bu olacaktır. Ondan sonra da iyi bir kampanya yürütülmelidir. Bu program, bu aday ve bu kampanya Fransız halkına göstermelidir ki, Sosyalistler –muhalefetleyen benimseme eğiliminde olup hükümete gelince unutuverdikleri sol retorik dışında– geçmiş hatalarından dersler çıkarmışlardır ve iktidarı inançları doğrultusunda politikalar izlemek üzere devralmaya hazırdırlar. Bu yolla iktidarı ellerinde tutabilecek ve bugün Fransa'nın ve Avrupa'nın karşılaştığı ciddi zorluklarla başa çıkabileceklerdir. Bunu başarabilmek için önlerinde iki öncelikli yol vardır: emekçi sınıfının taleplerini her alanda dikkate almak – Sosyalistler “sens du peuple” ile yeniden buluşmalılar– ve Avrupa boyutunda yeni bir konum edinmek. Geçmişte sıklıkla birbirinin karşıtı gibi görünmüş olan bu iki gerekliliğin

28 Bu nokta makalemizde ayrıntılı biçimde açıklanmıştır (2008): “L'avenir du principe de solidarité au sein de l'UE: solidarité nationale ou européenne?”, M. Koopmann ve S. Martens (ed.): *L'Europe prochaine. Regards franco-allemands sur l'avenir de l'Union européenne*. Paris: L'Harmattan: 167-76. Ayrıca Almanca çevirisi de mevcuttur: “Die Zukunft des Solidaritätsprinzips in der EU: Nationale oder europäische Solidarität?”, M. Koopmann ve S. Martens (ed.) (2008): *Das kommende Europa, deutsche und französische Betrachtungen zur Zukunft der Europäischen Union*. Nomos, DGAP-Schriften zur Internationalen Politik: 165-74.

27 a. g. e.

birbirine bağdaştırılması isteniyorsa, daracık bir yolda beceriyle yürünecektir. Bu, şu anda Fransa'nın ve bir bütün olarak Avrupa'nın sosyal demokrasisi için izlenebilecek tek yoldur.

Kaynakça

- Baumel, L. ve L. Bouvet (2003): *L'Année zéro de la gauche*. Paris: Michalon
- Becker, J.-J. ve G. Candar (eds.) (2004): *Histoire des gauches en France*. Paris: La Découverte, 2 cilt.
- Bergounioux, A. ve G. Grunberg (2005): *L'Ambition et le remords. Les socialistes français et le pouvoir (1905-2005)*. Paris: Fayard.
- Bréchon P. (ed.) (2005): *Les Partis politiques français*. Paris: La Documentation française, "Etudes".
- Brustier, G. ve J.-P. Huelin (2009): *Recherche le Peuple désespérément*. Paris: Bourin Editeur.
- Conan, E. (2004): *La Gauche sans le peuple*. Paris: Fayard.
- Hatzfeld, H., J. Mischi ve H. Rey (eds.) (2007): *Dictionnaire de la gauche*. Paris: Larousse.
- Lefebvre, R. ve F. Sawicki (2006): *La Société des socialistes. Le PS aujourd'hui*. Bellecombe-en-Bauges: Editions du Croquant.
- Miquet-Marty, F. (2010): *La Guerre des gauches n'aura pas lieu*; Fondation Jean-Jaurès.
- Rey, H., F. Subileau ve C. Ysmal (1999): *Les Adhérents socialistes en 1998*. Paris: Cahiers du CEVIPOF (Sciences Po).
- Rey, H. (2004): *La Gauche et les classes populaires. Histoire et actualité d'une mésentente*. Paris: La Découverte

İngilizceden çeviren Aydın Cıngı

"Herkes Bizimle Buraya!"¹

Kuzey Modeli ve Kızıl-Kızıl-Yeşil Koalisyonu – Uyarlanabilir Bir Başarı Modeli mi?

WOLFGANG BIERMANN / KRISTINE KALLSET

NORVEÇ İŞÇİ PARTİSİ (DET NORSKE ARBEIDERPARTI, DNA: YA DA DAHA YAYGIN ADIYLA: ARBEIDERPARTIET, AP)

Resmi web sitesi:	http://arbeiderparti.no
Parti lideri:	Jens Stoltenberg
Tarih:	1887'de Arendal'da kuruldu. 1907'den beri Storting'de (Norveç Parlamentosu) temsil edilmektedir. AP, Mart 1935'ten Nisan 1945'e kadar Johan Nygaardsvold'un başkanlığında, Çiftçi Partisi (Bondepartiet) ile birlikte iktidardaydı. Nisan 1941 ve Mayıs 1945 arasındaki Alman işgali altında ortadan kaldırılacak olan refah devletinin temelleri bu iktidar döneminde atıldı. Parti, işgal döneminde Londra'dan direniş hareketini yönetti. 1945 ile 2010 arasında toplam 45 yıl iktidardaydı.
SE ve ASP üyeliği:	1932'den beri Sosyalist Enternasyonal, 1999'dan beri Avrupa Sosyalistleri Partisi üyesi.
Parti üyeliği:	2009: 50.269 1999: 61.327
Parlamento seçim sonuçları:	2009: %35,4 (64 milletvekili) 2005: %32,7 (61 milletvekili) 2001: %24,3 (43 milletvekili) 1997: %35,0 (65 milletvekili)
Hükümete katılım:	2005: Hükümette; başbakan Jens Stoltenberg 2000-2001: SV ve SP ile koalisyon hükümetinde; başbakan Jens Stoltenberg

1 "Alla skal med" ("Herkes bizimle buraya"), Norveç İşçi Partisi'nin 2005'ten beri temel sloganıdır.

2001 Seçim Felaketinden Sosyal Demokrasi'nin 2005'teki Yeniden Doğuşuna

Norveç'te neler oluyor? Pek çok Avrupa ülkesinde sosyal demokrasi debelenirken, Norveç Sosyal Demokratlarının sol koalisyonu ve başarılı reform politikaları, 2005 ve 2009 seçimlerinde onay görmüş bulunuyor.

Bütün bunlar, sosyal demokrat kazanımlara kaynak sağlayan petrol yüzünden mi mümkün olabildi? Norveçli bakış açısından bu sorunun cevabı kesin bir "hayır"dır. Çünkü petrol fonunun en fazla yüzde dördü devlet bütçesine gidebilir²; kalanı ise uluslararası fona gitmektedir (petrol fonu, Norveç hükümetinin emekli fonunu oluşturan iki devlet yatırım fondan birisidir).

Merkez sağ partiler, vergi ve katkılarda kesinti sağlamak için yine "petrol argümanı"na başvurdu; ama öte yanda son iki seçimde de, sol-kızıl koalisyon ortaklarıyla birlik olan sosyal demokrat "devlet ve vergi partisi" karşısında yenilgiye uğradılar.

2001 yılında "Norveçli Tony Blair" Jens Stoltenberg başkanlığındaki Norveç İşçi Partisi (DnA), yüzde 24,4'lük bir oy oranı ile son 77 yılının en büyük seçim yenilgisini yaşadı.³ Bunun ardından AP, kamuoyu yoklamalarında daha da gerilere, yüzde 15'e kadar düştü.⁴ Bu sırada parti lideri ve eski başbakan Thorbjørn Jagland'ın taraftarları ile başbakanlığı kaybeden ama meclis grubuna başkanlık eden Jens Stoltenberg'in taraftarları arasında şiddetli bir iç tartışma yaşanmaktaydı.

Ancak 2004'ten itibaren AP, hem geleneksel değerlere ve sosyal demokrat politikalara dönerek hem de sendikalarla işbirliği içinde "Kuzey refah devleti"ni daha da geliştirerek, programına ve örgütlenmesine yeni bir biçim vermeyi başardı.

Bu süreçte AP muhalefet grubu, ilk kez olarak Sosialistisk Venstreparti⁵ (Sosyalist Sol Parti – SV) ve Senterparti⁶ (Merkez Parti – SP) ile ortak bir program hazırladı ("Anlaştığımız 155 Nokta"). AP, koalisyonun seçim kampanyasının önderliğini yaptı, Eylül 2005'te yüzde 32,7 oranında oy alarak seçimleri kazandı ve mecliste oluşturduğu Kızıl-Kızıl-Yeşil çoğunluğu ile merkez sağ koalisyonunu düşürdü. Kızıl-Kızıl-Yeşil koalisyonu, Eylül 2009 seçimlerinde seçmenden yeniden onay aldı.

Dışarıdan gözlemciler için olduğu gibi, Norveç İşçi Partisi için de şu sorular ortaya çıkmakta: Norveç Kuzey Modeli devam edebilir mi ve nasıl devam edebilir; yine bu model Avrupa'da başka ülkelere ve başka sosyal demokrat partilere uyarlanabilir mi ve na-

2 "Statens Pensjonsfond Utland"dan ("Devlet Emekli Fonu – Global") alınan ortalama vergi gelirleriyle sınırlıdır (sözü edilen yüzde dört).

3 AP, 1924 yılındaki milletvekili seçimlerinde yüzde 18,4 oranında oy almış, daha sonraları ise daima yüzde 30'u aşmıştır (2001 seçimleri hariç).

4 Bilgiler DnA'dan görüşülen kişilerden alınmıştır.

5 SV 1961 yılında AB ve NATO'ya muhalif eski Sosyal Demokratlar tarafından Sosialistisk Folkeparti (SF/Sosyalist Halk Partisi) olarak kuruldu. Parti 1975 yılında eski Komünistlerin ve başka sol grupların katılımıyla güçlendi ve Sosyalist Sol Parti adını aldı.

6 SP, seçmen kitlesi kırsal alanlarda bulunan, geleneksel bir muhafazakâr-yeşil partidir.

sıl uyarlanabilir?⁷ Bu çalışma, bu soruları yanıtlamaya ve böylece Norveç'in "öğrenilmiş dersleri"nin yaygınlaştırılmasına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Tarihsel Arka Plan

AP, 1945'ten bugüne kadar, yaklaşık 45 yıl iktidarda kaldı ve altı başbakan çıkardı: Einar Gerhardsen, Trygve Bratteli, Odvar Nordli, Gro Harlem Brundtland, Thorbjørn Jagland ve şimdi de Jens Stoltenberg. merkez sağ hükümetlerin ifade ettiği nispeten kısa süreli kesintiler dışında sosyal demokrat hükümetler, sendikalarla işbirliği ve Sosyal Demokratları ve sendikacıları bir araya getiren Kuzey işbirliği komitesi SAMAK'la tartışma içinde, Kuzey refah devletinin temellerini attı.

"Kuzey modeli"nin ilk temel reformları, Bratteli'nin (1971/72 ve 1973/1976) ve Nordli'nin başbakanlığındaki sosyal demokrat hükümetler zamanında başlatıldı. *Kuzey refah devleti*, vergiler tarafından finanse edilecek ve aile desteği ve sosyal yardımdan bağımsız olarak tüm kayıtlı vatandaşlara yeterli bir yaşam standardı sağlamak üzere tüm temel düzenlemeleri garanti edecekti. Diğer şeyler yanında bu devlet, aşağıdaki araçlarla gerçekleştirilecekti:

- ▶ Vergi finansmanlı "parasız" halk sağlığı,
- ▶ "Bismarck tipi" okul sistemi ve engelliler ve özel ihtiyaçlı çocuklar için açılmış okullar yerine, tüm çocuklar için 10. sınıfa kadar tek tip ve bütünlüklü bir eğitim sisteminin oluşturulması,
- ▶ Çocukların tam gün bakımının tedrici bir şekilde oluşturulması – örneğin anne ve babaları tam zamanlı çalışan çocuklar için, ergenliğin ilk dönemine kadar hizmet verecek gündüz bakım servisleri gibi,
- ▶ Anne ve babalarından tamamen bağımsız olarak, reşitlik yaşına ulaşmış tüm gençlerin akademik eğitimlerine eğitim kredileri ve burslar yoluyla destek,
- ▶ Gelirle bağlantılı yasal emeklilik aylığı dışında, sadece ikamet etme koşullu, devlet tarafından ödenecek asgari yaşlılık aylığı ("Volkspension" ya da "ulusal emeklilik aylığı"),
- ▶ Sosyal desteğin, (nispeten yüksek) KDV biçimindeki tüketici vergileri ve günlük dildeki "günah vergileri" (örneğin araba, alkol, tütün, şeker vb. ile ilişkili vergiler) aracılığıyla finanse edilmesi.

Kuzey refah devleti, bu esaslar üzerinde 1970'lerin sonlarında inşa edilmiş oldu. 1986-1996 yılları arasında Gro Harlem Brundtland'ın başbakanlığında AP azınlık hükümeti, reform sürecini daha da ilerletti. Söz konusu reform süreci, Gro'nun 1996'daki istifasından sonra bile, büyük ölçüde yine İşçi Partisi tarafından belirlenmeye devam etmiştir.

7 Kuzey deneyinin uyarlanabilirliğine ilişkin daha ileri bir kanıt da, 2011 yazında Davos'ta düzenlenecek Kuzey modelinden "Öğrenilen Dersler" ana temalı bir toplantı için, Dünya Ekonomik Forumu'ndan yapılan davettir ("Ber verden se mot Skandinavia" / "Dünya İskandinavya'ya baksın", *Aftenposten*, 20 Haziran 2010; ayrıca bkz.: "Danmark bliver darling på Davos-møde" / "Danimarka Davos zirvesinin sevgilisi oluyor"), *Business.dk*, 16 Haziran 2010.

Gro'nun Norveç başbakanlığından istifası, doldurulması zor bir politik boşluk ortaya çıkarmıştır. Ama öte yanda Kuzey refah devletinin, modern Norveç toplumunun temellerine nüfuz ettiği de söylenebilir.

25 Ekim 1996'da istifa eden Gro Harlem Brundtland'ın yeri, daha önce 1992'de toplanmış olan AP konferansında onun yerine parti başkanı seçilmiş bulunan Thorbjørn Jagland tarafından doldurulmuştur.⁸ Jagland, AP'nin oyların yüzde 35'ini aldığı Eylül 1997 seçimlerinden sonra başbakanlıktan istifa etti. Çünkü Jagland, başbakanlığı sürdürmek için, bir önceki seçimde (Brundtland başkanlığı altında gerçekleşen) yüzde 36,9'luk seçim sonucuna ulaşma koşulunu kamuoyuna açıklamıştı.

Bu durumda Kristelig Folkeparti (KrF/Hıristiyan Halk Partisi) başkanı Kjell Magne Bondevik, 17 Ekim 1997 tarihinde Merkez Parti (SP) ve Venstre (V/Liberal Parti) ile ilk azınlık koalisyon hükümetini kurdu. Kjell Magne Bondevik, bir doğal gazlı enerji santralının inşası görüşmeleri sırasında, AP ve muhafazakâr parti Høyre'nin (H, "Sağ" parti) desteğini alamayarak çoğunluğu yitirmesi nedeniyle 17 Mart 2000 tarihinde istifa etti. Bunun ardından AP meclis grubu başkanı Jens Stoltenberg, değişken bir meclis çoğunluğu koşullarında çalışmak zorunda kalacak olan AP azınlık hükümetinin başkanı olarak göreve başladı.

Eylül 2001'de AP, yüzde 24'lük bir oy oranı ile, -SPD'nin sekiz yıl sonra yaşayacağına benzer bir şekilde- tarihindeki en ağır seçim yenilgisini yaşadı. İlk bakışta bu, Gro Harlem Brundtland'ın istifasının ardından ortaya çıkan politik boşluğun teyidini düşündürmekteydi. Ama bu durumda da, Brundtland'ın politik mirasının sadece dört yıl sonra yeniden canlanması nasıl açıklanabilir?

2010 yılındaki Norveç İşçi Partisi'nin Analizi

Gerçekten de Gro Harlem Brundtland, ardında sadece politik bir boşluk değil, Norveçlilerin çoğunluğunun kendilerini özdeşleştirdikleri bir politik miras da bırakmıştı. Bu durum, hem onun daha genç ve tecrübesiz haleflerinin yol açtığı geçici hayal kırıklığını hem de 2001 sonrasında İşçi Partisi'nin üzerlerinde yeniden inşaya muktedir olduğu sağlam temelleri de açıklamaktadır. Norveç İşçi Partisi'nin (2010) mevcut durumunu anlamak için şu aşğıdaki noktalar incelenecektir:

- ▶ Brundtland'ın attığı temeller: efsanevi AP lideri ve hükümet başkanı Gro Harlem Brundtland'ın sağlam performans sicili (hiç kuşkusuz Willy Brandt'inki ile kıyaslanabilir),
- ▶ Kriz yılı 2001'de yaşanan seçim yenilgisi,
- ▶ 2000/2001'de kısa süreli Stoltenberg hükümeti sırasındaki politik ve pratik zaafılar; muhalefetteki AP'nin, Kızıl-Kızıl-Yeşil koalisyonunun kuruluşuna olanak veren politika dönüşümü,
- ▶ 2005'ten itibaren AP'nin, "Soria Moria Deklarasyonu" temelindeki Kızıl-Kızıl-Yeşil koalis-

8 Gro Harlem Brundtland çok önemli bir parti lideriydi; 1992'de bu görevden ayrılması tamamen kişisel ve ailevi nedenlerden ötürü gerçekleşmiştir.

yonu hükümet programını uygulamadaki performans sicili,

- ▶ 2005/2009 arasında AP içinde yaşanan değişimler ve bu dönemde AP'nin karakteri ve toplumsal kabulü.

Brundtland Temelleri: Dev Başarı ve Dev Yük

Norveç toplumunun sürdürülebilirliği, modernliği ve entegrasyon kapasitesinin temelleri, Brundtland liderliği altında atılmıştır. Bu konu, Norveç Sosyal Demokrasisi için özel bir övünç kaynağıdır. Söz konusu temeller, kadınların Norveç toplumu içindeki rollerinin örnek gelişmesini de içermektedir.

Bu konudaki yaygın yanlış anlaşımaların tersine, Norveç'te var olan Kuzey refah devletinin en önemli ekonomik temeli –ve sonucu–, "petrol geliri" değil, büyük ölçüde Brundtland döneminde gerçekleştirilen reformların verdiği sonuçlardır:

- ▶ En çarpıcı ilerlemeler, Gro Harlem Brundtland'ın başbakanlığını yaptığı 1986-1989 ve 1990-1996 yıllarındaki bir dizi azınlık hükümeti sırasında gerçekleştirildi. Kendisi de dört çocuk annesi olan Gro Harlem Brundtland, tam istihdama ilişkin tüm engellerin, çalışma yaşamında gerçekleştirilecek kadın-erkek eşitliği aracılığıyla ortadan kaldırılmasını ve böylelikle aile ile çalışma yaşamını tam anlamıyla barıştırmayı istemekteydi.
- ▶ Söz konusu reformlar, onun hükümeti tarafından "emek çizgisi" bayrağı altında ve sendikalarla sürekli danışma süreci içinde yürütüldü.
- ▶ İş olanaklarını artırmak üzere alınacak tedbirler, devlet tarafından finanse edilecek şu düzenlemeleri de içermekteydi: Doğumdan itibaren 18 ile 46 hafta boyunca tam ücret ödenmesi (52 hafta ödenmesi durumunda ücretin yüzde 80'i), tam günlük kreş ve okullar, parti yönetiminde, kamu şirketlerinde ve kamu yönetiminde kota düzenlemeleri.
- ▶ Brundtland'ın "emek çizgisi", daha fazla vergi reformunu, evli çiftlerin her ikisi için de geçerli olacak çalışma teşviklerini, yatırıma bağlı olmayan durumlardaki vergiden muaf tutmaların ilgası ile birlikte daha düşük kurumsal vergileri de kapsamaktaydı.
- ▶ Çalışma esnekliğine ilişkin engellerin ortadan kaldırılması (örneğin, geçici işsizlik, staj ya da part-time çalışmanın emekli maaşını düşürmesini önlemek üzere, 40 yıllık çalışmanın en "iyi" 20 yılını temel alan gelire bağımlı en yüksek emekli maaşı).

Sendikalarla anlaşma içinde Brundtland hükümeti, 1992 yılında şirket ve toplu sözleşmelerle ilgili bir yasayı parlamentodan geçirdi. Buna göre tüm şirket ve toplu sözleşme tedbirleriyle ilgili olarak, bunların iş olanaklarını geliştirip geliştirmedikleri açısından test edilme ve bu olanakları geliştirmeyen tedbirler için değiştirilme zorunluluğu getirilmektedir.⁹

9 Bkz.: Wolfgang Biermann (2004): "Umbau des 'Nordischen Wohlfahrtsstaates'" ('Kuzey refah devleti'nin yeniden inşası) Norveç-Alman Willy-Brandt Vakfı tarafından düzenlenen toplantı için arkaplan çalışması, "Aus der tiefen Krise in den Höhenflug – Wie reformiert man in Skandinavien?"(Derin krizden öforiye – İskandinavya'da reforma yaklaşım nedir?) (28 Ocak 2004): www.willy-brandt-stiftung.de/htmldocs/umbau.pdf.

On yıl içinde bu politikaların gözle görülür sonuçları olmuştur ve etkileri bugün de devam etmektedir: Brundtland reformlarının sonucu olarak örneğin şu gelişmeler yaşanmıştır:

- ▶ Çalışan kadın oranı 1970 yılındaki yüzde 40 iken, 1997 yılında yüzde 75,3'e yükselmiştir.
- ▶ Çalışan 60-64 yaşlarındaki kadın oranı 1970 yılında yüzde 37 iken, 2002 yılında yüzde 45'e yükselmiştir.
- ▶ Çok amaçlı okulların açılması ile okul mezuniyet oranı 2007 yılında yüzde 70'e ulaşırken; Oslo'da müslüman kızlar için bu oran 2009 yılında yüzde 80 gibi bir orana ulaşmıştır.
- ▶ Kadın başına doğurma oranı 1,9 çocuk dolaylarındadır; sorumlu yönetici konumunda bulunan Norveçli kadınlar için üç ya da daha fazla çocuk sahibi olma oranı, nüfus ortalamasından daha yüksektir.¹⁰

Gro Harlem Brundtland Ekim 1996'da kişisel nedenlerle istifa ettiğinde, ardında AP'nin –uluslararası karşılaştırma açısından da– övünç duyabileceği bir tarihsel miras bırakmıştır. Ancak halefleri için o, izlenmesi neredeyse imkânsız bir eylemi temsil etmektedir.

Bu başarı, Norveç İşçi Partisi'nin daha sonra yaşayacağı krizi olduğu gibi, partinin yeniden doğuşunu da bir ölçüde açıklamaktadır.

2001 Kriz Yılı – Kamu Nezdinde Güven Kaybının Nedenleri Olarak Politika Belirsizliği ve Pratik Zaaflar?

2001 seçim felaketi, özellikle sendikalar ve pek çok çekirdek seçmen söz konusu olduğunda, aynı anda hem güncel, hem politik hem de “kültürel” nedenlere dayanmaktaydı.

Sosyal demokrat politikaların başarısı, Kjell Minge Bondevik'in (1997-2000 ve 2001-2005 yılları arasındaki) muhafazakâr hükümetleri sırasında da sorgulama konusu edilmişti. Ancak Tony Blair liderliğindeki Yeni İşçi Partisi'nin büyük seçim zaferi, Üçüncü Yol'un etkisini Norveç'e kadar getirdi. Schröder/Blair çalışmasında yer alan ve sosyal demokrat hükümet başkanlarının Avrupa zirvesinde kabul edilen formüller, Norveç medyası tarafından da övgüyle layık bulunmuştu.

Her ne kadar Norveç İşçi Partisi liderliği Üçüncü Yol'u resmen kabul etmemiş ve Kuzey refah devletini reddetme gibi bir niyet taşımamış da olsa, 2000 baharında meclis grubu başkanı seçilen ve Mart 2000'den itibaren başbakanlığı üstlenen Jens Stoltenberg, Oslo medyası tarafından “Norveçli Tony Blair” olarak tanımlanmaktaydı.

Medyanın bu yaklaşımı, sendikacılar ve İşçi Partisi'nin bazı kesimlerinde, sosyal demokrat değerlerin terk edileceğine ilişkin korkular uyandırdı. Devlet yardımları yerine kişisel so-

¹⁰ Bkz.: “Rike kvinner føder mest”, in *Dagsavisen*, 27 Mayıs 2003 (“En ny undersøkelse (...) slår i hjel myten om at kvinner velger mellom karriere og barn. I stedet er det slik at kvinner med høy lønn oftere får barn nummer tre enn lavtlønte medsøstre.” (“Yeni araştırmalar [...] kadının kariyeri ile çocuk arasında bir tercih yaptığı mitini parçalamıştır. Tersine onun yerine yüksek gelirli kadınlar, daha düşük ücretli kızkardeşlerine göre çok daha sık bir şekilde üçüncü çocuğa karar vermekteler.”))

rumluluk ve “piyasanın tahsis işlevi” üzerine yapılan vurgular, küresel düzeydeki finansal ve ekonomik hareketlerin liberalizasyonu üzerine tartışma, kaçınılmaz bir şekilde sendikaların uzakta tutulması ve merkez sağa sempati sonucunu doğurdu.

Stoltenberg'in kısa başbakanlığı sırasında, hastalık yardımı sistemi içinde ücretsiz hastalık izinlerinin kesilmesi üstü örtülü bir biçimde –ki bu daha sonra medyaya sızmıştır– gündeme getirildi. Bu niyet, sendika federasyonu Landsorganisasjonen i Norge (LO) ve onun lideri Yngve Hågensen ile büyük bir çatışmaya yol açtı. Statoil'in kısmi özelleştirilmesi için enerji bakanı Akselsen tarafından yapılan bir öneri ise, AP içinde şiddetli bir direniş ve 1970'lerde sanayi bakanı iken ulusal petrol kaynaklarını uluslararası petrol gruplarından korumak üzere Statoil konseptini geliştirmiş bulunan Finn Lied'in protestosuyla karşılaştı.

Bu ve diğer tartışmalar, parti içinde ve seçmenler arasında belirsizliklerin doğmasına yol açtı. Bu durum, Stoltenberg'in kısa süreli başbakanlığı sırasında AP içinde “gelecekçiler” (parti başkanı Thorbjørn Jagland'a bağlı olanlar) ile “modernleştirmeçiler” (Jens Stoltenberg'e yakın olanlar) arasında şiddetli bir çatışmaya neden oldu. Bütün bu gelişmeler, Eylül 2001 seçimlerinde AP seçmenlerinin partiden uzaklaşmasına önemli katkıda bulunmuştu.

Seçmen davranışındaki değişikliğin analizi, İşçi Partisi'nin seçmenleri karşısındaki dramatik konumunu net bir şekilde ortaya çıkarmaktadır.¹¹

2001 seçimleri AP için, özellikle genç seçmenlerin partiden kitlesel olarak uzaklaşmasını temsil etmektedir: 29 yaşın altındaki seçmenlerin sadece yüzde 11'i AP için oy kullanmıştır; 1996'da bu oran yüzde 18'dir. Öte yanda Sosyalist Sol Parti (SV) genç seçmenlerin yüzde 26'sının, Muhafazakâr Høyre (H) –“Sağ Parti”– ise yüzde 28'inin oyunu almıştır.¹²

Merkez İstatistik Ofisi'nin (SSB) 2001 seçimlerindeki oy değişimi analizinde şunlar söylenir: “Bu seçimde başka bir parti için oy veren ya da seçime katılmayanların oranı yüzde 44'e çıkmıştır. Seçime katılmayanlar bir kenara bırakıldığında ise, başka bir parti için oy verenlerin oranı yüzde 37 olarak ortaya çıkar” (Valgundersøkelsen 2001, Rapportør 2003/14, Statistisk sentralbyrå 2003: 19).

1997'de AP'ye oy verenlerin sadece yüzde 56'sı 2001'de aynı partiye oy vermişlerdir. AP seçmenlerinin yüzde 13'ü Sağ Parti'ye, yüzde 10'u SV'ye yönelmiş, yüzde 12'si ise seçimlere katılmamıştır. Bunu karşılık SV seçmenlerinin yüzde 73'ü, Høyre seçmenlerinin ise yüzde 69'u partilerine sadık kalmışlardır.

AP'nin, partinin çekirdek seçmenleri olan LO sendikası üyeleri arasındaki oy kaybı özellikle yüksektir: sendika üyelerinin sadece yüzde 32,8'i AP için oy kullanmıştır; bu oran 1997'de 53,8'dir. Görülmektedir ki, AP'nin eski sendikalı destekçileri, kendilerini “ihanete uğramış ve satılmış” olarak hissetmişlerdir.

¹¹ Bu konuda bkz.: Bernt Aardal, Henry Valen, Rune Karlsen, Øyvind Kleven and Tor Morten Normann: “Valgundersøkelsen 2001”, *Dokumentasjonsrapport, Rapportør*, 2003/14, Statistisk sentralbyrå 2003: 19 ff.

¹² Bu konuda bkz.: Figure 5.2, *Valgundersøkelsen 2001, Rapportør* 2003/14, Statistisk sentralbyrå 2003: 21.

AP'de Politika Değişimi – Üçüncü Yol'dan Tekrar Kuzey Modeli'ne ve Kızıl-Kızıl-Yeşil Koalisyonuna Dönüş

Seçim yenilgisinden sonra partide daha ileri düzeyde tartışmalar yaşandı. Örneğin İşçi Partisi'nin Kuzey Norveç Sør-Trøndelag örgütü, parti içine yönelik bir metin hazırladı. Bu metinde partinin birliği ve yenilenmesi çağrısı ile birlikte, iletişim eksikliği, AP liderliğinin haddini bilmeyişi ve basında sözü edilen kamu hizmetlerinin özelleştirilmesi planlarının eleştirisi yer almaktaydı. "Mitt Arbeiderparti" (Benim İşçi Partim)¹³ sloganı altında kaleme alınan –ve daha sonra Fylke-Arbeiderparti Sør-Trøndelag¹⁴ tarafından da benimsenen– bu metin, AP'nin, yenilenme ve kapsayıcı bir parti olma yönünde ilerlemesini talep etmekteydi. Söz konusu metne göre bu ilerleme, toplumun, sosyal politikaların ve refah politikasının gelişmesine katkıda bulunacak olan, vergilerle finanse edilecek bir "kolektif çözümler" politikası çerçevesinde yürütülmeliydi.¹⁵

Jens Stoltenberg'in 2002 baharında AP lideri seçilmesinden sonra partinin politik değişimi, AP genel sekreteri Martin Kolberg ile yakın işbirliği içinde hızlandı. Yaşanan değişim gerçekten kapsamlıydı. Söz konusu olan, kelimenin gerçek anlamında bir "Norveç istisnası"ydı; çünkü Brundtland temelleri üzerinde bir insanın gerçekleştirilmesi mümkün olmuştur ve sendikaların güçlü desteğine dayanılmaktaydı.

Avrupa'daki diğer sosyal demokrat partiler, çaresiz bir biçimde seçmen tabanlarının erimesi ve kamusal tartışmayı belirleme konusundaki yeteneksizlikleriyle mücadele etmekte, sol politik duruşlarından vazgeçmekte ve sosyal güvenlik sistemlerinin finansmanı problemleri ile karşısında kesintiler, daha küçük devlet ve daha fazla kişisel sorumluluk yolunu izlemekteydiler. Jens Stoltenberg'in 2002'de liderliği ele alışından sonra ise Norveç İşçi Partisi, sosyal demokrat "Kuzey Modeli"nin daha da geliştirilmesi yolunda tam anlamıyla zıt bir yol önerdi.

Bu yol özetle şu anlama gelmekteydi:

- ▶ Sendikalarla anlaşma ve yakın işbirliği,
- ▶ Kamu hizmetlerinin özelleştirilmesinin reddedilmesi; bunların daha az bürokrasi ve daha fazla verimlilikle geliştirilmesi,
- ▶ Devlet işletmelerinin güçlendirilmesi ve stratejik yönelişine ilişkin görevlerin net bir şekilde belirlenmesi,
- ▶ Lüks tüketim vergisinde ve "günah" vergilerinde kesinti yapılmaması; bunların yerine, buralardan gelecek gelirlerin kamu hizmetlerinin genişletilmesi ve geliştirilmesinde kullanılması.

13 2005 yılından itibaren "MittArbeiderparti" sloganı, AP üyelerinin seferber edilmesini geliştirmeyi hedefleyen parti-içi kampanyanın hep öne çıkan bir unsuru olmuştur (<http://www.mittarbeiderparti.no/>).

14 Fylke-Arbeiderparti Sør-Trøndelag ("Güney Trøndelag"), AP'nin Norveç'teki 19 bölgesel örgütünden biridir.

15 Gjenreis Arbeiderpartiet, Arbeiderpartiene på Fosen (Bölge 1). Fosen metninin yazarı, AP Fosen başkanı ve şu anda Rissa belediye başkanı olan Per Skjærvik, bir araştırma görüşmesi sırasında bizlere, Kuzey refah devleti ile ilgili vergiyle finanse edilen "kolektif çözümler" in, 2001'de bile tabanda geniş bir şekilde desteklendiğini söylemiştir. Pek çok "fylke"de (bölgede), SV, SP ve KrF ile işbirliğinin gerçekleşebilmesi bu nedenledir. O sıralarda pek çok kişi, medyanın etkisi altında AP liderliğinin, Üçüncü Yol tipi özelleştirmelere istekli olduğu konusunda endişe duymaktaydı.

Bir önemli ders olarak Gro Harlem Brundtland'ın azınlık hükümeti başarılıydı; çünkü Başbakan olarak o, tartışmasız liderlik kalitesini ortaya koymuş, partiyi bir arada tutmuş ve çevresine, etkisi parti sınırlarını aşan, hem kişisel hem de politik anlamda bir karizma sağlamıştı.

Onun ardında bıraktığı miras ve boşluk, değişen meclis çoğunluklarında ortaya çıkan azınlık hükümetlerince sürdürülemeyecek ve geliştirilemeyecek kadar büyüktü. AP, çok kısa süreli hükümetinin iniş ve çıkışları nedeniyle, 1990'ların sonlarında otoritesini kaybetti. Seçmenlerin Eylül 2001'de AP'yi cezalandırmaları, bu koşulların mantıklı bir sonucuydu.

Kızıl-Kızıl-Yeşil Koalisyonunun Kurulmasına Geçiş

Bu koşullarda İşçi Partisi'nin "azınlık hükümetleri", sosyal demokrat politikaların gerçekleştirilmesi için gerçekçi gözükmemekteydi; yine Sosyal Demokratlar için, 1950'lerde olduğu gibi mutlak çoğunluk sağlama rüyası da sona ermişti. O nedenle AP, koalisyonlar aracılığıyla, "arkasında duracak" istikrarlı bir çoğunluğu başarmak zorundaydı. Ne var ki düzenli bir iletişim ve temas olmadan, SV gibi daha önce düşmanca tavırlar içinde bulunmuş muhaliflerle istikrarlı çoğunluklar kurmak mümkün olamazdı.

Stoltenberg, AP'nin 18 Mart 2004 tarihli merkez komite (Landsstyret) toplantısında yeni yönelişi tartışmaya açtı ve parti ve Genel Sekreter Martin Kolberg'den son derece olumlu tepkiler aldı. Konuşması, basına şöyle yansıdı: "Jens Stoltenberg önce net bir şekilde, AP'nin bir koalisyon hükümetinde işbirliğine yatkın partileri tercih edeceğini açıkladı. Önceleri bu, çoğunluk oluşturmayı hedefleyen pek çok işbirliği biçiminden sadece birisiydi."

Stoltenberg, Hıristiyan Halk Partisi'ne (KrF) bile öneride bulundu: "Stoltenberg, böyle bir çerçevede KrF'nin kendisini, şu anda (Muhafazakârlarla) yaşadığı işbirliğine göre çok daha iyi hissedeceğini düşündü." Merkez sağın parçalarına yapılan önerilerinin bu vechesi, gelecekte vergi finansmanlı "kolektif çözümler" politikası için gereken çoğunlukları sağlamak üzere muhtemelen daha da güçlendirilecektir.¹⁶

Stoltenberg ayrıca, AP ile SV arasında ortaya çıkan anlaşmazlık konusunda da özeleştirel bir tutum içine girmişti: "AP lideri, kendi partisinin de SV'nin de, son birkaç hafta içinde şiddetlenmiş ve her iki parti için de en kötü kamuoyu yoklamaları sonuçlarına yol açmış bulunan anlaşmazlıktan çok şey öğrendiklerini ortaya koymuştur. Stoltenberg, 'bu türden tartışmalardan kaçınmamız ve bunların yerine, (muhafazakâr) hükümet partileriyle tartışmaya öncelik vermeliyiz' demiştir" (NTB raporu, 18 Mart 2004, NTBtekst).

16 NTB (Norveç Haber Servisi) açıklaması, 18 Mart 2004, NTBtekst. Stoltenberg'in KrF'ye yönelik açılımının stratejik amaçları bulunmaktaydı: AP ve KrF arasındaki (dış politikada ve gelişme politikasında ve o sıralarda Irak savaşının onaylanmamasında kendisini gösteren) ortak sosyo-politik zeminin, merkez sağ kampında anlaşmazlık tohumları ekme ve Kızıl-Kızıl-Yeşil koalisyonu için sınırlı bir çoğunluk sağlamak gibi bir işlevi de vardı. KrF ile işbirliği, uzun vadede Norveç'in muhtemel AB üyeliği üzerine yeni bir tartışmanın ortaya çıkışı ile de gerekli olabilirdi. Çünkü –bölgesel çiftçi partisi– SP'nin, AB taraftarlığına doğru bir görüş değiştirmesi olgusu da ortaya çıkmıştı.

Jens Stoltenberg tarafından belirlenen bu yöneliş, sendikalardan da büyük destek buldu. Zaten 2001 baharında seçilmiş bulunan yeni LO lideri Gerd Liv Valla, Kızıl-Kızıl-Yeşil koalisyonunun güçlü bir destekçiydi.¹⁷

“Kızıl-Kızıl-Yeşil” üzerine anlaşma sürecinde yaşanan bu dönüşüm kolay olmadı: Sosyalist Sol Parti (SV), AP’nin NATO’ya yönelik olumlu tutumundan ve hayal kırıklığı yaşayan Sosyal Demokrat ve Komünistlerin bir araya gelmesinden ortaya çıkmış bir partiydi. SV daha sonra, AB üyeliği üzerine ortaya çıkan anlaşmazlık sürecinden de yararlanmıştı. Çevreci-tarım partisi Merkez Parti (SP) ise, zaman zaman merkez sağ partilerle anlaşmalar yapmaktaydı. Sosyal Demokratlar, muarızlarının öne geçmesinden kaçınmak durumundaydılar.

Muhalefet döneminde AP, bir ortak hükümet için Kızıl-Kızıl-Yeşil ittifakının birlikte seçim kampanyası yürütmesini istedi.

AP ve SV ve daha sonra da SP arasındaki yakınlaşma, mecliste milletvekilleri arasında gerçekleşti. Bu yeni “işbirliği”, milletvekillerinin mecliste oturma düzenlemeleri sayesinde işleri daha da kolay hale getirdi. Mecliste milletvekilleri, parti meclis grupları şeklinde değil, seçim bölgelerine göre oturmaktadırlar. Aynı seçim bölgesinden gelen SV lideri Kirstin Halvorsen ile AP meclis grubu başkanı Jens Stoltenberg, bir şans eseri olarak aynı sırada yer aldılar ve birbirlerini nasıl hızla anladıkları fark ettiler. Aynı şey, SP lideri Åsnaug Haga ile diyalogda da gerçekleşti.

AP ve SV milletvekillerinden oluşan resmi olmayan konulardaki diyalog gruplarında, ilk olarak sadece, daha az tartışmalı sosyal-politika, kadın ve çevre sorunları üzerine tartışılacaktı. “Resmi olmayan tartışmalar”ın ardından, partiler-arası “görüşmeler” geliştirildi. AP, bu süreçte SP’yi üçüncü taraf olarak görüşmelere katılmaya davet etti.

Tartışmalı konular –NATO, Afganistan ve AB– ise, dikkatli hazırlıklardan sonra ele alındı ve dış politika “devamlılığı”nı sağlama konusunda ortak bir tutuma ulaşıldı (Afganistan’da yer alma, NATO üyeliği ve Avrupa Ekonomik Alanı gibi konularda). Bu konuların konuşulması sırasında müstakbel koalisyon ortaklarının görüşlerini sergilenmesinde öncelik, “özgürlükten önce birlik” ilkesine verilmişti.

Basın “gizli görüşmeler” üzerine konuşmaya başladığında, çalışma grupları önemli ilerlemeler kaydetmiş ve “birlikte iş yapabileceklerini” anlama noktasına gelmişlerdi. Temmuz 2005’de -parlamento seçimlerinden iki ay önce- üç parti lideri, “üzerinde anlaşığımız 155 nokta”yı bir basın konferansında açıkladılar.

2005 Soria Moria Programı

Eylül 2005’teki meclis seçimlerinde Sosyal Demokratlar oyların yüzde 32,7’sini aldılar ve ilk Kızıl-Kızıl-Yeşil koalisyon hükümetini oluşturdular. Koalisyon, Ekim 2005’te, “Soria Moria” gibi masal isimli bir uzak şatoda, yukarıda sözü edilen 155 nokta temelini

¹⁷ Liv Valla, LO’nun başkan yardımcısı (1997–2001) ve başkanıydı (2001–2007).

de, Kuzey Modeli’ni sağlamlaştırmayı hedefleyen bir dizi reformu içeren ve “Soria Moria” diye adlandırılacak olan hükümet programında anlaştı.

2005 seçimlerinin analizi, 2001 seçimlerininine benzer bir şekilde, seçmenler arasında, ama bu kez tam tersi yönde, İşçi Partisi’ne doğru önemli bir yön değiştirmeyi işaret etmekteydi.

Kızıl-Kızıl-Yeşil koalisyonunun lideri olarak AP’nin oyu yüzde 24,3’ten yüzde 32,7’ye yükselmışti. İlk kez oy kullananlar arasında AP’yi onaylayanların 2001’de yüzde 11 olan oranı, 2005’te yüzde 28’e ulaşmıştı. (Bkz. Şekil 2.2 [2005], Rapport 2007/31, Statistisk sentralbyrå 2007: 11.) LO sendika federasyonunun 860.000 üyesinden gelen destek oranı, 2001’deki yüzde 32,8’den, 2005’te 51,6’ya varmıştı. Bu seçimde AP, erkeklere (yüzde 31) göre kadınlardan (yüzde 37) daha fazla oy almıştı.

İşçi Partisi, 2001’de en düşük sadık seçmen sayısını ortaya koymuştu. 2005’te ise seçmen bağlılığı, yüzde 78 gibi en yüksek düzeyine ulaşmıştı. Buna karşılık 2001’de en yüksek seçmen bağlılığını yaşayan Høyre ve SV, bu kez bu açıdan son derece kötü sonuç almışlardı (Rapport 2007/31, Statistisk sentralbyrå 2007: 10 f).

AP’nin temel sosyal demokrat tutumlara yönelik yenilenmesi, sendikalarla ittifakının canlandırılması ve partinin potansiyel bir Kızıl-Kızıl-Yeşil koalisyonu için ortak seçim kampanyasındaki liderliği oldukça iyi sonuç verdi. “Kolektif çözümler” temelindeki seçim koalisyonunun lideri olarak AP, kamusal tartışmada gündem belirleyici konumunu yeniden kazanmış oldu.

Seçim zaferi, AP içinden şu şekilde açıklandı:

- ▶ Koalisyonun “155 nokta” temelindeki ortak kampanyası seçmenlerin onayını aldı ve yeni meclis çoğunluğunun gerçekleştireceği politik değişiklikler konusundaki belirsizlikleri azalttı.
- ▶ AP’nin politika değişimi ve LO liderliği ile haftalık enformel toplantılar aracılığıyla hayata geçirilen sendikacılarla yakın işbirliği “geleneksel” çizgisi, 800.000’den fazla AP üyesini harekete geçirdi.
- ▶ Sivil toplum gruplarıyla yakın işbirliği de verimli sonuçlar yarattı.
- ▶ Kamu hizmetlerinde tutarlı güçlendirme ve iyileştirme çalışmaları aracılığıyla, bu alanda özelleştirmeye karşı çıkıldı.

AP, Norveç’in egemen politik gücü konumunu Eylül 2009 seçimlerine kadar sürdürmeyi başardı. Oysa aylardan beri kamuoyu yoklamaları ve medya, seçimlerden birkaç gün öncesine kadar İşçi Partisi’nin yenilgisini ve merkez sağ bloğun çoğunluğu kazanacağını öngörmüştü. Bu öngörülere rağmen AP oyunu yüzde 35,4’e çıkardı ve Kızıl-Kızıl-Yeşil koalisyonu ve mecliste üç oyluk bir çoğunlukla (86:83) iktidarını sürdürmeyi başardı. Üstelik bunu, yüzde 6,1 oy alan Sol Parti’nin ve yüzde 6,2 oy alan Merkez Parti’nin (sırasıyla yüzde -2,7’lik ve yüzde -0,2’lik) oy kaybına rağmen başarabildi.

Güçlü İletişim Temelinde Etkin Bir Parti

Politikalarının netliğinin yanı sıra AP, parti içi iletişimin modern biçimlerini de uygulamıştır. Telefon ve internet konferansları, bölgesel örgütlenmeleri parti liderliği ile bağlantıya geçirmede kullanılan yeni metotlar arasında bulunmaktadır.¹⁸ Sentralstyre'nin (parti genel merkezi) 25 kişilik danışma ekibi üyeleri, 2009 seçimlerine kadar her ay bir hafta süren seyahatlerinde, Norveç taşra partileriyle tartışma, değerlendirme ve eğitim sürecine katılmışlardır.

AP'nin üye ve destekçileri çalışmalara katma çabaları, özellikle gençlere yönelik internet iletişimi söz konusu olduğunda çok başarılıydı. AP web sitesi, 2008 ve 2009 yıllarında "Webkvalitet"ten, "V3C onay" kriterine uygunluk, "dijital seçim kampanyasında en büyük başarı" ve "Beste nettsted, samfunnsinformasjon 2009" ("En iyi sosyal bilgi sitesi") vb. gibi bir dizi ödülün sahibi oldu.¹⁹

AP'nin yaratıcı, ileri düzeyde profesyonel ve gençlik hedefli web sitesi, bu partiye ilk kez verilen oyların sayısını büyük ölçüde artırmıştır.²⁰

Buna ek olarak AP, modern internet ve cep telefonu kampanyaları ile sürdürdüğü seçmenlerden oy talep etme sürecinde, koalisyonun önde gelen şahsiyetleri ile birlikte hareket etmekteydi. AP, cep telefonu ve internet aracılığıyla parti üyelerini "buldukları yerde" örgütlemekte ve harekete geçirmektedir (örneğin parti sadece Oslo'da 160.000 ev ziyareti, okul ziyaretleri ve koalisyonla birlikte ortak yerel etkinlikler gerçekleştirdi; bu ziyaretlerde karşılaşılan yurttaşlara kırmızı güller verilerek yeni üyeler kazanıldı).

2009 Seçim Zaferinin Nedenleri

Soria Moria I, tüm kamuoyu yoklamalarına göre, parti konferanslarının gösterebileceğinden çok ötede geniş bir kitle desteği aldı: Soria Moria I, kamu hizmetlerini modernleştirme konusunda bir dizi sosyal politika angajmanını içermektedir ve daha sonra koalisyon tarafından uygulamaya koyulmuştur.

Örneğin bu amaçla, eğitim konusunda koalisyon, "herkesin toplumca tanınması ve des-

18 Per Skjærvik, 2001'den sonra uygulanmaya başlanan parti liderleriyle yeni iletişim ve diyalog biçimlerinin, seçim felaketinden sonra AP'nin yeniden motive edilmesinde anahtar bir rol oynadığını belirtmiştir.

19 Bkz.: <http://www.webkvalitet.no/kvalitetsmerket>; "vinneren av den digitale valgkampen"; www.valgpanelet.no; www.farmandprisen.no; www.Gulltaggen.no.

20 "Sizin için önemli olan ne?" başlıklı kampanya, 2009 başlarında www.hvaerviktigfordeg.no adresindeki web sitesinde başlatıldı. E-mail, Twitter, Facebook ya da Norveç web sitesi "Origo" tarafından yaygınlaştırılacak bir "afiş"te yer almak üzere, ziyaretçilerden kendileri için önemli altı sözcüğü kaydetmeleri isteniyordu. AP internet etkinliklerine, ilgilenen genç seçmenler ve AP üyelerinin çok önemli katkıları oluyordu. İnternet seçim kampanyasının başlamasından önce, parti içi kampanya, içinde "iklim değişikliği portalı", "eğitim portalı", "uluslararası portal" ve "entegrasyon portalı"nın da yer aldığı www.mittArbeiderparti.no adresindeki web sitesinde başlamıştı. AP, internet iletişim programlarında 2009 seçimlerinden sonra da oldukça aktifti: www.arbeiderpartiet.no, www.mittArbeiderparti.no, www.youtube.com/arbeider-partiet (video) ve www.flickr.com/arbeiderpartiet (görseller).

teklennesinin sağlanabilmesi ve destek alabilmesi ve yenilerin entegrasyonu için", "herkese yönelik çok amaçlı okullar"ın genişletilmesini taahhüt etmişti.

Koalisyon daha da ötede, ağırlıklı olarak devletin sahipliğindeki (Telenor, Statoil vb.) şirketlerin modernleştirilmesini tutarlı bir biçimde sürdürmüştü. Her ne kadar stratejik yöneliş, şirket genel toplantısında ortaya çıkan devlet çoğunluğu aracılığıyla ilgili bakanlık tarafından belirleniyorsa da –özel hisse sahipleri modernleştirme çalışmalarına olumlu yaklaşımları sürece– devlet, ticari konularda müdahalede bulunmamaktadır. "Özelleştirme yerine modernleştirme" ilkesi, devlet bölge hastanelerine ve yerel çocuk bakım servislerine de uygulanmıştır.

Soria Moria ayrıca, büyük kamu ve özel şirketlerin denetleyici ve yönetici kurullarında –gerekli durumlarda şirketin tasfiye edilmesi tehdidi altında uygulanmak üzere– yüzde 40'lık yasal kadın kotasını da içermektedir.

2009 seçim zaferi, koalisyonun şunları da içeren bir dizi tekil konudaki başarıları üzerine inşa edilmiştir:

- ▶ İki yaşından itibaren tüm çocuklar için tam zamanlı yuva olanağı (2005'te vaat edilmiş ve Ocak 2009'dan itibaren tam olarak uygulanmıştır).²¹
- ▶ Göçmen aile çocuklarının entegrasyonunun geliştirilmesi. Bunun bir sonucu olarak, 2009 yılında, Müslüman kız öğrencilerin yüzde 79'u liseden mezun olmuştur. Elverişsiz konumdaki çocukların desteklenmesinde öğretmenleri sistemli sorumluluk sahibi kılan uygulama sayesinde, göçmen çocuklarının çoğunlukta olduğu pek çok okul, çok az göçmenin yaşadığı orta sınıf yörelerindeki okullardan daha iyi performans göstermiştir.
- ▶ Finansal krizin maliye bakanı Halvorsen (SV) tarafından yönetimi. Yerel yönetim tarafından, işleri korumak amacıyla büyük miktarlarda para yatırımlara, özellikle de inşaat sektörüne ayrılmıştır. "Zayıflayan" emlak hisseleri bir çeşit hükümet bonusu ile değiştirilerek, bankaların kurtarılması sağlanmıştır.
- ▶ Kamu hizmetlerinin basitleştirilmesi ve halka yararlı bir etkinliğe kavuşturulması. Bir örnek olarak gelir vergisi düzenlemeleri basitleştirilmiştir: 2005'ten beri vergi mükellefleri, Vergi Dairesi'nden, gelir vergisi beyannamelerinin var olan verilerden çıkarılmış bir taslağını almaktadırlar. İlgili mükellef, Vergi Dairesi'ne sadece bir telefon mesajı yollayarak, bu taslağı kabul ya da reddedebilir.
- ▶ Büyük şirketlerin yönetim organlarında kadın kotası. Kadın kotasının şirket yönetim organlarında şirketin tasfiyesi tehdidi altında uygulanması, hükümetin faaliyet sicili açısından özellikle göze çarpıcı bir nitelik taşımaktadır.

21 Koalisyon, tam gün bakım hakkındaki vaatlerini yerine getirmek için, ayrıca özel gündüz bakım merkezlerinin yapımını ve geliştirilmesini de desteklemiş bulunmaktadır.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Politikasının Özel Rolü

Yüzde 40'lık kota, esas olarak 1 Ocak 2004'te Muhafazakârlar tarafından, gönüllü uygulama temelinde bir yasal "tavsiye" olarak uygulanmaya konulduysa da, etkisi son derece sınırlı kaldı. Bunun sonucu 1 Ocak 2008 tarihinden itibaren kota tüm büyük şirketler için zorunlu kılındı; müeyyide olarak şirket tescilinin geri alınması konuldu.²²

Bu gelişme, sadece kotanın kesin uygulanmasını değil, ayrıca şirket karar vericiliğinde ciddi bir iyileşmeyi de beraberinde getirdi.²³ Koalisyonun kadın-erkek eşitliğini ekonomi ve toplumda gerçekleştirmek üzere aldığı bu ve diğer tedbirlerin bir sonucu olarak Norveç, 2008 Dünya Ekonomik Forumu'nun uluslararası "Gender Raporu"nda birinci sırada yer aldı.²⁴

Norveç ayrıca Birleşmiş Milletler'in, sadece ekonomik gelişmeyi değil aynı zamanda niteliksel toplumsal gelişmeleri de özellikle dikkate alan İnsani Gelişme Endeksi'nde de sürekli olarak birinci sırada yer almaktadır (Almanya 20. sıradadır).²⁵ Bu türden uluslararası "onurlandırmalar", halkın hükümet yetkililerinden –seçim gününde bile– kıvanç duymasına katkıda bulunmaktadır.

Kızıl-Kızıl-Yeşil hükümetinin toplumsal cinsiyet ve sosyal politika konularındaki performansının uluslararası plandaki bu olumlu algılanması, kuşkusuz Norveç'in toplumsal cinsiyet politikasındaki örnek başarılarından kaynaklanan kıvanca katkıda bulunmuştur.

Toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda uluslararası planda da kabul edilen bu Norveç başarıları, iki koalisyon ortağı AP ve SV'ye yönelen kadın oylarındaki orantısız artışı da açıklamaktadır. 2005 yılında AP'nin erkek seçmen oranı yüzde 31, kadın seçmen oranı ise yüzde 37'dir; 2009 yılında ise erkek seçmen oranı yüzde 32,1, kadın seçmen oranı ise 38,7'dir. 2005 yılında SV için bu oranlar yüzde 7 ve yüzde 14'tür (SV için 2009 verileri henüz mevcut değildir).

Norveç Sosyal Demokratları ve SV'nin çarpıcı "kadın önceliği" yaklaşımı, koalisyonun seçim zaferinde belirleyici olmuştur. Öte yanda cinsiyet konusunu dikkate almayan kamuoyu yoklamaları ise, sürekli olarak AP-SV-SP koalisyonunun yenilgisini öngörmüşlerdir.²⁶

Seçim günü kadınlar arasındaki AP'ye yönelik orantısız destek, kamuoyu araştırma şirketinin yüzde beşlik hata payı ile açıklansa bile, şu soru yine cevap beklemektedir: Nasıl olur da uzun vadeli politikaları temelinde AP, erkek seçmenler arasında da daha fazla destek sağlayan ve AP programı için geniş bir desteği ifade eden çok daha büyük bir seçmen kitlesi yaratabilir?

22 Bu konuda ayrıca şu FES yayınına bakılabilir: *Das norwegische Experiment. Eine Frauenquote für Aufsichtsräte* [Norveç deneyi. Denetleme kurulları için kadın kotası] (Haziran 2010): <http://library.fes.de/pdf-les/id/ipa/07309.pdf>.

23 "Women increase board effectiveness", basın bülteni, Norwegian School of Management, 22 Mart 2010: <http://www.alphagalileo.org/ViewItem.aspx?ItemId=71042&CultureCode=en>; ayrıca bkz.: Kilden: "A story of success", Information Centre for Gender Research: <http://eng.kilden.forskings-radet.no/c52778/nyhet/vis.html?tid=57242>.

24 Bkz.: Global Gender Gap Report 2007 of the World Economic Forum: <http://www.weforum.org/en/initiatives/gcp/Gender%20Gap/index.htm> (erişim: 3 Ağustos 2010).

25 Bkz.: http://www.nationmaster.com/red/graph/eco_hum_dev_ind-economy (erişim: 7 Ağustos 2010).

26 "AP faller kraftig på ny måling", VG, 14 Ağustos 2009.

Kamuoyuna Verilen Ortak Görünüm ve Koalisyon Birliği – Modern ve Yurttaş Dostu Seferberlik

2005 ve 2009 seçim kampanyalarında AP, SV ve SP, "seçim koalisyonu" olarak birlikte davrandılar. Hükümete ilişkin anlaşmazlık konuları örtbas edilmedi; tersine birlikte düzenlenen seçim toplantıları da dahil olmak üzere, kamuoyu önünde nesnel bir biçimde ama çatışmaya girmeden tartışıldı.

Böylelikle Sosyal Demokratlar hükümette bile yanlışlarını düzeltme yeteneklerini ortaya koyarken, SV ve SP ise –AP ile önceden yaptıkları bir anlaşma ile– kendilerini, hükümette önemli düzeltici işlevleri olan birer ortak olarak sunmayı başardılar (örneğin çevre sorunlarıyla ilgili olarak, Lofoten koruma alanında petrol üretiminin geciktirilmesinde olduğu gibi). Öte yanda koalisyonun ortak zemininin vurgulanması esas kabul edilirken, alternatif koalisyon ihtimalleri üzerine herhangi bir tartışma da tabu olarak görülüyordu.

İşçi Partisi'nin Politika Çizgisi: Toplumsal Entegrasyon – "Herkes Bizimle Buraya!"

Seçim kampanyasında AP bilinçli bir şekilde, tüm toplumun entegrasyonuna ilişkin birincil sosyal demokrat amaç temelinde oluşturulmuş politika platformuna angaje olarak ortaya çıktı. 2005'ten beri AP'nin temel sloganı olan "Alle skal med" ("Herkes Bizimle Buraya"), 2009'da da parti politikasına nüfuz etmiş durumdaydı. Seçimlerden iki gün önce büyük kitle gazetesi "Dagbladet", AP'nin kapsamlı sosyal politika vizyonunun takdimine iki sayfasını ayırdı. Parti lideriyle bir röportajın da yer aldığı bu sayfalarda AP, bir "entegrasyon" partisi ve "kapsayıcı" parti olarak tanımlanmaktaydı.

Bu röportajda AP lideri, Sosyal Demokratların iki büyük tarihsel projeyi gerçekleştirdiklerini ve şimdi üçüncüsü için çaba sarf ettiklerini söylemekteydi:

AP'nin ilk tarihsel projesi, işçi sınıfına, onun iktidara katılımı, toplumsal etkisinin artması ve refaha ulaşması için yardımcı olmaktı. Norveç'te bu tarihsel başarı, Einard Gerhardsen'in adı ile anılmaktadır (İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki ilk başbakan).

İkinci tarihsel proje, Norveç'te kadın-erkek eşitliği ve kadınların katılımıdır ve Gro Harlem Brundtland'ın adıyla bağlantılıdır. Bu projeye, talep üzerine kürtaj (belli koşullarda) ve yukarıda sözü edilen reformlar da dahildir (örneğin tam yuva bakımı, doğumu izleyen ilk yılda ücret kaybının olmayışı, kadınların çalışma ve toplumsal yaşama eşit haklarla ve yüksek düzeyde katılımı).

Norveç Sosyal Demokrasisi'nin üçüncü tarihsel gelecek projesi ise, "marjinal gruplar"ın entegrasyonu ve kapsanmasıdır. Görev, etnik azınlıkları ve diğer toplumsal grupları bu açıdan desteklemek ve onları, çalışma ve toplumsal yaşama mümkün olan en geniş bir biçimde katılmaları için teşvik etmektir.

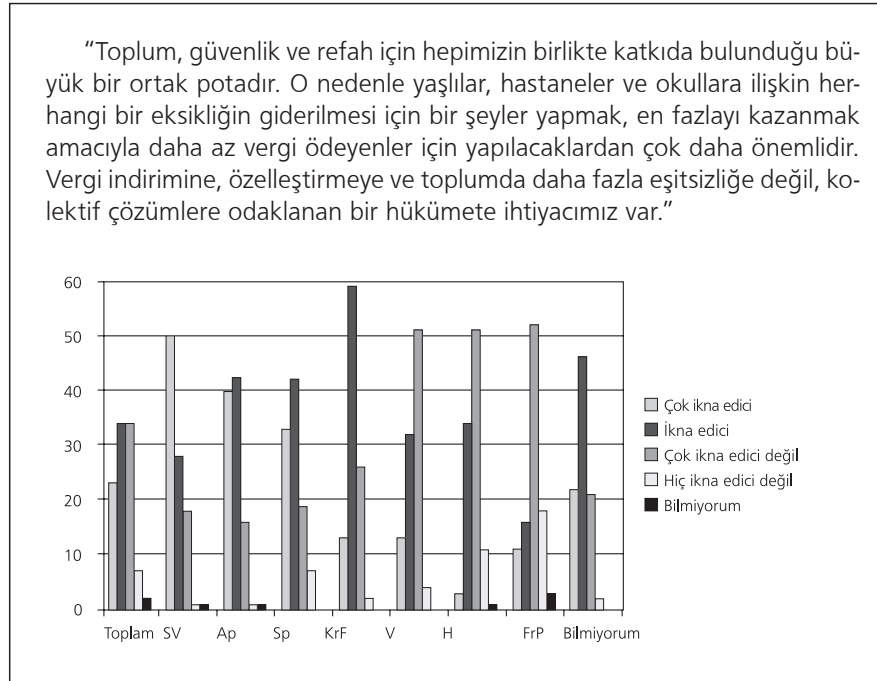
Bu şekilde İşçi Partisi, toplumdaki tüm grupların entegrasyonu ve eşitliğini savunan ulusal düzeydeki tek Norveç partisi olduğunu ortaya koymuştur; ve gelecekte de benzer konumda olmayı sürdürecektir. Bu açık ve anlaşılır politika yönelişi, parti ve seçmenlerin olağanüstü bo-yutlarda seferber edilmesini sağlamıştır. Sonuç olarak ulusal düzeyde bir parti olarak AP, toplumun bir bütün olarak entegrasyonunu, toplumun bütünü için bir konu haline getirebilmiştir.

Belirleyici Seçim Zaferi: Kuzey Refah Devleti için Kolektif Çözümler – Orta Sınıf Seçmenlerine Yönelik Köprülerin İnşası

AP, seçim kampanyası için bir strateji geliştirme süreci içinde, kamuoyunun benimseyebileceği çeşitli beyanları denemiştir. Kuzey refah devletinin kolektif görevlerinin yerine getirilebilmesi için vergi gerekliliği argümanı, şöylesine basit bir biçimde açıklanmıştır: Vergi kısıntıları ve özelleştirme yerine daha iyi bir kamu hizmeti için daha fazla vergi. Bu yaklaşım, Hıristiyan Halk Partisi (KrF) ve liberal Venstre (V) taraftarları ve hatta Høyre'nin bazı kesimleri arasında bile geniş destek bulmuştur.

Şekil 1:

Daha İyi Bir Kamu Hizmeti için Daha Fazla Vergiye Kabul



Kaynak: “Kolektif çözümler için vergi” – İşçi Partisi iç dokümanı

Seçmenlerin çoğu bu argümanı en ikna edici argüman olarak görmüştür. Argümana ilişkin cevaplar, özellikle ilerici seçmen grupları arasındaki, muhalefetin merkez sağ partilerinin seçmen grupları arasındaki ve yine merkez sağ partilerin kendi içlerindeki büyük farklılıkları ortaya koymaktadır. Her şeyden önce bu argüman, KrF seçmenlerine ve liberal seçmenlere olduğu gibi, kararsızlara da nispeten çekici görünmekteydi.

Eylül 2009 Norveç seçimlerinde vergi-finanmanlı kamu hizmetlerini geliştirme çizgisini benimseyen “sol hükümet”, “özelleştirmeci çizgi”ye karşı zafer kazandı. Toplumun çoğunluğu, kamu hizmetlerinin özelleştirilmesini savunan ve yüzde 15 oy alacak olan muhafazakâr partiye ya da yüzde 22 oy alacak olan İlerleme Partisi'nin “petrol fonları” üzerinden popülist söylemine karşı, daha yüksek KDV'yi ve daha yüksek “günah vergileri”ni (alkol, sigara, özel otomobil vb. üzerine vergileri) kabul etti.

Kişisel Örnekler Yoluyla Güvenilirlik

Son on yılı aşkın bir süredir AP, temel bir ilkeyi benimsemeyi sürdürdü: Liderlik, politik kararların sadık takipçileri ve uygulayıcıları olarak görülmelidir. Bir örnek olarak bir milletvekili, toplumsal cinsiyetle ilgili kararlardan söz etmiştir: AP kotayı benimsediğinde, ona titizlikle uymuştur. Hükümet içinde eşitliği vurgulamak üzere, sadece bakanlıklara değil, diğer önemli mevkilere de eşitlik temelinde atamalar yapılmıştır. Öte yanda eşitliği ortaya koyan somut tavır örneklerinin medyada yankı bulması da sağlanmıştır.

Örneğin bir devlet bakanı, saat dokuzdan önce randevu vermediğini kamuoyuna açıklarken, bunun nedeni olarak, çocuklarını her sabah kreşe götürmesini göstermiştir (akşam da çocukları kreşten eşi almaktadır).²⁷ Yine başbakan bir İtalyan TV ekibini röportaj için evine davet etmiş ve ekip üyeleri tarafından gömleklerini ütülerken bulunmuştur. Niye bu işi karısının yapmadığı sorulduğunda başbakan, gömleklerini daima kendisinin ütülediği cevabını vermiştir. İtalyan medyası tarafından Kuzey eksantrikliğinin bir örneği olarak görülen bu durum, Norveç'te gerçekleştirilmiş bir ilerleme olarak bir övünç kaynağıdır.

Geleceğin Manzarası – Neler Değişmeli?

Sol hükümet ittifakının güçlü ortak zeminine rağmen, Sosyal Demokratların hâkim konumu nedeniyle küçük koalisyon ortakları oy kaybetmişlerdir. Gelecekteki çoğunlukların çıkarı adına uzun vadede AP'yi bekleyen sorun, bir yanda muhalefet parti seçmenlerinden oy kazanmak, diğer yanda da “İlerleme Partisi”nin işçi sınıfı ve sendikalarda bulunduğu nispeten olumlu –ve bir ölçüde yabancı düşmanı– yankıyı zayıflatmaktır.

27 Sosyal Demokrat Kadınlar Çalışma Grubu Başkanı Elke Ferner ile milletvekili Marit Nybakk arasındaki görüşme.

AP politikalarına destek, seçim sonuçlarının gösterdiğinden daha büyüktür. AP tarafından 2008 sonbaharında yaptırılan bir seçmen çalışmasında şu bulgulara ulaşılmıştır:

- ▶ Norveç kamuoyunun sadece yüzde 33'ü işlerin yanlış bir yönde gittiğini düşünmektedir;
- ▶ Nüfusun yüzde 46'sı, toplumun muhafazakâr yönde değil, sosyal demokrat yönde gelişmesini istemektedir;
- ▶ Nüfusun üçte ikisi –yüzde 66– “bireyden çok toplum yönelimli olduklarını” söylemektedir. 2001-2005 döneminin Bondevik hükümeti sırasında ise çoğunluk, sosyal gelişmenin yanlış yönde olduğunu beyan etmişti.

Söz konusu çalışma, sol koalisyonun politik mesajlarının, sağın daha önce denenmiş olan politik mesajlarından çok daha geniş bir kabul gördüğü sonucuna ulaşmaktadır: “kollektif çözümler” (“felleskapsløsninger”) politik mesajı son derece popüler olmuştur. Kamuoyu yoklamalarına göre İşçi Partisi, sağlık hizmetleri/hastaneler, yaşlıların bakımı, vergiler ve katılım payları konusunda (hâlâ) en yüksek düzeyde kamu güvenine sahiptir. Parti ayrıca, göçmenlerin ve onların entegrasyonunun yönetimi, eğitim, formasyon ve ekonomik yaşam konularında da yüksek bir kamu güvenine sahip bulunmaktadır.

Her ne kadar kamuoyu yoklamalarının sonuçları, Kızıl-Kızıl-Yeşil koalisyonunun gelecek seçim zaferi konusunda bazı kuşklara işaret etmekteyse de, AP politikalarının hem teoride hem de pratikte gördüğü kabul ve mevcut seçim sonuçları, AP liderliğindeki hükümet lehinedir. 23 Haziran 2009 tarihinde “Verdens Gang” adlı tabloid gazete, kamuoyu yoklamalarının sonuçlarını yayınladı. Buna göre Stoltenberg hükümetinin üyeleri, önceki muhafazakâr Bondevik hükümeti üyelerine göre çok daha ehliyetli görülmektedirler.²⁸

Ama öte yanda Aşil'in topuğunu da unutmamak gerek. AP, koalisyonun politikalarından yarar görüyor, ama öte yanda küçük koalisyon partilerinden de yarar görüyor: AP kazandıkça, iki küçük ortağı, özellikle de SV, oylarını AP'ye kaptırmaktalar. O nedenle söz konusu partiler bir ölçüde varlıklarını hissettirmek zorundalar ki, bu da koalisyonun uyumunu tehdit edebilir.

Öte yanda Jens Stoltenberg tarafından daha 2004'te sözü edilmiş ve tek tek bir dizi yasa konusunda ve bazı bölgelerde pratiğe geçirilmiş bulunan, KrF'yi dahil etme açılımı da söz konusudur. Bu açılım, AP'nin –ve koalisyonun– “kollektif çözümler” aracılığıyla gerçekleştirilen koalisyonun ötesine giden bir işbirliğinin geliştirilmesine olan ilgilerini göstermektedir. Soria Moria I ve II ile koalisyon, kapsamlı ve ayrıntılı bir program formüle etmişti.²⁹ Kamuoyu yoklamalarının da gösterdiği üzere, bu program üzerinde, her şeyden önce de onun iş yaratma ve finansal krizin yönetilmesi başlıklarında, koalisyonun çok ötesine giden geniş bir anlaşma söz konusudur. Ne var ki, hayal kırıcı kamuoyu yoklamaları sonuçlarına bir anlamda katkıda bulunan ve Sağ'ın (H) ve İlerleme Partisi'nin (FrP) saldırılarını teşvik eden bir dizi meydan okuma da mevcuttur.

Sağlık hizmetlerinde bekleme listeleri: büyük çaplı yönetim iyileştirmelerine ve yabancı doktor ve hemşirelerin işe alınması yoluyla gerçekleştirilen personel artışına rağmen, sağ-

28 “Stoltenberg-regjeringen får bedre karakterer enn Bondevik-regjeringen” (“Stoltenberg hükümeti Bondevik hükümetinden daha iyi not alıyor”), VG, 23 Haziran 2009.

29 “Politisk plattform for flertallsregjeringen, utgått av Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, 2009–2013.”

lık hizmetleri kapasitesi hâlâ tatmin edici olmaktan uzaktır.

Koalisyon, yaşlıların bakımı hizmetlerini büyük ölçüde genişletmişse de, durum özellikle Oslo ve büyük şehirlerde hâlâ yetersizdir. O nedenle koalisyon, 2015'e kadar bu alanda 12.000 kadro yaratılması kararını almıştır.³⁰

Kara ve demiryolu şebekelerinin genişletilmesi çok yavaş ilerlemektedir: coğrafi nedenlerden ötürü, Norveç'te ulaşım sisteminin genişletilmesinin maliyeti büyüktür ve bu konu uzun yıllar ihmal edilmiştir. Soria Moria II, 2010-2019 Ulusal Ulaşım Planlaması'nda bu alanda kapsamlı bir genişleme öngörmektedir.

Çözümlememiş çevre ve iklim değişikliği konuları: her ne kadar –hemen hemen yüzde 100'ü hidrolik santral kaynaklı olan– elektrik arzı sürdürülebilir bir nitelik taşısa da, Lofoten adaları açıklarındaki doğal koruma alanlarında petrol çıkarma çalışmaları ve yeni yüksek gelirli hatlarının inşası konusunda, hükümet içinde çatışmalar yaşanmıştır.

Daha önce kısmen gizlenmiş olan çevre politikasındaki zaaf, 2009 seçimlerinden sonra ortaya çıkmıştır. Mongstad doğal gazlı elektrik santrali için Karbon Tutma ve Depolama (CCS) işleminin ertelenmesi buna bir örnek olarak verilebilir (söz konusu elektrik santrali için CCS işlemi, Jens Stoltenberg tarafından Norveç'in “aya insan göndermesi” sözleriyle desteklenmiştir).

Yeni hükümeti meşgul etmeye devam edecek olan bu türden problemler, sağın ısrarlı saldırı hedefi olmakta ve –yine bir merkez sağ çoğunluk öngörüsünde bulunan 2010 yanzındaki kamuoyu yoklamalarının da gösterdiği üzere– hükümetin Aşil topuğu olmayı sürdürmektedir. Ama öte yanda Kızıl-Kızıl-Yeşil koalisyonunun temel politik yönelişi hâlâ geniş bir destek bulmaktadır.

Bu demektir ki AP, politikalarına ilişkin olarak yeniden geniş bir kabul görünürken, mevcut çoğunluğun sadece küçük koalisyon ortaklarıyla sonsuza kadar sürdürülmesinin hiçbir garantisi yoktur. AP, Kızıl-Kızıl-Yeşil koalisyonu ile politikalar geliştirmiş ve uygulamıştır; ne var ki parti, sosyal demokrasinin yaratıcı gücünü kullanmak ve politikaları için geniş kitle kabulü sağlamak istiyorsa, uzun vadede bir tür daha geniş ve hatta farklı bir koalisyon ihtimalini dışlayamaz.

Sonuçlar

Norveç İşçi Partisi önderliğindeki Kızıl-Kızıl-Yeşil koalisyonu örneği, sosyal demokrasinin gerilemesi hakkındaki bir dizi tezi yalanlamaktadır:

- ▶ “Seçmen tabanının daralması” ya da “söylemsel hegemonya”nın kaybı, modern sanayi toplumunun kaçınılmaz sonuçları değildir; bunlar toplumda geniş destek bulabilecek politikalara bağlıdır.
- ▶ “Reformlar”, sosyal olarak adaletsiz olmak ve sosyal demokrasiyi sosyal tabanından tecrit etmek zorunda değildir. Tersine “reformlar”, Sosyal Demokratların çekirdek seçmen

30 “Hükümetin 2009–2013 arasındaki çalışmasına temel olacak politik platform (Soria Moria II)”: N49.

kitlesini elde tutmaya ve oy kullanmayan seçmenleri kazanmaya odaklanmalıdır. Norveç bağlamında bu, merkezden seçmen kazanma teşebbüslerinden çok daha önemli görünmektedir.

- Sendikalarla özel ilişkinin uzun vadede çözülmesine izin verilmemelidir; tersine sendikalarla yakın ilişki, geniş destek sağlamaya olanak verecek olan reformları gerçekleştirmenin bir koşuludur.
- Sosyal demokrat seçmenler arasındaki bölünme, küreselleşmenin ya da değerler değişiminin doğal bir sonucu değildir; bunlar çözülmesi gereken sorunlardır.
- Ayrı ayrı ele alındıklarında, Norveç Sosyal Demokrasisi'nin on yıl kadar önce yaşadığı hızlı gerileme ve buna bağlı olarak seçmen davranışında yaşanan değişim, bütün bu teorileri doğrulayabilirdi. Ne var ki AP'nin, Kuzey refah devleti çerçevesinde sosyal demokrat değerleri ve müttefiklerini kucaklamak konusunda yaşadığı değişim ve tüm toplumu kapsayacak eylemlere yönelme konusundaki net iradesi, söz konusu teorileri çürütmektedir.

Eğer sosyal demokrasi, sol koalisyonun politikaları ve politik ve örgütsel liderliği konusunda açıklığı başarabilirse, toplumun çoğunluğuna da, toplumun bireysel boyun eğmeye batışını seyretmek yerine, kapsamlı toplumsal değişimleri benimseme ilhamını verebilir.

Norveç –İskandinav– toplumu, bu konuda temel bir avantaja sahiptir:

Bu toplumlar, Avrupa'nın geri kalan kısmı ile karşılaştırıldığında, daha fazla eşitlik, güvenlik, esneklik ve entegrasyona, herkes için eşit eğitim fırsatlarına ve sosyal ve ekonomik problemlerle başa çıkma yeteneğine olanak veren "Kuzey modeli"nin yapıcısı temel reformları, 1970'lerden itibaren gerçekleştirmiş bulunmaktadır.

Burada diğer Avrupa ülkelerinin yapması gereken pek çok şey var. Ama eğer durum bu ise, o zaman bu sosyal yenilenme sürecini yönlendirmeye Sosyal Demokratlar dışında kimler muktedir olabilir ki?

Yazarın notu:

Kristine Kallset, özellikle AP dokümantasyonu konusunda ortak-yazar olarak katkıda bulunmuştur. Wolfgang Biermann ise, dış araştırma ve çalışmanın özgün versiyonundan sorumludur. Oslo'da bulunan "SPD'nin Dostları" çevresi üyesi, AP üyesi ve AP meclis grubunun araştırma görevlisi Ola Mansåker'e, bu çalışmaya ilişkin geniş yardımları için özel olarak teşekkür ederiz. Ayrıca parlamento üyeleri Marit Nybakk, Sverre Myrli, Sverre Jervell, Bettine Thorvik ve Kjetil Hestad'a, gazeteciler Hallvard Bakke ve Arne Strand'a ve nihayet Fosen belediye başkanı Per Skjærvik'e de teşekkürlerimizi iletiriz.

İngilizceden çeviren Ergun Aydınolu

Polonya'da Sosyal Demokrasinin Krizi: Sol İçin Yeni Bir Başlangıç mı?

ANNA MATERSKA-SOSNOWSKA

DEMOKRATİK SOL İTTİFAK (SOJUSZ LEWICY DEMOKRATYCZNEJ, SLD)

Resmi web sitesi: www.sld.org.pl; www.kplewica.pl
Parti Lideri: Grzegorz Napieralski
Kuruluş tarihi: 1999 (şu andaki biçimi ile)

SE ve ASP üyeliği: Sosyalist Enternasyonal ve Avrupa Sosyalistleri Partisi üyesi.

Parti üyeliği: **2010:** 47.000 (parti tarafından bildirilen sayı)
1999: 60.000

İŞÇİ BİRLİĞİ (UNIA PRACY, UP)

Resmi web sitesi: www.uniaprac.org.pl
Parti lideri: Waldemar Witkowski
Kısa tarih: 1992'de kuruldu; SLD ile koalisyon oluşturdu ve 2001'de hükümetin kuruluşuna katıldı; Avrupa Parlamentosu seçimlerinde ortak liste

SE ve ASP üyeliği: Sosyalist Enternasyonal ve Avrupa Sosyalistleri Partisi üyesi.

POLONYA SOSYAL DEMOKRASİSİ (SOCJALDEMOKRACJA POLSKA, SDPL)

Resmi web sitesi:	www.sdpl.pl
Parti lideri:	Wojciech Filemonowicz
Kuruluş yılı:	2004
SE ve ASP üyeliği:	Sosyalist Enternasyonal ve Avrupa Sosyalistleri Partisi'ne üye değildir.

SLD, UP, SDPL:

Parlamento seçim sonuçları:	2001: SLD-UP: %41,04 (216 milletvekili) 2005: SLD-UP: %11,31 (55 milletvekili) 2007: LiD (SLD, SDPL, PD, UP): %13,15 (53 milletvekili)
Avrupa Parlamentosu seçim sonuçları:	2004: SLD-UP: %9,35, (5 temsilci) 2009: SLD-UP: %12,34 (7 temsilci) 2004: SDPL: %5,33 (3 temsilci) 2009: SDPL Gelecek için Anlaşma – merkez sol (PD+SDPL+ Zieloni 2004 / Yeşiller 2004 /) %2,44 (0 temsilci)
Hükümete katılım:	SdRP/SLD 1993-1997 ve 2001-2007 dönemlerinde koalisyon hükümeti kurdular ve bu dönemlerde "ana iktidar ortağı" olarak iktidarda kaldılar.

Demokratik Sol İttifak (SLD), bir on yıl boyunca, politik arenanın en büyük ve en önemli partilerinden birisi olmuştur. Ancak görülmekte ki, bu üstünlük dönemi şu anda sona ermiş bulunmaktadır. Son birkaç yıldır iki sağ parti, Polonya politika dünyasını egemenlikleri altına almaya teşebbüs etmişlerdir: Yurttaşlar Platformu (PO) ve Hukuk ve Adalet (PiS). Her ikisi de Dayanışma hareketinden kaynaklanan bu iki muhafazakâr partinin, yüzde 60-70 dolaylarında bir oy desteği bulunmaktadır; son başkanlık seçimlerinde (2010) ise bu partiler toplam yüzde 80'den fazla oy almışlardır.

Polonya'da politik sistem, kaçınılmaz bir biçimde yakın tarih tarafından belirlenmiştir. 1989 sonrasında Polonya'da yaşanan politik dönüşümler sonucu, parlamenter demokrasi biçiminde bir çok partili sistem yaratılmıştır. İlk yasama hamlesi, komünist Polonya Birleşik İşçi Partisi'nin (PZPR) öncülüğüne ilişkin Anayasa maddesinin iptali olmuştur. İlk özgürce seçilmiş parlamento, tüm çevreleri ve politik güçleri temsil eden 27 seçim komitesinin temsilcilerinden oluşmuştur. PZPR'nin çöküşünden sonra, bu partinin enkazı üzerinde yeni partiler yaratılmıştır (1990). Soldaki parti inşası süreci, 1989'a kadar ülkedeki tek etkili muhalefet partisi olan Dayanışma'nın kalıntıları üzerinde oluşturulan sağcı partilerin kuruluşundan çok daha yavaş ve sınırlı olmuştur. Polonya'da sağ ve sol bölünmesi, diğer şeyler yanında tarihsel bölünmelerin bir sonucudur: post-komünist gruplar, otomatik bir biçimde sol,

muhalef Dayanışma hareketinden kaynaklanan gruplara sağ olarak nitelendirilmiştir. Parti rolleri daha baştan belirlenmiştir; çünkü tarihsel bölünmeler seçmen kitlesini böldüğü için, partiler ideolojik kimlikleri belirleme konusunda fazla çalışmak zorunda kalmamışlardır. SdRP (kuruluşu, PZPR'nin feshedildiği kongrede kamuya açıklanmış olan Polonya Cumhuriyeti Sosyal Demokratları), solun en etkin gücüydü. Parti, güçlü post-komünist köklere sahipti ve daha baştan itibaren bir seçim ittifakı kurdu (SLD). UP (İşçi Birliği) ise, 1992'de post-komünist SdRP'den bağımsız bir dizi küçük sol örgütlenmenin bir araya gelmesi sonucunda bir muhalefet partisi olarak kurulmuştur. UP, Dayanışma temsilcilerini ve PZPR'nin reformist kanat denilen kesiminin üyelerini bir araya getirdi. Sol, başarı için çok fazla beklemek zorunda kalmadı ve 1993 gibi erken bir tarihte Polonya politik arenasına egemen oldu. SLD en büyük parlamento grubuydu ve hükümetin kuruluşuna yardımcı oldu; UP ise parlamentoda dördüncü büyük grubu oluşturuyordu. Önceleri henüz kurumsallaşmamış da olsa, iki parti bugünlere kadar varan bir işbirliğini başlattılar. 2004 yılında, SLD'nin bir fraksiyonundan yeni bir parti olarak SDPL ortaya çıktığında, solda bir bölünme meydana geldi. Bu bölünme sempati ile karşılanmadı ve daha sonra yaşanan başka bölünmeler solun daha ileri düzeyde gerilemesine yol açtı.

Hiç kuşku yok ki PO ve PiS gibi sağ partilerin tutumu da, seçmenin sağa kayışına ayrıca katkıda bulunmuştur. Bu partilerin ilan edilen amacı sadece bir işbirliği değil, aynı zamanda bir yeniden yapılanma ihtiyacı ya da daha doğrusu, sol yönetim tarafından "yozlaştırılmış" devletin yeniden ahlaki inşasıdır. 2005'in ikinci yarısında yapılan parlamento ve başkanlık seçimleri, sağ için kesin bir başarı olmuş ve solun marjinalleşmesine yol açmıştır. SLD, oyların sadece yüzde 11'ini almış ve kuruluşundan beri ilk kez (popülist Samoobrona ya da Öz-Savunma'nın ardında) üçüncü parti olarak parlamentoya girmiştir. Bu sağcı eğilim, 2007 erken seçimlerinde ve 2010 başkanlık seçimlerinde de kendisini gösterecektir.

Polonya'da sol, politik sistemin oluşumunda her zaman önemli bir rol oynamıştır ve oynamaya da devam etmektedir. Sol yönelimli pek çok grup resmi bir yapılanma oluşturmuştur; ancak sol grupların büyük çoğunluğu, politik arka planda kalarak etkisizleşmişlerdir. Kurumsallaşmış sol, 1989'dan beri Polonya partiler arenasında farklı isimler altında var olan Demokratik Sol İttifak'tır (SLD). SLD'nin Polonya'da politik yaşamda uzun bir süre egemen konumda olduğunu hatırlatmakta yarar var. SLD'ye alternatif yaratma girişimleri (örneğin SDPL), bu partiyi zayıflatmış ancak asla varlığını gerçekten tehdit etmemiştir.

Parti, on yılı aşkın bir süre konumunu güçlendirmeyi sürdürmüştür. SLD ve UP (SLD-UP) koalisyonu tarafından kazanılan 2001 parlamento seçimlerinden sonra, sol en azından iki dönem daha iktidarda kalacak gibi görünmüştür. Ama dört yıldan az bir zaman sonra, seçimler öncesinde, sol grupların yüzde 5'lik barajı geçip geçmeyecekleri bile tartışmalı hale gelmiştir. SLD, hâlâ en büyük ve en önemli sosyal demokratik örgütlenme konumundadır. O nedenle de partinin içine düştüğü kriz, bir bütün olarak Polonya solunun içinde bulunduğu koşulları çok iyi ortaya koymaktadır.

Bu analizin amacı, söz konusu iç ve dış krizin nedenlerini ve partinin mevcut durumunu ortaya koymak ve krizin aşılması için bir program sergilemektir.

Doğu-Orta Avrupa'da post-komünist sosyal demokrat partiler, Batı'daki sosyal demokrat partilerden tamamen farklı biçimde ortaya çıkmışlardır. Bunlar, özellikle parlamento düzeyinde, eski komünist elit tarafından yaratılmış oldukça küçük partilerdir. Polonya'da post-komünist sol –SdRP–, feshedilmiş bulunan Polonya Birleşik İşçi Partisi'nin (PZPR) enkazı üzerinde oluşturuldu. Yeni parti PZPR aktivistlerinin çoğunu, ama daha da önemli olarak onun tüm finans kaynaklarını ve yerel örgütlerini miras olarak aldı. Bütün bunlar, partinin yeni demokratik sistemdeki yolculuğuna oldukça rahat koşullarda başlamasını sağladı. 1990 yılındaki ilk başkanlık seçimlerinde 20 parti ile birlikte etkin bir seçim koalisyonu oluşturan Demokratik Sol İttifak (SLD), sonunda 1999 yılında bu ismi taşıyan birleşik bir partiye dönüştürüldü. Bu gevşek ittifakın sonucu, hâkim partinin bir dizi özelliğini taşıyan ve merkezi olarak yönetilen bir parti idi.

SLD'li başkan, 2000 yılında yeniden seçilmek üzere başkanlık seçimlerine katıldı. Aleksander Kwaśniewski, oyların yüzde 53'ünden fazlasını (yaklaşık 9,5 milyon oy) alarak ilk turda yeniden seçildi. Bugüne kadar yeniden seçilmeyi başarmış tek başkan olan Kwaśniewski, bu seçimlerde 1993'ten beri herhangi bir seçim başarısı yaşamamış olan UP tarafından da desteklendi. Bu destek, SLD ile yakın işbirliğine yol açtı ve bu durum, bir koalisyon anlaşmasının imzalanması ile sonuçlandı. Sol ayrıca 2001 parlamento seçimlerinde de başarı kazandı. Bu başarı, SLD-UP koalisyonunun PSL (Polonya Halk Partisi) ile, istikrarlı bir parlamenter çoğunluğa dayanan bir hükümet kurmasını sağladı. Bu hükümette bakanlıkların çoğu solun elindeydi. Ama ne yazık ki bu fırsat ziyan edildi. Hükümet önemli ve gerekli reformları yapmadı. Ayrıca parti içinde liderlikle ilgili çatışmalar ve yolsuzluk skandalları da vardı. Polonya'nın 2004 yılında Avrupa Birliği'ne katılımı –ki SLD için tartışmasız bir başarı olarak görülür– partideki erozyonu ve kamu güvenindeki düşüşü durdurmaya yetmedi. 2001-2005 arasında yaşanan zayıf bir parlamenter yönetim ve iç çatışmalar dönemi ve partiyi hayli zor durumda bırakan pek çok olayın ardından, parti bütünlüğünde çatlaklar ortaya çıktı. 2005'in acı yenilgisi ise, sol koalisyonu yeniden eski güçlü durumuna getirme girişimine yol açtı. 2006 yerel seçimlerinden önce, LiD (Sol ve Demokratlar) adlı, sosyal demokrat partileri (SLD, SDPL, UP) ve merkez partiyi (Demokrat Parti - PD) bir araya getiren bir koalisyon grubu oluşturuldu. Bir araya gelen partilerin amaçları, insan hakları, medeni haklar ve birey özgürlüklerine ilişkin garantileri geliştirmek, endüstriyel ilerlemeyi ve ulusal modernleşmeyi hızlandırmaktı. Ama Polonya'da esas olan ve sol partiler için de özellikle önemli olan, yoksulluk ve sosyal dışlanma ile mücadele ve Polonyalı kadınların konumunun iyileştirilmesiydi. Partiler, 2007 seçimlerine birleşik bir sol blok, Sol ve Demokratlar (LiD) olarak katıldılar. Bu proje, seçmen desteğinde beklenen büyümeyi getirmedi; parlamentoda oluşturulan Solun Ortak Parlamenter Grubu'nun sadece 43 üyesi vardı. Bu partiler 2010 başkanlık seçimlerinden önce ortak bir adayda anlaşamadılar. Daha da ötesi, SLD kimi aday göstereceğine karar veremedi. Sol fraksiyon ve gruplar tarafından pek çok isim ileri sürüldü. Sonunda bir anlaşma arayışı içinde SLD, Sejm [Meclis] başkan yardımcısı ve eski PZPR aktivisti Jerzy Szmajdziński'yi aday göstermeye karar verdi. Ancak Szmajdziński'nin Smoleńsk yakınlarındaki uçak kazasında trajik bir şekilde ölmesinin ardından, parti başkanı Grzegorz Napieralski aday gösterildi. Kısaltılmış seçim takvimi, yeni bir adayın aranmasını ya da yeni

bir şahsiyetin öne çıkarılmasını neredeyse imkânsız kıldığı için, bu karar doğal gözükmekteydi. Erken başkanlık seçimi durumunda partilerin çoğu, başkanlarını ya da liderlerini aday olarak göstermeye karar vermişlerdi.

Seçim mücadelesi başından itibaren, en büyük ve aralarında en şiddetli çelişki olan iki kamp arasında yaşandı: PO ve PiS. Bir başka ifadeyle bu, Jarosław Kaczyński (PiS) ve Bronisław Komorowski (PO, görevdeki başkan) arasında kişisel bir mücadele idi. Kampanyanın aşırı zorluklarına (ulusal yas, sel baskınları, toplumsal ruh halinde yaşanan radikalleşme) rağmen, SLD lideri kendisini iyi bir şekilde ortaya koymayı başardı ve sağın adaylarına karşı tek alternatif haline geldi. En genç ve geçmişin ağırlığından en uzak bir aday olarak, sadece sol seçmenlere değil, eski bölünmeleri aşmak isteyen gençlere de hitap eden bir program benimsedi.

Partinin Mevcut Durumu

Bir on yıl boyunca SLD, politik solun lideri konumunun verdiği avantajdan yararlanarak, gittikçe daha iyi seçim sonuçları elde etmekteydi. Bu liderlik konumu koşullarında, parti özel bir ideoloji ya da program geliştirmede. Partiyi slogan eksikliği ile suçlamak mümkün değildir; ne var ki, sosyo-ekonomik alandaki sloganları, yasama faaliyetlerinden kopuk bir duruma düşmüştü. Kurumsallaşmış sol, bir ölçüde geleneksel seçmenlerinden, sendikalarından kopmuştur. Öte yanda gelişme konusunda kapsamlı bir vizyonu ve üstesinden gelmek istediği hedefleri yoktur.

İdeolojik zayıflık ve parti aktivistlerinin elindeki aşırı güç, iç çatışmalara, partiye olan desteğin erozyona uğramasına ve liderlik çatışmalarına yol açtı. 2005 yılına gelindiğinde partiye yönelik destek, 1990'daki düzeyine inmişti. Bir zamanların egemen partisi SLD, önemsiz bir parlamento grubu haline gelmişti. Bu dönemde çeşitli sol fraksiyonları yeniden bir araya getirmek ve ortak bir seçim listesi oluşturmak üzere girişimler başlatıldı. LiD seçim koalisyonu, 2007 seçimlerinde iki milyondan fazla seçmenin desteğini aldı. Ancak bu, merkez partisi PD'yi de içeren çok geniş bir koalisyondu. O nedenle koalisyon daha fazla bir destek sağlayamadan sol karakterini kaybetmişti. SLD adayları, listelerdeki en rahat tanınan isimler oldukları için koalisyon oylarının yüzde 70'ini almışlardı. Yüzde olarak bakıldığında ise LiD koalisyonu, tüm ortaklarının ayrı ayrı katıldıkları bir önceki seçimde aldıkları toplam oya ulaşamamıştı. Bunun nedeni, seçimin plebisit karakteri ve seçim kampanyasının programı ve örgütlenmesi konularındaki hazırlık eksikliği idi. 2010 erken başkanlık seçimlerinin de benzer bir karakteri vardı. Tek sol aday olan Grzegorz Napieralski, iki milyon üzerinde oy aldı (2.299.870 ya da yüzde 13,68). Daha önceki seçimlerle karşılaştırıldığında, özellikle de iki önemli adayın sağcı oldukları düşünüldüğünde, sonuç çok tatmin edici değildi. Ama SLD liderinin başkan olarak konumunu güçlendirdiğini ve en azından bir alternatifin varlığını ortaya koyduğunu vurgulamamız gerekir. Bu olgu, solun partiler arenasındaki yerini yeniden alması sürecinde bir başlangıç noktasıdır. Genel olarak bakıldığında, kampanya kavgacı bir karakter taşımamaktaydı; ama öte yanda ciddi konulara değinilmediği de söylenebilir. Partilerin Polonya vizyonu üzerine herhangi bir tartışma olmadı. Tüm slo-

ganlar şuna indirgenebilirdi: Polonya'nın geleceğini birlikte inşa edeceğiz. Sol aday esas olarak gençlere hitap etti ve onlara geçmişten ve bilinen sosyal sloganlardan bir kopuş önerdi. Öte yanda esas olarak seçim kampanyasının sona ermesinden sonra ve sadece iki sağcı parti arasında yürütülmesine rağmen daha önemli bir tartışma da Kilise'nin rolüne ilişkin olarak yaşandı. Ama sol, şu anda bundan yararlanmaya çalışmaktadır. Bu konudaki anlaşmazlığın, sol tarafından ideolojik kimliğinin belirlenmesi yönünde bir girişim olarak geliştirilebileceğini de hipotetik olarak düşünebiliriz.

SLD'ye desteğin ülke çapında dengeli bir dağılımı söz konusudur. Küçük ve orta büyüklükteki şehirlerde ve lise ve üniversite mezunu gençler arasında ise marjinal bir üstünlüğü vardır. Öte yanda partiye en düşük desteğin, 60 yaşın üstünde, sadece ilkokul eğitimi almış ve kırsal alanda yaşayan seçmenler arasında olduğu söylenmelidir (bkz.: "Polonyalılar Nasıl Oy Kullandı: 2010 Başkanlık Seçimleri", *Gazeta Wyborcza*, 21 Haziran 2010). Yakın zamanlara kadar SLD oylarının, ağırlıklı olarak PRL [Polonya Halk Cumhuriyeti] dönemine özlem duyan yaşlılardan geldiği söylenirdi. Ancak bu durum değişmiştir. Partinin global vizyonuna ilişkin sloganlar, ekonomik sloganlardan daha önemli hale gelmiştir. SLD, sadece bir grubu ya da sosyal sınıfı temsil eden bir parti olarak değil, ulusal bir parti olarak görülebilir.

SLD önce, en azından bazı çevrelerde, özellikle de sağcı politikacılar arasında, geçmişten büyük izler taşıyan bir post-komünist parti olarak algılandı. Ama zamanla, solun en önde gelen temsilcisi haline geldi. İlginç bir şekilde insanlar, artık partinin post-komünist kökenlerini genel olarak hatırlamamaktadır; öte yanda parti, herhangi bir başka parti için potansiyel bir partner haline gelmiş bulunmaktadır. SLD'nin en büyük problemi, sol partilerin seçmenin gözündeki önceliğinin kaybedilmesidir. Solla bağlantılı pek çok politik ve ahlaki slogan, diğer partiler tarafından kullanılmaktadır. SLD, bir kanaat oluşturucusu değildir; bir vizyon sunmaz ya da kamusal söylemi şekillendirmez. Tartışma konuları, Dördüncü Polonya Cumhuriyeti'nin yaratılıp yaratılmaması konusundaki ihtilafa düşen sağcı partilerce dayatılmaktadır. SLD, geleneksel sol tabanını –büyük endüstriyel işletmelerden işçileri– kaybetmiştir ve Kilise, kürtaj, eşcinsel ilişkiler vb. gibi konularda radikal bir tutum almayışından ötürü, gençler için de bir çekim merkezi olamamaktadır. Parti, kamusal tartışmaya katılmakta, ama hiçbir zaman tartışmayı başlatan parti olamamaktadır. Ne yazık ki SLD her şeyden çok reklam ve seçim kampanyalarına yoğunlaşmaktadır. Kendi iç tartışmalarına ve kişisel çatışmalara kapılmış bir parti olarak, kendine bir imaj yaratmayı ve bunu idame ettirmeyi unutmuş görünmektedir.

Polonya'da parti olgusu oldukça statiktir ve mevcut çerçevede bir yeniden örgütlenme hemen hemen olanaksız gibidir. Bu durum kısmen –barajlı ve d'Hondt metotlu nispi temsil esasına dayanan– seçim sistemine, esas olarak da partilerin devlet tarafından finanse edilmesine bağlıdır. Yeni partiler, politika alanında kendilerine bir yer edinme konusunda dev problemlerle karşı karşıyadır. 21. yüzyılın başlangıcında solun içinde bulunduğu olumsuz durum, solun bazı vaatlerinin –ironik bir biçimde– yerine getirilmiş olması (örneğin yüksek hayat standardı) ve sağa dönüş (Papa John Paul II'nin 2005'te ölümünün ardından Kilise'ye yöneliş), bütün bunlar sağ partilere desteği büyüttü. İki büyük politik güç –Yurttaşlar Platformu (PO) ve Hukuk ve Adalet (PiS)– Dayanışma kökenli sağ partilerdir ve seçmen kitlesinin büyük bir kısmının desteğini almaktadırlar.

SLD –ve daha geniş anlamda sol–, iki büyük sağ partinin kendi temel konularından ba-

zalarına sahip çıkmasına izin vermiştir: bir dizi toplumsal konu, (en azından politik programı ve hatta bazı sloganları) PiS tarafından, demokratik süreçlerin savunulması da PO tarafından devralınmıştır. Ancak diğer taraftan "post-komünist" ve "post-Dayanışma" kampları arasındaki bölünme, SLD'nin gelecekteki koalisyon olanaklarını artırmaktadır. Daha da ötede, parlamentodaki mevcut iktidar dağılımında sol, hükümet koalisyonunun bazı politik girişimlerinde güç dengesini elinde tutmaya başlamıştır. Partinin entelektüel özü işlevini görecektir örgütlü grupların yokluğu ise, SLD için bir dezavantajı ifade etmektedir. Bugüne kadar SLD esas olarak, ideolojinin önemli rol oynamadığı bir iktidarın peşinde koşan bir parti olarak algılanmıştır. Örneğin, *Krytyka Polityczna* gibi, sola en önemli entelektüel desteği sağlayabilecek ve sağlaması gereken bir çevre ile niçin daha yakın bir işbirliğinin olmadığı pek çok farklı nedeni vardır. Ne yazık ki parti böylesi bir destekten yoksun bulunmaktadır.

Programına bakıldığında SLD, fırsat eşitliğine ve sosyal dışlanma ve işsizliğe karşı mücadeleye yoğunlaşmıştır. Parti çalışanların haklarını, bedava eğitim ve halk sağlığını savunmaktadır. Ne var ki bugüne kadar bu konularda, politika içeriğinden ve somut yasama önerilerinden çok, sloganlar ağır basmaktadır.

SLD, ideolojik değil, pragmatik bir partidir. Seçim pragmatizmi, SdRP'nin ilk yıllarında, parti seçim programı ile nispeten dar bir grup oluşturmayı hedeflediğinde haklı görülmüştü. Ama SLD liderleri, 1993 gibi erken bir dönemde, seçimlerde azami oy alma, geniş bir seçmen kitlesini oluşturma anlayışını bilinçli bir şekilde kabul ettiler. Bu yaklaşımın zirve noktası, SdRP'nin SLD'ye dönüşmesi ve partinin merkeze doğru yönelişidir. Daha da ötede parti programları, genellikle herhangi bir iç tartışma yaşanmadan oybirliği ile kabul edilmiştir. Partinin vizyonunun, amaçlarının ya da beklentilerinin ne olduğuna ilişkin çok az tartışma yaşanmıştır. Batı Avrupa sosyal demokrasilerine tam zıt bir şekilde, yakın zamanlara kadar Polonya'da ekonomik konular, politik partiler için en önemli konular arasında yer almamıştır. Oysa kilise ve geleneklere karşı tutum, seçmenlerin gözünde en önemli faktör olarak görünmektedir. SLD'nin solunda yer almaya çalışmış olan kurumsallaşmamış solun ya da partilerin, kendilerine sosyo-politik bir yer bulamayışlarının nedeni budur. Polonya gittikçe daha seküler ve daha liberal olmaktadır; o nedenle de, şu anda Muhafazakârlar ve Liberallerin egemen olduğu politik arenada üçüncü parti için bir yer mevcuttur. Başkanlık seçimlerinde Grzegorz Napieralski'ye destek, büyük ölçüde parlamento dışındaki entelektüel çevrelerin çalışması ile sağlanmıştır. Parti vizyonunu ortaya koymalı ve uğruna mücadele ettiği düşüncelere hayat vermelidir; aksi halde tüm eylemleri, seçmen kitlesi için anlaşılmaz kalacaktır.

Parti, bir parlamenter grup temelinde oluşturulmuş, ama öte yanda ofisleri ve insan kaynakları ile iyi örgütlenmiş bir yerel yapılanmayı da miras almıştır. En güçlü zamanında partinin üye sayısı 60.000'e ulaşmıştır. Bugünse üye sayısının 40.000'den fazla olduğu iddia edilse de, aktivist sayısı daha azdır. Bu üye kitlesine, önceki rejimden beri partide olan yaşlı üyeler ve bugün ellili yaşlarda olan bütün bir yöneticiler kuşağı da dahildir. Parti liderleri, eski muhafızlar denilen eski üyeleri partide tutarken, diğer yanda örgütü yenilere ve daha genç üyelere açmaya, böylelikle de partiyi güçlendirmeye çalışmaktalar. Parti –her şeyden önce bir sosyal demokrat parti olarak– örgütte kadın-erkek eşitliğini resmen kabul ettiği halde, kadınların gerek aday listelerinde gerekse yönetici mevkilerde azınlıkta oluşları dikkat çekmektedir. Parti tüm gruplara açık olmaya çalışmakta ve radikalizmin herhangi bir biçimini savunmamaktadır. Genel kamuoyu da zaten onu böyle görmeye eğilimlidir.

SLD'nin görkemli yılları çoktan geride kaldı. Uzun yıllar boyunca bu parti, politik planda temel ya da en azından nüfuzlu bir gruptu. Parti saflarından, 1995-2000 ve 2000-2005 yıllarında iki dönem başkanlık yapmış olan Aleksander Kwaśniewski gibi bir şahsiyet ve Józef Oleksy, Włodzimierz Cimoszewicz, Leszek Miller ve Marek Belka gibi dört başbakan çıkmıştır. 1989'dan beri parti iki kez seçim kazanmış ve ana ortağı olduğu altı hükümet kurmuştur (başbakanlık görevi, iki kez koalisyon ortaklarına bırakılmıştır). Parti, seçim sonuçlarını 2005'e kadar iyileştirmiş ve 2001 seçimlerinde, neredeyse tek başına hükümet kurmasına olanak verecek düzeyde oy almıştır. Polonya, SLD yönetiminde, NATO ve Avrupa Birliği'ne katılmıştır.

Ne var ki parti sosyal ya da ideolojik açıdan dikkat çekici başarılar kazanamamıştır. Tersine, Alimony Fonu'nun ortadan kaldırılması, emekli maaşlarının yeniden değerlendirilmesine sınırlama getirilmesi ya da dinsel nitelikli jest ve beyanlar gibi temel sol değerlere karşı bir dizi tasarının yasalaşmasını sağlamış bulunmaktadır. Parti şu anda çevreye yönelik tehditler, biyoteknoloji ya da genetik gibi konularda henüz tavır almamıştır.

Mevcut politik durum, SLD'ye bir fırsat sunmamaktadır. Daha önce belirtildiği gibi, seçim sistemi ve partilerin devlet bütçesinden para alması, politika sahnesini adeta dondurmıştır. Ancak öte yanda son seçimler, sadece açık bir şekilde sol bir çehre ile ortaya çıkan bir parti için değil, bir sosyal demokrat parti için de politika alanında hâlâ bir yer olduğunu ve böyle bir partiye ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

SLD, bir sosyal demokrat partiye yakışır bir şekilde herkese açıktır; hiç kimseyi dışlamamaktadır ve tüm seçmen gruplarını kazanmak için çalışmaktadır. SLD, gerçek bir parti haline gelmeden önce bir seçim ittifakı olarak var olduğu zamanlarda bile, sendikalar (OPZZ, ZNP), işveren örgütleri (Lewiatan) ve daha küçük partiler gibi pek çok örgütlenmeyi çevresinde toplamıştı. Ancak parti, iktidarda olduğu dönemde sosyal örgütlenmelerle bağlarını kaybetti ve sendika ve kooperatif üyelerinin çıkarlarını korumakta başarısızlığa uğradı. SLD şimdi bağlantılarını yeniden kurmaya ve bunların temsilini yeniden inşa etmeye çalışmaktadır. Toplum ve stratejik ortaklığa açıktır.

Polonya dış politikası söz konusu olduğunda Avrupa Birliği, SLD'nin bakış açısından öncelikli bir konudur. Ama parti, ABD ile ortaklık ilişkilerinin geliştirilmesi gibi diğer dış politika konularında oldukça eleştirel bir konumdadır. Örneğin, Polonya'ya füze kalkanının yerleştirilmesine karşı çıkmaktadır. Partiye göre söz konusu füze kalkanının ülke güvenliğini güçlendirme işlevi olmayacak, tersine yeni silahlanma yarışını başlatacaktır. Polonya'nın NATO üyeliği, Polonya'nın güvenliği için yeterli bir garantidir ve ülkenin NATO misyonlarına katılım kalitesinin artırılması gerekmektedir. SLD liderliği ayrıca, hükümetin Polonya'yı bir savaş sokarak sol ideallere ihanet ettiğini savunmuş ve Polonya birliklerinin Afganistan'dan en kısa zamanda çekilmesini istemiştir. Daha da ötede bir Kongre kararında parti, Ukrayna ve Rusya'ya karşı politika değişikliği için çağrıda bulunmuştur: "Polonya diplomasisi, ideolojik ve tarihi nosyonları ekonomik konulardan ayırarak, pragmatik karakterini korumayı sürdürmeli ve eşit ortaklık ilkeleri temelinde Rusya ile işbirliği için çaba sarf etmelidir". Diğer yanda hatırlatmak gerekir ki SLD, bu konudaki kampanya sloganlarının ötesinde, Avrupa Birliği yardımları aracılığıyla çeşitli sorunların çözülmesi için mevcut seçeneklerin araştırmasına kalkışmamıştır. Her ne kadar Avrupa Sosyalistleri Partisi'nin üyesi de olsa SLD, ortak girişimleri başlatma ya da geliştirme konusunda hiçbir şey yapmamış, o nedenle de mevcut meydan okumalara ve küresel problemlere cevap sağlayamaz bir konumda kalmıştır.

Polonya Sosyal Demokratlarının Krizinin Nedenleri

Demokratik Sol İttifak'ın krizi, program konuları, kişisel sorunlar ve örgütlenme de dahil olmak üzere, pek çok düzeyde kendisini göstermiştir. Krizin bazı semptomları ve SLD'nin gerilemesine yol açan olaylar, daha SdRP döneminde bile görünmekteydi. Programını post-Dayanışma hükümetinin eleştirisine oturtan, böylelikle de kendine özgü bir ideolojik tutumla ortaya çıkma ihtiyacını duymayan post-komünist kamp sayesinde, politika alanının iki kutuplu bölünmesi ortaya çıkmıştı. Bu kampta bulunanlar için, hükümet partisine karşı muhalefet temelinde oluşturulmuş seçim platformlarını oluşturmak yeterliydi. Programatik ve ideolojik netlikteki bu eksiklik, sol için çeşitli politik gruplarla Demokratik Sol İttifak başlığı altında bir koalisyon oluşturmasını olanaklı kıldı. Koalisyonun bir politik partiye dönüştürülmesi ise, seçimler için uygun bir araç yaratma teşebbüsünde bulunan pragmatik fraksiyonun zaferi anlamına gelmişti. Seçim zaferini sağlamak üzere merkezi ve disiplinli bir örgütlenme inşa edildi. Bu aygıtın verimliliği, partideki düşünce ve görüş çoğulculuğundan daha önemliydi. Parti içinde ortaya çıkan iç eğilimler, şiddetlenen bölünmeler ve partinin kimliği üzerine tartışılmasını isteyen sesler dikkate alınmadı. Parti ayrıca, politik çevresinde yaşanan değişiklikleri de küçümsedi. Sağındaki partileri zayıf ve yenilmiş görmeye devam etti. SLD'nin 2001 parlamento seçimlerindeki tartışmasız zaferine rağmen, seçmenlerin ideolojik platformları daha belirgin olan partilere doğru yönelmeye başladığının işaretleri görmezden gelindi (örneğin Hukuk ve Adalet, Polonya Aileleri Birliği ve Öz Savunma [Samooobrona] gibi; ki bu partilerin hepsi parlamentoya bu seçimde girmişlerdir). Seçmenler 2001'den beri değer öğretisine ve değerler konusuna –ve bu alanda ciddi eksikliği duyulanlara– daha fazla vurgu yapmaktaydı. SLD'nin politik pragmatizm formülü, 2005 yılında kendisini tüketmiş oldu.

Liderlik konusu, SLD'nin zaafalarını net bir şekilde ortaya koyduğu bir diğer alandı. Leszek Miller, muhalefet partisinden becerikli ve etkileyici lideriydi; ama hükümet başkanı ve parti lideri (2001-2004) olarak başarısızdı.

O sıralarda medya, parti üyelerinin içinde olduğu bir dizi skandalı ortaya çıkardı, ancak Miller bunlar hakkında bir şey yapmaya muktedir değildi. Bunlara ek olarak kişisel anlaşmazlıklar, partinin Leszek Miller ve –o sırada başkan olan– Aleksander Kwaśniewski'nin taraftarları olarak bölünmesi sonucunu verdi. Şiddetlenen krizin göstergeleri, 2004 yılına kadar görmezden gelindi. Bu tarihte başbakan ve parti, kamuoyu yoklamalarında o kadar olumsuz sonuçlar almaktaydı ki, toplumun sol hükümetle ilgili hayal kırıklıklarının daha fazla görmezden gelinmesi, yaklaşan seçimlerde İttifak'ın tamamen parlamento dışına düşmesini getirebilirdi. Sonunda parti daha da zayıfladı ve Marek Borowski'yi izleyen bir grup üyesi, SLD'ye alternatif olarak Polonya Sosyal Demokrasisi'ni (SDPL) oluşturdu. "Eski muhafızlar"ın görevden alınması ve daha genç kuşak politikacılarının iktidara yükselişinin durumu iyileştireceği düşünülmekteydi. Ne var ki bu genç politikacılar da gerekli liderlik yeteneklerine sahip değillerdi. Smoleńsk yakınlarındaki uçak kazasından sonra Grzegorz Napieralski, yumuşak bir biçimde yönetimi eline almayı başardı. Seçim sonuçları, onun bu rolünü doğrulamaktaydı. Bu elbette ki parti liderliği sorununun çözümlendiği anlamına gelmemektedir; ama en azından sorun şimdilik ertelenmiştir.

SLD'nin mücadele etmesi gereken bir diğer problem de, seçmenlerin bu parti hakkındaki algısıdır. Partinin iktidarı kullanış biçimi, herhangi bir sol yönelişten yoksun, üyelerinin çıkarlarını korumaya kararlı ve yozlaşmış bir parti imajının oluşmasına yol açmıştır. Bundan da öte, Halk Cumhuriyeti'ne yönelik bütünlüklü bir tutum oluşturmayarak, politik kökenlerini "gizleme" girişimleri ya da PRL dönemine ilişkin haksız iddiaları küçümseyişi veya bunlara karşı çıkmayı, SLD'nin ideolojik pusulası olmayan, geleneksel seçmenlerine ihanet eden konformist bir parti olarak görülmesi sonucunu vermiştir.

İdeolojik kimlik sorununa dönülecek olursa, sol ideolojinin enerjisini tükettiği ve "daralma tezi"nin iddia ettiği üzere, partiler yelpazesinde sosyal demokrasiye düşen alanın sınırlı hale geldiği ve gittikçe artan bir şekilde bu alana muhafazakâr partiler tarafından tecavüz edildiği yolundaki Roy Hattersley ya da Ralf Dahrendorf'un teorilerine katılmamak kolay değildir. Daha net bir şekilde ifade edilecek olursa, Polonya'da bu partinin yeri, Hukuk ve Adalet (PiS) ve Yurttaşlar Platformu (PO) gibi sağ kökenli partiler tarafından doldurulmuştur. 2001-2005 yılları arasında sol hükümet yönetimi altında geçen zor yıllardan sonra, beceri düzeylerinin düşmesi nedeniyle sol partilerin kamusal söyleme hakim olamadıkları ve artık kesin bir şekilde beceriksiz olarak görüldükleri teorisi doğrulanmış görünmektedir. Parti şimdi en iyi ihtimalle, sadece kısa dönem stratejiler içeren gelecek programları yapabilecek bir kimlik yoksunluğu içinde bulunmaktadır.

2005 seçim yenilgisinin sonucu olarak SLD, yeniden inşa ve reform ihtiyacı ile karşı karşıya kaldı. Bunlar gerçekleştirilmeye başlanmıştır ve bunların seçim sandığında tedrici fakat ölçülebilir iyileştirmeler getirdiği gözlenmektedir. Hepsinden önemlisi, yeni ve daha genç yönetim ve partinin retoriğine sokulan sol unsurlar sayesinde partinin imajı iyileşmiştir. Bu arada Sol ve Demokratlar (LiD) adlı seçim ittifakı oluşturulmuş fakat beklenen sonucu vermemiştir. Bu, 2007 seçimlerinin erkene alınmasının ve bir plebisit niteliği taşımasının bir sonucu olabilir. Parti tarafından 2004-2009 arasında, parti programı ya da ideolojisi üzerine ciddi ve derin düşüncelerin ürünü olarak değil, seçim çıkarlarıyla bağlantılı bir sezgiyle atılan adımların pek çoğu oldukça kaotik bir şekilde atılmış ve çok az sonuç vermiştir. Parti liderleri de, strateji konusunda tutarlı bir vizyon sunamamış ve bağımsız kararlar alamamışlardır. Değişikliklerin çoğu yüzeyseldir; bunlar, reform gerekliliği üzerine partide mevcut derin bir kanaatin ürünü olarak ortaya çıkmamışlardır. Bununla birlikte, 21. yüzyılın ilk on yılının sonunda, parti içindeki krizin farkında olma yaygın bir duyguyu ifade etmektedir. Ama tabii partinin imajını iyileştirecek tutarlı bir yaklaşımın eksikliği hâlâ duyulmaktadır.

Avrupa Perspektifi

Demokratik Sol İttifak ve İşçi Birliği, Avrupa Sosyalistleri Partisi'nin (PES) tam üyesidir ve temsilcileri, partinin programatik çalışmalarında düzenli bir şekilde yer almaktadır. Politik partilerin modernleşmesi, iklim ve enerji ve Sosyal Avrupa üzerine oluşturulan tematik ağların kapsam alanı içinde ortak tutumlar geliştirilmektedir. En önem verilen değerler birlik, duyarlılık ve dayanışmadır. Solun temel değerleri, bir Sosyal Avrupa'da yurttaşları için adaleti sağlamak, finansal krizleri önlemek, toplumsal cinsiyet eşitliğini ve hoşgörüyü ger-

çekleştirmek, etkin bir göçmen politikasını hayata geçirmek, iklim değişikliği ve çevre kirlenmesiyle mücadele etmek ve barış, güvenlik ve gelişme konularında ortak bir özne olarak Avrupa'nın rolünü güçlendirmektir. SLD, solun ekonomik resesyon, işsizlik artışı ve geçim maliyetlerinin artması konularında yoğunlaşmasını savunmaktadır. Özellikle küreselleşme çağında kritik halkayı ifade eden Avrupa Birliği çerçevesinde bir işbirliğine ihtiyaç bulunmaktadır. Bu Topluluk sayesinde üye ülkeler, dünya problemlerini, bunların özellikle bizleri yerel olarak etkileyenlerini çözme konusunda daha fazla güce sahibi olmaktadır. SLD'ye göre Avrupa sosyal demokrat partileri, küreselleşmenin getirdiği fırsatların kullanılmasında sosyal piyasa ekonomisinin herkese şans tanıyacağını savunmaktadır. Çevrenin korunmasını hedefleyen sol, çevre teknolojilerini geliştirerek ve bu sektörde yeni iş alanları yaratarak, ekonomiyi yeniden biçimlendirmeyi istemektedir. Modern Avrupa'da göçmen haklarının korunması, suistimallerin ve insan kaçakçılığının önlenmesini gerektirirken, bu konuda eşit haklar ve herkes için sorumluluk ilkelerine dayanılmalıdır. Göçmenlerin, içinde yaşamaya geldikleri toplumlara entegrasyonlarını mümkün kılmalıyız. Partiye göre Avrupa Sosyal Demokrasisi, demokrasiye ve medeni haklara yönelik tehditler, terörizm, suç ve aşırılıklar gibi konularda, yurttaşlarının hayat ve sağlıklarını daha iyi korumak üzere tedbirler almaktadır. Avrupa Birliği üyeleri, barış ve ilerlemeyi sağlamak konusunda birlikte hareket etmelidir. Polonya Sosyal Demokratları da, bu noktaları parti programlarına almakta, bu konularda tavır takınmakta, ama bunları tartışmamaktadır.

Gelecekteki Gelişmeler Konusunda Öneriler

Polonya'da mevcut sol partiler arasında, bugün kendisini genel olarak anlaşıldığı şekliyle gerçek bir sol partiye dönüştürme potansiyeline en çok sahip parti SLD'dir. SLD içinde, mevcut düzenin gereklerine teslim olmuş bir pragmatik akım vardır; ama öte yanda yeni meydan okumalara cevaplar oluşturmaya yardımcı olacak, yeni fikirler ortaya çıkaracak ve çeşitli grupların çıkarlarını tanımlayacak eleştirel bir akımın yaratılmasına da ihtiyaç duyulmaktadır. Modern bir sol parti haline gelmek için, partinin kendi ideolojik kimliğini tanımlaması ve sol ve sağ arasındaki geleneksel bölünmelerin bir anlamda anakronik bir hale geldiğini de hatırlaması gerekir. Yine parti, kendi geçmişi ile, Polonya Halk Cumhuriyeti dönemi ile yüzleşebilmelidir. Partilerin karşı karşıya olduğu meydan okumaların ve partinin işlevinin yeniden tanımlanması gerekmektedir.

Değerler konusuna gelindiğinde SLD, kendisini farklı çevrelere, sosyal gruplara ve azınlıklara açmaya çalışmaktadır. Parti genel olarak topluma da açık kalmalıdır. Parti ayrıca, "yeni sol"un değer öğretisi ile uyumlu bir şekilde önceliklerini belirlemeli ve sosyal, ekonomik ve uluslararası politika konularında uzun dönemli vizyonu olan bir program oluşturmaktadır. Sadece yeni liderleri seçmek yetmez; üyeler de iktidarı almak için uygun bir şekilde yeterli hale getirilmeli ve hazırlanmalıdır. Polonya politika arenasında, hem düşünce özgürlüğünü hem de ekonomi ile ilgilenmeyi savunacak bir partiye yer vardır.

Son başkanlık seçimleri, parlamentoda çoğunluğun oluşturulması sorunu söz konusu olduğunda, partinin "iktidar dengesi"nde bir faktör haline geldiğini ortaya çıkarmıştır. Bu

noktanın önemi gittikçe artmakta ve parti, her iki sağ parti için de potansiyel bir koalisyon ortağı haline gelmektedir. Burada gerçekten önemli olan, SLD'nin sadece bir "post-komünist parti" olması nedeniyle "istenmeyen" olmaktan çıkması ve politik arenada eşit ortak bir bileşen konumunu yeniden kazanmış olmasıdır. Bununla birlikte herhangi bir koalisyona girmeden önce SLD'nin, kendi kimliğini tam bir şekilde belirlemesi gerekmektedir; aksi durumda marjinalize olma riskiyle karşı karşıya kalacak ve sloganları daha büyük partiler tarafından benimsenecektir. Açıkçası bugün "üçüncü" parti konumu, yakın zamanlara kadar politik sahnede hâkim bir güç olmuş bir parti için tatmin edici bulunamaz.

Solun kurumsal partisi olarak SLD, geleneksel seçmeninden kopmuş, ama henüz yeni-sini kazanamamıştır. Kimi, nasıl temsil etmek istediğine ilişkin temel soruya cevap vermemiş ve güvenebileceği seçmen kitlesini belirlememiştir. SLD, iktidar peşinde koşan bir parti haline gelmiş ve hem emekçi kesimle hem de entelijansiyanın belli kesimleriyle arasına mesafe koymuştur. Bunlara ek olarak kaçınılmaz bir biçimde diğer partiler, SLD'nin üzerine konuşmadığı bazı sol kazanımları (özellikle sosyo-ekonomik kazanımları) benimsemiştir. SLD'nin bugün karşı karşıya kaldığı temel problem, programatik bir karakter taşımaktadır: 21. yüzyılda bir sol partinin ne anlama geldiği sorusuna cevap vermek. Sağ ve sol arasındaki bölünme, kesin bir şekilde bulanıklaşmıştır: bugün üç parti tarafından da paylaşılan ortak program unsurları rahatlıkla görülebilir. Sorun, SLD'nin kendisini nasıl öne çıkarabileceğidir.

Kaynakça

- Grabowska M. (2004): *Podział postkomunistyczny. Społeczne podstawy polityki w Polsce po 1989 roku*. Warsaw: Scholar.
- Karwat, M. (2005): "O tożsamości partii", *Forum Klubowe*, No. 5.
- Kik. K. (ed.) (2003): *Znaczenie ideologii dla socjaldemokracji. Materiały z II Krajowej Konferencji Teoretycznej SLD*, Warsaw.
- Kornas, J. (ed.) (2005): *Partie polityczne: permanentne problemy. Studia z zakresu funkcjonowania systemu politycznego*. Kielce: Wyższa Szkoła Ekonomii i Prawa.
- Markowski, R. (2002): *System partyjny i zachowania wyborcze. Dekada polskich doświadczeń*; Warsaw.
- Materska-Sosnowska, A. (2006): *Socjaldemokracja Rzeczypospolitej Polskiej – dostosowanie syndykatu władzy do zasad demokracji parlamentarnej*. Warsaw: Elipsa.
- Miller, L. (2009): *Tak to było*. Warsaw: Zapol.
- Tomczak, Ł. (2007): *Partie i system partyjny RP. Stan i perspektywy*. Toruń: Marszałek.
- Tomczak, Ł. (2008): *Polska lewica u progu XXI wieku. Wybrane aspekty*; Wrocław.
- Walzer, M. (2005): *Lewica ma wartości* (May 21–22); bkz.: www.gazeta.pl, www.wyborcza.pl.

İçerik ve Görünüm Güney Amerika'nın İlerici ve Sol Partilerinin ve Hükümetlerinin Başarıları ve İddiaları

AGUSTIN CANZANI

Birkaç yıl kadar önce kıta çapında şöhrete sahip bir kuramcı (Harnecker 2000) Latin Amerika'da solun hikâyesinin başlıca bölümlerini anlatan bir rapor yayımladı. Yazar, söz konusu yazısında Sosyalist Blok'un çöküşünden önceki Küba Devrimi'nin zaferini, devrimci solun ve kırdada gerilla güçlerinin yükselişini; kurtuluş teolojisini; Sandinistlerin iktidarı üstlenişlerini ve sonraki seçim yenilgilerini; askeri diktatörlükleri; yarı demokrasileri veya vesayet demokrasilerini anlatıyordu. Raporda ayrıca Orta Amerika ülkeleri arasındaki barış antlaşmasından ve Meksika Chiapas'taki gerilla savaşından söz ediliyordu. Bu raporda Güney Amerika'dan tek örnek, Şili'de sonradan devrilen Unidad Popular'ın (Halk Birliği) seçim zaferiydi.

21. yüzyılın ikinci on yılına girdiğimiz bugünlerde bölgeyi izleyen herhangi bir gözlemci çok daha farklı bir görünümle karşılaşacak; solun ve ilerici güçlerin kıta çapında daha önce hiç olmadığı kadar sağlam mevzilere yerleştiği sonucuna varmakta tereddüt göstermeyecektir.

Böyle bir kanının oluşması, kısmen, yakın geçmişte veya halen iktidarda olan birçok Güney Amerika ülkesi hükümetinin kendisini ilerici ilan etmesinden kaynaklanmıştır. Bu durum, en azından Arjantin, Brezilya, Bolivya, Ekvador, Paraguay, Şili, Uruguay ve Venezuela için geçerlidir.¹ Ancak görünüm, –Lula, Chávez ya da Evo Morales gibi– bölgenin en önde gelen liderlerinin, ilerici ve sol görüşlerin savunuculuğu yapmalarından ötürü daha da çarpıcı olmaktadır. Diğer bir inandırıcı görüş de, bu hükümetlerin –bazıları açıktan açığa, bazıları en azından söylemde– genelde Washington Uzlaşması ürünü neoliberal modellere karşı durmakta ve farklı alternatifler sunmakta oldukları izlenimini vermeleridir. Gerçi bunlar arasında ayırım yapılması hususu tartışılmıştır (Lanzaro 2008); ancak bir diğer faktör, muhtemelen bunlardan bir kısmının siyasal gündemlerine doğal kaynakların kamulaştırılmasından medyanın düzenlenmesine kadar daha önceki hükümetlerin döneminde alışılmamış konuları koymalarıdır. Benzer şekilde, devlet müdahalesi modellerinin ve ihmal edilegelmiş toplum kesimlerinin seferber edilebilme potansiyelinin yeniden tanımı ve de halkın bu yönetimlere önemli ölçüde destek vermesi "ilerici" ve "solcu" şöhretlerini pekiştirmektedir. Halk desteğinden aldıkları itici güç, onlara, bazen dünyanın bir ucunda bile bağlantıları bulunan farklı yerleşik çıkarlara dokunan siyasal uygulamalara yönelme olanağı verir. Nihayet önemli bir husus da şudur: bu türden uygulamalara yönelmesi beklenebilecek diğer siyasal modeller (Avrupa sosyal demokrasisi gibi) bunalım içinde bulduklarından, bu hükümetler, dünya üzerinde pek az sayıdaki olumlu ilerici ve sol gelişmenin bir örneğini oluşturarak çekicilik ediniyorlar.

¹ Bu ilerici hükümetlerin çoğu bir yıl ila dört yıl arasında değişen dönemler süresince iktidarda bulunmuşlardır ya da bir sonraki seçimler için olumlu beklentiler içindedirler (Brezilya). Bunun istisnası, Concertación'un (Demokrasi İçin Partiler Birliği) Ocak'taki başkanlık seçiminin ikinci turunu kaybettiği Şili'dir.

Aslında, olan bitenin çerçevesini kesin biçimde tanımlamak gerçekten zordur. Çünkü pek çok sayıda durum ve görüş aynı etiketle bir araya getiriliyor. Bunu anlamak için örneğin, 2009'da Şili'deki Viña del Mar'da düzenlenen sözde ilerici Zirve Toplantısı katılımcılarının listesine bakmak yeterlidir. Bu zirveye ABD Başkan Yardımcısı Joe Biden davetliydi; ama hem bizzat dışlanmış olmasını hem de Evo Morales ve Başkan Fernando Lugo gibi diğer bazılarının çağrılmamış bulunmasını protesto eden Hugo Chávez orada değildi.

Eldeki çalışma, bütün bu güçlükleri de gözden kaçırmamak kaydıyla, inceleme konusu olgunun doğası, kapsamı ve sınırlarına ilişkin birkaç önvarsayım saptamayı ve bu hükümetlerin gidikleri ve karşılaştıkları sorunlar ile ilgili bazı kayda değer yönleri irdelemeyi deneyecektir.

Heterojen Bir Grup

“Sol” ve “ilerici” kavramlarının alan ve kapsamını açıklığa kavuşturma konusunda, en azından bu kıtada, büyük bir sorunla karşılaşırız. İspanyol Kraliyet Akademisi'nin sağladığı resmi tanımlamalar bile epey genel ve bazı açıdan çelişkilidir. “Sol” sözcüğüne baktığımızda politika bölümündeki en son kayıtlar şöyle yazıyor: “parlamento toplantılarında muhafazakâr veya merkezci olmayan parti temsilcileri topluluğu” ve “reformist veya genel olarak muhafazakâr olmayan fikirleri savunan kişiler topluluğu”.² Bu iki kayıt, Sözlüğün en son baskısında çıkarılmış veya değiştirilmiştir. “İlerici”nin tanımı da, artık düzeltilmiş olmasına ve “ileri fikirleri olan ve bunun gerektirdiği tutuma sahip bir kişi veya topluluk” tanımını zikretmesine karşın, yine de pek yararlı sayılmaz.

Aslında bu dilbilimsel tanımlamaları bir yana bırakıp siyasal kimlik saptamasının, başka kıtalarda da genellikle yapıldığı gibi, siyasal partileri ele alma yoluyla daha kolay olup olmayacağını göz önüne almamız uygun olur. Ne var ki, Latin Amerika'da sol ve ilerici güçlerin hamurunda üç farklı eğilim veya akımın bulunması dolayısıyla, siyasal partilerin sistemik gerçeği ortaya yeni sorunlar çıkarır. Bu akımların iki tanesi muhtemelen Avrupa vb. diğer kıtalardaki eşdeğer akımlarla açık benzerlikler sergiler; ama üçüncüsü zor kıyaslanabilir türdendir. Birinci akım, esas itibarıyla sosyalist ve komünist hareketler çizgisindeki geleneksel solun tarihsel partilerinden oluşur. Bunlar, genellikle 20. yüzyılın başlarında kurulmuş çoğunlukla ufak partilerdir. Esas olarak sadece sembolik işlevler üstlenmiş ve hükümetlerde nadiren bulunmuş; o durumda da –Şili'deki Unidad Popular içinde olduğu üzere– koalisyon bünyesinde ve kısa bir süre için yer almışlardır. Latin Amerika'nın dışında bağlantıları olan ikinci eğilim, daha da gösterişsiz bir rol oynamış olup sosyal demokratik kalıba uygun akımdır. Bu akım Latin Amerika'da, hem soldaki geleneksel partilerin klasik sola daha yakın olmaları yüzünden hem de desteğin gerilla savaşı türünden isyan stratejilerine yönelmesinden dolayı 20. yüzyılın sonlarına değin zayıf kalmış, gelişmemiştir. Ancak geçen iki on yıllık dönemde koalisyon ve siyasal birlikler içinde yer alan spesifik gruplar çerçevesinde daha sık görülmeye başlamıştır. Üçüncü gelenek ise, kökleri “popüler milliyetçi” katmanlarda bulunan ve “Latin Amerika popülizmi” denen olgunun bazı modelleriyle bağlan-

2 Bkz. Diccionario de la Real Academia Española: <http://www.rae.es/rae.html>.

tılı olan akımdır. Arjantin'de “Peronizm” ve Brezilya'da “Vargizm” gibi örnekleri sıkça çağrıştıran bu siyasal ifade türü, geniş halk kitlelerini seferber edebilecek yapılanmaları meydana getirme kabiliyetine sahip siyasal temaların, “davaların” oluşturulmasını gerektirir. Kitleler sosyal ve/veya siyasal haklar ve de güçlü bir kişilik ekseninde bütünleştirilerek mevcut egemen siyasal yapılarla karşı karşıya getirilir. Bu akımın, iktidarda olduğu zamanlarda, kitlelerin mobilizasyonu için oluşturulacak siyasal yapılarla devlet arasında etkin bağlantıları kurulmuştur. Bu hareketlerin, bazı durumlarda çoğulculuğu kısıtladıkları ve siyasal hoşgörüyü kavramına pek aldırmadıkları görülmüştür.³ Pek çok Latin Amerika popülizmi örneği oluşturabilecek rejim, güçlü bir seçmen desteğine sahip olmuş ve birçok kez iktidardan asker diktatörler tarafından kovulmuştur. Bu türden siyasal yapılanmalar böyle bir durumda genellikle ayakta kalmazlar; ancak gelenek, davanın sözcülüğünün üstlenen taraftarlarca dile getirilmeyi sürdürür.

İşte bu kendine özgümlük, Güney Amerika olgusunu tanımak için partileri geleneksel ölçütler ışığında incelemenin ancak bir ölçüde yeterli olabileceğini açıklar. Bazı siyasal gelişmelerin, Şili'de Partido Socialista, Uruguay'da Partido Socialista ve Partido Comunista gibi solun klasik güçlerine veya Brezilya'da Partido dos Trabalhadores (İşçi Partisi) gibi benzer yönelimdeki daha yeni partilere roller bağışlamasına karşın, bunların katıldıkları hükümetler, birçok nedenle her zaman “sol” olarak nitelenemeyebilirler. Bunlar, Hıristiyan Demokratlar (Şili) gibi büyük partileri içeren ve seçim öncesinde saptanmış geniş koalisyonların bir parçası ya da geleneksel partilerin ilerici kanatları (Uruguay) olabilirler veya hükümete, ideolojik görünüşleri çok farklı bir partiler yelpazesi içinde parlamenter uzlaşma yoluyla yani siyasal anlaşmalarla oluşturulmuş bir birlik çerçevesinde (Brezilya) katılabilirler. Başka durumlarda siyasal aygıtın kendisi popülist ve popüler bir ulusal geleneği izlerken hükümet, esin kaynağını, belli ki, parti yapısı içindeki egemen bir ilerici gruplaşmadan alır (Arjantin). Latin Amerika deneyimi, örneğin, Movimiento al Socialismo (Sosyalizm Hareketi veya MAS, Bolivya) gibi yeni; Movimiento Quinta República (Beşinci Cumhuriyet Hareketi, Venezuela) ve PAIS (Onurlu ve Egemen bir Anavatan için Birlik, Ekvador) gibi iktidara gelmeden hemen önce ya da hatta geldikten sonra kurulmuş veya Alianza Patriótica para el Cambio (Değişim için Yurtsever Birlik veya APC, Paraguay) gibi doğrudan doğruya salt bir seçim anlaşması ürünü olup düzgün işlemeyi başaramamış bazı sosyal yapılar da içerir.

Her iki gelenek arasındaki fark, parti sisteminin doğası ve önceden var olan sosyal hareketler ile birlikte dikkate alındığında ve liderlerin siyasal davranış tarzlarına yansıtıldığında önemli görünmektedir.

Bazı parti aygıtlarının toplumsal hareketler içinde kökleri ya da onlarla birliktelikleri vardır. Bu olgu, bazı durumlarda, Brezilya'daki Partido dos Trabalhadores, Bolivya'da MAS ve Arjantin'de Partido Justicialista örneklerinde olduğu gibi, onların oluşmasını bile tetikleyebilir. Başkaları, bir değişim projesi çerçevesinde kendilerini, Uruguay'daki Frente Amplio (Geniş Cephe) gibi, sendikaların stratejik müttefikleri olarak görebilirler. Ancak, Paraguay'daki APC gibi, bağlantıları çok heterojen olan bazı kümelenmeler de vardır. Ayrıca bazıları da, Venezuela veya Ekvador'da olduğu gibi, meşruiyetlerinin kanıtını sıkça halkoylamasına başvurarak ararlar.

Tabanlarını en iyi örgütleyebilen partiler, siyasal mevcudiyetlerinin temel bir parçası ola-

3 Bu konuda Latin Amerika ile ilgili bilgi için bkz. Laclau (2005).

rak belirli bir süre seçim yarışına girmeyi kabul etmiş ve ulusal düzlemde iktidarı almadan önce yerel düzlemde hatırı sayılır derecede yönetim deneyimi kazanmış olanlardır (Brezilya ve Uruguay). Bunlar, bu durumlarda, sadece orta vadede parti sistemini güçlendirmekle kalmamış, onun dönüşümünde de etken olmuşlardır. Daha çok kişiselleştirilmiş bir liderlik ekseninde işleyen partiler, genellikle, bir fırsat gibi gördükleri seçim süreci içinde sağlamlaşıp şekillenirler. Bu kümelenme, çok sık olarak –Bolivya, Ekvador ve Venezuela’nın durumunda olduğu üzere– zayıflamış ve aslında çökmekte olan bir parti sistemiyle bir arada bulunur.

Parti yapılarının eskiye dayandığı ve parti sistemlerinin daha kurumsallaşmış bulunduğu ülkelerde liderler nispeten uzun ve kayda değer siyasal kariyerlerden gelirler (Lula, Kirchner, Vázquez, Mujica). Buna karşılık siyasal aygıtların daha yeni olduğu ve parti sistemlerinin bunalımlara uğramış bulunduğu ülkelerde liderlik kişisel karizmayla yakından ilgilidir (Chávez, Correa, Morales, Lugo). Bunlar siyasal yaşama nispeten yeni giren, sonradan katılan ya da arka plandayken birden başrollere ilerleyenlerdir.

Bu farklılık, yine de, bütün bu senaryoların aynı siyasal olgu çerçevesine yerleştirebileceği yolundaki görüşün temellerini sarsamaz. Bunun da en az iki nedeni vardır. Bir kez bu siyasal örgütler, hemen hemen her durumda gelenek olarak olsun açıklanan görüşler ya da seçim bölgesi veya seçmen kitleleri bakımından olsun, siyasal yelpazenin en önemli sol formasyonunu oluştururlar (Alcántara 2008). İkinci olarak da, bunların çoğunluğunun yönelişleri, bölgesel etkileşimin meydana getirebileceklerinin ötesine taşan benzerliklere ve ortak vurgulara sahiptir.

Ortak Özellikler

Demek oluyor ki, bu senaryoların kendini tekrarlayan ortak yönleri vardır. Bu bölgenin ilerici hükümetleri bir önceki hükümetten devraldıkları durumu düzeltme niyetlerini açıklarlar. Bu, neoliberal mirasın, şu ya da bu şekilde bozulup başkalaştırılması ile eşanlamlıdır. Ancak bu çerçevede tasarıları, eski modeli orasından burasından çekiştirerek düzeltmekten yeni bir tür sosyalizm biçimine bürünecek farklı bir toplum modeline oluşturmaya kadar uzanabilir. Söz konusu başkalaşımın kapsamı aslında çeşitli olup tüm gözlemcilere göre, yalnızca niyete değil her ülkenin kurumsal, ekonomik, sosyal ve siyasal yapılarının ve de karışılan kısıtlama ve fırsat düzeyinin belirlediği parti ortamına bağlıdır.

Arjantin’de –benzeri görülmemiş bir ekonomik kriz arkasından– Kirchner’in ya da Ekvador’da –başkanlıkta boy gösteren bir dizi vekilden sonra– Correa’nın veya Venezuela’da –yolsuzluk skandallarının patlaması ve parti sisteminin eriyip gitmesi sonucunda– Chávez’in iktidara tırmanmaları gibi durumlar, Şili’de –otoriter Pinochet anayasasından türeyen önemli kısıtlamaların yanı sıra ekonomik büyüme eşliğindeki– Concertación’un ya da Brezilya’da –önceki hükümet başkanının partisi tarafından yerleştirilmiş adayı kovma problemiyle uğraşan– Lula’nın karşılaştıkları durumlardan tamamen farklı görünüyor. Bundan başka, örneğin Frente Amplio Hükümeti’nin 6 seçim dönemi sonrasında parlamento çoğunluğunu sağlayarak nüfuz etmeyi başardığı dondurulmuş siyasal sistem ile Fernando Lugo’nun Paraguay’da ucu

ucuna bir çoğunluk ve sınırlı bir parlamento desteğiyle elde ettiği beklenmedik zafer arasında birbiriyile tezat oluşturan kurumsal, siyasal ve seçimsel bağlamlar vardır.

Bütün bu değişkenler her ülkenin siyasal gündeminin oluşturulmasında belirleyici etkenlerdir. Bunlar, ortama bağlı olarak, oldukça kademeli ve aşamalı birer yaklaşım gerektirebilirler. Şili’de daha özgül, Uruguay’da ve bazı bakımlardan Arjantin’de daha derinlemesine değişiklikler söz konusu olmuştur. Bolivya, Ekvador ve Venezuela’nın durumlarında ise –yankısını plebisit yoluyla önemli anayasa değişikliklerinde bulan– yeniden yapılanmaya yönelik çabalar görülmüştür.

Ancak bütün bu senaryoları devre dışı bırakan ve “ortak özellikler” olarak mütalaa edilebilecek en az dört olgu vardır.

Bunlardan birincisi, tüm bu hükümetlerin, –genel olarak– kamu yönetimine ilişkin zorunlulukları yerine getirmedeki ve –özel olarak da– “makroekonomiyi” yönetmedeki yetkinliğidir. Bu senaryoların çoğu, üretimde sert düşüşlerle ve bir dizi Latin Amerika ülkesinde finans krizi ile bağlantılı ekonomik bunalımları izlemiştir. Bu olgu, onlara ekonomi politikasının nasıl yönetilmesi gerektiği hususunda öğretici olmuşa benzemektedir. Bu, şimdikiye kadar, fon birikimi getiren kayda değer büyüme dönemlerine yol açmıştır. Gerçi hammadde ve mal fiyatlarının arttığı küresel ekonomi ortamının, Latin Amerika ülkelerinin gelişmesi için son derecede elverişli olduğu konusunda görüş birliği vardır; ancak yine de her şey, bu hükümetlerin ekonomiyi yönetmede ehliyet sınavını bugüne değin başarıyla geçtiğini gösteriyor. Böylece Latin Amerika’nın ilerici ve sol siyasal güçleri, geçmişte iktidara her gelişlerinde yakalarına yapışan uğursuzluktan da kurtulmuşlardır. Çünkü onların ekonomik büyüme yaratma ve enflasyonu dizginleme konusundaki yetkinliklerini artık kimse tartışmıyor.

İkinci ortak özellik, devletin yeniden konumlandırılmasıdır. Devlete yüklenen rol, her ülkenin koşullarına ve kamu politikalarının baskısına göre değişik biçimler edinir. Kimi durumlarda bu yeniden konumlanma, Venezuela’da ya da Ekvador’da veya Bolivya’da değişik aşamalarıyla tanık olduğumuz üzere, bazı doğal kaynakların devletleştirilmesi veya ayrıca bunların devlet tarafından işletilmesi biçiminde göze çarpar. Brezilya ve Arjantin’de de benzer belirti ve göstergeler vardır. Bu, bazı ülkelerde devletin değişik sosyal hizmetlerin sağlayıcısı konumuna dönmesi –Arjantin’de emeklilik düzenlemeleri– veya devletin birçok alanda düzenleyici işlevlerini yeniden üstlenmesi –Uruguay’da sağlık hizmetleri– olarak beliriyor. Bu eğilim, sosyal koruma düzenlemelerini tüm ülkelerde hatırı sayılır ölçüde ve üç farklı yönde ilerleyen kamu politikaları eşliğinde geliştirmiştir: en yoksul toplum kesimlerine dahi uygun yaşam koşullarının garanti edilmesi ki, bu da sıklıkla dolaysız gelir transferi aracılığıyla yoksullukla mücadele önlemlerine yansır; herkes için kamu hizmetlerine erişim temin ederek, ayrıcalıkları daha çok sayıda yurttaşta yaygınlaştırarak, dağılımda eşitsizlikleri azaltarak, bazı düzenlemeler çerçevesinde devlet desteği ve kamu fonları sağlayarak eşitsizliklerin üstesinden gelme çabası; esas olarak iş mevzuatı değişikliklerine ve evrensel haklara yansıyan yeni haklar tesis eden hukuk düzenlemeleri.

Üçüncüsü, siyasal yaşamın bir bütün olarak toplum bünyesindeki rolünün artırılmasıdır. Bu olgu, siyasal söylemin kamuya açık tartışmalarda kullanılması ve politikanın toplum yaşamının odağında bulunmasının değerli katkılar sağlayacağı savunulması yolunda değişiklikler meydana getirmiştir. Bu yeniden konumlanma da birbirinin karşıtı pozisyonların siyasal söylemde yeniden yerleştirilmesini gerektirir. Ancak burada demokratik iktidar yarış-

nın kuralları geçerli olur. Mevcut hükümetlerin pek çoğu, yine aynı bakış açısıyla, dünya görüşlerini ideolojik kaynaklı doktrinlerle özdeşleştirirler ki, böyle bir davranış son on yıllık dönemlerde bu kıtada hiç de yaygın olmamıştır.

Dördüncü yön, değişik tarihsel borçların ödenmesi için davaların açılması ve bunların geçmişten miras kalmış haksızlıkların tazmini biçimine bürünmesi; hakların anayasal düzlemde kutsallaştırılması veya geleneksel olarak marjinal kalmış grup ve toplulukların kamu politikalarıyla ve siyasal yaşamla fiilen bütünleştirilmesidir. Bu davaların, çelişkili olmalarına ve içerik ve etkilerinin tartışmaya açık bulunmalarına karşın toplumsal entegrasyon oluşturma sürecine çok temel katkılar yaptıkları yadsınamaz. İnsan hakları ve yerel halkların ve farklı ırktan toplulukların statüleri bunun açık örnekleridir.

İlerici Latin Amerikan hükümetleri⁴, yükselen hammadde ve doğal kaynak ürünlerinin artan fiyatlarının da rüzgarıyla krizden çıkış yolunu buldular. Aslında bundan daha fazlasını yapacak beceriye sahip oldukları açıktır. Makroekonomiyi yönlendirebilme –ki, buna enflasyonun kontrol altında tutulması ve borç yönetimi de dahildir– konusundaki yetilerini kanıtadılar. Kıtanın daha birkaç on yıl öncesine değin çektikleri göz önüne alınırsa, bu, hiç de hafife alınacak bir performans değildir. Bu hükümetler, ayrıca, değişik yöntemlerle parasal rezerv oluşturarak ekonomi politikalarını rahatlattılar ve neoliberal modellerin yaptıklarının aksine, ortaya müdahale mekanizmaları çıkardılar. En sonunda da, piyasayla ilişkilerine çekidüzen vermeye başladılar. Bu türden önlemleri, her bir durumda, sağlam bir sosyal politika çerçevesi ile tamamladılar. Söz konusu sosyal politikalar, –eşitsizlikleri giderme önlemleri, refah devleti anlayışı ile bağlantılı mal ve hizmet temini türünden– nispeten klasik müdahalelerden pek basit düzeltmelere kadar sıralanan farklı karmaşıklık düzeyindeki sosyal koruma sistemleridir.

Ekonomik alandaki bu başarılar, yetersiz kalan yatırım oranları gibi askıda bekleyen kimi önemli sorunların varlığını maskeleyememlidir. Bu sorun, büyümeyi önemli ölçüde engelleyerek üretimin rölantide çalışmasına ve bazı üretim faktörlerinin atıl durumda tutulmasına yol açmaktadır. Bu ise, dağılıma ilişkin düzeltmeleri etkisiz kılma potansiyeli taşır. Çünkü bu düzeltmeler, doğal olarak ekonomik döngüyle bağlantılıdır; üstelik büyüme oranı, sosyal politikalar için gerekli fonlamaların sürdürülmesi açısından kilit faktördür.

Ekonomilerin çoğu hala kısıtlayıcı politikalar uyguladığına, adımlarını dinamik sektörlerin getirilerine uygun biçimde attığına göre eşitsizlikle mücadele, yeni bir birikim modeli kurma iddiasıyla ilintili gibi görünmektedir. Ekonomik aktivite için daha iyi koşullar yaratmaktan kalkınmaya dönük politikalara geçiş, –başlıca ürünlerin fiyatlarının seyri ve sermaye akımının dinamikleri veya bir sektörden diğerine çok büyük verim farklarına neden olan yapısal düzensizlik gibi faktörleri yönetebilmek için– bu ülkelerin ekonomilerinin temelinde yatan kalıcı dengesizliği bastırabilmekten henüz çok uzaktır.

Öte yandan bu ülkeler, önceki hükümetlerin daha da güçsüz düşürdüğü zayıf kamu maliyesi modelleri ve çoğu durumda gelir arttıkça oranı düşen vergilendirme sistemleri dev-

ralmıştı. Bu açıdan kendilerini, Avrupa'daki Sosyal Demokratların çalıştığı koşullardan çok farklı ortamlarda buldular. Bu arada doğal kaynakları doğrudan doğruya işleterek ya da özellikle bu faaliyetlere bağlı vergiler salarak milli gelirin önemli bir kesimine el koymada belirli bir başarı sağlandı. Yine de bu alanlarda, fiili ve etkin bir devlet yönetimi oluşturulmadığı gibi, vergilendirme düzeninin yepyeni bir biçime kavuşturulmasında da sorunlarla karşılaşıldı. Ayrıca halkın hükümetlere karşı kamu harcamaları konusundaki güvensizliği yüzünden vergi sisteminde değişikliğe gitmek daha da sorunlu bir hal aldı. Neoliberalizmin devlete değersiz ve etkisiz bir rol biçmiş olması, söz konusu alanlarda olası ilerlemeleri zorlaştırdı. Dolayısıyla ilerici siyasal güçlerin de içinde bulunduğu pek çok koalisyon bu türden reformlara sınırlama getirdi.

Ancak yine de bu bölgeyi, gelir dağılımında hatırı sayılır ilerlemeler yaratmak ve orta ve uzun vadede büyük dönüşüm potansiyeli taşıyan bir siyasal çizgi sürdürmek için ilerici politikaların üssü gibi ele almak önemlidir ve haklı bir görüştür.

İlerici hükümetler, benzer şekilde, yeni bir kalkınma modeli olarak bilgi toplumu için eğitim ve öğretimi –sınırlı bir talebi karşılayarak bölünmüş ekonomiler yaratmadan ve eşitsizlikleri pekiştirmeden– düzenleme konusunda çok ciddi sorunlarla karşı karşıya kaldılar. Çok sayıda ülkede sol, neoliberal eğitim reformlarına direnmede temel bir rol oynamıştır; ama mevcut ortamda birçok yönde ilerlemek yaşamsal gibi görünmektedir. Eğitim sisteminde daha eşitlikçi bir anlayışın, ortaya eksiksiz bir eğitim reformu ihtiyacı çıkardığı açıktır. Bu reform orta sınıflara uyacak biçimde tasarlanmışa benzemektedir. Ancak yeni gereksinimlere uyarlanmakta ciddi problemlerle karşılaşılıyor ve diğer sosyal grupların sahneye çıkmalarına yol açıyor gibidir. Bütün bunlardan, okullarda da eğitim ortamını değiştirmeye yönelik ciddi geliştirmelere ihtiyaç bulunduğunun kabul edildiği anlamı çıkar. Okullar yalnızca üretilmiş bilginin aktarıldığı yerler değil, bilginin ve kültürel ifadenin üretildiği merkezler olacaktır. Böylece eğitime, toplumların uygarlık yolunda ilerlemesinde kilit bir rol sağlanmış olacaktır.

Bilginin toplumsal dağılımının, eşitsizliklerle mücadelede temel bir faktör olduğunun bu aşamada anımsanması da önemlidir. Bilgi toplumunun parçası olmak, küresel toplumun parçası olmaktır; bilgi toplumuna ait olmamak ise, ilerici modelin anahtarı olan toplumsal katılımı kısıtlayan bir dışlanma biçimidir. Bilişim teknolojilerinin herkesçe kullanılabilirliğini güvenceye alan modellere yönelmek bir gerekliliktir. Amaç salt kupkuru bir dijitalizasyon olmayacak; dizayn sistemleri, yeni teknolojilere erişim ile onları kullanabilmek için gerekli yardımı bir arada sağlayacak ve bütün bunlar, sadece verim kavramını değil hak kavramını da yüceltme çabasıyla yapılacaktır.

Tüm bu iddiaların gerçeğe dönüşmesi, bölgenin ilerici hükümetlerinin icraatına ortam oluşturan ulus-devletlerin rolünün ve nihayetinde yapısının yeniden gözden geçirilmesine bağlıdır. Devletin rolünün –ekonominin kamu hizmeti veren vb. bazı alanlarında– pekiştirilmesi yolunda ciddi adımlar atılmışa benzerken, devlet dairelerinin yapı, işleyiş ve yönetiminde belirgin bozukluklar göze çarpmaktadır. Neoliberallerden devralınmış bir devletle ilerici politikalara girişmenin güçlüğüne gözlemlemek bir yana, bu aşamada basit bir düzeltmeyle yetinmemek ve yeni siyasal hedeflere ulaşmak için doğru yapılanmayı başarmak yolunda –ve tarihsel akışın bu anında– köklü bir tartışmaya ihtiyaç vardır.

Hedefler ve iddialar hükümetlerle sınırlı değildir. Bu bağlamda iktidarda bulunan hükümetleri temsil eden ya da onlar içinde yer alan siyasal partiler de, aynı şekilde, nasıl yöne-

4 Burada söz konusu edilen sorunlar Red de Fundaciones Progresistas del Cono Sur'un değişik etkinlikleri ve iletişim ağı çerçevesinde oluşturulmuş ve düzenlenmiş analiz ve tartışmaların sonuçlarıyla yakından bağlantılıdır. Bu kuruluş, 2008'den bu yana, CEPES (Arjantin), Fundación Chile XXI (Şili), Fundación Liber Seregni (Uruguay) ve Fundación Perseu Abramo'nun (Brezilya) katılımları ve Friedrich-Ebert-Stiftung'un desteğiyle seminerler, atölye çalışmaları düzenlemekte ve yayınlar yapmaktadır.

tici yetiştireceklerini, örgütsel yapılarını ve çalışma yöntemlerini yeni koşullara nasıl adapte edeceklerini düşünme durumundadırlar.

Seçim yarışı mantığının hükümetlerin meşruiyet kaynağı olduğu görüşü, gittikçe kabul görerek bölgede solu ve ilerici partileri de aşama aşama değiştirmiştir. Bunun sonucunda bu ülkelerin çoğundaki partiler şimdi, güçlü birer seçim kampanyası yürütme ve destek seferber etme kapasitesini –ve klasik anlamda bir seçim yarışına girebilmek için gerekli diğer unsurları da– içeren siyasal yapılanmalara sahiptirler. Ancak bunların çekiciliği, yine de birçok durumda, sadece partilerin değil aynı zamanda hükümetlerin de kişilikleriyle özdeşleştikleri karizmatik liderlere bağlıdır. Bu liderlerin kesin etkileri hükümetin bileşimi ve seçmenlerle ilişkilerle sınırlı olmayıp siyasal davranış kalıplarını da belirler. Güçlü liderlik fenomenini kendi iç dinamizmiyle aşarak yaşamını liderden sonra ve ondan bağımsız olarak sürdürecektir örgütlenmeler geliştirmek temel bir sorundur.

Bu hükümetlerin belirli ülkelerdeki önemi, partileri bukalemuna dönüşme ya da kökenine yabancılaşma riskine maruz bırakır. Bukalemuna dönüşme riski partiyle hükümetin tam örtüşmeleri halinde ortaya çıkar. Bu durumda parti yapısı ile hükümet yapısı arasındaki sınırlar görmezden gelinir, birbiri içinde fiilen erir. Yabancılaşma riski ise, hükümet siyasal partiler veya hareketler ile bağlarını tamamen gevşettiğinde belirir. Tarihsel projelerin taşıyıcısı olarak partiler, hükümetlerle ilişki kurmak zorundadırlar. Gerçi hükümetler de geçicidir; ancak, partilere bu süreçleri ileriye taşıma olanağını yine de hükümetle ilişkileri sağlar.

Güney Amerika, sol veya ilerici bakış açısından, muhtemelen dünyanın en ilginç bölgesi olup küremizin her bir köşesinin yakın ilgisine değer. İlgî, büyük ihtimalle genellemelere dayandırılıp kıtada yer alan –daha solda, daha sosyal demokratik veya daha halkçı ve milliyetçi vurgulu gibi– farklı ilerici gelişme modelleri arasındaki gerilimleri görmezden gelir. Ancak bu ayrımlar, değişik ulusal politika deneyimlerinin aynı başlık altında toplanmasına olanak veren ortak kimlik bulgularının gözden kaçırılmasına neden olmamalıdır. Bunların karakteristiklerinin titiz analizi ve de başarı, başarısızlık, iddia ve sorunlarının öyküsü, Latin Amerika perspektifinin, ilerici ve sol düşünceye ilişkin uluslararası tartışma bağlamında yeniden konumlandırılmasına katkıda bulunacaktır.

Kaynakça

- Alcántara, Manuel (2008): "La escala de izquierda. La ubicación ideológica de los presidentes y partidos de izquierda en América Latina", *Nueva Sociedad*, No. 217 (Eylül-Ekim).
- Alegre, Pablo (2009): "Los gobiernos de izquierda y las variantes del desarrollo en América Latina." Bkz. <http://lasa.international.pitt.edu/members/congress-papers/lasa2009/files/AlegrePablo.pdf> (erişim tarihi 27 Temmuz 2010)
- Elissalde, Roberto (ed.) (2009): *Gozos y sombras del gobierno progresista. Aportes al balance*. Montevideo: Dedos.
- Ermida Uriarte, Oscar (2007): *La política laboral de los gobiernos progresistas*. Bkz. <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/uruguay/05063.pdf> (erişim tarihi 23 Temmuz 2010).
- Figueredo, Ademir et al. (2010): *2003-2010 O Brasil em transformação, Cilt 2: As Navas Bases da Cidadania: Políticas Sociais, Trabalho e Providencia Social*, Sao Paulo: Editora Fundação Perseu Abramo.
- Harnecker, Marta (2000): *La izquierda en el umbral del siglo XXI. Haciendo posible lo imposible*. Madrid: Siglo XXI de España Editores.
- Laclau, Ernesto (2005): *La razón populista*. Buenos Aires: Fondo de Cultura Económica.
- Lanzaro, Jorge (2008): "La socialdemocracia criolla", *Nueva Sociedad*, No. 217, (Eylül-Ekim).
- Mercadante, Aloizio et al. (2010): *2003-2010 O Brasil em transformação, Cilt I: A Nova Política Económica, a Sustentabilidade Ambiental*. Sao Paulo: Editora Fundação Perseu Abramo.
- Quiroga, Yesko et al. (eds.) (2009): *Consensa Progresista. Las políticas sociales de los gobiernos progresistas del Cono Sur*. Fundación Friedrich Ebert, Red de Centros y Fundaciones Progresistas del Cono Sur: Fundación Chile 21, Fundación Perseu Abramo, Fundación Líber Seregni, CEPES.
- Quiroga, Yesko ve Jaime Ensignia (eds.) (2009): *Renovación partidaria. Los partidos políticos progresistas en los países del Cono Sur*. Fundación Friedrich Ebert, Red de Centros y Fundaciones Progresistas del Cono Sur: Fundación Chile 21, Fundación Perseu Abramo, Fundación Líber Seregni, CEPES.

İngilizceden çeviren Aydın Cıngı

Sosyal Demokratlaşmaktaki Bir Parti: CHP

Giriş

CHP bir emekçi hareketinden doğmamıştır. Bu parti, eşitsiz bir düzene karşı ayaklanarak kurulu sistemi daha adaletli bir sisteme dönüştürme çabasıyla kurulmuş bir siyasal güç değildir. Tam tersine, CHP düzen kurucu bir partidir. Çökmekte olan bir imparatorluğun enkazı üzerinde yeni bir cumhuriyet düzeni kurmuş ve ona kol kanat germe yolunda refleksler geliştirmiştir. CHP, bir devlet partisinden sosyal demokrat bir partiye evrilme sürecine, toplum bünyesinde yeni filizlenen bir işçi-işveren ya da emek-sermaye çelişmesi ortamında, ancak 1960'ların ortalarında, girmiştir.

2010 yılı içinde CHP çok kökten bir değişime uğramıştır. Mayıs'ta eski Genel Başkan Deniz Baykal istifa etmiş; onun yerini Kemal Kılıçdaroğlu almıştır. Yılın son ayında yapılan olağanüstü kongrede de parti, karar organını ve yönetim kadrolarını yenilemiştir.

Sıradan Türkiye seçmeni CHP'yi, yıllardır iktidar konumuna gelmemesine karşın, otoriter devlet ile özdeşleştirmiştir. Bu, CHP'nin askeri ve sivil bürokrasiyle geçmişten gelen uzun dönemli ittifakından ve cumhuriyetin kurucu ilkelerinden, özellikle laikliği ve toprak bütünlüğünü korumaya yönelik reflekslerinden kaynaklanır. Genelde verili düzeni korumaya yönelik içgüdülerin sıkça devreye sokulması Batı'da daha çok muhafazakâr partilere özgü bir yönelim olarak bilinir. Ancak yeni liderin ve yönetimin tutumu, CHP'nin artık daha gerçek sosyal demokrat konumlanmalara yöneleceği yolunda ipuçları vermektedir.

Kısa Tarihçe

"Halk Partisi" 1923 yılında Kurtuluş Savaşı'nın önderleri tarafından Cumhuriyet'in ilanından kısa süre önce kuruldu. Partinin güzergâhı, Cumhuriyet tarihi bağlamında şöyle özetlenebilir:

Tek parti dönemi (1923-1946): CHP (Cumhuriyet Halk Partisi) bu dönemde devletin tek siyasal örgütüydü. Partinin genel başkanı aynı zamanda devlet başkanıydı. Bu sürede tüm hükümetler CHP tarafından kuruldu. İsmet İnönü, Atatürk'ün 1938'de ölümünden sonra partinin genel başkanlığını devraldı.

Çift partili/çok partili dönem (1946-1960): 1950'de iktidara gelen DP (Demokrat Parti), CHP'yi muhalefete mahkûm etti. 1954 ve 1957'de yapılan genel seçimleri DP kazandı. Ancak DP'nin çok belirginleşen otoriter eğilimleri TSK'nın 1960 yılında bir darbe yapmasına yol açtı.

CHP'nin sosyal demokrasiye yönelmesi (1960-1971): 1961'de kabul edilen yeni anayasa kişisel ve kolektif özgürlüklerin önünü açtı. Bu arada yasaklı DP'nin siyasal mirasçısı olarak

AP (Adalet Partisi) kurulmuştu. 1960'lı yılların ortalarında emek-sermaye çelişkisi keskinleşmeye yüz tutmuştu. Bu ortamda İnönü, partisinin ideolojik konumunu "ortanın solu" olarak niteledi. Bu, CHP'nin sola, sosyal demokratlaşmaya doğru attığı ilk adımdı.

Parti sisteminin parçalanması; 1980 darbesi (1971-1980): Ordu, Demirel başkanlığındaki AP hükümetini 1971'de devirdi. CHP Genel Sekreteri Bülent Ecevit darbeyi protesto etti ve bu demokratik tepkisi sayesinde halk desteğini elde ederek CHP'nin başına, İnönü'nün yerine geçti. Ecevit, 1979'a değin iki koalisyon hükümetine başkanlık etti. Olağanüstü siyasal kutuplaşma ve sol ve sağ militan gruplar arasında beliren iç savaş benzeri çatışma ortamı silahlı kuvvetleri yeniden müdahaleye yöneltti.

Solun yok edilmesi ve sağın egemenliği; depolitizasyon süreci (1980-1995): Her türden bireysel özgürlükleri daraltan, sendikal ve toplumsal talepleri kısıtlayan ve devleti kutsallaştıran bir yeni anayasa 1982'de oylanarak kabul edildi. CHP dahil, tüm siyasal partiler yasaklandı; ancak darbe, solu kalıcı biçimde dağıttı. Bunun sonucu olarak Türkiye, 1998 yılına değin aralıksız olarak sağcı popülist gelenek temsilcisi parti iktidarlarınca yönetildi. Bu dönemde, önce Özal tarafından kurulmuş olan ANAP (Anavatan Partisi), daha sonra da DP-AP çizgisinin gayri resmi uzantısı olan DYP (Doğru Yol Partisi) Türkiye'ye yön verdiler. CHP geleceğinin uzantısını oluşturma savındaki partiler üçe bölünmüştü: HP (Halkçı Parti), SODEP (Sosyal Demokrasi Partisi) ve DSP (Demokratik Sol Parti). HP ve SODEP 1985'te SHP (Sosyal Demokrat Halkçı Parti) adı altında birleştiler; Ecevit'in DSP'si ise kendine ayrı bir yol çizdi.

Normalleşme ve son gelişmeler (1995-2010): CHP ancak 1993 yılında legal bir parti statüsüne kavuştu ve 1995'te SHP ile birleşti. Ancak Türkiye merkez solu iki parti tarafından temsil edilmeyi sürdürdü: CHP ve DSP. CHP 1995 sonunda yapılan genel seçimde %10 dolayında, %10'luk parlamenter temsil eşliğinin hemen üzerinde bir oy oranı elde etti.

DSP, 1998'de, merkez sağ partileri DYP ve ANAP'ın destekleriyle bir geçici hükümet kurmuştu. Ancak tam 1999 genel seçiminden hemen önce, Ecevit hükümeti döneminde, Kürt terör örgütünün önderi Abdullah Öcalan yakalandı. Bu olay, yurt çapında milliyetçi bir dalganın oluşmasına; dolayısıyla da 1999 seçiminde Ecevit'in partisi DSP'nin ve MHP (Milliyetçi Hareket Partisi)'nin başarı kazanmalarına yol açtı. Sol zaten ikiye bölünmüştü. Bunlardan milliyetçi tandanslı olan DSP iktidara geldi, diğeri yani CHP ise %10 barajının altında kaldı. CHP Genel Başkanı Baykal istifa etti; ne var ki kendisine bağlı parti örgütü onu bir yıl sonra yeniden CHP'nin başına getirdi.

Türkiye, 1999'da, Ecevit önderliğindeki DSP-MHP-ANAP koalisyon hükümeti döneminde resmen AB üyeliğine aday oldu. Üç önemli AB ile uyum paketi bu hükümet döneminde benimsendi. Ancak Türkiye ekonomisi, daha önceki hükümetlerin de biriktirmiş oldukları yanlış uygulamaların sonucunda, derin bir bunalıma girdi. Türk parasının değeri 2001'de olağanüstü oranda düşürüldü. Liberal sosyal demokrat eğilimli Kemal Derviş ivedi bir ekonomik reform programı düzenledi. Hükümet parlamentodan finans piyasası reformu, işsizlik sigortası, Merkez Bankası'nın özerkliği gibi bir dizi yasa geçirdi. Genel seçim öne alınarak 2002'de, tüm bu önlemlerin olumlu etkisi henüz ortaya çıkmadan önce düzenlendi. Seçmen ekonomik krizin sorumlusu olarak gördüğü koalisyon partilerini cezalandırdı; bunların üçü de barajın altında kaldı. Çok kısa süre önce kurulmuş bulunan AKP %34 oyla iktidara geldi; CHP oyların %19'unu alarak ana muhalefet partisi oldu. Bu partilerin ikisi de bir önceki dönemde parlamentoda bulunmuyordu.

AKP Hükümeti, bu parti daha kurulmadan önce yapılmış ekonomik reformlar ve dönemin olumlu global ekonomik konjonktürü sayesinde, 2002-2007 arasında çok yüksek büyüme oranlarına ulaştı ve belirli bir istikrar sağladı. Bu performans, seçmenin onu 2007’de daha yüksek bir yüzdeyle ödüllendirmesine yol açtı. Gerçekten de 2007’de AKP, oyların %47’sini ve TBMM’deki 550 sandalyenin 341’ini elde ederek parlak bir başarı kazandı. CHP (%21) ve MHP (%14) parlamentoda muhalefeti temsil ettiler. Dolayısıyla CHP, 2002’den bu yana ana muhalefet işlevini sürdürmektedir. Ancak 2009 yerel seçimlerinde AKP oylarının (%38), bir olasılıkla ekonomik krize de bağlı olarak, ciddi bir düşüşüne tanık olundu.

Güncel Durumun Analizi

Cumhuriyet, 1920’lerde, altı yüzyıl boyunca dinsel kurallar çerçevesinde yönetilmiş bir imparatorluğun enkazı üzerinde kuruldu. Sultanın kullarını “seküler ve çağdaş” birer yurttaşta dönüştürmek için çok kapsamlı reformlara girişmek zorunlu oldu. Esasen CHP, kurucuları tarafından, bu tür reformların uygulanmasıyla ülkenin hızla modernleştirilmesini sağlamak için tasarlanmıştı. Devrim niteliğindeki reformların kısa sürede uygulamaya sokulmasıyla yaşam, sıradan bir Anadolu için, birkaç yıl içinde tamamen farklılaştı. Alfabeden giyim kuşama, eğitim sisteminden dinsel ritüellere ve kadının toplumdaki yerine kadar her şey birdenbire değişti. Bu ölçüde kapsamlı ve ani dönüşümlerin toplumsal gerilimlere yol açması kaçınılmazdı. Nitekim bu gerilimlerin ürettiği periferik tepki (çevre tepkisi), CHP’nin Kemalist ve cumhuriyetçi geleneğine karşı muhalefeti temsil etmiş ve etmekte olan tüm muhafazakâr partilerin 80 yıldır temel siyasal sermayesi olmuştur.

Dolayısıyla, “merkez-çevre” kutuplaşması, Türkiye’nin siyasal yapısını biçimlendiren başat ayrışma çizgisi olmuştur. “Merkez” yani Cumhuriyet’in seküler kurallarını yukarıdan aşağıya doğru uygulatan otorite gibi algılanan CHP, “çevre”yi temsil ettiği varsayılan sağ popülist akımlara karşı her seçimde yenik düşmüştür. Demokratik süreci kesintiye uğratan askeri darbeler de iktidara gelen çevrenin aşırılıklarını durdurmaya ve seküler cumhuriyetçi düzeni korumaya yöneliktir. Her silahlı müdahale sağ popülist kesimden mağdur bir siyasetçi yaratmış; bayrağı ondan devralan bir başka sağ siyasetçi aynı çizginin ve mağdur edilen kesimin temsilcisi olarak bir sonraki seçimlerde avantajlı bir çıkış noktası elde etmiştir. Recep Tayyip Erdoğan ve partisi AKP, on yıllardır yinelenen bu senaryonun son kazananlarıdır. Erdoğan, benzer mağduriyet argümanını 2010 Eylül referandumundan önce de kullanmıştır. Ne var ki, sekiz yıllık sınırsız iktidardan ve basın, silahlı kuvvetler, demokratik sivil toplum dahil tüm muhalefeti susturmaya yönelik katı uygulamalardan sonra AKP’nin “mağdur” rolü artık inandırıcılığını yitirmiştir.

CHP, oldum olası memurların, subayların, okumuşların yani eski Kemalist seçkinlerin partisi olarak bilinmiştir. CHP, geniş halk kitlelerince on yıllardır askeri müdahalelerle özdeşleştirilmiş ve laikliğe dönük koruyucu refleksleri ve milliyetçi tutumları ile göze çarpmıştır. Ancak bu parti, bundan böyle silahlı kuvvetlerle arasına mesafe koymaya ve evrensel demokratik normları ve sosyal demokrat ölçüleri benimsemeye kararlı görünmektedir. Gerçekten de CHP, geniş kitlelerden ve onların günlük sorunlarından yıllardır çok uzak kalmış-

tir. Oysa sağ muhafazakâr partiler, popülist tutumlar aracılığıyla ve dini kullanarak halk katmanlarının nabzını sürekli tutabilmişlerdir. CHP’nin yeni yönetici kadrosu artık bu anlamda “çevre”ye doğru hareket etme yolundaki niyetini ortaya koymaktadır. Bu olgu, bu partinin seçim şansını kuşkusuz ki artıracaktır.

Sandığa gitmeyenlerin yüksek oranına bakılırsa, genç kuşakların 20-30 yıldır politikaya uzak durdukları öne sürülebilir. Aslında bu, temsili demokrasinin bunalımından kaynaklanan dünya çapında bir eğilimdir. Ancak söz konusu eğilim, Türkiye’de, 1980 sonrası depolitizasyon döneminin etkisindeki 40 yaş altı kuşakta daha da belirgindir. CHP açısından görünen odur ki, oylar seçmenin eğitim düzeyiyle doğru orantılı olarak artmaktadır. Oy dağılımı kadın-erkek ayrımından görünürde pek etkilenmemekte; ancak kadınların erkeklerden daha düşük bir eğitim düzeyine sahip oldukları bilinmektedir. Kırsal bölgelerde eğitimsiz kadınların, oylarını ailenin erkeğinin işaret ettiği partiye verdikleri de ayrı bir gerçektir. Genelde CHP yüksek gelirli oylarını almakta, düşük gelirli oylardan rahatsız görünmemektedir. Bu olgunun, CHP’nin seçmen yapısı ile ideolojik etiketi arasında çok çarpıcı bir çelişki oluşturduğu açıktır. Ülkenin bütününe bakıldığında ise CHP, Batı’da, yani Trakya’da, Ege’de ve Akdeniz sahil bölgesinde güçlüdür; ancak Doğu ve Güneydoğu’da neredeyse yoktur. Yukarıdaki veriler ışığında klasik CHP seçmen prototipi “iyi eğitilmiş, orta yaşlı-yaşlı, nispeten yüksek gelirli, laiklik ilkesine bağlı, genellikle ülkenin batısında ve sahil kesimlerinde yaşayan bir yurttaş” olarak tanımlanabilir. Bu arada, son yenileşme girişimlerinden sonra tüm bölgelerde CHP’ye üye olma yolunda yoğun taleplerle karşılaşmaktadır. Ancak, elde, toplam üye sayısına ilişkin güvenilir veri yoktur.

CHP’nin, 1935 yılında düzenlenmiş bulunan 3. Kurultay’ında, partinin ideolojik özünü oluşturan altı ana ilke kabul edilmiştir: “cumhuriyetçilik, milliyetçilik, halkçılık, devletçilik, laiklik, devrimcilik”. Bu ilkeler, o zamandan bu yana güncelleştirilerek çağa uygun yorumlara kavuşturulmuş olup bunlardan bazılarının günümüzde fazla bir siyasal anlamı da kalmamıştır. Söz konusu ilkelerden ikisi, “milliyetçilik” ve “laiklik”, günümüzde de siyasal önem taşımaktadır. Aslında bu ilkeler, tek parti dönemindeki gibi katı biçimde yorumlanmaktan uzaktırlar. Yine de bir kesim dindar seçmen laikliği İslam karşıtı bir kavram gibi algılamakta ısrarlıdır. Bu olgu CHP için seçim düzleminde bir handikaptır. Öte yandan, milliyetçi refleksler de bir kesim CHP seçmeninin zihninde halen varlıklarını sürdürmektedir.

Sendikalar 1980 darbesine değin CHP’yi desteklemişlerdir. Onlar da, o zamandan bu yana, güçlerinden çok şey yitirmişlerdir. DİSK ve KESK gibi sol eğilimli sendikalar ve baro, mimar ve mühendis odaları vb. türden meslek kuruluşları, günümüzde de CHP’ye destek vermektedirler. Bunların yanı sıra, TÜSES ve SODEV gibi sosyal demokrat vakıflar daha çok akademik yönde işlev görmekte, bağımsız Sosyal Demokratların örgütlenmesi ve eğitilmesi gibi konulara eğilmektedirler. CHP ile ÇYDD ve ADD gibi bazı sivil toplum kuruluşları arasındaki ortak nokta ise “sosyal demokrasi” değil “laisizm”dir. Yakın geçmişte CHP’yi destekleyen bu sivil toplumcuların mobilizasyonu, ancak laik cumhuriyet düzeninin tehlikede olduğu algısı yoluyla gerçekleşmiş; 2007’de bu kuruluşların düzenlediği dev gösterilere CHP seçmeni yoğun biçimde katılmıştır. En etkin işveren örgütü olarak TÜSİAD da CHP’nin bazı sosyo-politik duyarlılıklarını paylaşır: laiklik, dini cemaatlere karşı ortak tutum, benzer yaşam tarzına ilişkin anlayış vb. İşverenlerin, sosyal demokrat CHP’yi bazen işçilerden daha büyük bir hevesle desteklemekte olmaları Türkiye’ye özgü bir siyasal çizgiyi ortaya çıkarmaktadır. Bu ülkede laiklik ile İslam arasındaki ayrışma (merkez-çevre karşıtlığı) ekonomik

çelişkilerden bir ölçüde daha önemli bir siyasal rol oynayabilmektedir. Ancak, yeni CHP yönetiminin ekonomik karşıtlıklara daha fazla vurgu yapması ve bunun da partinin seçim şansını artırması beklenmektedir.

Partinin, 2008'de yayımlanan "Çağdaş Türkiye İçin Değişim" adlı son programı bir Avrupa sosyal demokrat partisine özgü programatik öğelerin çoğunu içerir. Ne var ki CHP'nin programları, üyeler arasında uzun tartışma ve müzakerelerin sonucunda ortaya çıkan siyasal belgeler değildir. Bunlar, daha çok, kısıtlı sayıdaki parti ideologunun nispeten kısa sürede kaleme aldığı belgelerdir. Dolayısıyla programlar, üyelerin tümü tarafından ne içselleştirilebilmiş ne de benimsenmiştir. Bu nedenle de uygulamaların sorumluluğu hiçbir zaman taban tarafından bütünüyle üstlenilememiştir.

Tüzük parti içi demokrasinin yaşamsal önemini vurgulamaktadır; ama genel başkanın rolü yine de ağırlıklıdır. Tüm demokratik ülkelerde kamuoyu, televizyon ve internet aracılığıyla parti lideri tarafından direkt olarak bilgilendirilme olanağına sahiptir. Ancak lider kendi açıklamalarının parti programının içeriğiyle çelişmemesi hususuna özen göstermelidir. Oysa bu temel kural Türkiye'de nadiren gözetilebilmiştir. Özetle Türkiye siyasal partileri oligarşik yapılanmalar oluşturacak bir tarzda işlemektedir. Sözelimi bir genel başkanın, makamından olağan yollarla, örneğin bir başkasının bu mevkie seçilmesi ya da bir seçim başarısızlığının ardından istifa gibi nedenlerle ayrılması neredeyse olanaksızdır. Mevcut tüzüğe göre genel başkanlığa yeni bir aday toplam delegelerin en azından %20'si tarafından önerilmelidir. Üstelik bunlar, yerine başka aday gösterilmesi düşünülecek genel başkan tarafından bizzat seçilmiş delegelerdir. Böylece, seçimli kurultaylar mevcut genel başkanın tek aday olarak katıldığı ve görevine yeniden seçildiği süreçlerdir. Nitekim Baykal da, özel yaşamına ilişkin üzücü skandal ortaya çıkarsa kendisi istemedikçe makamından ayrılmaz ve şu anda da partinin genel başkanlığı konumunu koruyor olurdu.

Bir seçim sistemi, yol açtığı sonuç itibarıyla iki önemli yönü gözetmelidir: temsilde adalet ve siyasal istikrar. Türkiye'de yürürlükteki sistem bunlardan ikincisini abartılı biçimde öne çıkarmaktadır. 1980'lerde belirlenen %10'luk baraj, 1970'lerde istikrarsızlığa yol açan çok partili koalisyon hükümetlerinin oluşmasını ve ana akım partilerinin bölünüp parçalanmasını engellemeye yönelikti. Ne var ki bu baraj, ülkenin 1991 ile 2002 arasında yine de koalisyon hükümetlerince yönetilmesini önleyemedi. Üstelik bu sistem, 2002 seçimi sonucunda oyların %46'sının yöneldiği partilerin parlamentoda temsil edilememesi, dolayısıyla da boşa gitmesi sonucunda tam bir siyasal temsil felaketine neden oldu. AKP, 2002'de iktidara gelmeden önce bu barajı kaldırmayı vaat etmişti. CHP de dahil, tüm siyasal partiler de seçmene aynı sözü verdiler; ama bu alanda hiçbir şey yapılmadı. Ancak Kılıçdaroğlu, CHP'nin başına geldikten sonra parlamentoya barajın %7'ye indirilmesi için bir öneri sundu. Bu öneri, Erdoğan tarafından, ülkenin gereksindiği istikrarın ancak %10'luk bir barajla sağlanabileceği gerekçesiyle reddedildi. Milletvekili dokunulmazlığı konusunda da iki parti tarafından benzer tutumlar sergilendi. Dokunulmazlığın TBMM çatısı altındaki söz ve faaliyetlerle kısıtlanmasını öneren CHP'ye karşı AKP, dokunulmazlık kavramının, olası yolsuzlukları da içeren geniş kapsamlı yorumunda ısrar etti.

Geçmişteki Seçim Başarısızlıklarının Nedenleri

Sosyal demokrasi, 1970'lerden bu yana, hem Avrupa'da hem de Türkiye'de sürekli olarak yitirmekte. O zamandan beri Sosyal Demokratlar, her on yılda bir önceki on yıllık dönemden daha da başarısız. CHP'nin sosyal demokrasi anlayışı ülkenin koşullarıyla çok sıkı bir ilinti içindedir; ancak CHP tarafından benimsenen sosyal demokrasi normları, Avrupa Sosyal Demokrasisi'nin ürettiği kavramlarla da önemli ölçüde bağlantılıdır. Bu nedenle, Türkiye Sosyal Demokrasisi'nin seçim başarısızlıkları ülkeye özgü koşullardan olduğu gibi Avrupa çapındaki olumsuz eğilimlerden de kaynaklanır.

Seçim yenilgilerinin en önemli nedenlerinden biri, partiye ilişkin toplumsal algıdır. Söz konusu algı bugün dahi CHP'nin tek parti dönemi ya da "devlet partisi" imgesi ve 1970'li yıllardaki azınlık ve koalisyon hükümeti dönemlerindeki başarısız uygulamaları ile ilintilidir. Dolayısıyla CHP "otoriter" devletle özdeş ve ekonomide genellikle beceriksiz bir parti gibi görülmüştür. Pek çok Avrupa sosyal demokrat partisi gibi CHP de, mevcut gelir hacminin dağıtımında adaletli, ama yüksek büyüme sağlamada yetersiz olduğu izlenimi vermektedir. Aslında CHP, 1950'den bu yana çoğunluk hükümeti kurma fırsatı bulamamıştır. Bu nedenle siyasal gözlemciler, iktidara tek başına gelmiş olması durumunda CHP'nin ekonomik alanda göstermiş olabileceği etkinlik ölçüsüne ilişkin geçerli bir görüş belirtme olanağına sahip değildirler. Ancak CHP şunu kabul etmelidir ki, muhalefette geçirdiği sürelerde seçmenin günlük sıkıntılarını dile getirememiş, onun gerçek gündemini izleyememiştir. Esasen bugün de siyasal gündemi, kendi konjonktürel gereksinimlerine göre sürekli olarak belirleyen AKP'dir. Yeni CHP Genel Başkanı'nın partinin söylemini sosyal demokrat öncelikler doğrultusunda değiştirmiş ve AKP'nin "Aşıl topuğu" olan işsizlik, yoksulluk ve yolsuzluk ekseninde oluşturmuş olmasının, siyasal gündemi saptama konusunda ne kadar etkili olabileceği ileride görülecektir.

Geçmişteki başarısızlıkların bir nedeni de önderlik sorunuyla ilişkilidir. CHP'nin önceki lideri Baykal temiz bir politikacıydı; ama seçmen gözünde popülaritesi düşüktü. Yetenekli bir siyasetçi ve iyi bir konuşmacı olmasına karşın kendisine karşı oluşmuş bir yığın önyargı, partisinin oyunu artırma ve iktidara tırmanma yolunda engel oluşturmaktaydı. Otoriter kişilik yapısı yüzünden çevresinde kendisine sadık bir politikacı grubu oluşmuştu. Bu çevre dışında kalan partililerin katılımını yüreklendirmeyen ve parti içinde demokratik bir ortamın egemen olmasını engelleyen bir tavra sahipti. Lider ve çevresindeki yönetici kadro ne gerçek bir açılıma ne de halk kitleleriyle yakın temasa yanaşmaktaydı. Yönetimin bu tutumunun bir uzantısı olarak parti tabanı da etkinleşebilmekten uzaktı.

Türkiye'de gecikmiş bir sınıaleşmenin ürettiği işçi sınıfının seçmen olarak gücü hep sınırlı kalmıştır. Çalışan nüfusun çoğunluğu, 1970'lere değin tarım sektöründe istihdam ediliyor ve klasik anlamda "işçi sınıfı" reflekslerine sahip bulunmuyordu. Bunlar seçimlerde oylarını genellikle muhafazakâr sağ kanat partilerine yöneltiyorlardı. Bu olgu, 1970'li yıllardan itibaren "sosyal devlet" ilkelerini öne çıkaran CHP için çok net bir dezavantajdı. 1980'lerden itibaren sırayla hem tarım sektörü endüstri lehine hem de endüstri hizmet sektörü lehine alan yitirmeye başladı. Teknolojik gelişmeler nitelikli emeğin niteliksiz emeği çok arka plana atmasına neden oldu. Öyle ki, günümüzün emekçi tipi artık önceki on yılların emekçisinden çok farklıdır. Yeni emekçi değişimden yanadır; ancak söz konusu değişimin kapsam-

lı kültürel ve sosyo-ekonomik riskler içermemesi koşuluyla değişim yanlısıdır. Bu bağlamda Ramazan'da orucunu tutan ve mütevazı tasarrufunu İMKB'de değerlendirdiği için kapitalist piyasanın istikrarını dikkatle gözeten bir nitelikli Türk emekçisi örnek olarak ele alınabilir. Bu yeni "muhafazakâr-modern" çalışan orta sınıf, nüfusun en dinamik kesimlerinden birini oluşturmaktadır. Dolayısıyla, bu sınıfın, dolaysız desteğini değilse bile en azından olurlu alamayan bir sosyal demokrat parti iktidara tırmanamaz. CHP son yıllardaki seçim kampanyaları çerçevesinde, riskli uygulamadan hoşlanmayan ama değişimi reddetmeyen bu sınıfın özelemleriyle uyumlu politika önerileri sunamamıştır. Bu bağlamda yeni yönetim bu katmanların dinsel değerlerine saygılı olduğu gerçeğini vurgulamakta olup her türlü kamulaştırma önerilerini terk etmiş ve "sosyal devlet" kavramının gözden kaçırılmaması kaydıyla piyasa ekonomisini benimsemiştir.

1980'lere değin bir tür siyasal merkezkaç gücü etkisiyle uçlara savrularak yapılan partiler arası rekabet artık daha çok merkezde gerçekleşmektedir. Bunun sonucunda merkez sağ ile merkez sol arasındaki alan giderek daralmıştır. Öyle ki, bazı durumlarda sosyal demokrat partiler ile muhafazakâr partilerin ekonomik ve sosyal politikaları arasında zaman zaman dikkate değer derecede bir fark görülmemektedir. Örneğin Türkiye'de de, çalışanların önemli bir kesimi CHP politikaları tarafından özellikle korundukları izlenimi edinemişlerdir. Türkiye gibi, sosyalist geleneğin derin köklere sahip bulunmadığı ülkelerde Sosyal Demokratlar kimliklerini farklı karakteristik özelliklerle belirginleştirirler. Nitekim CHP, belirli dönemlerde, laik düzenin koruyucusu olma rolünü alabildiğine vurgulamıştır. Bu bağlamda, örneğin Ecevit yönetimindeki hükümetin (1999-2002) ilk AKP Hükümeti'nden (2002-2007) yalnızca milliyetçi yaklaşımları ve laiklik ilkesine gösterdiği dikkat ile farklılaştığı öne sürülebilir. Bunun dışında her iki hükümet de, liberal bir sosyal demokrat olan Kemal Derviş tarafından oluşturulmuş ekonomi politikalarını neredeyse harfiyen uygulamıştır. Daha sonra Baykal da, CHP lideri olarak, muhalefeti AKP'nin neo-liberal politikalarına odaklamaktan çok milliyetçilik ve sekülerizm üzerine kurgulamıştır. Bütün bu gidiş, Türkiye Sosyal Demokratlarının siyaset alanını daraltmıştır.

Günümüzde sosyal demokrasinin karşılaştığı en büyük sorunlardan biri neoliberal söylemin dünya çapında egemenliğidir. Neoliberal düzen, yıllardır, sosyal demokrasinin klasik değerlerinden eşitlik ve dayanışmayı boykot etmiştir. 12 Eylül 1980 darbesinden sonra kurulan ilk hükümeti, inançlı bir neoliberal olan Özal yönetmişti. Neoliberal beyin yıkama süreci, 1990'lara kadar iktidarda kalan Özal ile başlamış ve 1990'lı yıllarda da hüküm süren sağ iktidarlar döneminde sürmüştür. CHP, bu dönemde, neoliberal söyleme ve uygulamalara ara sıra direnmeye çalışmıştır. Esasen CHP, bugün de "gereksiz" özelleştirmelere karşı çıkmakta ve hükümetin bazı konularda emekçi lehine müdahaleden kaçınmasını eleştirmektedir. Bu arada vurgulamak gerekir ki, CHP'nin özelleştirmelere karşı çıkışının gerekçesi çoğunlukla ideolojik kaynaklı değildir. CHP'nin muhalefeti, daha çok AKP'nin bu tür işlemleri kayırmacılık ve yolsuzluğa sapmadan gerçekleştirmeyeceği yolundaki kanısından kaynaklanmaktadır.

Batı'da sosyal demokrasi, küreselleşmenin olumsuz etkilerine karşı etkin politikalar geliştirememiştir. Türkiye'nin de içinde olduğu birçok ülkede, ortaya, küreselleşmeye ilişkin birbirinden çok farklı görüşler konmuştur. Büyük kentlerin çeperlerinde yaşayan yeni yoksullar, dışlanmışlar, genç emekliler, işsiz ve risk altındaki gençler, iş güvencesi olmayanlar, hatta küresel rekabet gücünü yitirmekte olan bir sektörün çalışanları kendilerini küresel

bir dünyada korunmasız ve tehdit altında hissediyorlar. Bu sosyal kesimler sosyal demokrat bir parti tarafından yeterince korunmadıklarını düşünüyorlar. Diğer yandan, geleneksel olarak muhafazakâr düşünceye mesafeli olan yüksek donanımlı sosyal demokrat seçkinler ise global dünyanın rekabet ortamından korkmuyor ve gittikçe kendilerine üstünlük vadeden liberalizme kayıyorlar. Sosyal demokrasi, her iki durumda da kayıplı ideoloji konumuna geriliyor. Bu olumsuz gelişme Türkiye'de de CHP'nin zayıflamasına bir ölçüde yol açmıştır.

Özellikle Avrupa'da dışarıdan gelen göçler sonucunda boy veren çokkültürlülük olgusunun dünya çapında en dramatik sonucu dayanışma duygusunun yitimi olmuştur. Yoğun bir işsizlikle ucuz yabancı işgücünün bir aradalığının, yabancı düşmanlığı yayan popülist partilerin belirmesine yol açtığı bilinen gerçeklerdendir. Türkiye'de de, Batı'da görülen bu olguya benzer bir biçimde, 1970'ler ile 2000'li yıllar arasında yoğun bir iç göç yaşanmıştır. İnsanlar, kitle halinde, ülkenin doğusundan batısına ve kırdan kente göçmüşlerdir. Bu göçlerin uzantısı olarak, nitelsiz genç işgücü özellikle Batı'daki büyük kentlerin çeperlerinde ve sahil kesimlerinde yığılmıştır. Bu göçmenler, Avrupa'ya göçenler gibi başka ülkelerden gelmiş değillerdir. Türkiye'de olan şudur: düşük eğitilmiş, farklı kültürlere sahip insanlar iyi eğitilmiş ve nispeten müreffeh yurttaşların yaşadıkları kentlere yığınlar halinde gelerek burarlarda bir "çokkültürlü" Türkiye toplumu yaratmışlardır. Gerçi göç son yıllarda yavaşlamıştır; ancak göçerlerin ekonomik ve kültürel entegrasyon süreci iki önemli zorlukla karşılaşmaktadır: artan işsiz sayısı, bir başka deyişle ekonominin hızla çoğalan nitelsiz işgücünü emme konusundaki yetersizliği ve PKK terör eylemlerinin özellikle Batı bölgelerinde yarattığı infial sonucunda Türkler ile göçmen Kürtler arasında zaman zaman baş gösteren gerilim. Kent yoksulları, varoş dışlanmışları ve göçmenler sosyal demokrat bir partinin en ayrıcalıklı faaliyet alanları ve potansiyel seçmenleri olmalıydı. Oysa CHP bu siyasal misyonu yerine getirmekte başarısız olmuş ve bu kesimlerin oyları 2002 ve 2007 seçimlerinde muhafazakâr AKP'ye yönelmiştir.

Türkiye'nin kişi başına yıllık GSMH'sı 10.000 ABD Doları dolayındadır. Bunun yanı sıra yüksek oranlardaki işsizlik özellikle gençleri etkilemektedir. Düzensiz gelir dağılımı sonucu oluşan bölgesel eşitsizlikler yoksulluğu, özellikle Doğu ve Güneydoğu'da, çarpıcı ve acı verici duruma getirmektedir. CHP, tam da çoğunlukla Kürtlerin yaşadığı bu bölgede, örgüt ve parti olarak son dönemin hiçbir seçiminde varlık gösterememiştir. Bunun nedeni, CHP'nin Kürt sorununa ilişkin olarak benimsediği milliyetçi devlet partisi tutumu ve uzlaşmaz tavrıdır. Oysa Kürt sorununu ilk dikkate alan ve daha 1980'li yılların sonlarında bu konuda çözüm arayışına girenler de yine eski Sosyal Demokratlardır. Sonuçta bölgenin Kürt yurttaşları, 2000'li yıllarda, etnik Kürt partilerinin milliyetçiliği ile AKP'nin İslamcılığı arasında tercihe zorlanır duruma düşmüşlerdir.

CHP'ye siyaseti zorlaştıran bir başka etken de, belirli seçmen katmanlarının siyasal taleplerinde ortaya çıkan parçalanmadır. Türkiye nüfusunun çoğunluğu, 1980'lerden bu yana, kentlerde yaşamaktadır. Görülen odur ki, tarımda verimlilik arttıkça kırdan kente göç sürecektir. Sonuçta işsizlerin ve nitelsiz işgücünün yanı sıra geldiği büyük yerleşim birimlerinde kendini geliştirme fırsatı bularak "bireyleşen" ve ilgi alanlarını çoğaltıp farklılaştıran bir nüfus da vardır. Bunlar, bir anlamda, tanınmış politolog Inglehart'ın deyişiyle "survival" aşamasından "self expression" aşamasına, yani "yaşam mücadelesi" evresinden "kendini realize etme" evresine geçmektedirler. Böyle bir geçişlilik ortamında, sosyo-politik taleplerin türdeşliği yok olmaktadır. Kentte bireyleşmiş yurttaşlar, parçalanmış taleplerini, çizgisi-

ni çalışan kitlelerin çoğunluğunun gereksinimleri doğrultusunda oluşturmuş bir sosyal demokrat partinin söyleminde bulamazlar. Bu durum tüm Batılı sosyal demokrat partiler gibi CHP'nin de işini zorlaştırmaktadır. Bu olgu, özellikle Batı'da, büyüme gizilgücünden yoksun marjinal partilerin kurulmasına yol açmakta, sosyal demokrat kitle partileri bu süreçte bir kesim eski seçmenini ve potansiyel seçmenini bunlara kaptırmaktadır. Bazı eğitimli seçmenlerin ve potansiyel Sosyal Demokratların, CHP'ye oy vermektense sandığa gitmemelerinin ya da uç solda kurulmuş marjinal partilere yönelmelerinin nedeni bu olsa gerektir.

Son Gelişmeler ve Beklentiler

CHP seçmenleri, yıllardır yalnızca seçimden seçime oy vermek için sandığa gidiyor, ama partileriyle ilişkilerini canlı tutmuyorlar. CHP örgütleri yıllardır hiçbir canlılık sergilemiyor, yeni üye kazanmaya çabalıyorlar. Öte yandan, mevcut üyelerin aylık ya da yıllık ödentileri de hiçbir zaman toplanamıyor. Oysa ancak maddi katkının yani kişisel destek payının, bir tür aidiyet duygusu yaratarak, biçimsel üyeliği gerçek bağa dönüştürdüğü de bilinen gerçeklerdendir. AKP'nin yerel örgütleri ise halkla yakın temas içinde bulunuyor. CHP'nin yeni lideri şimdi tüm yerel örgütleri hareketlendirmeye çalışıyor; onları halkın nabzını tutmaya, halkla günlük yaşamda iç içe olmaya çağırıyor. Böyle aktif bir siyasal çalışmanın başarılı örneğini esasen kendisi, 2009 yerel seçimleri öncesinde, zamanın İstanbul Belediye Başkan adayı olarak o dönemin İstanbul İl Başkanı Gürsel Tekin ile birlikte vermişti. İkili, çalışmalarını İstanbul'un kenar mahallerinde yürütmüş, sıradan insanları ziyaret etmiş ve onların gündelik sorunlarına ilgi göstermişti. CHP onların bu çabaları sayesinde İstanbul'da %38 ile, %23'lük ülke geneli ortalamasının çok üzerinde bir sonuç elde etmişti. Esasen bu başarı, Kılıçdaroğlu'nu CHP'nin başına getiren yolda bir kilometre taşı olmuştur.

Gerçekten de Kılıçdaroğlu, daha Baykal'ın istifasına yol açan olay meydana gelmeden önce, kamuoyunun önemli bir kesimi tarafından CHP'nin olası bir lider adayı olarak görülüyordu. Nitekim Baykal'ın istifasından sonra genel başkanlığa adaylığını açıkladığında, destekçileri arasında Baykal'ın eski yandaşlarını da buldu. 22 Mayıs 2010'da düzenlenen kurultay onu CHP Genel Başkanlığı'na getirdi. Yeni liderin ilk sınavı, ülkeye AKP tarafından, anayasanın bazı maddelerinin değiştirilmesi amacıyla empoze edilen referandum oldu. Kılıçdaroğlu, daha koltuğuna yerleşmeden giriştiği kampanya çerçevesinde çok çaba harcadı; ancak koşullar eşitsizdi ve de partinin toplam performansı yeterince inandırıcı olmadı.

Anayasa değişiklik paketi, hazırlık süreci ve içeriği itibarıyla, mevcut anayasanın değişmesi gerektiğini düşünen taraflardan, CHP de dahil, hiçbirinin beklentilerini karşılamadı. Birbirine ilişkisiz pek çok madde, bu paket çerçevesinde halkoyuna bir bütün olarak sunuldu. CHP, yargının yapısını düzenlemeye yönelik iki madde dışındaki maddeleri, özellikle de insan hakları alanına ilişkin olanları, desteklemeye hazır olduğunu açıkladı. Ancak AKP, söz konusu iki maddeyi bütünden ayırmayı reddederek "ya hep ya hiç" tavrında ısrar etti. Bu, onun insan haklarıyla ilgili maddeleri, yürütmenin yargı üzerindeki egemenliğini sağlamlaştırma amacına hizmet eden iki tartışmalı maddeyi de aynı anda halkoyundan geçirebilmek için bir tür göz boyama malzemesi gibi kullanma yolundaki anlayışını açıklar nitelikteydi.

AKP ve Erdoğan, ilgili kamuoyunun ve sivil toplumun tüm girişimlerini gözardı ederek hiçbir uzlaşma aramadan referanduma gitti.

Birkaç hafta içinde kotarılmış bu kısmi ve yetersiz değişikliğin halkoyuna sunulması, anayasanın bütünüyle yeniden yapılması görüşünü savunan çevrelerce şiddetle eleştirildi. Öyle ki, referandum öncesinde de sonrasında da süreçle ilgili akılcı bir tartışma olanaksızlaştı ve mevcut toplum bünyesinde oluşmuş kutuplaşma daha da derinleşti. Değişiklik talebi, 2010 Eylül'ünde, %42 "hayır"a karşı %58 "evet" ile kabul edildi. Bu sonucun muhalefetle ilgili iki olumsuzluk içerdiği göze çarpıyor. Öncelikle iktidar partisi yargı üzerindeki egemenliğini yeni anayasal hükümlerle pekiştirmiştir. Öte yandan da, 2009 yerel seçimlerinden bu yana iktidarın düşmekte ve muhalefetin yükselmekte olan trendi, bu referandum sonucundan itibaren tersine dönmüştür. Geniş bir toplumsal katılım yoluyla yeni bir anayasa yapılması şu anda CHP'nin gündemindedir. CHP, 2011 Haziran'ında yapılacak genel seçimden sonra, ilk iş olarak bu sorunla ilgilenmek durumunda olacaktır.

Şu anda CHP üzerindeki kamuoyu baskısı çok yoğundur. Seçmenler ve sempatanlar partinin derhal radikal biçimde değişip yenilenmesini bekliyorlar. Yıllardır bir tür ideolojik derin dondurucuda bırakılmış bir partinin, hele de sahip bulunduğu beşeri yapı dikkate alındığında birdenbire canlanıp serpilivermesi gerçekten zordur. Dolayısıyla CHP öncelikle kendi içinde bir demokratik düzen kurmalıdır. Bu, aynı zamanda Türkiye'de insan hakları anlayışının ve demokrasinin gelişmesi için de bir önkoşuldur. Bu amaçla yeni bir tüzük kurultayının düzenlenmesi de partinin gündemindedir.

Yeni ve demokratik bir CHP'nin, görüşleri birbiriyle tam da çakışmayan bir başkan ve parti üst yönetimi ile yol alması esasen zor görünüyordu. Yeni genel başkanın bizzat oluşturduğu bir ekiple birlikte çalışabilme olanağı gecikmeden belirdi. Partinin iç işleriyle ilgili bir konuda Kılıçdaroğlu ile Genel Sekreter Önder Sav arasında, Kasım ayında, ortaya çıkan anlaşmazlık bu sonucunun istifasıyla sonuçlandı. Kılıçdaroğlu, kendisi ve yeni genel sekreter ile birlikte 13 başkan yardımcısından oluşan bir yeni Merkez Yönetim Kurulu oluşturdu. Söz konusu kurul çoğunlukla Baykal'a muhalif aydın, akademisyen ve politikacılar meydana gelmekteydi. Bunun üzerine 18 Aralık'ta yapılan olağanüstü kurultayda bu kez Parti Meclisi yenilendi. Parti Meclisi ve bir kez daha yenilenen ve bu kez 18 genel başkan yardımcısından meydana gelen yönetim kadrosu yine yeni Genel Başkan'a yakın ve "eski CHP"ye muhalif ve çoğunlukla daha önce aktif politika yapmamış yetkin kişilerden oluştu. Kılıçdaroğlu'nun zaten tartışılmaz konumu bu kurultaydan sonra daha da güçlenmiş oldu.

Ülke siyasetinin normalleşmesi için gündemde, yeni anayasa dışında, seçimlerden hemen sonra mutlaka ele alınması gereken iki temel problem bulunmaktadır: Kürt ve türban sorunları. Her iki konu da, CHP'nin önüne sıkıntılı siyasal ikilemler koyan problemlerdir. Her ikisi de, sosyal demokrat bir partinin izlemesi gereken siyasal çizgi ile çekirdek seçmenin milliyetçi ve kökten laik kesimlerinin yaklaşımları arasında çelişki gizilgücü taşımaktadır. CHP çok yakın zamanda, Kürt sorununun salt ekonomik bir sorun olmadığını Genel Başkanı'nın ağzından ilan etmiştir. CHP, Kürtlerin kültürel taleplerini anlamak ve bunları bir üniter devlet yapısıyla bağdaştırmak için tüm diğer partilerden daha fazla donanımına sahiptir. Bu parti, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da yaşayan Kürtleri kısıldıkları köktendincilik ile etnik fanatizm arasındaki kısaçtan kurtarabilme yetisindeki tek parti olduğunun bilincine vararak davranmalıdır.

Türban, bir siyasal simgedir; ancak öğrenci kızların üniversitelere türbanla girmesi, halkın ezici bir çoğunluğunca bir tür kişisel özgürlük gibi algılanmaktadır. CHP dışında hiçbir parti, bir tür hukuksal çıkmaza dönüşmüş bu sorunu, üstelik de laik seçmenler tarafından İslami köktenci olmakla da suçlanmaksızın çözümlerlemez. Ne var ki, kısa süre önce üniversitelerde türbanın taşınmasına yeşil ışık yakan CHP, bunun yalnızca üniversitelerle sınırlı kalması hususunu vurgulamıştı. Oysa AKP'nin türban kullanımını diğer eğitim kurumlarına yaygınlaştırma çabasına girmemesi düşünülemez. Dolayısıyla bu konu da, CHP açısından yine bir ikilem içermektedir. CHP kısa dönemde çoğunluğun irade ve talebi doğrultusunda davranmış, ancak bir olasılıkla da köktenci bir yaşam biçiminin genelleşmesine kapıyı açmıştır.

Yukarıda da açıklandığı üzere, Türkiye'nin siyasal evrenini ayırıştıran iki ana akımdan biri olan cumhuriyetçi, seküler çağdaşlaşmacılığın temsilcisi konumundaki CHP sosyal demokratlaşma çabasıdır. Ancak saptanmalıdır ki, cumhuriyetçi çağdaşlaşmacı/modernist eğilimler, 2000'li yıllarda, bazı dış tehdit algılamaları nedeniyle gittikçe bir tür ulusalcı muhafazakârlığa hatta içe kapanmacılığa dönüşmüştür. Söz konusu tehdit algılamaları küreselleşmenin olumsuz etkileri, AB üyeliği perspektifinin yol açtığı ulusal egemenlik endişeleri, dış destekli PKK terörü türünden algılamalardır. Ancak bir aşamadan sonra CHP'nin temsil ettiği siyasal akımın ulusalcı yorumuna yönelenler ile uluslararası normlara uygun bir sosyal demokrasi yandaşları arasında bir ayrışma noktasına varılmıştır. Bu sonuncular arasında partilerini, muhafazakâr tutumları ve ulusalcı yaklaşımları ve de içe kapanmacı eğilimleri yüzünden terk etmiş pek çok eski CHP'li bulunmaktadır. Yeni yönetim bunların önemli bir kesimini partiye geri getirmeyi başarmaktadır. Bu arada, %15-20'lik Kemalist çekirdek seçmenin ulusalcı yaklaşımlarının yeni bir siyasal çizginin saptanması aşamasında engelleyici rol oynayabileceği açıktır. Ancak, parti ulusalcı pozisyonlarını yumuşattıkça, azınlıklara sahip çıkıp insan haklarını ve demokratik değerleri öne çıkardıkça daha yüksek seçim sonuçlarına ulaşırsa bu kesimin katı ideolojik tutumu da azalacaktır.

Sosyal Demokrasinin Avrupa'da ve Türkiye'de Yakın Geleceği

Sosyal demokrasinin hemen yapması gereken şudur: neoliberal söylemin küresel egemenliğini reddetmek ve kendi değerlerini yaymaya başlamak. CHP bu açıdan bilinçli davranma eğilimindedir. Tüketim toplumu modeline ve mevcut toplum yapısına karşı takınacağı eleştirel tutum, sosyal demokrasinin seçim şansını artıracaktır. Sağ-sol cetveli üzerinde Muhafazakârlar ile Sosyal Demokratlar arasındaki alanın daralmış olması, "sağ"ın "sol"un yarattığı sosyal baskıya daha fazla dayanamayarak programına ve uygulamalarına soldan "alıntılar" yapmış bulunmasından kaynaklanmaktadır. Bu nedendir ki, sosyal politikalar solun üstünlüğünü belgeleyen ve onun için yaşamsal önemde politikalar. Bu çerçevede, yeni CHP, yoksulluk eşiği altındaki tüm hanelere düzenli olarak devlet yardımı yapılacağı yolunda güvence vermektedir. Bir tür aile sigortası olan bu katkı, her ay evin kadınının hesabına yatırılacak olup her haneye insanca yaşama koşulları sağlayacaktır. Türkiye Sosyal Demokrasisi için şu anda yoksulluğu gidermek önemli, ama gelecekte yoksulluğun ortaya çıkmasını önlemek esastır.

Yakın geçmişte CHP, yerel yönetimler dışında hiçbir iktidar deneyimine sahip olamamıştır. Bu bağlamda, partinin ekonomik alandaki yetkinliğine ilişkin olarak seçmen nezdinde oluşmuş yersiz ve haksız önyargıların etkisini kırmak durumundadır. Bu, CHP'li yönetimler elindeki yerel yönetimlerde uygulanacak olumlu politikalar ve ayrıca seçmene sunulacak somut sosyal projeler aracılığıyla gerçekleştirilebilir. CHP, sosyal politika alanında AKP'den daha yetkin olma savındadır ve bunu da kanıtlamalıdır. Ancak bu arada, hiçbir sosyal demokrat da CHP'nin bir tür AKP'ye dönüşmesini istemez. Dolayısıyla, CHP kendi sosyal politikaları ile seçim öncesi dönemlerde fakir fukaraya oy karşılığı yiyecek dağıtma popülizmine sapan AKP arasındaki farkları belirgin biçimde ortaya koymalıdır. Gerçekten de, finansal kaynağını açıklamadan vaat edilecek sosyal projeler partinin imajını sarsma riski taşır. İnanılabilirlik ve güvenilirlik gerçekçiliğe, dürüstlüğe ve hesap verebilirliğe bağlıdır. Parti açısından bir ikinci risk de, tüm vizyonunu salt sosyal politikalara indirgemektir. Böyle bir izlenimin yaratılması, büyümeyi sağlamakta yetersiz kalan ve yalnızca mevcudu hakça dağıtmaktan başka becerisi olmayan sosyal demokrat parti imgesini güçlendirecek ve bu yöndeki önyargıları pekiştirecektir.

Neoliberal çizgi, aslında ulusal ekonomik rekabet gücünü toplumsal dayanışma ile bağdaştırmadığı gibi etkili ekonomi politikalarının uygulanabilmesini de sağlayamaz. Devletin çalışanlar ve dışlanmışlar lehine müdahalesi, yalnızca sosyal adaletsizlikle mücadele yolunda değil, aynı zamanda daha akılcı ve daha etkin bir toplumun oluşturulması için atılmış bir adımdır. Sosyal Demokratlar, hem Türkiye hem de Avrupa'da, alt ve üst gelirler arasındaki uçurumu vergi düzenlemeleri yoluyla azaltmak zorundadırlar. Bu bağlamda, Türkiye yeni bir vergi rejimine gereksinim duymaktadır. Ancak Sosyal Demokratlar, bunu yaparken, zaten çok önemli bir kesimi kayıt dışı olan Türkiye ekonomisinde daha da fazla vergi kaçacağına yol açabilecek katılıktaki düzenlemelere yönelmemeye dikkat etmelidirler.

İçinde bulunulan aşamada Türkiye Sosyal Demokratları için en önemli husus, devletin rolüne ve piyasaların düzenlenme yöntemlerine ilişkin fikir üretimidir. Eşitsizliklerden kaynaklanan sorunlar etkinlikle çözümlenmelidir. Bunun anlamı, Sosyal Demokratların öncelikle kendi tabanları, yani çalışanlar ve düşük gelirliyle ilgilenmeleridir. Bu açıdan Türkiye Sosyal Demokratları, Avrupa sosyal demokrat partilerinden daha avantajlı görünmektedirler. Gerçekten de genç nüfus yapısı, Türkiye'ye sosyal politika alanında Avrupa'ya oranla ek bir avantaj sağlamaktadır. Yeni lider Kılıçdaroğlu, CHP'nin, daha önce ihmal ettiği varoşları ve az gelişmiş bölgeleri çok yakından ele alacağını belirtmektedir. Türk Sosyal Demokratları, gerçekten de, düşük gelirli sosyal katmanlarla ve dışlanmış sosyal kategorilerle mutlaka yakın temasla girmek zorundadırlar. Bu, yalnızca bir ahlaki ve demokratik gereklilik değil, sosyal demokrasinin mevcut seçmenini korumanın ve potansiyel seçmenini de kendine çekmenin en akılcı yoludur.

Öte yandan CHP, sosyo-politik ortamı kendi "post-endüstriyel" talepleri doğrultusunda farklılaştıran dinamik sosyal katmanları da dikkate almalıdır. İyi eğitilmiş ve donanımlı genç seçmenler geleneksel partilerin hiyerarşik yapılanmalarına kuşkuyla bakıyorlar. Bunlar, ekonomik büyümenin sürdürülebilirliği konusuna odaklanmış bir tür yeşil liberalizm ile sosyal adalet anlayışı arasında gidip geliyorlar. "Sosyal adalet" yani sosyal politikalar ile "sürdürülebilirlik" yani çevre politikaları birbirine bağlı sorunlardır; dolayısıyla sosyal demokrat partiler bu yükselmekteki sosyal kategorileri doğallıkla kendine çekebilir. CHP, bu sosyal katmanların "post-materyal" duyarlılıklarını gözetmeli, onların dilekleri doğrultusunda katkı

lim, katkı ve kişisel angajman eğilimlerini teşvik etmelidir. Genç kuşaklar, ancak bu yolla politikada daha aktif roller oynayabilirler. Ne var ki, parti içinde bir şeyleri değiştirebilecekleri duygusunun zihinlerinde oluşması, onları CHP'ye katmanın önkoşuludur.

CHP, üyeleri ve seçmenlerinin de ötesinde genel bir inanılabilirlik görüntüsüne kavuşmak için gerçek bir parti içi demokrasiye dönük bir dizi önleme yönelmelidir. Türkiye'de geçerli sistem milletvekillerini parti liderine bağımlı kılmaktadır. Parlamento, parti genel başkanlarınca belirlenmiş üyelerin bir araya geldiği bir kurul gibi işlemektedir. Aslında lider kendi partisi içinde ilgili kurullara danışmalı, partinin kurulları da üyelerin görüşüne daha sık başvurmalı ve onlara daha çok sorumluluk vermelidir. Her partinin üyeleri, hatta sıradan seçmenler görüş belirtebilmeli ve bu görüşler dikkate alınmalıdır. Bunlar, on yıllardır CHP üyelerinin düşlerini süslemektedir.

Günümüzde temsile dayalı demokratik sistem de artık bir tür katılımcı demokrasiye dönüşme yolundadır. Dolayısıyla CHP de, katı bir hiyerarşik iç yapılanmadan kaçınmalı, günübirlik deneyimlerden ders çıkaran bir sivil toplum örgütü gibi yapılmalıdır. CHP üyeleri, partiye sağladıkları kişisel ve maddi katkı, yani aktif katılım ve düzenli ödenti yoluyla partilerine karşı bağlılık ve aidiyet duygusu geliştirebilmelidirler. Türkiye'nin siyasal yaşamında kadınlara ve gençlere çok az rastlanmaktadır. Bunlara uygulanacak pozitif ayrımcılık partinin siyasal yaşamına dinamizm katacaktır. Özetle, CHP içinde yeni bir demokratikleşme, siyasallaşma ve seferberlik süreci başlatılmalıdır.

Belirli değerler üzerinde yoğunlaşmaktan çok seçmenin günlük yaşamına odaklanan bir söylem ve siyaset anlayışı CHP içinde gittikçe daha çok benimsenir olmaktadır. Öte yandan CHP, AKP karşısında pek de başarılı olmamakla birlikte gündemi saptayabilme yolunda çaba harcamaktadır. Yeni lider ekibini yenilemiş ve parti içi demokrasiyi tam anlamıyla gerçekleştirme amacıyla tüzüğü de değiştireceğini açıklamıştır. CHP'ye yönelen oyların seçmenin eğitim ve gelir düzeyiyle doğru orantıda olduğu biliniyor. Demek oluyor ki, sosyo-ekonomik gelişme süreci kaçınılmaz olarak bu parti lehine işlemektedir. Çalışan orta sınıflar, düşük gelirli kategoriler, dışlanmışlar, sahipsiz sol marjinaler, post-endüstriyel duyarlılığı yoğun genç seçmenler vb. aslında sosyal demokrasi için potansiyel seçmenlerdir. Ne var ki, bunlar, uzun süredir CHP'ye oy vermemişlerdir. CHP, eğer bu seçmenleri de, uygun bir söylem ve elverişli uygulamalarla çekebilirse, geçmişte olduğundan çok daha yüksek seçim sonuçlarına ulaşmayı umabilir.

Avrupa Perspektifi

CHP Sosyalist Enternasyonal'in tam üyesidir. Eski Genel Başkan Baykal, 2003 ile 2008 yılları arasında Sosyalist Enternasyonal'in başkan yardımcılarında biri olarak görev yapmıştı. CHP, ayrıca PES'in (Avrupa Sosyalistleri Partisi) de gözlemci üyelerindedir. PES lideri Rasmussen, Kılıçdaroğlu'na, Mayıs 2010'da CHP Genel Başkanlığı'na seçildikten sonra, ilk kutlama mesajını göndermiş olan Avrupalı sosyalist siyasetçidir. Ne var ki, CHP ile Avrupa siyaset kurumları ve Avrupalı sosyal demokrat partiler arasındaki ilişkiler, son on yılda, kusursuz bir karşılıklı anlayış temeline oturamamıştır. Aslında politikacıların veya hükümet yetki-

lilerinin dostça olmayan siyasal davranış ya da yersiz demeçleri partiler arası ilişkileri olumsuz etkilememelidir. Öte yandan, CHP'nin Avrupa Sosyal Demokratları ile ilişkilerini geliştirmek için yeterince çaba harcamamış olduğu da kuşkusuzdur. Avrupa'nın sosyal demokrat örgütleri ve benzer yönelimli siyasal partilerle ilişkilerini yoğunlaştırmak, bundan böyle CHP'nin öncelikleri arasında yer alacaktır. Yeni liderin, 2010 sonunda Brüksel'de AB sorumlularıyla, Berlin'de de SPD yöneticileriyle yaptığı temaslar ve Sosyalist Enternasyonal'in Paris'te düzenlenen kongresine katılımı, partinin bu alandaki olumlu yeni yaklaşımlarının habercisi niteliğindedir.

Aslında CHP'nin vizyon ve dünya görüşü ile Avrupa Sosyal Demokratları'nınki tamamen örtüşmektedir. CHP gibi köklü ve sosyal demokrasiye yönelen bir parti, kendini Avrupa'nın sosyal demokrat kurumları bünyesinde aktif roller üstlenmekle yükümlü hissetmelidir. Daha da ötesi, CHP gelecekteki politikalarını olabildiğince Avrupa çapında uyum süreci çerçevesine yerleşecek biçimde oluşturmalıdır. Ne var ki, Avrupalı Sosyal Demokratlar son beş yıl boyunca pek çok alanda CHP'ye karşı AKP'yi desteklediler. Sol kimlikli Avrupa kurumlarının muhafazakâr AKP'yi destekliyor olması, Türkiye'de batılılaşma ve çağdaşlaşmaya dönük reformist siyasal geleneğin temsilcisi olduğunu düşünen CHP açısından son derecede şaşırtıcı ve moral bozucu olmuştur. Sosyal demokratlaşma yolundaki CHP'nin yeni yaklaşımlarının ve bu partiyle Avrupalı partnerleri arasındaki yakınlaşmanın Avrupa Solu'nun bu alandaki görüşlerini değiştireceğine kuşku yoktur.

Gerçekten de CHP, son yıllarda, sosyal demokrasi normlarıyla bağdaşması olanaksız bazı siyasal davranışlar sergilemiştir. Söz konusu olgu Avrupa sosyal demokrat partilerini yine de CHP'ye ilişkin kalıcı olumsuz önyargılar oluşturmaya yönelmemelidir. Onlar da CHP'nin bazı görüş ve tutumlarını doğru değerlendirmeye çalışmalıdırlar. Avrupa Sosyal Demokratları tablonun bütününe gözden kaçırmamalı ve CHP ile benzer bir dünya görüşüne sahip olduklarını saptamalıdır. Avrupalı Sosyal Demokratların CHP'ye anlayışla yaklaşmaları, bu partinin milliyetçi konumlanmalardan uzaklaşmasına ve gelecekteki politik çizgisini sosyal demokrasi normlarıyla uyumlu biçimde oluşturmasına katkıda bulunacaktır. Daha çok işbirliği ve bunun sağlayacağı karşılıklı anlayış ortamı, CHP'nin sosyal demokrasiye giden yolunu kesinlikle açacaktır.

Türkiye'nin AB üyeliğine yönelen yolunun taşları, 1964'te İnönü tarafından imzalanan Ankara Antlaşması'ndan 1999'da Ecevit tarafından imzalanan adaylık belgesine kadar Sosyal Demokratlarca döşenmiştir. İlk uyum yasaları ve aralarında idam cezasının kaldırılması da bulunan reformlar Ecevit hükümeti döneminde benimsenmiştir. AKP hükümeti 2002 ile 2005 arasında AB üyeliği ile ilgili olarak çok istekli görünmüştür. Bunun nedeni, AB üyeliğinin o döneme kadar geçerli olmuş Kemalist düzenin kısıtladığı varsayılan tüm dinsel özgürlükleri güvence altına alacağı; bu arada okullarda başörtüsü ve kamu alanında türbanın bu sayede serbest kalabileceği düşüncesiydi. Zaten bunlar gerçekleşmeyince de AKP'nin AB üyeliği hevesi azalmıştır. Oysa CHP, Türkiye'nin AB üyeliği sürecini, ulusal egemenlik sorunlarına bağlı bazı kesinti süreçleri dışında, başından beri desteklemiştir. Çünkü CHP bu katılımı, cumhuriyetçi vizyonun doğal bir uzantısı, bir modernleşme ve çağdaş dünya ile bütünleşme projesi gibi düşünmektedir. Yeni CHP yönetiminin, artık partinin son yıllardaki belirsizlikten uzak pozisyonunu bir yana bırakıp AB'ye katılım süreci konusunda etkin bir politika izlemesi beklenmelidir.

Türkiye kamuoyu ülkenin AB üyeliği konusunda kararsızdır. Ancak AB üyeliğine taraftar olan yurttaşlar karşıt olanlardan genelde daha çoktur. Halkın üyeliğe verdiği destekte ani düşüşler, genel olarak bazı Avrupalı liderlerin Türkiye'ye ilişkin zamansız ve gereksiz demeçlerinden olduğu gibi Türk halkının çoğunluğunda yer etmiş "bizi AB'ye asla almazlar" kanısından kaynaklanmaktadır. Avrupa Sosyal Demokratları, eski Federal Almanya Şansölyesi Schröder'in 2010 Mayıs'ında yayımlanmış bir makalesinde belirttiği gibi, Avrupa'nın uzun dönemde Türkiye ile bütünleşmesi gerektiği bilincindedirler. Türkiye'nin AB içindeki varlığı bu birliğin gezegen çapında bir güç olma iddiasını kuvvetlendirecektir. Öte yandan Avrupa perspektifinin yitimi, Türkiye içinde hem Avrupa yanlısı Demokrat ve Sosyal Demokratların konularını zayıflatacak, hem de milliyetçi, içe kapanmacı, köktenci eğilimlerin güçlenmesine ve dış politikada kaçınılmaz bir eksen kaymasına yol açacaktır.

Kaynakça

- A&G: AB Araştırması, *Milliyet*, İstanbul, 01.10.2005
- A&G: Avrupa Üyeliği-Türkiye, (araştırma raporu) *Milliyet*, İstanbul 10.04.2008
- Bergounioux, Alain: "Social-démocratie: Histoire d'une idée politique" (makale), *Le Monde*, Paris, 24.05.2010
- Billion, Didier: "Brève histoire des relations turco-européennes depuis 1963", *Le Monde Diplomatique*, Haziran 2008
- Burgio, Giuseppe: "Present Day Challenges" in *Europe 2050-Challenges of the Future, Heritage of the Past, Heikkila, Tuomas (yay.)*, Helsinki 2006 (s. 96-116)
- Coolsaet Rik: "The Social Democratic Malaise and World Politics", *Internationale Politik und Gesellschaft 1/2009*, Friedrich-Ebert-Stiftung
- Cumhuriyet Halk Partisi Programı – Çağdaş Türkiye İçin Değişim, CHP, Ankara, 2008
- Cumhuriyet Halk Partisi – Tüzük (Statutes), CHP, Ankara, 2007
- Çarkoğlu, Ali ve Kalaycıoğlu, Ersin: ISSP (International Social Survey Programme), 2006
- Deep Islam, Rana: "Neue türkische Aussenpolitik – Abkehr von Europa?", *Neue Gesellschaft / Frankfurter Hefte*, 7/8, 2010
- Eurobarometer: Spring 2009 – National Report Turkey, September 2009
- Esmer, Yılmaz: Devrim, Evrim, Statüko; Türkiye'de Sosyal, Siyasal, Ekonomik Değerler, TESEV Yay., İstanbul, 1999
- Geden, Oliver: "Die Renaissance des Rechtspopulismus in Westeuropa", *Internationale Politik und Gesellschaft 2/2009*, Friedrich-Ebert-Stiftung
- Hamburger Program, SPD, 2007
- Henrich, Christian Johannes / Bellers, Jürgen: "Der Lange Weg nach Europa: Die Türkei zwischen Veränderungsprozessen und Doppelstandards", *Türkisches Europa – Europäische Türkei, Henrich, Christian Johannes und Gieger, Wolfgang (yay.)*, Bonn 2008 (s. 233-258)

- Inglehart, Ronald: Modernization and Postmodernization-Cultural, Economic and Political Change in 43 Societies, Princeton University Press, Princeton, 1997
- Inglehart, Ronald: Changing Values among Western Publics from 1970 to 2006; *West European Politics 31 (1-2)* (s.130-146)
- KONDA: Biz Kimiz (araştırma raporu), *Milliyet*, 19-26.03.2007, İstanbul
- KONDA: Kutuplaşma (araştırma raporu), *Radikal*, 13-17.06.2010, İstanbul
- PES: New Social Europe, Consultation for the PES Manifesto for the European elections 2009: Discussion Paper
- Schröder, Gerhard: "Türkei muss in EU" (makale) in *Die Welt ("online" gazete)*, 03.05.2010
- Vaeyrynen Raimo: "Europe 2050" in *Europe 2050-Challenges of the Future, Heritage of the Past, Heikkila, Tuomas (yay.)*, Helsinki 2006 (s. 118-142)
- Yılmaz, Hakan: "Two Pillars of Nationalist Euroscepticism in Turkey: The Tanzimat and Sevres Syndroms" in *Turkey, Sweden and the European Union: Experiences and Expectations*, SIEPS, Stockholm, 2006 (s. 29-40)
- Yılmaz, Hakan: "Conservatism in Turkey", *Turkey Policy Quarterly*, Spring 2008, İstanbul (s. 57-65)
- www.chp.org.tr
- www.social-europe.eu/category/good-society-debate (21.07.2010 itibarıyla)
- www.tuik.gov.tr
- www.worldvaluessurvey.com/libraryset_illustrations.html

İngilizceden çeviren Aydın Cıngı

YAZARLAR HAKKINDA

Anna Materska-Sosnowska: Warsaw Üniversitesi, Siyaset Bilimi Enstitüsü, Gazetecilik ve Siyaset Bilimi Fakültesi'nde Yrd. Doç.
a.m.sosnowska@uw.edu.pl

Augustin Canzani: Sosyolog ve siyaset bilimci; Fundación Líber Seregni, Montevideo / Uruguay Direktörü.
acanzani@adinet.com.uy

Aydın Cıngı: Mühendis ve siyaset bilimci. 2005-2009 yıllarında Sosyal Demokrasi Vakfı Başkanı. Değişik ülkelerde çok sayıda kitap ve makaleleri yayımlanmıştır.
acingisdv@yahoo.com

Erhard Eppler: Eski bakan ve SPD Temel İlkeler Komisyonu Başkanı; sosyal demokrasi konusunda çok sayıda yayını bulunmaktadır (örneğin *The Return of the State?* Forum Press, 2009).

Carmen de Paz Nieves: Ekonomist; International Network of the Spanish Fundación IDEAS'ın Başkanı.
cdpaz@fundacionideas.es

Gero Maass: Siyaset bilimci; Friedrich-Ebert-Stiftung'un Uluslararası Politika Analizi (IPA) Bölümü Başkanı.
gero.maass@fes.de

Guillermo Moreno Rodriguez: Siyaset ve sosyal bilimci; International Network of the Spanish Fundación IDEAS'ta araştırma görevlisi.
gmoreno@fundacionideas.es

Jan Niklas Engels: Sosyolog ve siyaset bilimci (kamu yönetimi); Friedrich-Ebert-Stiftung'un Uluslararası Politika Analizi (IPA) Bölümü'nde kıdemli araştırmacı.
jan.engels@fes.de

Kristine Kallset: Norveç İşçi Partisi Genel Sekreterliği Danışmanı.
kristine.kallset@arbeiderpartiet.no

Laurent Bouvet: Nice Üniversitesi'nde siyaset bilimi ve siyasal teori profesörü.
bouvet@unice.fr

Patrick Diamond: Policy Network'te kıdemli araştırmacı; Nuffield College, Oxford'da Gwilym Gibbon kürsüsü sahibi ve eski Birleşik Krallık İşçi Partisi Hükümeti danışmanı.
pdiamond@policy-network.net

Poul Nyrup Rasmussen: Avrupa Sosyalist Partisi (PES) Başkanı; 1993-2001 arasında Danimarka Başbakanı.
pes.president@pes.org

Wolfgang Biermann: Siyaset bilimci; Oslo SPD Dostları Grubu Sözcüsü; SPD Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde kıdemli yönetici.
biermann@online.no

“Avrupa kıtası modern geçmişinde daha önce hiç olmadığı kadar siyasi, ekonomik, sosyal ve toplumsal sorunlarla karşı karşıya. Finansal ve ekonomik kriz daha şimdiden Avro Bölgesi ve Avrupa Birliği içinde ve dışında derin izler bıraktı. Birkaç yıl sonraki Avrupa, daha önce düşünülmediğinden daha başka bir Avrupa olacak.

Avrupa Sosyal Demokrasisi’nden, daha önce olmadığı kadar yoğun biçimde, Avrupa’daki insanların somut sorunlarına yanıt vermesi beklenmektedir ve bu yanıtlar, ulusal söylemlerin ve güncel siyasi taktiklerin ötesinde, Avrupa perspektifli yanıtlar olmalı. Bu kitapta yer alan, önde gelen uzmanların ve politikacıların makaleleri, Avrupa’nın önemli ülkelerindeki deneyimleri ve düşünceleri bize anlatıyorlar ve sorunların birbirine ne kadar yakın, çözüm yollarının ise ne kadar birbirlerinden farklı olabileceğini gösteriyorlar.”

(Önsözden)